24
Yakın Tarih Dizisi

YOLCULUK SÜRER...

Nuri Salman

AYRINTI
Yakın Tarih

2. BASIM

YOLCULUK SÜRER... • Nuri Salman

1033

Yolculuk Sürer...

Nuri Salman

Ayrıntı: *1033*
Yakın Tarih Dizisi: *24*

Yolculuk Sürer...
Nuri Salman

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Nuri Salman, 2016

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Nuri Salman

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 33160

Birinci Basım: *Kasım 2016*
İkinci Basım: *Kasım 2016*
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-138-9
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

NURİ SALMAN

01.12.1956 Tunceli'nin Ovacık İlçesine bağlı Tornova köyünde doğdu. 1977 yılında siyasi faaliyetlere başladı. 1980 yılında Tunceli'de sorguya alındı. 1981'de tahliye oldu. 1981 Ağustos sonlarına doğru yörede bir kısım arkadaşıyla kırsal alanda mücadeleye başladı. Haziran 1982'ye kadar bölgede faaliyetlerini sürdürdükten sonra Suriye ve Filistin'e gitti. 1983 Mayıs'ında Dersim'e döndükten sonra Hozat çevresinde kaldı. 1985 sonbaharında İstanbul'a geldi. 1988'de yakalanarak Çanakkale Cezaevine gönderildi. 10 yıl ceza aldı. 1991'de tahliye oldu. 20 Ekim 1991 genel seçiminde Dersim'de örgütleme çalışmalarında bulundu. 1996 yılında ÖDP'nin kuruluşunda yer aldı.

26.03.1995 Fatma Turgut ile evlendi. İki çocuk babasıdır.

2013 tarihinde rahatsızlandı ve ALS teşhisi kondu. Halen tedavisi devam ediyor.

YAKIN TARİH DİZİSİ

Bitmeyen Yolculuk
Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı
Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu

Keşke Bir Öpüp Koklasaydım
Eylem Delikanlı-Özlem Delikanlı

Fırtınalı Denizin Yolcuları
Sedat Göçmen Kitabı
Söyleşi: İlbay Kahraman

Domatesi Çiçek Sananlar
Gökçen Başaran İnce

Devrimcilik Güzel Şey Be Kardeşim
Melih Pekdemir

Erikler Çiçek Açınca
Nurhak'ı Hatırlamak
A. Tuncer Sümer Kitabı
Enis Rıza & Ebru Şeremetli

İlle de Mavi
Adnan Keskin

Fırtınalı Denizin Kıyısında
Şansal Dikmen Kitabı
Söyleşi: Derviş Aydın Akkoç

Devrimciler Ölmez
10'lardan Biri:
Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı
Derleyen: Füsun Özbilgen
Bizi Güneşe Çıkardılar
Aysel Sağır

Direniş, Sürgün ve Ölüm Günleri
Ersin Ergün K. & Harun Korkmaz
Osman Zeybek & Tarık Uygun

Bir Zamanlar Mülkiye 1964-1970
Savaş Dizdar

Sinançа
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
Bir TKP/ML Sanığının Günlükleri
Ali Türker Ertuncay

Görülememiştir
İbrahim Çelik

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman

Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor
Zavot'dan Vartinik'e
Söyleşi: İbrahim Ekinci

Yolculuk Sürer...

Önsöz

Bu kitap, Nuri Salman'ın kişisel yaşamını anlatır gibi görünse de aslında anlatılan 1980 öncesi ve sonrasında, bu toprakların belki de şimdiye kadar gördüğü en kitlesel ve yaygın örgütlenmiş devrimci hareketinin (Dev-Genç - Devrimci Yol) Dersim il, ilçe, kasaba ve köylerinde ve de dağlarındaki gelişme seyrini anlatmaktadır. Yani o büyük devrimci mücadele tarihinin küçük ama ortak bir parçası anlatılıyor.

Bu sürecin bir bölümünde Nuri ile beraber Ovacık ve Dersim kırsalında mücadele ettik. 1980 darbesiyle gözaltına alınıp, tutuklanıncaya kadar Ovacık'ın köylerini, mezralarını dolaştık; *Devrimci Gençlik - Devrimci Yol* dergileri dağıttık, kahve toplantıları, esnaf sohbetleri, köy toplantıları, seminerler, sol hareketlerle yoğun devrim tartışmaları yaptık.

Dersim 1980 öncesi sol hareketlerin yaygın örgütlendiği bir kentti. Devrimci Yol, kentte en son örgütlenen hareketlerden biriydi. Öyle ki arkadaşlarımız Dersim'e geldiğinde neredeyse bütün köyler, mezralar, yaylalara kadar Dersim coğrafyası sol hareketler tarafından paylaşılmıştı. Gençler, kadınlar, köylüler herkes bir siyasetin taraftarı gibiydi. İlk olarak devrimci hareketimizin o günlerde ülke çapında yürüttüğü faşizme karşı mücadelenin olumlu etkileri, ikinci olarak Nuri gibi çalışkan, özverili, fedakâr, yerel ilişki ve çelişkileri iyi bilen arkadaşlar sayesinde, kısa sürede Dersim'in bütününde ve Ovacık'ta büyük gelişmeler kaydedildi.

Nuri, az konuşan ama çok iyi gözlem yeteneğine sahip bir arkadaşımızdı. Onun bu yeteneği sayesinde kısa sürede Ovacık köylerinde, mezralarında yeni yeni ilişkiler yaratıldı.

Dersim'de ekilebilir toprak azdır bu nedenle sık sık köylüler ve aileler arasında arazi ve orman anlaşmazlıkları olurdu. Bu anlaşmazlıklara solun müdahalesi bizden önce genellikle olumlu gözükmüyordu. Kurduğumuz yerel ilişkiler ve devrimci hareketimizin ilkeleri sayesinde halk içerisindeki çelişkileri çözdükçe, halkın bize yönelimi ve sempatisi hızla artıyordu.

Dersim coğrafyası bir yanıyla Erzincan-Sivas'a geçişi olan Munzur dağları, öbür yanıyla Malatya-Elazığ sınırındaki baraj ve ormanlık alanlar, diğer yanıyla da Bingöl ve Karakoçan yoluyla başka illere bağlanan geniş ve stratejik bir arazi yapısına sahiptir. Bu yüzdendir ki 1980'den sonra da uzunca bir süre Dersim kırsalında mücadele devam etti. Kitapta bunlar uzunca anlatılmaktadır.

Nuri, bizler ve ismini burada şimdi anmadığımız yüzlerce arkadaşımız, bu büyük tarihin bir parçası olmaktan onur duyacağımız bir mücadeleden geliyoruz. Cunta'nın ağır baskı koşullarında kimi hayatını kaybetti, kimimiz yıllarca cezaevlerinde ağır koşullarda tutuklanarak, yargılandık. Bugün konjonktür ve şartlar değişse de, Nuri'nin ve bizlerin Dersim'e dönme hayali hiç bitmeyecektir. Dersim halkı Devrimci Yolcuları çok sevdi. Aradan yıllar geçmesine rağmen bizleri ve Nuri'yi gördükleri her yerde bağırlarına basarlar. Göç ettikleri kentlerde yıllarca bizleri arayıp sordular. Cunta'nın en yoğun baskı günlerinde bile kapılarını bizlere açmaktan çekinmediler. Yüzlerce arkadaşımız onların özverileri sayesinde hayatta kaldılar. Nuri arkadaşımızın içerisinde yer aldığı ve bu kitapta anlatılan mücadelenin gelecek kuşaklara ve bu günümüze ışık tutması dileğiyle...

Hasan Hayır

Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede doğdunuz, nasıl bir çocukluk geçirdiniz?

1956 yılı Tunceli (Dersim)-Ovacık'a (Pulur) bağlı Tornova köyü doğumluyum. On çocuklu yoksul bir ailenin ikinci çocuğuyum.

Ailem 1938 Dersim katliamında Bilecik'e sürgün olarak gönderilmiş, Bilecik'in Söğüt kasabasına yerleştirilmişler. Ailem daha sonra oradan Hozat'a geri dönmüş. Biraz varlıklı olan bir ailenin yanında yarıcılık (marabalık) yapmışlar. Sonra Ovacık ilçesinde, Garipuşağı diye bir köye gelmişler. Bizim nüfus kaydımız Garipuşağı köyündeydi. Daha sonra Tornova'ya geçmiş bizimkiler. Nüfus kaydımızı Tornova'ya aldırmadığımız için bütün resmi işlemlerimiz Garipuşağı köyü muhtarlığın üzerinden yapılmaktaydı. Benim arandığım yıllarda hakkımda gelen resmi yazılar Garipuşağı muhtarlığına gidiyordu ve oradan dolaylı olarak köyümüze geliyordu. Böylece ben de zaman kazanmış oluyordum.

Köyde genellikle çalışkanlığım, aileye bağlılığım ve sorumluluğunu bilen biri oluşumla tanınır, bilinirdim. Hatta bu yüzden köyde yaşıtlarım ile aramda tatlı çekişmeler bile olabiliyordu. Arkadaşlarım bana zaman zaman "senin yüzünden anne ve babalarımız bize kızıp azarlıyorlar, senin bu örnek durumundan dolayı aramızda kavga ve çekişmeler oluyor" dediklerini bilirim. Aile içerisinde ve çevrede genellikle iş konusunda Caferler'in (babam) evinin direği bu çocuk diye söylenirdi.

Bizim köyde okul 1967 yılında, yani çok geç yapıldı. O bölgede, genellikle köylerde okul yoktu. Okuma yaşına gelen

öğrenciler, genellikle Ovacık ilçesinin yatılı bölge ilköğretim okuluna götürülüyordu. Bizim köyden de orada okuyanlar vardı. Hatta ağabeyim de orada okudu. Beni de babam üç sefer kayıt için götürmesine rağmen okula almadılar. Hatta Ovacık ilçesinin önde gelen aşiretlerinden birinin mensubu olan Musa Yerlikaya'nın devreye girmesine rağmen okula alınmadım. Daha sonra 1967 yılında köyümüzde okul yapılınca, 10 yaşımda okula başladım. 1967 yılının sonbaharında henüz okulun yapımı tamamlanmadığı için birkaç ay İbrahim Canoğlu isimli köylümüzün evinin bir odasında eğitim yaptık.

Okulda, her birimiz kendi evimizden götürdüğümüz kürsü diye tabir ettiğimiz oturaklarda oturuyorduk. Sınıfta yan yana çakılmış tahtalardan oluşan bir yazı tahtasını kullanmaya çalışıyordu öğretmen. Daha sonra okul binası tamamlanınca kendi okulumuza geçtik ve eğitime orada devam ettik. Okulda yaş itibariyle en büyük ikinci öğrenci bendim. Benden büyük, Hıdır Canoğlu adlı bir arkadaşım vardı. Okulun çalışkan öğrencilerinden biriydim. Sınıf başkanlığı da yaptığım oldu.

Özellikle ilkbahar gelince, köyde işler çoğalırdı. Kuzu, oğlak, davar nöbeti derken devamsızlıklarım oluyordu. Bu nedenle, velilerimizle birlikte öğretmenimizle, karşı karşıya gelebiliyorduk. Buna karşın okul yıllarımız oldukça eğlenceli geçiyordu.

İlkokul ile ilgili unutamadığınız anılarınız var mı?

Öğretmenimiz Elazığlıydı. Biz okula başladığımızda kimse Türkçe bilmiyordu. Öğretmenimiz de Zazaca bilmiyordu. Uzun bir süre Türkçe öğrenmekle geçti zaman. Okul dışında da; sokakta ve evde Zazaca konuşan çocukları tespit edip ertesi gün öğretmene bildirmek için öğretmen iki kişiyi görevlendirdi. Bunlardan biri bendim, diğeri Gülabi Çeşitçi. Sınıfın başarılı öğrencileri arasında olduğumuzdan bizi seçmişti. Biz, Zazaca konuşanları tespit edip isimlerini yazılı olarak öğretmene veriyorduk. Bunu açıktan yapıyorduk. Öğretmen de bu arkadaşları tahtaya kaldırıp dövüyordu. Sonra da bu arkadaşlar bizi tehdit edip

dövmeye kalkışıyorlardı. En sonunda öğretmen de biz de bu uygulamadan vazgeçtik.

O dönemde okullarda, Amerika yardımı diye süttozu ve sıvıyağ dağıtılırdı. Bu süttozu okulda kaynatılırdı. Akşamları nöbetçi öğrencilere ertesi sabah için, öğrenci sayısına yetecek kadar un ve yağ verilirdi. Onlarla yağlı ekmekler evlerde sırayla pişirilirdi. Akşamları bu yağın kokusu tüm köyü sarardı. Özellikle yaşlılar çok tiksinirdi bu kokudan. Çünkü tereyağının dışında köyde başka yağ kullanılmazdı. Sabahleyin nöbetçi arkadaşlar sobanın üstünde kaynattıkları süttozunu dağıtırlardı. İlk teneffüste bu sütle ekmekleri yerdik. Hayatın cilvesine bakın ki Amerika'nın ekmeği ve süttozuyla beslenip büyüyüp aklımız bir şeylere erince, biz de memleket sorunlarıyla ilgilenmeye başlayınca, Amerika'ya kafa tutma noktasına geldik! Ama Amerika için bu hep böyle olmuştur.

Okul yıllarımda unutamadığım anılarımdan biri oynadığımız piyesti. Kaçıncı sınıfta olduğumu pek hatırlamıyorum ama bu piyeste önemli rollerden biri de bana verilmişti. Piyesin konusu, Doğu'da bir köyde geçiyordu; bir köy ağası, köy bekçisi, bir de üniversite öğrencisi ve ayrıca başka karakterler de vardı. Köy ağası rolünü Kemal Çeşitçi, üniversite öğrencisi rolünü Yusuf Arslanoğlu isimli arkadaşımız oynuyordu. Ben de köy bekçiliği rolünü üstlenmiştim. Kış boyunca biz rollerimizi okuduk ezberledik. İlkbahara doğru köylülerin, ailelerimizin ve ilçe kaymakamının da katılımıyla güzel bir piyes yaptık. Piyesin konusu, Ali ismindeki üniversite öğrencisinin kendi çapında köylüyü bilinçlendirmeye çalışması ve ağa tarafından köylülere yapılan haksızlıklara karşı çıkmasıydı. Ağaya fark ettirmeden, çalışan köylülerle bir şeyler konuşuyor, bana da "bekçi ne durumdasın ağayla aran nasıl" türünde sorular soruyordu. Piyesin sonuna doğru ağanın baskı ve zulmüne dayanamayarak rolüm gereği, köy bekçisi olarak elimdeki av tüfeği ile ağayı vuruyorum. Ağa yerde yatıyor ve o esnada ben olayın hiddetiyle "Yeter be yeter! Çok çektim ben de insanım, benim de bir yere kadar sabrım var!" diye haykırıyorum. Kısa bir süre sonra olayın şokundan çıkınca yerde yatan ağanın üstüne kapanıyorum "Ağam ağam! Ölme ne olursun! ..." diye ağlayıp yakınıyorum ve o esnada perde kapanıyor.

Piyesten sonra kaymakamın şoförü olan dayım Hasan Mengüç bizim eve geldi. Bir taraftan yemek yerlerken diğer taraftan sohbet ediyorlardı. Hiç unutmuyorum, yemek tereyağına kırılmış yumurtaydı. Köylüler yumurtalarını kendileri pek nadir yerlerdi. Tavuk yumurtaları biriktirilip köyün öğretmenine, sağlık memuruna, karakol komutanına para ile satılırdı veya misafire yedirilirdi.

Deniz Gezmişlerin sohbeti yapılıyordu. Babam "Ya kayınço bu adam denizi nasıl gezmiş?" diye dayıma soruyordu. Dayım da "adamın ismi Deniz Gezmiş" şeklinde cevap veriyordu.

Bizim oralarda devrimcilere "gençler" denilirdi. Gençlerin yani Denizlerin ve İboların hangi gruptan olduğu bilinmezdi. Bizim köye de kadınlı erkekli bir gurubun geldiği ve köyde ekmek topladıkları, kadınlardan su istedikleri ve karakolun nerede olduğunu sordukları köylüler arasında konuşulurdu. O zaman köyün, ileri gelenlerinden Hasan Taşkın'ın bana bizzat anlattığına göre, gençlere o yol göstermiş. Gençlerin "Buralarda karakol var mı, yok mu?" sorusu üzerine Borucu deresini göstererek, "Köyde karakol var ama siz şuradan gidin" demiş. Daha sonra yanılmıyorsam ilkokul dördüncü sınıftayken bir gün Ovacıklı olan öğretmenimiz sabah töreninde bir konuşma yaptı "Çocuklar bugün Deniz Gezmiş ve arkadaşları asıldılar" dedi. Bu konuda bizim anlayacağımız dilden bir şeyler söylemeye de çalıştı ve bizi bir dakika saygı duruşuna çağırdı ve biz saygı duruşu yaptık. Ama biz Deniz Gezmiş kimdir? Ne yapmıştır? Ne için idam edildi? Bilmiyorduk.

İlkokuldan sonra ortaokulu Elazığ'da okudunuz. Orada öğrencilik nasıldı?

İlkokuldan sonra Elazığ Atatürk Ortaokulu'na kendim gittim ve kaydımı yaptırdım. Orada halamın evinde kalıyordum. O zamanlar Elazığ'da yavaş yavaş sağ sol kavgaları başlamıştı. Bizim okulda Tuncelilere genelde "404" derlerdi. 404 dedikleri, bildiğimiz yapıştırıcıdır ama onların bu tabire ne anlam yüklediklerini pek anlamıyorduk. Ama aşağılayıcı ve olumsuz bir anlamda söylediklerini biliyorduk, devamında

"kızılbaş komünist" sıfatıyla bize saldırmaya başladılar. Başka Tuncelili arkadaşlar da vardı okulda. Ayrıca bizim tavşan yeyip yemediğimizi soruyorlardı ve baskı kuracak şekilde tavşanı ne için yemediğimiz konusunda bizi açıklama yapmaya zorluyorlardı. İşte "Sizde bir tarladan tavşan geçerse bilmem kaç sene orayı ekmiyormuşsunuz" diye kâh aşağılayan kâh ötekileştiren söylemleri söz konusuydu. Hatta unutmuyorum bir gün Baskilli bir öğrenci, hafta sonunda köyüne gitmiş ve pazartesi günü yufka ekmeğin içinde bir hayli tavşan eti getirmişti. Getirdiği tavşan etini önüme açtı ve "Bunu ye, siz Aleviler tavşan etini neden yemiyorsunuz?" dedi. Ben de "Biz tavşan yemeyiz çünkü bizde yeterince hayvan var. Biz hayvancılık yapıyoruz. Ayrıca tavşan aybaşı oluyor (âdet görüyor), bunun için yemiyoruz" dedim. Ama onlar tavşan yememizin bizim Alevi inancımızdan kaynaklandığına inanıyorlardı. Gerçekten bizde tavşan yenmiyordu. Niçin yenilmediği noktasında benim yanımda hiç sohbet edilmemişti. Böyle laflar edildiğinde "Tavşan pis hayvandır, aybaşı oluyor" diye sözler duyuyorduk büyüklerimizden. Neyse oturdum o yufka ekmeğin içerisinde sarılmış tavşan eti dedikleri eti afiyetle yedim, bana da hiçbir şey olmadı. Arkadaşlar bana gülüp geçmişlerdi.

Siyasi kavgaların başladığı yıllardan bahsediyoruz. Sizin lisede de çatışmalar sık olur muydu?

O yıllarda ben Elazığ'da ortaokul öğrencisiydim. Bazı sürtüşmeler oluyordu ancak pek büyük kavgalar olmuyordu. Yalnız yanımızda Elazığ Lisesi vardı. Orası o dönemde sağcıların-ülkücülerin hâkimiyetindeydi. Genellikle solcu öğrenciler dövülüyordu. Biz bu kavgaları görüyorduk. Öğrenciler güvenlik için, grup şeklinde okula gelip gidiyorlardı. Elazığ'da başka önemli bir lise, Fevzi Çakmak Mahallesi'ndeki Atatürk Lisesi idi. Burası solcuların hâkimiyetindeydi. Öğrenciler arasındaki kavgalar genellikle bu iki lise arasında geçiyordu. Sanırım 1973 yılıydı, bizim okul ile Elazığ Lisesi ile yan yana olduğu için, orada bir solcu öğrencinin, beş altı tane sağcı öğrenci tarafından dövüldüğünü gördüm. Bir iki dakika içerisinde çocuğun üzerinde ne gömlek ne de ceket

kaldı. Çocuğu kan revan içinde bırakıp gittiler. Bu olayı çok korkarak arkadaşlarımla gördük fakat müdahale edemedik, o zaman çocuktuk.

Sol düşünce ile tanışıklık ya da daha fazla ilgi bu döneme mi rastlıyor?

O dönemde, "Umudumuz Ecevit, Umudumuz Karaoğlan" söylemi çok yaygındı. Herkes dağa taşa Karaoğlan yazıyordu. O zaman Ecevit Tunceli'ye de gelmiş ve ilk kez orada yuhalanmıştı. Domates vb atılarak protesto edilmişti. Ecevit'in Elazığ'a dönüşünde, Palu'da karşılamak için bizler de Elazığ'dan açık kamyon kasalarına binip gitmiştik. Yolda faşistler bizi taş yağmuruna tutmuştu. Bir arkadaşımın kafası yarılmıştı ve ben mendilimle arkadaşımın kafasını temizlemeye çalışmıştım.

Yine o dönemde Elazığ'da, Nuray Erenler ve Kerim Yaman gibi büyük şehirlerde öldürülen devrimci öğrenciler için protesto mitingleri yapılıyordu. Ben de bu mitinglere katılıyordum. O dönemde sol yayınlara pek fazla ulaşamıyordum. Elazığ'da bir kırtasiye vardı ve orada genellikle sol yayınlar ve kasetler bulunurdu. Her olayda faşistler bu kırtasiye dükkânını tahrip ediyorlardı. Ben oraya gidip sol yayınları isterdim. Kırtasiye sahibi Aydınlık Yayınları'nın teksirlerini verirdi bana.

Elazığ'da istasyon altında Muşluların oturduğu bir mahallede oturuyorduk. Mahallede de Alevi oluşum, benim için büyük sorun teşkil ediyordu. Yaşıtlarımla, yani mahalle arkadaşlarımla en ufak bir kavgada hemen bana "pis kızılbaş, siz ana bacı tanımıyorsunuz, mum söndürüyorsunuz, yıkanmıyorsunuz, elinizden hiçbir şey yenmez" diyerek aşağılıyorlardı. Ama sonradan bu arkadaşların hepsi solcu oldu. Bir kısmı Devrimci Yol, bir kısmı da Halkın Kurtuluşu taraftarı oldular.

Liseyi okuyamadınız diye biliyorum. Ortaokuldan sonraki hayatınız nasıldı?

Ortaokul sonrası liseye başlamak için başvuruda bulundum. Ama ailemin yoksulluğu, kalacak yer sorunu ve biraz da yaşımın büyük olması nedeniyle bu gerçekleşmedi. Liseye başlayamadım ve köye döndüm. Köyde yaşamım tarım ve hayvancılıkla uğraşmakla geçiyordu. Daha sonra bir süre Elazığ'da bir kulüpte çalıştım. Çay vesaire içilip kumar oynanıyordu. Sonra köyden haber geldi, askerlik kâğıdım çıkmış. Köye gittim. Aslında benden önce ağabeyim vardı ve askerliğini yapmamıştı. Sevk kâğıdımı aldım ve askere gitme hazırlığı yaptım. Devre kaybı olarak askerliğimi yapmak üzere Antalya'ya gittim. İlk kez büyük bir şehre gitmiştim. Gittiğimin ikinci ya da üçüncü günü, gece yattığımız koğuşta, dokuz on tane çavuş bir askeri yatırmış kıyasıya dövüyorlardı. Koğuşta hiç kimse ses çıkarmıyordu. Sonra öğrendik ki çocuk Kürtmüş, Mardinliymiş. Çavuşa karşı sert mi konuşmuş ne yapmışsa komaya sokacak şekilde dövmüşlerdi. Bu olayı görünce kendi kendime "Bu askerlik nasıl biter, buralardan nasıl çıkarım?" diye düşünmüştüm. Eğitim süremiz tamamlandıktan sonra usta birliklerine dağıtım yapıldı. Benim usta birliğim de Urfa'daydı. Urfa'ya trenle yolculuk yaptık. Oturduğum yerde yanımda Urfalı bir arkadaş vardı. Aramızda konuşuyorduk. Bir ara içini çekerek "Nuri arkadaş sen şimdi askerliğini yapıp köyüne gideceksin, evleneceksin, çoluk çocuğa karışacaksın, işine gücüne bakacaksın. Ama ben öyle değilim. Bizde şu an kimisi cezaevinde, kimisi dağlarda. Aşiret davaları, kan davaları almış başını gidiyor. Gittiğimde ya beni biri öldürecek ya da ben birini öldürmüş olacağım. Bu nedenle benim için askerlik şu vakit bitmiş bu vakit bitmiş fazla bir önemi yok" dedi. Urfa'ya gittik. Devre kayıplarına çavuş rütbesi verilmediğinden onbaşı rütbesi ile gitmiştim. Genellikle bünye olarak zayıf olduğum için sık sık hastalanıyordum. Eğitimler başladı. Eğitim alanlarımız alayın dışında olduğu için uzunca bir yol gitmemiz gerekiyordu. Bende büyük silah olmadığı için avantajlıydım. Daha sonra bana eğitim çantası sorumluluğu da verildi. Bu durum benim için iyi oldu. Çünkü o setin içinde değişik kitaplar vardı. Benim

de zaten okumaya meyilim vardı. Bu kitaplarda, baskınlar nasıl olur, evler nasıl çökertilir, nasıl yakılır gibi şeyler yazıyordu. Benim de ilgimi çekmişti. Eğitim çantasının diğer bir faydası daha vardı benim için. Araba ile eğitim alanına gidip geliyordum.

Askerlikte sabah sporları ve spor esnasında söylenen marşlar önemlidir ve herkesin dikkatini çeker. Başçavuş, sabah sporunda genellikle bana marş söylememi emrederdi, ben de ilk zamanlar bunu yapardım. O dönemde Mahsuni'nin "Yiğitler yiğitler bizim yiğitler", "Kızıldere", "Malatya'dan çıktı kızıl makine", "Hey Dev-Genç'li" çok meşhurdu. Burada bunlara benzer marşları bölüğe söyletiyordum. Bölükte faşistler de vardı. Belli bir süre sonra bu konuda onlarla karşı karşıya gelmeye başladım. Konyalı, faşist bir çavuş vardı... Kendisi açığa çıkmıyordu ama özellikle Yozgatlıları ve Trabzonluları üzerime salıyordu. Bana da sahip çıkanlar vardı. Özellikle Vanlı Kürt arkadaşlar sahip çıkarlardı. Durum öyle bir noktaya geldi ki, bölük ikiye ayrıldı ve ben artık bu baskılara dayanamaz, iyice bunalmış hale gelmiştim. Bir gün yine başçavuş "Çık marş söylet" dedi. Ben de adımın muhbire çıkmaması için, "Çıkmam" dedim, "Niye çıkmıyorsun?" diye sordu, ben de durumu söylemeden, "Çıkmıyorum, biraz da başkaları söylesin" dedim. Bunun üzerine başçavuş "Bölük dur!" dedi. Beni bölüğün kenarına aldı. Yer misin yemez misin, beni bir güzel benzetti. Bir hafta kadar çenemin ağrımasından ekmek falan yiyemedim. Neyse o dayakla sabah marşlarını söylemekten de kurtulmuş oldum.

Sonra bir bayram günüydü, tatile giriyorduk. Eğitim çantası yazıhanede kalıyordu. Yazıhanenin anahtarı da bende olmazdı. O zamanlar üzerini farklı bir şekilde ciltlediğim Lenin'in bir kitabını okuyordum. Eğitim çantasında benim farklı kitaplar bulundurduğumu kimse bilmiyordu. Bölük komutanı olan yüzbaşı, yazıhaneden çıkıp cipine binip gidince ben de çantadan kitabı çıkardım ve koynuma koydum. Tam o esnada yüzbaşı içeri girdi. "Onbaşı nedir o koynuna koyduğun, çıkar onu!" dedi. Baktı Lenin'in kitabı. "Nerden buldun bunu, nerden getirdin, kim okuyor bunu?" dedi. "Ben okuyorum" dedim. Başçavuşu çağırdı ve "Al bununla ilgilen, neler okuyor bu böyle!" şeklinde bir şeyler söyledi. Başçavuş

beni aldı ve başka bir binaya sorgu için götürdü. Orada iki üç tane üst rütbeli subay beni sorguladı. "Nereden aldın, niçin okuyorsun, başka kimler bunları okuyor, bunların dışında okuduğun kitaplar var mı?" diye sorular sordular. Daha sonra beni çağırmadılar, ceza da söz konusu olmadı.

Bu kitap olayından sonra bölük komutanı bana kafayı taktı. Değişik dönemlerde bahane bulup beni dövüyordu. O zamanlar genellikle *Cumhuriyet* ve *Vatan* gazetesi okuyordum. Bir keresinde bu gazeteleri elimde gördü. "Bir daha bu gazeteleri okuduğunu görmeyeyim" dedi. Beni odasına çağırdı. Gittim odasına. Genellikle arkadan çelme takar gibi bacağını atıyor ve düşürüp tekme tokat dövüyordu. Ben bunu bildiğim için ayakta sağlam durmaya çalışıyordum. Bir tane vurdu. İkimiz birden yere düştük. Birkaç dakika yerde cebelleştik. "Bundan sonra bunları okursan askerliğini yakarım!" dedi. Ben yine de okumaya devam ediyordum. Bu süre zarfında benim gönderdiğim mektuplar aileme gönderilmiyor, ailemden gelen mektuplar bana verilmiyordu. Böylece askerliği tamamlayıp terhis olduktan sonra memlekete geldim.

Devrimci Yol ile tanışmanız nasıl oldu? Harekete katıldığınızda ülkedeki siyasi durum, bölgenizdeki sol muhalefetin gelişimi ne düzeydeydi ve ne tür faaliyetler yürüttünüz?

1977 yılı 1 Mayıs olaylarının olduğu dönem askerdeydim. Memlekete geldikten sonra siyasi olaylar bir hayli boyut kazanmıştı. Özellikle Elazığ'da olaylar oluyordu. Yavaş yavaş Ovacık'ta da siyasi faaliyetler başlamıştı. O zaman henüz siyasi olarak herhangi bir örgütle bağım ve bilgim yoktu. O dönemde Elazığ'a gidip geldiğimiz oluyordu. Oralarda *Devrimci Yol* dergileri elime geçti. Devrimci Yolcu bir dayımın oğlu vardı (Celal Mengüç; örgüt içinde Çengel Celal diye tanınırdı). Onun aracılığı ile Devrimci Yolcu arkadaşlarla ilişkim oldu. Ayrıca ben askerden döndükten sonra bir arkadaşımın (Ahmet Atar) elinde bir miktar dergi vardı. Alıp incelemiştim. *İlerici Gençlik* dergisi, *Kurtuluş* dergileri ve bir iki tane de *Devrimci Gençlik* dergisi vardı. Bunların ötesinde herhangi bir sol yayın ile tanışmışlığım yoktu o zamana

kadar. Dayımın oğlu ile bir başka arkadaşı (İmam Doğan) Elazığ'dan örgütsel görevle Ovacık'a gönderilmişlerdi. O vasıta ile ilişkimiz gelişti.

İlk siyasi anlamda Devrimci Yol saflarında bir pratik eyleme katılmam ise şöyle oldu. Halkın Birliği'nden Pir Ahmet Solmaz isimli devrimci bir arkadaş işkencede öldürülmüştü. Cenaze törenine katılıp mezarına gitmiştik. Biz Devrimci Yolcular on beş kişi kadardık. Mezar başında tanımadığım bir arkadaş konuşma yaptı. Sonrasında bu arkadaşın isminin Hasan Çakmak olduğunu öğrendim. Cenazeye TİKKO, Halkın Birliği ve Halkın Yolu kitlesel olarak katılmıştı. Pir Ahmet, tanınan bir ailenin çocuğu olduğu için yediden yetmişe herkes mezara akın etmişti. Dönüşte on, on beş kişi sokakta, çok görünmemek için beşer altışar metre aralıklarla yürüdük. Böylece oradaki arkadaşlarla tanıştım ve dergi alışverişi yaptık. Arkadaşlarla sohbet ettik. Köy çalışmalarına başladık. Ama çok fazla planlı programlı bir çalışmamız ve pratik faaliyetimiz söz konusu değildi. Genelde Elazığ'daki antifaşist mücadelenin etkisi Ovacık'ta da halkta yaygın bir sempati yaratmıştı. O dönem Dev-Genç'li olarak biliniyorduk.

Ovacık Devrimci Gençlik Derneği'ni açtık. Ben de yönetim kurulunda yer aldım. Daha sonra, Ovacık'taki biraz daha siyasi içerikli ve planlı bir çalışma Hasan Hoca'nın (Hasan Hayır) gelmesiyle başladı. Bizim köye yakın bir köyde öğretmenlik yapıyordu. Onunla sık sık görüşüyorduk. Bir gün "Ovacık kırsalında nasıl bir şey yapabiliriz? Nasıl hareket edebiliriz? Kitle ilişkisi nasıl yaratabiliriz?" şeklinde soruların cevaplarını arayan sohbetler ediyorduk. Özellikle kanaat önderleri diyebileceğimiz, sözü sayılan, saygınlığı olan insanlarla ilişki kuralım, onların etkisi ile aşağı doğru yayılalım, dedik. Özellikle bölgenin kendi sorunları vardı. Bu sorunlara eğilip onları çözme konusunda yoğun çalışmalar yaptık. Ben genellikle Ovacık bölgesinde, köyüm de orada olduğu için Tornova'ya yakın bölgede çalışıyordum.

Bölgenin yani halkın sorunlarıyla yoğun olarak uğraştığınızı söylediniz. Bunlara birkaç örnek verebilir misiniz?

Yasak Mıntıka'da...

Aslında burada bu Yasak Mıntıka denen bölgeyi biraz aktarayım. Bu bölge 1938 sürgününde insanların kalmasına izin verilmeyen, bütünüyle boşaltılan, stratejik bir bölgeydi. Gerek 1938'de gerekse de 12 Eylül sonrası Dersim'de yürütülen gerilla mücadelesinde çok stratejik bir vadi olan Ahpanoz vadisi de bu bölgededir. Bu vadide urkekliği dediğimiz ağırlığı iki üç kilogramı bulan ancak aşağıya doğru uçabilen ve Dersim'de çok yaygın olan bir keklik türü de dahil çokça keklik vardı. Ayrıca sürüler halinde, bizim geyik dediğimiz, dağkeçileri vardı. Bunun yanında yaygın mağaralar mevcuttu. Yani gerilla herhangi bir yerleşim birimiyle ilişki kurmada zorlandığı zaman bu bölgede avlanarak belli bir süre kalabilirdi. Yine ışkın, kenger, mantar gibi çokça bitki türü de bulunmaktaydı. Bu Yasak Mıntıka, Eskigedik (Birman), Yalmanlar (Körabasanlar), Eğimli (Maraş), Kızılçayır (Mergasurı), Çambulak (Çerğat), Balveren (Kulikan) köylerinden oluşur. Ayrıca bahsettiğim vadide Ahpanoz mezrası da bulunmaktadır. Bu bölge, Pülümür-Erzincan sınırına dayanır. Ovacık'ın en uzak dağ köyleridir. 1990'larda bu Ahpanoz vadisini kontrol altına alan, çok ama çok stratejik bir tepeye, Çambulak köyünün yanına karakol kurdular. Bu karakol gerilla geçişleri için vadinin güvenilirliğini önemli derecede azalttı. Karakol daha da büyütülerek asker sayısı çoğaltılarak bugün de halen faaliyetini sürdürüyor. Yıllardır Yasak Mıntıka'nın araba yolu altı yedi ay kapalı kalırken, şimdi ise tüm yıl boyunca işler halde. Bu bölge gerek 12 Eylül öncesi gerek 12 Eylül sonrası bizim en yaygın ilişkimizin olduğu ve kaldığımız bölgeydi.

Bölge sorunlarına dönersek, bölgede Mehmet Soylu ve Sercan Demir isimli iki esnaf vardı. Bu esnaflar ayrı aşiretlere mensup insanlardı. Bölgede kendi ticari ilişkileri için aşiret çelişkisini kullanıyorlardı. Bölgede adeta insanlar birbiriyle düşman edilmişlerdi. İnsanlar arasında rekabet ve anlaşmazlıklar oluşuyordu. Biz bunlarla görüşerek tavır, tutumlarından vazgeçmelerini söyleme kararı aldık. Yaptığımız görüşmelerde düşüncelerimizi açıkça ifade ettik. "Sizin ticaret yapmanıza bir diyeceğimiz yok. Fakat ticaret esnasında aranızdaki rekabetten dolayı bölgede yarattığınız bu çelişkilere seyirci kalamayız" dedik. Bu durumdan bölge halkının da rahatsız olduğunu kendilerine ifade ettik. Bu temelde

köylülerle toplantılar yaparak kitle çalışmaları yaptık. Bu esnaflara karşı herhangi bir tehdit ve şiddet tavrımız olmadı. Uyarılarımız sonucu esnaflar bu tavırlarından vazgeçti ve bu olaylar bölgede olumlu bir etki yarattı.

Yasak Mıntıka'daki bu esnaflar olayında müdahale ederken, bizim için önemli derecede bir dezavantajımız da söz konusuydu. Bu esnafın biri Kawa taraftarı geçiniyordu ve çevresinde o bölgede bir hayli Kawacı genç vardı. Bunlar bize göre biraz daha silahlı geziyorlardı bölgede. Diğer esnafın da akrabaları, yeğeni falan bizim içimizdeydi. Bu durumdan ötürü özellikle bizim, esnafın birini kayırdığımıza dair yaygın bir kanı vardı. Bölgede de bu tartışılıyordu. Biz yaptığımız tek tek toplantılarla ve sohbetlerle bunun üstesinden gelemiyorduk. Kawacılarla bizim tartışmalarımız da vardı. Bir gün "arkadaşlar bu iş öyle gitmez, hepimiz yorulduk, karşılıklı geniş bir toplantı yapalım" dedik.

Toplantı kararı aldık. Tarihini ve yerini belirledik. Ağaçpınar köyünde toplantıyı yapacaktık. Biz genelde bunun yaygın duyurusunu yaptık. Çevrede hemen hemen dokuz on kadar köye duyuru yapıldı, ilçede de duyuruldu. Kawacılarla aramızda ciddi çelişkiler olduğu ve daha önce de bölgede birtakım olaylar yaşadığımız için bunlara güvenmiyorduk. Herhangi bir olumsuzluk çıkar, diye de iki arkadaşımızı görevlendirdik. Gideceğimiz yol üzerinde iki ayrı noktada önlem aldık. Akşam olunca Hasan Hoca ile birlikte yola çıktık. Babam da epeyce bizimle yolculuk yaptı. Tehlike yaratabilecek birinci yeri arkadaşlarımız tutmuştu. Onları da aldık yanımıza. Tehlike yaratabilecek ikinci yere gittiğimizde bir anda silahlar patladı. Kim olduklarından emin olamadım ve o gece Ağaçpınar'da konakladık. Bizim kalabileceğimizi tahmin edemeyecekleri bir yere gittik. Ben ve Hasan Hoca aynı evde nöbet tutarak kaldık. Sabah oldu. Öğleye doğru yavaş yavaş millet gelmeye başladı. Biz hem toplantının içeriği konusunda hem de toplantının yapılışı konusunda epeyce hazırlıklıydık. İnsanlar geldiler, oturdular. Kawacıları bekliyorduk. O zaman, o bölgede faaliyet yürüten TİKKO'yu temsilen Orhan isminde bir arkadaş toplantıya katıldı. Yine toplantıda Halkın Kurtuluşu taraftarları da vardı. Kawacılar geldi. Ellerinde büyük silahlar vardı. Biz bu şekilde toplantı

olamayacağını söyledik. Tüm silahlar bir bir toplandı ve bir kenara yığıldı. Başına da köyün ileri gelenlerinden İsmail Top'u sorumlu olarak koyduk. Toplantı başladı. Tüm bu çelişkiler, kavgalar, o iki esnafın durumu, halk ilişkisi, bölgede devrimci faaliyet, devrimci örgütler arası ilişkiler, halkın konuştuğu duymak istediği her şey konuşuldu. Bu konularda karşılıklı zıtlaşmalar, inkâr etme gibi durumlar da oldu. Toplantı olumlu bir şekilde bitti. Yalnız toplantının sonuna doğru Hasan Hoca bir söz etti Kawacılara dönerek: "Bakın arkadaşlar, artık yeter! Yani herkes, her şeyi dinledi, mesele anlaşıldı, herkes aklını başına toplasın. Aksi takdirde, üç buçuk kişisiniz, sizi kulağınızdan tuttuğumuz gibi Munzur dağına fırlatırız." Onlardan fazla bir tepki gelmedi. O toplantı, adeta bir ilkbahar seli gibiydi. Bölge ve sol çevre rahatladı. Kim haklıdır, kim haksızdır, herkes anlamış oldu. Herkesin dilinde "Dev-Gençliler, Kawacılara dedi ki, siz üç buçuk kişisiniz, sizi kulağınızdan tutar Munzur dağına fırlatırız" lafı aldı başını gitti. Zaten Dev-Genç yaygındı ve o söz toplantıya damgasını vurdu. 12 Eylül sonrası döneminde de, o söz vatandaşlar tarafından söyleniyordu.

Halk tabiri ile herkesin isteyerek, gönüllü katıldığı, ortak çalıştığımız ve ortak kararlar aldığımız çalışmalar yürütüyorduk. Bunun yanında *Devrimci Yol* dergisini mümkün olduğu kadar bütün köylere, ücra köylere kadar taşımaya, dağıtmaya çalışıyor ve sohbetler gerçekleştiriyorduk. Halkın, merkezdeki mitinglere katılımını sağlamak için çalışmalar yapıyorduk. Kitlelerin içerisindeki çalışmalarımız, insanlara yaklaşımımız ve kullandığımız dile dikkat ediyor olmamızın olumlu sonuçlarını alıyorduk.

Bölgedeki sorunlara müdahalemiz konusunda bir örnek daha vereyim. Ali Rıza Polat (Seyit Rıza'nın torunu) isimli, bölgede ileri gelen, aşiretinde saygı gören, sözü geçen bir arkadaş vardı. Ali Rıza'dan da, halk içinde dar bir çevrede de olsa, kimi şikâyetler söz konusuydu. Köyler arası aşiret ve ezbet (Ezbet, aşiretin bir alt koludur, yani aynı aşiretin insanları ayrıca kendi aralarında ezbetlere bölünürler; mesela bizim köyü örnek verecek olursam, köyde biz Karabal aşiretinin insanları, kendi aralarında ezbetlere bölünmüşlerdir: Afganlar ezbeti, Arseru ezbeti gibi. Sülaleye yakın anlamı da çıkarılabilir) çelişkilerini

körüklediği söyleniyordu. Köy içi kavgaları, yayla ve mera kavgaları, davar vesaire otlatma alanına kadar bin bir türlü kavga oluyor, bu konuda da Ali Rıza Polat hakkında söylenti ve şikâyet oluyordu. Biz bir biçimde bu insanlara artık ortamın değiştiğini, eski feodal alışkanlıklar ve kavgaların olmaması gerektiğini, onların da değişmesi gerektiğini ifade ettik, Ali Rıza Polat da buna dahildi.

Bir gün Ali Rıza Polat'ın oturduğu Değirmendere'deki evine tahrip gücü olmayan ses getiren bir tür ses bombası atıldı. Herhangi bir zarar vermek amacıyla yapılmamıştı. Bu da çok büyük yankı yaptı. Bir gün biz Tornova kahvelerinden birinde oturuyorduk. O bölgede içkiciliğiyle bilinen birisi, Ali Rıza Polat'ın yakınları olan bir iki insan ve bizim köylü bir esnafın da olduğu bir ortamda sohbet ediyorduk. Bunlar (Rıza Köse, İsmail Top, Telo Amca, Hıdır Çim, Piro Seydemed, Mazlum) Ali Rıza Polat'a şöyle haksızlık yapıldı, böyle haksızlık yapıldı diye bir sürü konuştular. İçlerinde bir tek Hıdır Çim konuşmuyordu. Ben ve yanımdaki arkadaşlar "Ali Rıza Polat'ın tavuğuna kış denmemiş, malına, canına bostanına bir zarar verilmemiş, sadece Ali Rıza Polat ve onun gibilerine bir nevi uyarı yapılmıştır" dedik. Onlarsa "Bunun hesabını soracağız!" diyor, bir türlü ikna olmuyorlardı. Biz de "Siz bu söylediklerinizde ciddiyseniz, ileri sürdüğünüz iddiaların arkasında duruyorsanız, gerçekten Ali Rıza Polat'ın haksızlığa uğradığını ve bizim kendisine hakaret ettiğimizi, kötülük yaptığımızı, yediden yetmişe herkesin de bunu böyle bildiğini düşünüyorsanız yarın geniş bir halk toplantısı yapalım, karşılıklı oturalım, detaylarıyla konuşalım" dedik. "Eğer geçekten yapılan işin yanlış tarafı, fazlalığı varsa, hatamız varsa, biz halkın huzurunda özeleştiri vereceğiz, özür dileyeceğiz, aksi takdirde siz özeleştiri verip özür dileyeceksiniz. Külhanbeyi gibi sağda solda konuşmayacaksınız." Toplantıyı kararlaştırdık. "Siz oturun, biz ilçeye (Ovacık'a) gidip arkadaşlarımızı alıp gelelim" dedik. Biz gittik arkadaşlarla görüştük. Durumu anlattık, toplantı yapacağımızı söyledik. Bir minibüs hazırladık, binip hareket edeceğimiz sırada; bir baktık ki Tornova'dan gelen arabadan akşam sohbet ettiğimiz insanların hepsi indiler. Birisi "tekel alacağım" birisi "köy işim var" birisi "bankada işim var" deyip dağıldılar. Bir süre

sonra hepsi toplandı geldi. İçlerinde ileri geri konuşan bir amcamız var; Telo Amca, bizim köylü. Baktım herkes geldi, o amca gelmedi. Aradım baktım amca bankada, "Haydi amca" dedim "millet seni bekliyor, toplantıda konuşacaktınız ya." Geldi beni bir öptü; "Nuri, oğlum bak benim çocuklarım da senin arkadaşındır. Biz akşam orada yanlış bir laf ettik. Sen beni o işlere bulaştırma. Siz orada bir şeyler yaparsınız" dedi. Ne yaptıysam amca gelmedi.

Diğerleriyle birlikte Tornova'ya döndük. Sonra bizim arkadaşların çalıştırdığı bir kahve var, oraya gittim. Herkes geldi. Orada Halkın Birliği'nden bir iki arkadaş da var. Meseleyi açtık, çok sakin ve demokratik bir ortamda toplantı başladı. Bizim adımıza Hasan Hoca konuşuyordu. Detaylıca karşılıklı konuştuk. Ali Rıza Polat'ın oğlu ve diğer akrabaları da vardı. Köy muhtarları da vardı. Özellikle önceki akşam bize adeta meydan okuyanlardan birisi olan Rıza Köse kalktı, ajitasyon çeker gibi; "Biz durumların, olayların böyle olduğunu bilmiyorduk, kim gericilik, aşiretçilik yapıyorsa biz de ona karşıyız. Bu ve buna benzer davranışlarda biz de sizin yanınızdayız. Herkes döneme ayak uydursun, dostça, kardeşçe yaşayıp gidelim" gibi laflar etti. O toplantı ile bu olay da böylece sonuçlandı.

Bu olay da bizim açımızdan önemli derecede yankı uyandırmıştı. Bizim amacımız kimseyi rencide etmek, maddi, manevi zarar vermek gibi bir şey değildi.

O olayda önemli bir detay daha var; bizim sülale özellikle Seyit Rıza ve Seyit Rıza'nın torunlarına çok düşkünlerdi ve yakınlık vardı. Dedem çok yaşlı olmasına rağmen onların köyüne ırgatlığa giderdi, otlarını biçerdi. Ali Rıza Polat, dedemin çocuğu yaşında olmasına rağmen dedem gördüğü yerde, Ali Rıza Polat'ın elini öpüyordu. Bu olaydan sonra da, dedem bir gün kahvede Ali Rıza Polat'ı görüyor, elini öpmek istiyor, Ali Rıza Polat da elini vermiyor. "Ne var benim elimde, elimi öpme" diyor. Yani benden dolayı küskünlüğünü, kızgınlığını dedeme karşı dışa vurmuş. Dedem de çok üzülüp ağlamış. Dini önderleri olduğu için dedem bu durumdan fazlasıyla etkileniyordu. Ali Rıza Polat, bizimkilerle konuşmuyordu. Bu olay ailemize de yansımıştı.

Burada yeri gelmişken Seyit Rıza ve Ali Şer Efendi hakkında bildiklerimi, duyduklarımı ve okuduklarımı aktarmak istiyorum. Bu anlatacaklarımı biz Dersim'de birçok insandan birçok kere duymuş, dinlemiş ve üzerine konuşmuştuk. Seyit Rıza; yaşlı, uzun sakallı, Abasan Aşireti mensubu, dini bir önderdir. Yani "Rayber" diye hitap edilir. Seyit Rıza'nın üç tane oğlu vardır. Bunlardan biri olan Şeyh Hasan, Seyit Rıza'nın da olduğu bir anda Ovacık'ın "Kapker" ormanlarında ciddi bir askeri saldırı sonucu, birçok aile yakınıyla hayatını kaybediyor. Seyit Rıza, bu saldırıdan sağ kurtuluyor. İkinci oğlu Baba ise amcasının oğlu olan Hayın Rayber denen işbirlikçi tarafından, Sabiha Gökçen'in Dersim'de ilk bombaladığı Seyit Rıza'nın Haçeri köyündeki konağında pusu kurularak öldürüldü. Baba ile Hayın Rayber arasındaki husumetlik, İksor köyündeki "Hene" denilen bir kadın meselesidir. Hatta o kadından Baba'nın, Abbas Polat isminde bir oğlu vardır, halen hayattadır. Baba, o kadının Rayber ile ilişkisinin olduğunu öğrenince, İksor köyüne gidip kadını vurmuştur. Kavga burada başlıyor. Daha sonra Rayber'in devletle işbirliği de söz konusu olunca, Rayber milisliğe başlıyor. Seyit Rıza'nın üçüncü oğlu olan Seyit İbrahim de Elazığ yargılamalarında babasının "Oğlumu benden önce asmayın, önce beni asın!" demesine rağmen kendisinden önce gözlerinin önünde asılıyor. Yaşı büyük olmasına rağmen, yaşı indirilerek, Seyit Rıza da Elazığ'da idam ediliyor. Halen mezar yeri bilinmiyor. Bu idam olayını merak edenler, İhsan Sabri Çağlayangil'in *Anılarım*[1] adlı kitabından genişçe bilgi sahibi olabilirler. Çünkü o idamda görevli olarak Emniyet'ten o gönderilmiştir. Hatta Seyit Rıza bir ara "Sen Ankara'dan buraya beni asmak için mi geldin?" diyerek kendisine sormuştur. Bir de Dersim'de çok yaygın bir şekilde Seyit Rıza'nın yakalanma olayı konuşulur. Yine bu olay birçok kitapta da yazılıp çiziliyor. Dersim'de anlatılan ve bizzat Seyit Rıza'nın kuryesi olan Rıze Berti ve yakın çevresindeki insanlarla ettiğim sohbetlerde olay şöyle anlatıldı:

Dersim'de 1938 katliamında aşiretler birbirini tutmamış ve birbirleriyle savaşmışlardır. Kimi aşiretler, açık bir şekilde devletin yanında yer alıp milislik yapmışlardır. O

1. İhsan Sabri Çağlayangil, *Anılarım*, Yılmaz Yay., 1990.

dönemde Koçgiri isyanı lideri Alişer Efendi ve hanımı Zarife de Dersim'de bulunmaktadır. Bunların Rayber, Zeynel Top ve Halbori köyünden Ali ismindeki vatandaşlar tarafından Sultanbaba dağı eteklerindeki "Gogan" mevkiinde kalleşçe öldürülmesinden sonra, Seyit Rıza yalnız kalır. Bu olay Dersim'de yaygınca şöyle anlatılır. Rayber yanına Ali isimli vatandaşı alarak Zeynel'e gidiyor. Zeynel'e diyor ki "Ali Şer Efendi'yi ziyarete gidelim", Zeynel de Rayber'e "Senin niyetin kötüyse beni alet etme, ben Ali Şer ile kirveyim" diyor, Rayber "Yok öyle bir şey olur mu!" diyerek Zeynel'i ikna edip Ali Şer'in kaldığı koma gidiyorlar. Bunları ilk Zarife Hanım görüyor, Ali Şer'e "Kirvemiz geliyor, karşıla" diyor. O esnada Rayber, Ali Şer'i vuruyor. Zarife de Ali isimli şahsı vuruyor, ardından kendisi de vuruluyor. Ali Şer'in o esnada Rusya'ya gitme hazırlığı içinde olduğu yaygınca konuşuluyormuş. Seyit Rıza bir gün yine Sultanbaba Dağı'nın "Topatan" (Ahpanoz vadisi) mevkiinde kalıyor. Bir vatandaş da yabanda kalan davarını aramaya giderken uzun otların içinden bir izin gittiğini, otların sağa sola devrildiğini görüyor ve takip ediyor. İz bir mağaraya çıkıyor. Vatandaş bakıyor ki karşısında bir sakallı ihtiyar. O esnada Seyit Rıza toparlanıp "Lacemı (oğlum) kim sana dedi ki Rıza bu mağaradadır diye?" Vatandaş karşısındaki ihtiyarın Seyit Rıza olduğunu anlıyor, hemen eğilip elini öpmek istiyor ve oradan ayrılıyor. İkinci gün kuryesi olan Ağaçpınar köyünden Rıze Berti, Seyit Rıza'nın yanına gidince Seyit Rıza "Katırı hazırla, gideceğim buradan, herkes işini gücünü bırakmış benim peşime düşmüş" diyor kuryesine. Kuryesi köye dönüp hazırlıkları tamamladıktan sonra Seyit Rıza'yı olduğu yerden alarak Dumantepe'deki konağına getiriyor. Orada kalmıyor. Hane halkıyla vedalaşıyor. O zaman Baba'nın oğlu Ali Rıza Polat (90'lı yıllarda PKK tarafından işbirlikçi diye öldürüldü, sonra da yanlış yaptık deyip, iadei itibarla Kürdistan şehidi ilan edildi) çok küçüktü. Saçını okşayarak "seyemıh" (öksüzüm) deyip seviyor. Erzincan istikametinde yola çıkıyor. Erzincan Köprüsü'nde nöbetçi asker tarafından durduruluyor. Asker tarafından boynundaki dürbün fark ediliyor ve orada yakalanıyor. O günden beri; Seyit Rıza için kimisi Rusya'ya kaçmak için gitti diyor, kimisi de hükümetle anlaşıp teslim olmaya gitti fakat

hükümet sözünü tutmayıp Seyit Rıza'ya kalleşlik yaptı, diyor. Yani bu konuda kesin bir şey bilinmiyor. Yalnız benim bir Sovyet tarihçisinden (Minorsky olabilir) okuduğuma göre bu olay şöyle anlatılıyor: Erzincan adliyesinde Seyit Rıza iki jandarmanın kolları arasında koridorda yürütülürken şöyle söyleniyor: "Hukumato namussuzo zuri ker" (Yalancı, namussuz hükümet). Bu iddiaya dayanılarak kimileri Seyit Rıza'nın devletle bir anlaşma sonucu gittiğini söylüyorlar.

Yine bu konuda Dersim 1938'i ve Seyit Rıza'yı çok iyi anlatan bir kaynak olarak Hasan Demir isimli öğretmenin yazdığı *Dersim'den Tunceli'ye 38 Katliamı Tanıkları*[2] adlı kitap okunabilir. Burada son olarak Hayın Rayber'in akıbetine gelince, devlet Dersim'de sonuç alınca Orta dağa yerleşmiş Dersim 1938'de katliamların baş sorumlusu olan 68. Alay Komutanı Abdullah Alpdoğan, Rayber'i ödüllendirme bahanesiyle çadırına çağırıyor. Rayber heybeler dolusu kendisine altın verileceği düşüncesiyle heybeyi atın üstüne atıp, tek oğlu olan Ali Rıza'yı da yanına alarak generalin çadırına gidiyor. Orada general "Rayber! Sen halkına ihanet ettin, yarın öbür gün başka bir devletle ben savaşa girsem, bu sefer bana ihanet edersin" deyip çadırın içinde askerlere süngületerek öldürüyor. Dışarda duran oğlu bunu görünce koşup ata binerek kaçmak istiyor. At demir kazıklı zincirle bağlıdır, o esnada atın üstündeyken o da vurulup öldürülüyor ve son nokta burada konulmuş oluyor.

Burada Ali Şer Efendi'nin Dersim ile ilgili şu şiirini aktarmak istiyorum, hatırladığım kadarıyla şöyleydi:

Gönül gel gezelim Munzur dağını
Ne hoş memlekettir ili Dersim'in
Seyran eyleyelim Sultan dağını
Ne hoş çiçektir gülü Dersim'in
Nice padişahlar geldi cihana
Bunu almak için düştü gümana
Her birini bir çeşit attı bir yana
Kesilmedi kolu kılı Dersim'in
Aslanlar yurdudur tilkiler girmez
Gerçekler sırrıdır akıllar ermez

2. Hasan Demir, *Dersim'den Tunceli'ye 38 Katliamı Tanıkları*, Belge Yay., 2011.

Kürdistan gülüdür zalimler dermez
Onlara bağlıdır yolu Dersim'in
Kürdistan eline kim ki bulaşır
İmdada kavuşur hemen ulaşır
Coşa gelip şimşekle savaşır
Etrafı yıkar seli Dersim'in
Kahramanı çoktur kılıç takınır
Bütün Kürdistan'a yardımı dokunur
Allah'tandır kavmi belli Dersim'in
Munzur dağı durmuş kıble diyarına
Tüzük dağı derler onun adına
Taki'nin Kürt Ahmet cedd-i âlâsı
Seyyid'le Şeyh Hasan onun binası
Şükür hakka geçmiş onların duası
Cümleye üstündür eli Dersim'in.

Başka bir örnek olay daha anlatayım. Bizim köy Tornova'da, özellikle Munzur Çayı'nın kenarında büyük bir arazi söz konusuydu. Bu arazi anlaşmazlığı iki ezbete aitti. İki ezbet bu arazi yüzünden birbirine girmişti. Kavgalar, dövüşler, mahkemeler, şahitlikler söz konusuydu. Dava yirmi yıl sürdü. Sonunda Ahmet Yıldırım isimli şahıs tapuyu aldı. Diğer ezbetten (Hemedanlar) kimi şahıslar bu meseleyi halletmemiz ve arazi meselesinin hakkaniyetle çözülmesi için bizden yardım talep ettiler. Bu mesele hakkında bilgisi olan köyün ileri gelenleri ile görüştük. Konu hakkında gerekli tüm bilgileri topladık. Köyde her iki tarafın ve diğer bütün köylülerin (Halkın Kurtuluşu taraftarı arkadaşların da) bulunduğu köylümüz Hasan Atar'ın evinde büyük bir toplantı yaptık. Taraflara "Bu meseleden dolayı bayağı masraflarınız ve mağduriyetiniz söz konusudur, bunu da karşılıklı birbirinizi razı ederek (yarım elma gönül alma) halledeceksiniz" diyerek barıştırdık. Anlaşmamıza göre Ahmet Yıldırım mahkemeye gidip tapuyu müşterek hale çevirecek karşı taraf da buna karşılık masrafları karşılayarak Ahmet Yıldırım'ı razı edeceklerdi.

Bu olay da bizim saygınlığımızı artırmıştı. Ahmet Yıldırım, üzerine düşeni yapıyor ama karşı taraf onu razı etme anlamında herhangi bir girişimde bulunmuyor. Bu arazi üzerine Musa Pörüklü bir kulübe yapıyor. Daha sonra Ah-

met Yıldırım bunu yıktırdı. Bu sırada 12 Eylül'ün gelmesiyle birlikte biz de kâh cezaevine girme kâh kırsal alana çıkma dolayısıyla bu olaya müdahale şansımız olmadı. Yeniden mahkeme yapılarak dava yeniden açıldı. Hâkim Yıldırım'a "Sen kendin, tapunu, müşterektir diye müracaatta bulundun" demiş, o da "Devrimciler, Nuri Salman beni tehdit etti" diye kendini savunmuştu. Mahkeme, Haydar Pörüklü ile Ahmet Yıldırım üzerine müşterek olarak arazinin bölünmesi ile sonuçlandı. Son dönem çıkan yeni yasaya göre müşterek arazi satılamadığı için arazi ihaleye çıkarıldı. Araziye 36.000 TL değer biçildi ve Haydar Pörüklü arsayı satın aldı. Ben cezaevi sonrasında her memlekete gittiğimde "Yer halen bölüşülmedi, bizim hakkımız ne olacak" diye bana serzenişte bulunanlar oluyordu. Ben de "Pörüklülerin vicdanına ve kişiliğine güveniyorum, onlar sizin hakkınızı yemez" diye söylüyordum.

Bir başka önemli bir olay daha oldu. Uzak bir köyde (Eski Gedik, Kürtçe adı Birman) amca çocukları mezrada birbirine girmişler, birbirini bıçaklamış, mahkemelik olmuşlar. Gelen istek üzerine müdahale ettik. Bunları köy meydanında halkla beraber topladık. Önemli sohbetler sonrasında halkla beraber çözdük ve bu insanları barıştırdık. Barışma sonralarında yemekler yeniliyordu. Herkes şen, mutlu olmuştu. Biz de işimizi yaptığımız için sevinçle kendi köyümüze dönecektik. Bu toplantı sonrasında amcasının oğlunu bıçakladığını kabul etmeyen amcaya, toplantı bittikten sonra köyün muhtarını, bir iki tane ileri gelen adamı da yanıma alarak "Siz gitmeyin, özel sohbet edelim" dedim. Amcayı yanıma çağırdım. "Bu bıçak senindir, sana lazım olur, burası dağ başıdır" dedim. Toplantı boyunca bütün ısrarımıza rağmen bıçağın kendisine ait olmadığını söyleyen amca, bıçağı alıp hiç tereddütsüz kendi cebine koydu. Biz bu çalışmaları yaparken köylü kurnazlığını falan da iyi biliyorduk.

Bir önemli olay da şuydu. Tunceli Mirik mezrasında Ali Haydar Yıldız'ın öldüğü ve İbrahim Kaypakkaya'nın yaralı olarak kaçıp kurtulduğu olayda kurtulan iki tane devrimcinin Kutudere tarafından Yasak Bölge'ye geldikleri bilinir. Yasak Bölge'de Yalmanlar köyü diye bilinen bir köye gelmişler. O köyün ileri gelenleri, halk tabiriyle köyün ağası da (Tunceli'de gerçek bir ağalık yoktur. Kimin fazla ineği varsa o kişi ağa

olur. Güneydoğuda bilinen tarzıyla bir ağalık yoktur) oraya gelmişler. Devrimcileri karşılayan ağa herhalde biraz da halkı, çevreyi iyi bildiği için zekice davranıyor ve onları kendi evinde tutmuyor, bir amcanın (Paşa Kırik) evine götürüyor. Yemek yedikten ve çay içtikten sonra bu kurtulan iki devrimci uyuyunca yattıkları odadan silahlarını alıyorlar ve kapıyı kilitliyorlar. Evin pencereleri de demirli. Sonra bizim köydeki Tornova karakoluna gelip bizim köyün muhtarını da alıp jandarmayla beraber bu arkadaşları yakalatıyorlar. Bu devrimci arkadaşların silahlarının orada, o evde kaldığı söylentisi yaygın bir şekilde dolanıyordu bölgede. Biz bir iki sefer devrimcilerin silahı alınmaz, alınmamalıdır, eğer onların silahları alınmışsa biz bu silahları geri alalım, diye düşündük. Bu adamla bir iki kez sohbet ettim. "Amca" dedim "bak seni suçlamıyoruz fakat böyle bir olay gerçekleşti, bu insanlar devrimciydi, bunların silahları vardı, silahlar sizde kalmış, özellikle tabanca gibi silahlar". Amca inkâr etti fakat biz ikna olmadık. Amca silahları vermeye ikna olmayınca bir kere daha konuşalım diye arkadaşlarla birlikte tekrar gitmeye karar verdik. Bir yerde buluştuk. Buluştuğumuz yerden o adamın evine gitmek için köyü erken saatte geçeceğiz. İki üç saate gideriz, dedim ama ben orada bir yanlış yaptım. Ben o yürüyüş süresini kendi yürüyüşüme göre söylemiştim. Gelen arkadaşların yürüyüşünü bilmiyordum. Yürüyüşümüz tahminimden uzun sürdü. Ben eve girmeyecektim. Diğer iki arkadaş konuşacaklardı. Adamı ikna ederlerse, silahları alıp çıkacaklardı. Ama ikna edemezlerse adamı evden alıp dışarıda bir ağacın altında konuşturalım, diye düşünmüştük. O konuşmada ben de olacaktım. Çünkü adam beni tanıyordu. Ben evin uzağında bir tepede duruyordum. Evin batısında köpekler de vardı. Sürekli dam başında çocuklar ıslık çalıyorlardı. Fark ettiler benim orada olduğumu. Hatta daha sonraki görüşmelerimizde ve konuşmalarımızda benim olduğumu da bildiklerini söylediler. Çünkü bu bölgede bilinen birisiydim ve onlar da gördüklerini ve beni tanıdıklarını söylediler. Neyse içeride konuşmuşlar, aynı şekilde silah olmadığını söylemiş, arkadaşlar da biraz aşağı inelim demişler, birinci kata nasıl iniliyor diye sormuşlar, adam da yolu göstermiş. Arkadaşlar önden giderken arkada kalıyor ve kapıyı içeriden

kilitleyip sürgüyü çekiyor. Arkadaşlar dışarıda kalmıştı. Ben olan biteni izliyordum. Arkadaşlar kapının önünde dolanıyordu, bir o tarafa bir bu tarafa. Ben adamı iyi tanıyorum, feleğin çemberinden geçmiş birisi. İçimden arkadaşlara iyi halt ettiniz, adam sizi de ekti, dedim. Sonra baktım ki adam üst kattaki camı açmış, camdan konuşuyor. Bizim arkadaşlar aşağıda adam ikinci katta, camdan konuşuyorlar. Adamı ikna edip indiremeyince arkadaşlar aşağıdaki yola doğru indiler. Ben de ormandan ayrılıp yanlarına gittim. Arkadaşlarla konuştuk. Arkadaşlar olan biteni anlattı. Sonra "Biraz aşağı inelim, oradan bizi yolcu et" dediler. Silahları alamamış olduk. Adama da baskı yapmak gibi bir niyetimiz yoktu ve öylece döndük geldik. Bunlar bölgede ciddi şekilde konuşuldu. O adamın bölgede, muhbir olduğuna dair yaygın bir söylenti vardı. Fakat bizce muhbir filan değildi. Silahların da kalıp kalmadığı noktasında bir şey de demedik, biz de ikna olmadık, silahları da istemedik, o mevzu da öylece kapandı. Bu bölgede çok konuşulan bir konu olduğu için bunu da belirtmek istedim.

Dersim'de önemli bir mesele şudur: Kişiler arasında bir sürtüşme, anlaşmazlık olduğunda, herkes birbirini muhbirlikle suçlar. Oysa darbe sonrasında 5 yıllık kırsal pratiğimizde bir kez olsun bile ihbar edilmedik. Buna bir örnek Muzaffer Oruçoğlu (İbrahim Kaypakkaya ile bölgede faaliyet yürüten kişidir) anlatır: Kaypakkayaların saklandığı yere, jandarma müfrezesiyle birlikte, önde giren adam, daha sonra çatışmada dağılan grubun biriyle (Muzaffer Oruçoğlu da o gruptadır) derede karşılaşır ve onlara gitmeleri gereken yeri tarif eder. Aksi takdirde jandarmanın kucağına düşeceklerdir. Dersim insanı bu konuda temizdir. Nitekim 12 Eylül sonrasında, Çemişgezek'in bir Sünni köyünde kısa süreli koruculuk dışında başka hiçbir yerde koruculuk kabul edilmemiştir Dersim insanı tarafından.

Ayrıca bir önemli nokta daha eklemek gerekirse, *Devrimci Yol* dergilerinde yayınlanan çok önemli bir yazı vardı. O yazıyı özellikle ben ezberler derecesinde okumuştum. "Kitle Çalışmalarında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" başlığı altında, yanılmıyorsam on beş, yirmi maddeden oluşan bir yazı. Bu yazıda insanlara nasıl yaklaşılır, nasıl oturulur,

kalkılır, konuşurken nelere dikkat edilir, kendimizi öğreten yerine koymamak gerektiğine, başkalarının da kendi düşüncelerini rahatça ifade etmesi için ortam yaratmamız gerektiğine dair cümleler vardı. Bunu biz çalışmalarımızda uygulamaya çalışıyorduk.

Bütün çalışmalar neticesinde Ovacık'ta 1979'da Fatsa'da gerçekleştirilen nokta operasyonlarını ve sıkıyönetimi protesto etmek için büyük bir miting yapıldı. Mitingte özellikle Hoca ile birlikte korteje çok dikkat etmiştik. Kalabalık bir kitle ile yürümüştük. Bir senelik bir çalışma sonucu bu noktaya gelmiştik. Mitingte, Ovacık'ta en kitlesel hareket olan Partizan'la (TİKKO) eşit bir kitle yürütmüştük.

Bizim o dönemde Elazığ'dan gelen iki arkadaşın çalışmaları vardı. Arkadaşlardan biri İmam Doğan'dı. Siyasi ve teorik olarak, oradaki bizim arkadaşlara göre daha tecrübeli bir arkadaşımızdı. Dernekte bir tartışma toplantısı yaptık. Konu faşizm ve faşizm tahliliydi. Halkın Yolu ile yaptığımız bir tartışmaydı. O zaman bu tartışmalar kalabalık oluyordu. Halk ve esnaf da katıldı. Uzun bir tartışma olmuştu. Bizim açımızdan olumlu geçmişti. İmam Doğan arkadaş bir hayli etkin ve yetkindi. Sol içi tartışmalar biraz uzun ve bıktırıcı oluyordu. O bölgelerde, özellikle Mercan bölgesinde tüccarlık yapan, saygınlığı ve ağırlığı olan bir adam (Süleyman Ovalı) söz istedi, ayağa kalktı. "Yeter ya" dedi "saatlerdir tartışıyorsunuz" Halkın Yolu'ndan arkadaşlara dönerek; "Bakın gençler" dedi "hepiniz Dev-Genç'in yavrularısınız, Dev-Genç'ten geldiniz. 12 Mart darbesiyle ananızı kaybettiniz. Her biriniz bir taraftan kalkmışsınız, ananızı arıyorsunuz, bulamıyorsunuz. Hepinizin anası Dev-Genç'tir. Daha ne kendinizi yoruyorsunuz." Adamın bu sözleri bir hayli alkış almıştı. Bizim oralarda keklik bir hayli fazladır. Baharda yumurtlar, yavrularını çıkarırlar. Her kekliğin arkasında on beş, yirmi yavrusu olur. Atmaca bunlara saldırınca, anne keklik manevra yapar yavruların saklanması için. O esnada yavrular saklanır. Anne keklik uçar ve kendini kurtarır. Tehlike geçtikten sonra anne kendisini kurtarmışsa başlar ötmeye ve yavrular saklandığı yerlerden çıkar gelirler. Tekrar normal yaşantılarına devam ederler. Fakat atmaca, anne kekliği kapmışsa yavrular annelerini bulamazlar ve her

yavru kendi yoluna gider. Bu örneği vermişti işte amca. Bu örnek çok mantıklıydı. 12 Mart'ta adeta sol analarını daha doğrusu önderliklerini kaybettikleri için geride kalan insanlar, bir nevi o keklik yavruları gibi dağılmışlar ve tabir-i caiz ise öksüz kalmışlardır. Bu anlamda Süleyman Ovalı'nın verdiği örnek yerinde bir örnekti ve gerçeği de bir hayli iyi ifade ediyordu.

Bu bölgeye Metin Hoca (Merih Cemal Taymaz) da geliyordu. Ben Metin Hoca'yı çok sık görmüyordum. Belli aralıklarla, Metin Hoca'nın da içinde olduğu sohbetlerimiz oluyordu. Metin Hoca derli toplu, fiziki olarak güçlü kuvvetli, büyük gözleri olan, pek konuşmayan hatta sanki özellikle konuşmamak için yemin etmiş gibi, sesi çıkmasın diye dişlerini sıkıp dudaklarını sürekli kapalı tutan bir arkadaşımızdı. Sevip saydığımız, güvendiğimiz bir arkadaştı.

Ayrıca o dönemde bizim için çok önemli olan bir olay cereyan etmişti. Mustafa isimli bir arkadaş vardı. Karayollarında mevsimlik işçi olarak çalışıyordu. Elazığlıydı, iş bitince memleketine gitmedi, orada kaldı. Biz, onu Yasak Mıntıka dediğimiz bölgeye göndermiştik. Genellikle oralarda kalıyordu. İlişkilerimizi tanımıştı. Bir arkadaş daha vardı. Birlikte faaliyet yürütüyorduk. Bir gün haber geldi. Bu arkadaş ve bizim arkadaşla birlikte ilişkimiz olan birkaç arkadaş daha Devrimci Yol'dan ayrılacaklarını ifade etmişler. Biz Hasan Hoca ile birlikte gittik köye. Bu arkadaşlarla tartıştık. Tartışma sabaha kadar sürdü. Dışarıda güzel bir hava ve ay ışığı vardı. Sonbahara doğruydu mevsim. Sabaha kadar konuştuk fakat arkadaşlar pek ikna olmadılar. Bize karşı eleştirileri vardı ve eleştirileri ceviz kabuğunu dolduracak kadar bile değildi. Tartışma uzayınca ben "Sizin bu işleri, faaliyetleri yürütmeye niyetiniz yok. Ama bunu açık açık söylemiyorsunuz. Bunlar bahanedir" diyerek Hoca'ya döndüm "Bunları atalım" dedim. Hoca bana sert çıkıştı, ben de alındım. Hoca da bunu fark etti. Sabaha doğru bir sonuca vardık. Bir ara Hoca ile dışarı çıktık. Hoca, dedi ki "Ya ben sana bağırdım ama kusura bakma, yani ben seni anlıyorum ama bunları bir biçimde tutmak lazım". Benim gönlümü alacak şekilde bir tavır içine girdi. Daha sonra biz Mustafa ile anlaştık. Mustafa'yı bölgeden alacaktık. Sabah oldu çıktık.

Mustafa'nın giysilerinin olduğu bir ev vardı. Köye geldiğinde o evde kalırdı Mustafa. İbrahim Gül'ün evinde. İbrahim Amca çok sadık, yaşlı bir taraftarımızdı. Her ortamda ben Dev-Gençliyim" diyordu. Bize her ortamda "arkadaş" diye seslenirdi. Yine bölgeden bir iki arkadaş, ben, Mustafa birlikte bir mezradan diğer bir mezraya geçtik. Mustafa, eve uğrayıp elbiselerini alıp geri döneceğini söyledi. Gitti fakat bir türlü gelmiyordu. Epey zaman geçti. Biz de gittik eve. Evin kızı var, genç kız. Ev sahibi bizim taraftarımız, bizi seven biriydi. 50-60 yaşlarında bir adam. Nerede bir laf açılsa ben Dev-Gençliyim diye sahiplenen bir amcamızdı. Mustafa'yı sorduk. Kız, "Elbiselerini aldı, çıktı Mustafa" dedi. Mustafa kayıp. Şüphelendik. Bir arkadaşımızı hemen o köyün üç dört tarafını görecek bir tepeye gönderdik. Biz de sağa sola koşturuyoruz. Sonra bir baktık Mustafa ile o akşam toplantıda olan başka bir arkadaş, Balveren köyünden geliyorlar. Geldiler, karşılaştık, oturduk. "Mustafa ne oluyor, elbise alıp gelecektin?" diye sordum. Mustafa "Ben gitmiyorum, gitmeyeceğim, yorganımı buraya sereceğim senle uğraşacağım" dedi. Ben bir anlam veremedim. "Mustafa eğer gitmezsen biz senin yaygın bir şekilde teşhirini yaparız. Seninle ilişkimiz kalmadığını söyleriz" dedim ve oradan ayrıldık. Ama yine o köydeyiz. Akşam oldu. Biz başka bir taraftarın evine gittik. Ev sahibi ava gitmiş. Avda dağkeçisi vurmuş. Büyükçe bir kaburgayı közde pişirdi, afiyetle yedik. Yeniden taraftarımız olan adamın evine gittik. Çünkü adamın kızıyla Mustafa'nın ilişkisi olduğu yönünde duyumlar almıştık. Evin önünde bir gübre yığını vardı. Evin kadını –bir hayli yaşlıydı– önümüze dikildi. Baktık evlerinin yukarısında dağlarda el fenerleri yanıp sönüyor. Meğer büyükbaş hayvanları kaybolmuş, onu arıyorlarmış. Kadın bağırıyor, çağırıyor; "Hem kızımı kaçırıyorsunuz hem de evime geliyorsunuz" diye. Tabii amca hemen hanımına tepki gösterdi. "Benim arkadaşlarıma bağırma, arkadaşlarıma bağıramazsın! Gelin arkadaşlar, hoş geldiniz" dedi. Bizde bir şaşkınlık. Mustafa yok, kız kaçmış. Benim kafamda soru işaretleri oluşmaya başladı. O kız, Halkın Yolu'nda etkin faaliyet yürüten ve kızla aynı ezbetten biri ile nişanlı diye biliyorduk.

Köylüler bu olayı duyunca, "Kızın nişanlısı da Halkın Yolu'ndan arkadaşlar da buradalar" dediler. Biz kızın nişanlısı ve yanındaki arkadaşıyla köyün orta bir yerinde buluştuk. Arkadaş bize; "Bir şey yok, nişanlımı biz kaçırdık" dedi. O öyle deyince ben biraz rahatladım. "Peki hani kız nerde" diye sordum. "Biz iki gruba ayrıldık. Kızı bizim diğer grup kaçırdı" dedi. "Peki nerde buluşacaksınız?" dedim. "Bizim köyde bir evde buluşacağız" dedi. "O zaman birlikte gidelim" dedim. Bir mezraya gittik. Bir saat kadar yol sürdü. Yağmur da yağıyordu. Bir eve girdik. Soba yanıyordu. Üstümüzü kuruttuk. Çay hazırlandı. Yemek yedik. Köpek havlayınca dışarı çıktık. Diğer grup da geldi. Kız yoktu. Nişanlısı "Kız nerde?" diye sordu. Onlar da "Kızı siz kaçırmadınız mı?" dediler. Nişanlısı "Şakayı bırakın, kızı getirin!" dedi. Fakat kız ortada yok. Meğer kız bir taraftan bunlara randevu verirken bir taraftan Mustafa ile sözleşmiş. Kızı Mustafa kaçırmış. Güler misin ağlar mısın? Oturuyoruz. Ben adeta başımı bacaklarımın arasına sarkıtmış vaziyette düşünüyorum. Bu olayı nasıl anlatacağız, bölgede bizim aleyhimize nasıl sonuç doğuracak, imajımızın sarsılmaması, diğer siyasi hareketlerin bizim için olumsuz anlamda kullanmaması için ne yapacağız diye düşünüyorum. Onlar da kendi aralarında ne olduğunu anlamaya çalışıyorlar. Kalkacağız, tekrar kızın köyüne, ailesinin yanına gideceğiz. Kalkmaya hazırlanırken ben arkadaşlara "Oturun biraz" dedim. "Bakın, iyi dinleyin, kızın nişanlısı da burada. Biz Mustafa ile ilişkimizi kesmiştik. Bizim Mustafa ile siyasi bir ilişkimiz yok. Bu anlamda bu yaptığı, bizim tarafımızdan kabul edilebilecek bir davranış değil. Bu konuda bizden ne istiyorsanız, açıkça söyleyin. Sizin yanınızdayız" dedim. Nişanlısı da "O konuda şüphemiz yok, biz size güveniyoruz" dedi. Kalktık, tekrar kızın köyüne gittik. Tabii artık herkes duymuş kızı Mustafa'nın kaçırdığını.

Bu ve buna benzer olaylar çok önemliydi. Namus meselesi olarak görülüp oralarda çok önemseniyordu. Kimi yerlerde yaralamalara, ölümlere sebebiyet veriyordu.

Hatta oralarda çok anlatılan bir şey vardı. Bir tarla yüzünden insanlar birbirine girmiş. İki aşiretten kırk kişi ölmüş. Sıra mezar kazmaya gelmiş. O kırk kişinin mezarı o tarlaya

sığmamış. Bu denli olaylar yaşanmış. İster kabul edelim ister etmeyelim, bunlar olan şeylerdi.

Biz Mustafa ile kızı yakalayalım diye karar verdik. Mustafa hangi evlere gidebilir, diye aramızda konuştuk. Mustafa'nın çıkış yapabileceği dört ana çıkış noktası vardı. Birincisi Eski Gedik köyü dediğimiz Birman, ikincisi Yağmanlar dediğimiz Pülümür, üçüncüsü Van köprüsüne giden bir yol var, Ahpanoz deresi, dördüncüsü ise bizim köye Tornova hattına inebileceğini düşündük. Öncelikle bu noktaları tutalım, dedik. Halkın Yolu'ndan ikişer kişiyi Erzincan çıkışı ve Pülümür noktalarına gönderdik. Tornova hattını ve Ahpanoz deresini bizim ilişkilerle tutmayı önerdim ve oraları da biz tuttuk. Bizim bölgede kızın köyüne yakın bir ev var. İlk etapta gideceği ev o evdir, diyerek Halkın Yolu'ndan arkadaşlarla birlikte dokuz on kişi hemen o eve gittik. Evin etrafını sardık. Ev bizim çok iyi bir taraftarımızın eviydi. Mustafa da bu evi iyi biliyordu. Evin erkeği ölmüştü. Kadın kapıyı açmıyor, içeriden çocukların korktuğunu söylüyordu. Mustafa'yı sordum. "Mustafa yok, buraya gelmedi, kapıyı açamam çocuklar korkuyor" dedi. "Teyze bu benim buraya ilk gelişim değil, sürekli geldiğimiz bir ev burası, daha önce hiç korkmuyordunuz da şimdi mi korkuyorsunuz" dedim. Ben eminim, içerideler ama gözümle görmeyince de bilemiyorum. Çok fazla ısrar edip incitmek de istemiyorum. Oradan ayrıldık. Sonra başka bir köye gittik. Çambulak diye bir köy. Deli divane gibi dolaşıp duruyoruz. Yağmur yağıyor, çamur var. Sonuçta biz Mustafa'nın izine rastlayamadık. Ne ses var, ne iz var, ne de bir delil. Tekrar oturduk, bu olayı değerlendirdik. Özellikle nişanlısı olan arkadaşa bu işin sonunun olmadığını, arayıp taradığımızı, beklediğimiz noktalara baktığımızı ve başka işimiz olduğunu söyledik. Bizimle ilgili kafanızda bir soru işareti, şüphe varsa konuşalım, aksi takdirde bizim için olumsuz sayılabilecek bir söylemde bulunmayın, bu doğru olmaz, dedik. Arkadaşlar yok, olmaz, dediler. Gerçekten de öyle oldu. Bizim aleyhimizde herhangi bir olumsuz gelişme olmadı ve bu olayı da bu şekilde örgüt adına en ufak bir zarar görmeden atlatmış olduk. Bir hayli süre sonra anlaşıldı, bilindi, duyuldu. Mustafa, benim o ilk gidebilir dediğim eve gitmiş. Bizim geldiğimizi anlamışlar. Kadın, Mustafa ile

kızı samanlığa saklamış, onun için kapıyı açmamış. Mustafa iriyarı uzun boylu önde, kız arkada aheste aheste yürüyerek gitmişler o köyden. Daha sonra Mersin'e yerleşmişler. Yıllar sonra duydum hastalanmış, kanser olmuş Mustafa. Durumunun kötü olduğunu duyunca telefonla aradım. "Mustafa geçmiş olsun" dedim "üzülme insanlık hali" diye moral vermeye çalıştım. Çok kısa bir süre sonra da Mustafa öldü. Kendi vasiyeti üzerine cenazesi Dersim'e götürüldü. Daha sonra eşini de aradım, başsağlığı diledim.

Yukarıda anlattığım olaylar belki şehirlerde siyaset yapan arkadaşlar için pek anlamlı olmayabilir fakat kırsalda çalışma yapan arkadaşlar için önemlidir. Zira köyde-kırsalda bu tarz meseleler fazlasıyla siyasette karşınıza çıkar.

Dönemin genel olarak politik durumundan biraz bahseder misiniz?

Ben harekete katıldığımda, belli anlamda hareketi tanımaya başladığım dönemlerde genellikle okuyan bir insan olduğum için, daha önceden çıkan *Devrimci Yol* dergileri, Mahir Çayan'ın *Toplu Yazılar*[3]'ı, yine o dönemde çokça okunan *Vietnam Kazanacak*[4] kitabı elimden düşmüyordu. Ayrıca konum itibari ile Tunceli politik bir yer ve siyasi çalışmaların yoğun olduğu bir yöreydi. Genelde o dönemdeki faşist saldırılar, katliamlar, özellikle Alevi ve Sünni kitlelerin birlikte yaşadıkları şehirlerde cereyan ediyordu. O zaman televizyon yoktu. Köylerde radyodan dinleyip gazetelerden takip ediyorduk. Sürekli bir kavga söz konusuydu. Çatışmalar, özellikle Erzincan, Elazığ, Sivas, Malatya, Tarsus, Çorum ve son halka olarak da Maraş'ta cereyan ediyordu. Bu saydığımız şehirlerde, Maraş haricinde, başta devrimci hareketimiz olmak üzere sol güçler örgütlü olduğu için buralarda faşist saldırılar, Alevi Sünni çatışması süsü verilerek yapılan saldırı ve katliamlar, halkla birlikte ciddi boyutta gösterilen direnişlerle, barikat savaşlarıyla püskürtülüyordu. Bu anlamda bu kirli oyun tutmadı. Özellikle Malatya olayları çok tehlikeli olaylardı. Ama Maraş'ta diğer şehirlerde gösterilen bu başarı

3. Mahir Çayan, *Toplu Yazılar*, Su Yay., 2008.
4. Wilfred G. Burchett, *Vietnam Kazanacak*, Su Yay., 2010.

elde edilemedi. Maraş'ta çok bilinçli ve programlı bir saldırı söz konusuydu. Orada faşistler amaçlarına ulaştı ve çok fazla sayıda insan katledildi. Katliamın boyutu vahimdi. Hatta o zamanki CHP'li İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı, "Ben yaşlı annemle irtibat kuramıyorum, haber alamıyorum" diye feryat ediyordu. Bütün bu katliamlara rağmen Demirel de bas bas bağırıp "Bana sağcılar suç işliyor, adam öldürüyor, dedirtemezsiniz" diyor, Ecevit'se "Ben aşırı sağa da sola da karşıyım" diyordu. Erbakan da kendi tarzı ile her akşam "Kadayıfın altı kızarıyor, kadayıfı fırına sürdük" gibi söylemlerle çelişkiyi ve çatışmaları adeta körüklüyordu. Hükümetin üstüne düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmeme durumu söz konusuydu. Ecevit'in 1977'deki sloganı "Ne ezilen, ne ezen, hakça bir düzen. Su kullananın, toprak işleyenin" şeklindeydi. Bu söylem halk nezdinde karşılık buluyordu. Karaoğlan efsanesi ile bilinen Ecevit, o dönemki seçimlerde yüzde 42'nin üzerinde oy almıştı. Zaten CHP'nin bu güne kadar gördüğü, göreceği en yüksek oydu bu. O slogan ve tavırdan kaynaklıydı. Biz o zaman CHP'nin mitinglerine katılıyorduk. Daha sonra CHP mitinglerinde "Halklara Özgürlük!" sloganı atılınca ilişkiler bozulmaya başladı. Kars mitinginde Ecevit demeç vermişti. "Yıldıza yumruk sıkan bir avuç genç" diye bir tabiri söz konusuydu. Buradan da durum anlaşılıyordu ki süreç içerisinde giderek CHP ile ilişkilerimiz sertleşecekti. Bunu fark ediyorduk. O dönemler, Milliyetçi Cepheler dönemiydi. Gıda kuyrukları söz konusuydu, yokluk vardı. Türkiye her yönüyle tam bir kriz içerisindeydi.

Maraş olayları ile beraber kısmi sıkıyönetim ilan edildi. Çok daha önceden Türkeş ülkede sıkıyönetim ilan edilmesi gerektiğini söyleyip, özellikle belli illeri göstererek –Tunceli, Diyarbakır gibi– buraları özellikle ön plana çıkararak askeri faşist diktatörlüğe doğru bir gidişatı zorluyordu. Devrimci hareketimiz bunların farkındaydı. Devrimci hareketimiz, sıkıyönetim süreci boyunca baskı politikalarına karşı örgütsel bir bütünlük içerisinde direndi. Örgütümüz bu süreç zarfında büyük darbeler almadan sıkıyönetim sürecini boşa çıkardı. Türkiye genelinde günde 20-25 kişinin öldüğü lafı çok yaygın kullanılıyordu ve bu bir gerçekti. O dönemde bizim *Demokrat* adında bir gazetemiz vardı. Bu gazete çok

önemli bir rol oynadı. 26 Aralık 1979'dan itibaren bizler tarafından okunan, dağıtılan önemli bir örgütlenme işlevini yerine getiren bir yayın organımızdı. Ayrıca bizim o dönemde *Cumhuriyet* gazetesini yayın politikasından dolayı boykotumuz oldu. Ama bu boykotun boşa çıkarılması için, kimi siyasi hareketler, "bir ekmek iki *Cumhuriyet*" sloganı ile bir kampanya yürüttüler. Rekabet anlayışı ile fazla gazete almaya çalışıyorlardı. Bizim boykotumuz oldukça etkili olmuştu. Özellikle de Elazığ bölgesinde.

Burada şu noktaya da değinelim. Bilindiği üzere 1978'de Dev-Sol ayrılığı yaşandı. Biz bu çevreye "askıcılar" diyorduk. Bu askı lafı, İstanbul görüşmelerinde bu arkadaşların "ilişkilerimizi askıya alıyoruz" söylemlerinden gelen bir ifadeydi. Dev-Sol ayrılığı özellikle İstanbul, Malatya, Elazığ ve Bursa'da etkili olmuştur.

O dönem senato kısmi ara seçimi yapıldı. Beş milletvekili eksikliği söz konusuydu parlamentoda ve sonbaharda seçim oldu. Devrimci Yol, bu ara seçimi boykot etti. Boykotun nedeni, Ecevit'in ve o günkü CHP'nin politikasıydı. Bu seçimi Demirel'in Adalet Partisi 5-0 kazanmıştı. Faşist saldırılar yaşanıyor, Milliyetçi Cepheler oluşuyor, ülkede kısmi iç savaş yaşanıyordu. Ecevit olan biteni sağlıklı değerlendirmeden "ben aşırı sağa da aşırı sola da karşıyım" politikasının dışında farklı bir söylem geliştirmiyordu. Halbuki olay aşırı sağ-sol olayı değildi. Faşist saldırılar, katliamlar vardı ve devrimciler de halkla beraber bu katliamları püskürtmek için kendi yaşam alanlarını korumaya çalışıyorlardı. Bunun ötesinde bir şey değildi. Herkes biliyordu bu işin nereye varacağını. O dönemde NATO ülkeleri dışişleri bakanları bir toplantısında, ABD Dışişleri Bakanı, Türkiye Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in kulağına eğilerek "Yıllardır siz içerden, biz dışardan uğraşmamıza rağmen, bu ülkeyi bir hal yoluna sokamadık" diye yakınıyordu. Yani hem ekonomik hem siyasi anlamda Türkiye gerçekten tam bir kriz içerisindeydi. Halkın can ve mal güvenliği söz konusu değildi. Bu anlamda topyekûn canı pahasına halkla beraber direnen devrimcilerin bu mücadelede önemli payı vardır ve hep ön saflarda yer almışlardır. Bu da dost ve düşmanlar tarafından kabul edilmiştir.

Ara seçimlerde beş senatörü de Demirel aldı ve Ecevit kaybetti. Tabii bu olay bize mal edildi. Biz boykot etmemiş olsaymışız durum farklı olacakmış, denildi. Bu katliamlar, faşist saldırılar sürerken Demirel başbakandı. Çorum katliamı sırasında gazetelere verdiği bir beyanatta "Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın" diyordu. Halbuki o zaman Fatsa'da sorun diye bir şey yoktu. Fatsa'da bizim adayımız Fikri Sönmez, belediye başkanlığını kazanmıştı. Önemli gelişmeler söz konusuydu. İmece usulü çalışmalar vardı ve herkes mutluydu. Demirel'in Fatsa'ya dikkati çekmesi sonrasında Fatsa'da ciddi operasyonlar başladı. Fatsa'dan AP, CHP, MSP ilçe başkanları Ankara'ya mektuplar gönderdiler. "Burada anarşi yoktur, burada terör yoktur, burada birlik vardır, kardeşlik vardır" diyorlardı. Yani sağ parti ilçe başkanları bile bunu itiraf etmişlerdi o mektuplarla. Ama buna rağmen Fatsa'da özellikle nokta operasyonları ile önemli derecede saldırı söz konusuydu. Oranın faşistleri muhbir olarak kullanılarak adeta devrimci avına çıkılmıştı. Biz de mümkün olduğunca Türkiye genelinde yaptığımız yaygın protesto mitingleriyle o baskıyı zulmü teşhir etme konusunda çalışmalar yürüttük. Genel hatlarıyla devrimci hareketle tanışmam ve katılmam işte bu döneme denk geliyor.

Maraş olaylarını biraz daha detaylandıralım. 12 Aralık 1978'de Kıbrıs'tan gelip Maraş'ta Çelik Palas Oteli'ne yerleşen ve kendilerine Milli Piyango satıcısı süsü veren yirmi altı kişilik bir grup başlarındaki Milli Piyango şapkası ile her yere girip çıkıyorlarmış. Yaygın şekilde bu katliamı örgütlemişler. Maraş'taki durum "1.000'in üzerinde yaralı, 552 yakılmış ev, 288 yakılmış ve talan edilmiş işyeri" şeklinde basında ifade ediliyordu.

Bu dönemde, 12 Eylül gelmeden önce, hareketin durumunu ve siyasi gelişmeleri biraz detaylandırmak gerekirse şunları söylemek mümkün. O günlerde antifaşist mücadele ile ilgili liderlerin de çeşitli açıklamaları oluyordu. Mesela 1979'da Alparslan Türkeş, "terörün kaynağı hem sağa hem sola sızıyor" diye demeçler veriyordu. Süleyman Demirel 1980'lerde "Batı durmadan Yunanistan'ın NATO'ya dönüşünü onaylamamız için bize baskı yapıyor" diyordu. Bu dönemde bir ismi özellikle ifade etmek gerekiyor: Paul Henze. Önce

Fransa'nın sonra Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından çekilmesi Amerika'ya büyük darbe vurmuştu. Paul Henze, "Yunanistan'ın dönüşünü veto etmezlerse ve Türkiye'deki askeri üslerini tekrar kullanıma açarlarsa, biz de ambargoyu kaldırırız" diye Türkiye'ye çıkışıyordu.

Yine o dönemde önemli bir olay daha yaşanmıştı. Bahçelievler katliamı diye bahsedilen katliam, aralarında Abdullah Çatlı'nın da olduğu faşistler tarafından gerçekleşmişti. Türkiye İşçi Partisi üyesi yedi kişilik bir öğrenci grubu Ankara'da katledilmişti.

Yine o dönemlerde, Cavit Orhan Tütengil, Bedrettin Cömert, Abdi İpekçi gibi aydınlar, gazeteciler, öğretim üyeleri öldürülüyordu. İstanbul CHP İl Başkanı da vurulmuştu. Daha sonra da DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler vuruldu.

Ayrıca 1977'de Bayrampaşa cezaevinde kimi ünlü faşistlerin de içinde olduğu çok büyük bir firar gerçekleşmişti. Bu firar daha sonra okuduğum kadarı ile şöyle gerçekleşmiş. Dış kapının cezaevi tarafında genç bir ziyaretçi, kabinin etrafındaki camları hızla söküp iki kabin arasına yerleştirilmiş olan demir testereyi alıyor ve onunla parmaklıklar kesiliyor. Mahkûmlar da birer birer çıkıyorlar. Bir güneş gözlüğü, kaşkol ve şapka veriyorlar. Kırk elli kişi görüşçü olmak üzere yüz, yüz on kişi topluca firar ediyor. Velican Oduncu, Vedat Kasımlar, İsmet Koçak, Ferhat Tüysüz, Cengiz Fuat, Ali Ozan, Yusuf Ziya Arpacık, Musa Yılmaz, Halil Güner, Murat Güner de firar ediyordu o firarda. Bunların hepsi ülkücü faşistlerdi. Bu faşistlerin 12 Eylül öncesinde birçok cinayetlere karıştığı biliniyordu. Özellikle Velican Oduncu ve Ferhat Tüysüz.

Yıllar sonra bir gün Bursa'da bir kamyonla kısa bir yolculuk esnasında kamyon şoförüyle sohbetimizde şoför, kendisinin ülkücü olduğunu 12 Eylül'de ülkücüler davasından yargılandığını, Niğde cezaevinde kaldığını ve Velican Oduncu'nun da orada olduğunu, 50-60'tan fazla cinayet dosyasının bulunduğunu, orada bir iç kavgada şişlenerek öldürülüşünü, bugün düşündüğünde büyük bir oyunun içinde olduklarını ve kendilerinin kullanıldıklarını samimi bir şekilde anlattı.

Bu firar üzerine Adalet Bakanı Mehmet Can yaptığı açıklamada "Kaçanlar ve kaçırılanlar cezaevi ile işbirliği yapmıştır, bu kaçma değil, bir salıverilmedir" diyordu. "Bu işin içinde bir

tertip var" diyordu Alparslan Türkeş. Firar eden 13 ülkücüden arkadaşımız, diye söz edip, "Partimizin firarla kaçanlarla ilişkisi yoktur" diyorlardı ülkücü dernek başkanları. Kaçışı provokasyon olarak nitelendirenler de vardı.

Yine o dönemlerde vurgulamak gerekir ki, bu olaylar büyürken oluşan Milliyetçi Cephelere ve Ecevit'in politikalarına karşı devrimci hareketimizin etkin bir faaliyeti vardı. Özellikle devrimci hareketimizin CHP mitinglerine etkin katılmasından Ecevit giderek rahatsız oluyordu. O dönemde Ecevit, bir avuç genç diye nitelendirdiği devrimcileri küçümsüyor, "Kars kalesine komünistler kızıl bayrak dikti" diyerek Demirel ağzıyla konuşuyor ve suçladığı insanların seçim boykotu yapmasını eleştiriyordu. Biz o günkü hükümetin uygulamalarına karşıydık ve seçimlerin çare olmadığını söylüyorduk. Yine o günlerde benzin, gazyağı, şeker gibi tüketim ürünlerinde yokluk söz konusuydu. Demirel bağırıp duruyordu: "Yani benzin var da ben mi içtim."

12 Eylül'ün geliş habercilerinden biri de şuydu: Ekonomide ciddi bir değişikliğe gidilmişti. 24 Ocak kararları çıkarılmıştı. Biz de bu kararların hayata geçirilmesine yönelik ciddi tepki gösteriyor ve eylemler yapıyorduk. Ecevit de "Bu politikalar ancak askeri diktatörlüğün olduğu Şili, Arjantin gibi ülkelerde uygulanabilir" diye kendince feryat ediyordu. Ordu'nun ilçesi Fatsa'da nokta operasyonları başlamıştı. Bu operasyonlar, faşist kimliği ile bilinen vali Reşat Akkaya'nın denetiminde sürdürülüyordu. Hatta bizim arkadaşlarımız bu valiye karşı birtakım saldırılarda bulunmuştu ama sürekli kurtulmuştu. Yaşadığımız süreçlerde ben hep Cunta öncesi hareketimize yönelik bu nokta operasyonlarını gelecek olan Cunta'ya karşı hareketimizin gücünü ve vereceği tepkinin biçimini, boyutunu test etme operasyonları olduğunu düşünmüştüm. Nokta operasyonlarında çok büyük kayıplarımız olmuştu. Bu operasyonlarda faşistler, muhbir olarak bize karşı kullanılmışlardı. Bu düşüncemi destekleyen bir olayı, Hasan (Hayır) Hoca'dan dinlemiştim. Hoca şöyle anlatmıştı bana. Tunceli'de sorgusuna katılan bir polis memuruyla yıllar sonra karşılaştığında kendisine "O dönemde biz sizi ve gücünüzü olduğundan çok daha fazla tahmin ediyorduk. Ama öyle değilmiş" demiş.

Tekrar Ovacık'ta yürüttüğünüz faaliyetlere dönersek...

Benim Ovacık'ta hareketin ilişkilerine katıldığım ilk faaliyet, Elazığ'da işkencede öldürülen Halkın Birliği'nden Ovacıklı Pir Ahmet Solmaz'ın cenazesiydi. Cenazede biz toplam on, on beş kişiydik. Mezar başında bizim adımıza Hasan Çakmak konuşma yapmıştı. Bu arkadaşımızı daha sonra TİKKO, dağa kaldırıp işkence yaparak öldürdü.

Daha sonra, Ovacık Devrimci Gençlik Derneği'ni kurmak için Kaymakamlığa başvurduk. Başvuruda belirtilen kurucular arasında ben de vardım. Daha sonraları sıkıyönetim döneminde Ovacık'taki polis karakoluna çağrıldım. Oraya biriyle beraber gittik. Bana polis "Derneğin kurucularının içinde sen de varsın" dedi. Ben de "Doğrudur, Devrimci Gençlik Derneği yasal bir dernektir, ben de yasal hakkımı kullandım" dedim. Polis kâh nasihat kâh tehditvari bir şeyler söyledi ve oradan ayrıldım.

Hasan Hoca'nın Ovacık'a gelmesiyle ilişkilerimiz ve faaliyetlerimiz daha iradi, planlı ve siyasi bir içerik kazandı. Yukarı Ovacık, Mercan vadisi, Işıkvuran bölgesi, Yasak Mıntıka, Torunova bölgesi, orman bölgesi dediğimiz Garipuşağı, Doludibek köylerini kapsayan Karaoğlan'ı içine alan bölgede faaliyet yürütüyorduk. Buradaki faaliyetimiz *Devrimci Yol* dergisini mümkün olduğu kadarıyla, başta taraftarlarımıza ulaştırmak ve okuyup tartışmaktı. Derginin yaygın dağıtımını yapmaya çalışıyorduk. O zaman bölgede yaygın olan TİKKO ve Halkın Kurtuluşu gibi çevreler başta olmak üzere diğer sol çevrelerle ideolojik politik tartışmalarımız oluyordu. Merkezde yapılacak mitinglerde köylerden kitle katılımını sağlamak için çalışmalar yürütüyorduk. Bunun yanı sıra başta taraftarlarımız olmak üzere halktan, çok sık olmasa da, yardım adı altında para topladığımız oluyordu. Yine daha önce belirttiğim gibi köy çelişkilerine, sürü sahibi Şafaklılar'ın Munzur dağlarına sürü geçişlerinde köylülerden kiraladıkları meralarla ilgili yaşadıkları sorunlara müdahil oluyorduk. Bu Şafaklılar'ın gerek mera kiralamalarında çıkan sorunlar, gerekse de peynirlerini pazarlamalarında çıkan sorunlar sürekli olarak konuşulurdu. Buna dair şöyle bir olayın yaşandığı çokça anlatılırdı. Bir gün peynir üreti-

cileri ile peynir tüccarı arasındaki fiyat belirleme toplantısı bir iki gün sürüyor. Toplantılarda TİKKO'cu arkadaşlar da var. Toplantılar uzayınca peynirler kaplarda bekledikleri için üreticiler sabırsızlanıyor. Üreticilerden biri "Ne oldu bu iş?" diye TİKKO'culara soruyor. Onlar da "Kirve biraz daha bekleyin halledeceğiz" diyorlar. Adam da "Ben beklemesine beklerim de şu soyha peynir beklemiyor" diyor.

Ayrıca siyasi durum değerlendirmeleri yaptığımız toplantılar da oluyordu. Ama şunu belirtmek gerekir ki o dönemde bir bütün olarak Dersim'de hareketimizin gerek kadrosal anlamda, gerekse de parasal anlamdaki imkânları ve gücü, genellikle Elazığ'daki yoğun faşist saldırılar karşısında etkin şekilde direnen hareketimize aktarılıyordu.

Sıkıyönetim ve darbenin gelişiyle Ovacık'ta faaliyet yürüten arkadaşlarımız, kâh ailelerinin baskısıyla kâh başka nedenlerden dolayı faaliyete devam edemediler. 12 Eylül gelince Ovacık'ta bana Devrimci Yol arşivini, bir de arandığını söyledikleri bir arkadaşı verdiler. Biz yaya yola düştük. Gece boyunca yoldan sürekli askeri araçlar geçiyordu. Bazen yolun altına bazen üstüne çıkıyorduk. Sabaha kadar köye varamadık. Arkadaş da alışkın değil, halinden anlıyorum. Kırsal alan, patika yol, orman nedir yaşamamış bir arkadaştı. O gün bizde kaldı. Sonra "Ben şehre gideceğim" dedi. Benim arkadaşlara haber verme fırsatım olmadan çekti gitti. O arkadaşın kim olduğunu bilmiyorum. Fakat arşivi sakladım ve korudum. Arkasından Hasan Hoca, ben ve benle beraber faaliyet yürüten Ahmet Taşkın arkadaş içeriye düştük.

Yine 12 Eylül öncesindeki Ovacık sürecinde Metin Hoca, Merih Cemal Taymaz, Hasan Hoca ve Nâzım Doğan arkadaşları da o bölgede gördüğüm ve gerek hareketimizin gerekse de bölgenin sorunları konusunda tartışmalar yaptığımız oluyordu.

Ovacık merkezinde toplantı, tartışma, dergi ve bildiri dağıtma, miting gibi faaliyetlerin yanında kullandığımız önemli bir yöntem de duvar gazetesi idi. Renkli kalemle, büyük boy karton üzerine yazdığımız yazıları ilçenin merkezi bir veya iki noktasında duvarlara yapıştırırdık. Siyasal ve güncel gelişmeleri içeren yazılar yer alıyordu. Bu duvar

gazetesi belli bir süre asılı kalırdı, kimsenin de bu gazeteyi de yırtma veya indirme gibi bir tavrı olmazdı.

Dahil olduğunuz süreçten 12 Eylül'e kadar Devrimci Yol hareketinin gelişimi, örgütlenmesi, sorunları, politik ve örgütsel tartışmaları, halkla kurduğu ilişkinin biçimi gibi yönlerden anlatır mısınız?

Devrimci Yol hareketinin, THKP-C'nin yenilgisi sonrası iki ihtiyarın cezaevinden çıkışı sonrası Devrimci Gençliğin eylemleriyle başlayan ve Devrimci Gençlik içerisinde hem düşünsel anlamda hem de kadrosal boyutu ile yaygınlık kazanan bir hareket olduğunu, daha sonra buralarda önemli derecede kadrosal birikim sağladığını, Türkiye devriminde faşistlerin halka yönelik saldırılarının söz konusu olduğu, halkın can ve mal güvenliğinin tehlikeye girdiği bu dönemde "devrimci gençlik yükselen devrimci halk muhalefetinin ön saflarına" diye bir şiar ile üniversite çemberini kırıp toplumun çeşitli kesimlerine, özellikle gecekondu mahalleleri başta olmak üzere, toplumun her kesiminde memleketin birçok tarafına yayılarak antifaşist mücadelede yerini aldığını biliyoruz.

Bunun ötesinde, bu hareketteki insanların nasıl bir araya geldiklerini, ne tür ideolojik ve politik tartışmalar yaptıklarını biliyorduk. Yani THKP-C'nin yenildiğini, daha sonra önemli bir cezaevi sürecinin yaşandığını, cezaevi süreci sonrası Ecevit'in af yasasının çıkmasından sonra dışarı çıkanların THKP-C ve geçmiş değerlendirme konusunda yeterince birbirleri ile anlaşamadıkları, farklılaştıklarını ve bu anlaşmazlıktan Kurtuluş'un ortaya çıktığını, bu dönemde Devrimci Gençlik olarak bir araya gelen arkadaş çevresinin, yaşananın farklı bir dönem olduğu ve geçmişin bugünden ve bu şekilde tartışılamayacağını, geçmişin bütünsellik arz eden bir hareketin işi olduğunu, bugün önümüzdeki temel görevin bu olmadığını ifade edip, o günkü somut şartların somut tahlili ile yola çıktığını, özellikle yükseköğrenim gençliği başta olmak üzere, gençliğin öğrenim özgürlüğü, can güvenliği gündemleriyle mücadeleye başladıklarını, *Devrimci Gençlik* dergisinde faşist saldırıların gündeme getirilmesi sonucunda okulları aşan bir faaliyet alanına yöneldiklerini,

kendi aralarında yürüttükleri ideolojik ve teorik tartışmalar ile bir *Bildirge*[5] yayımladıklarını biliyoruz.

Bildirge'de ülke, bölge ve dünya değerlendirmesi vardı. *Bildirge* sonrasında da yine bilindiği gibi, *Devrimci Yol* dergisinin ilk sayısı 1977'de 1 Mayıs'ta dağıtılmak için özellikle yetiştirildi. Bu dergi, genellikle ülkedeki siyasal gelişmelerin değerlendirildiği on beş günlük bir dergiydi. Her sayıda bir başyazı söz konusuydu. Genellikle o günlerde Türkiye'nin siyasi olarak yaşadığı olayları ve Türkiye'nin siyasi gidişatını analiz eden yazılardı bu başyazılar. Onun ötesinde okur mektupları söz konusuydu. Faşist saldırı ve katliamlara ilişkin haber düzeyinde yazılar söz konusuydu. Bunun yanında teorik yazılar da vardı. Derginin özellikle iç sayfalarında çok önemli tartışma ve polemik yazıları oluyordu. Bunlar Çin-Sovyet kutuplaşmaları, sosyal faşizm tartışmaları, Kızıldere ve geçmiş sorunlar üzerine önemli teorik ve polemik yazılarıydı ve yine herkes biliyor, yüz bini aşan sayıda baskı yapıyordu bu dergi. Geç katılmış olmama rağmen, ben bu dergiyi dikkatle izliyordum. Birinci sayısından o güne kadarki tüm sayıları biliyordum. Devrimci hareketin teorik ve pratik durumunu izleyen, konuşan, tartışan bir durumum söz konusuydu.

O dönemde, genelde herkes tarafından bilindiği gibi, bizim de içinde yaşadığımız, geniş bir faşist saldırı ve katliamlarla tam bir derin iç savaşa doğru giden bir Türkiye söz konusuydu. Hareketimiz bu durumu, o tarihi koşullarda çok iyi tahlil etmişti. Yaşananı çifte standartlı bir iç savaş, diye ifade etmişti. Muhalefet güçleri bastırılmak isteniyordu. Çok ünlü bir söz var. 12 Mart generallerinden Memduh Tağmaç'ın sözüdür bu. "Sosyal uyanış, ekonomik gelişmeleri aştı." Bu söz o günkü muhalefet hareketinin gelişimini ve boyutunu gösteriyordu. 12 Mart sonrası Türkiye'deki muhalefete bakarsak, gençlik ve aydınlar üzerinde, 12 Eylül'den sonra olduğu gibi bir ölü toprağı olmadığı görülür. Bir heyecan ve coşku söz konusuydu. Sol hareketin gelişmesi ve taban bulmasında bu psikolojinin, bu ortamın da doğrudan etkisi vardı. Böyle bir dönemde devrimci hareket, özellikle faşizme karşı mücadele konusunda gençliğin önemli bir dinamik güç olduğunu bilerek gençlikten başlatılan bir örgütlenme ve daha sonra

5. *Devrimci Yol - Bildirge*, Nisan 1977.

bunu ülke geneline yayılan faşist saldırılar karşısında ciddi bir direniş göstermesi ile toplumun her kesiminde kısa bir sürede çok rahat ilişki kurabiliyordu ve örgütlenebiliyordu. Halkla bütünleşebiliyordu. Bu hem hareketin kitleselleşmesini sağladı hem de kadrosal düzeyde politikleşmeyi beraberinde getirdi ve doğal olarak kitleselleşme ve politikleşme faşizme karşı mücadele ivmesinde her gün giderek yükseliyordu.

Tabii onlar da boş durmuyordu. Sünni Alevi çatışması düzleminde belli bölge ve şehirlerde ciddi katliamlar gerçekleşti, bu belli bir plan, program dahilinde yapılıyordu. Belli bir strateji doğrultusunda yapılıyordu. Hareketin bu stratejiyi tıkadığı gerçeği bilinir, kabul edilirdi. Radikal sol muhalefeti, demokratik halk muhalefetini faşist saldırılarla, baskılarla bertaraf etmeye çalışılıyordu. Diğer taraftan da CHP vasıtası ile reformist yol ve politikalarla halkı mümkün olduğunca düzen içinde tutmaya çalışıyordu. Birileri şiddet yolu ve yöntemi ile saldırılar ve katliamlar yöntemi ile halkın direnişini bastırmaya çalışırken diğer bir kanat da reformist yol ve yöntemlerle toplumu düzen sınırı içinde tutmaya çalışıyordu.

Türkiye'de böyle gelişmeler vardı. Hareketimiz kendi örgütsel, teorik ve politik gelişimi noktasında da kafa yoruyordu. Yine bilindiği gibi partileşme süreci gibi bir görev de önümüze konulmuştu. Daha sonra bu parti bir türlü kurulamadı, dergilerde okuyorduk, bir sürü okur mektubunda "parti kurulmalıdır, kadro yeterlidir" deniyordu. Nitekim daha sonra biz *Sorgular* adlı bir teksir-kitap basmıştık. 12 Eylül sonrası bizimkilerin mahkeme sorguları. Merkez Komite denilen Mamak'taki arkadaşların sorguları. Hatta Mamak'ta işkenceye ara verip bizimkilerle adeta masa toplantısı şeklinde sohbetler yapılıyormuş. Şunu sormuşlar: "Türkiye'de hemen hemen varolan örgütlerin uluslararası ilişkilerini bağlantılarını biliyoruz. Ama sizi herhangi bir ülkenin komünist partisine bağlayamadık, yani böyle bir bağlantı ortaya çıkaramadık. Siz parti parti diyorsunuz ama ya siz partiyi kurdunuz biz ortaya çıkaramıyoruz ya da gerçekten siz partiyi kuramadınız. Neden partileşmediniz, bunu çok merak ediyoruz. Partileşen her örgüt tıkandı veya kitleselleşemedi. Siz bu durumu böyle değerlendirdiğiniz için mi parti oluşumuna gitmediniz. Bir

de siz ideolojik desteği nereden alıyorsunuz?" Bu konu onlar gibi benim için de merak konusuydu.

Hareketimizin o dönemdeki eksikliklerinin farkındaydım. "Teorik Notlar 1 ve 2" ideolojik-teorik anlamda eksikliğe birer kaynaktı. Yine bir başka kaynak pembe broşür olarak bilinen broşürdü. Bu broşür de eksiklikler ve zaaflar üzerine ifadeler yer alıyordu. Bunlarla beraber "Devrimciler Ne İçin Savaşıyor" broşürü adeta programatik düzeyde bir broşürdü. Bunlar da gösteriyor ki hareket kimilerinin iddia ettiği gibi sadece faşistlerle kör bir kavga ile yetinmedi kendi gerçekliğinin de farkındaydı. Bu gerçekliğin yerine getirilmesi noktasında çaba ve faaliyetler içindeydi ama şunu da görmek gerekir ki Türkiye'de o iç savaş dediğimiz süreç topu topuna iki üç senelik bir sürece tekabül ediyor. İki üç senelik bir hareketin eksiklikleri de bunlardı. Bugünden bakarak geçmişi şu şekliyle eleştirmek doğru olmaz. Geçmişi kendi tarihi koşulları içerisinde değerlendirmek gerekir. Ben şahsen 12 Eylül sonrası yaptığımız geçmiş değerlendirmesine dair tartışmalardan anladığım kadarıyla; mevcut kadroların ideolojik ve teorik birikiminin buna yeterli olmadığını düşünüyordum. Tabii istisnalar hariç. Nitekim 1982 politik hattında da bunun bariz pratiğini yaşadık. Bugün hareketimizi birçok yönü ile tartışıyoruz. Ama o dönem bizi, bir hareket olarak bile görmeyen siyasi hareketler ve partiler bizim uğradığımız akıbetten farklı bir akıbete uğramadı.

Türkiye'deki gelişmeleri dış güçlerden bağımsız tartışmak mümkün değil. Emperyalist güçler dediğimiz başta ABD olmak üzere onun bölge ve dünya stratejilerini de göz önünde bulundurmak lazım. O dönem Sovyetler Birliği, Afganistan'ı işgal etmiş, Ortadoğu da ABD için önem arz eden İran Şah rejimi yıkılmıştı. Ayrıca ABD için yine çok önemli Yunanistan olayı vardı. Yunanistan Nato'nun askeri kanadı dışındaydı, buna benzer çok önemli sıkıntılar yaşanıyordu. O dönemde iki kutup dediğimiz Varşova Paktı ve Nato. Amerika ve Sovyetler Birliği arasında ciddi bir nüfus ve alan paylaşımı kavgası söz konusuydu. İran olayı, Yunanistan'ın durumu, Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesi, ABD'nin onaylamadığı, kendisi için büyük risk ifade eden durumdu. Türkiye Amerika için çok önemli bir ülkeydi ve her ne pahasına olursa olsun

Türkiye'yi elinde tutması gerekiyordu. Bunun için de kendi politikaları doğrultusunda bir Türkiye dizaynı gerekiyordu. Bunu gerçekleştirmek için Türkiye'deki iç savaşı, içerideki işbirlikçi faşist güçler vs vasıtası ile körüklüyordu. Herkes bunun farkındaydı. Bana göre hareketimizde bu ve buna benzer analizler yapıyordu. Nitekim sivil faşist güçler ve MC hükümetleri ile sıkıyönetimlerle elde edilemeyen "istikrar" için son çare olarak askeri darbeye başvurmak zorundaydı. Hatta ve hatta ülkeyi oraya götürmek için birçok provokasyon çevirdiler. Ülke öyle bir noktaya geldi ki ister kabul edelim ister etmeyelim herkes şu arayış içine düştü; bu böyle gitmez, bu böyle olmaz, böyle yaşanılmaz, birileri bu gidişata dur demeli, diye yaygın bir söylem gelişmişti toplum tarafından. Nitekim Cunta'nın gelişine karşı toplumdaki hayırhah tutum bu bahsettiğimiz psikolojinin yansımasıydı, ifadesiydi. Cunta da tam o sürecin üstüne geldi oturdu. Hatta Cunta şefi Kenan Evren bir ifadesinde: Biz bekledik ki ortam biraz daha olgunlaşsın, diye anlatıyordu bu durumu.

Zaten Cunta'nın geleceği de hareketimiz tarafından biliniyordu, yalnız hareketimiz Cunta'nın geliş biçimini tartışıyordu. O günün somut siyasal durum değerlendirmesinin yapıldığı, saflarımızda 38. sayı olarak bilinen üç buçuk sayfalık yazıda, devrimci hareketin Cunta'ya karşı halk direnişinin örgütlenmesi gerektiği söyleniyordu. Ayrıca sivil faşist harekete karşı da mücadele ihmal edilmemeli manasında söylemler de mevcuttu. Eğer darbe MHP kökenli bir darbe olursa direnişin ve halk desteğinin daha yaygın olarak alınabileceği düşünülüyordu. Ama Cunta'nın gelişinin an meselesi olduğu hareketimiz tarafından biliniyordu. Hatta bütün sol örgüt ve çevrelere çağrı yapılmış ve görüşülmüştü. Yani Cunta'nın, açık askeri faşist müdahalenin gelişi an meselesidir, bunun engellemesi için; geniş kitlesel eylemler ve halk direnişi gerekiyor ancak bu şekilde caydırıcı bir rol oynayabilir, diye çağrılar yapıyordu.

Genel olarak, Devrimci gençliğin örgütlenmesi ile başlayan hareketlerimiz ülke genelinde faşist baskı ve saldırılar sonucu giderek üniversite sınırlarını aşan mahallelere, gecekondulara yayılan halkla birlikte faşist saldırı ve katliamlara karşı bir direnişi örgütleyen bununla beraber temel siyasi

görev olarak da partinin kurulmasını önüne koyan bir süreç izlendi.

Bu süreç sadece sivil faşist hareketlerle kavga dövüş halinde değil, daha öncede belirttiğim gibi kendini örgütsel anlamda geliştirip yaygınlaşmayı kitleselleşmeyi de hedefleyen bir süreçti. Bir hareketin hareket olabilmesi için önemli bazı şartları yerine getirmesi lazım. Politikleşmesi gerekiyor, kitleselleşmesi gerekiyor belirli düzeyde ciddi bir merkezi yapılanmayı sağlaması gerekiyordu. Bu konuda çabalar söz konusuydu. Halkla ilişkiler, faşizme karşı mücadele ve direniş noktasında özellikle hareketimizin gerçekleştirdiği yine herkesin bildiği Direniş Komiteleri anlayışımız söz konusuydu. Direniş Komiteleri sadece Devrimci Yolcuların ilişkilerinden oluşan komiteler değildi. Anlayış olarak da bu savunuluyordu. Diğer siyasi hareketler genellikle halkın önünde birer kurtarıcı düşünce ile hareket edip faşistlere karşı koymaya çalışıyorlardı. Öyle bir mücadele anlayışları vardı. Biz genellikle halkla bütünleşen, halkı bu mücadeleye katan, halkla birlikte kazanılması gereken bu gelecek mücadelesinin yaygın ve geniş bir Direniş Komitesi etrafında örgütlenmesini savunuyorduk. Daha sonraları bunun yanında silahlı direniş birliktelikleri temelinde bir askeri örgütlenmeye yönlendiği ve buna yönelik adımların atıldığı söyleniyordu. Bunu da tartışıyorduk.

Bu dönemde bu ve buna benzer bir çerçevede hareket gelişti. Bugünden de baktığımızda yadırganacak veya eleştirilecek bir durum söz konusu değildi. Daha sonra, 12 Eylül sonrası dönemde, toparlanmaya çalıştığımız zamanlarda yaptığımız bütün tartışmalarda özellikle iki noktada hemen hemen hepimizin yani dışarıdaki arkadaşların hemfikir olduğu iki temel nokta vardı. Birincisi kendiliğinden nitelikli bir süreç yaşandığı, ikincisi ve en önemlisi de kendi stratejik düşüncelerimize denk düşen uzun erimli halk savaşı sürecini yaşayabilecek tarzda bir örgütlenme ve mücadele yerine getiremediğimizdi. Genellikle siyasal gelişmeler içerisinde boğulduğumuzu ve sivil faşist harekete karşı mücadeleye çok yoğunlaştığımızı, halbuki devrimci siyasi bir hareketin ağırlıkla kendi ideolojik-politik düşünceler doğrultusunda örgütlenmeli ve mücadele etmeli, diye düşünceler de belir-

tiliyordu. Biz bunları bu şekilde ifade ettiğimizde artık iş işten geçmişti. Oğuz Ağabey'in bir yazısında ifade ettiği gibi Basra harap olmuştu.

Sizin bölgenizde Devrimci Yol'un genel olarak durumu nasıldı?

1979'da, dediğim gibi sıkıyönetim vardı. Yanılmıyorsam nokta operasyonunun protesto mitingiydi. Tunceli-Ovacık'ta düzenlemiştik. Mitingi çok dikkatli bir şekilde organize ettik. Daha önce bunu konuşmuştuk, gücümüzün ne olduğunu vs. Ovacık'ın en köklü siyasi hareketi olan TİKKO ile aynı sayıya yakın bir kitle ile yürüdüğümüzü gördük. Daha sonra yaptığımız değerlendirme kısmında bu, bütün arkadaşlar tarafından ifade edildi. Biliyorsunuz Ovacık bölgesi İbrahim Kaypakkaya'nın ilk gittiği çalışma alanlarından biridir. Büyüklerimiz İbrahim Kaykapkaya'nın Yukarı Ovacık başta olmak üzere fasulye tarlalarında çalışmalar yaptığını anlatırlardı. Gerçekten bizim dönemimizde Ovacık bölgesinde en etkin ve kitlesel hareket TİKKO'ydu. Bu anlamda Devrimci Yol hareketini bu kadar kısa bir sürede, böyle bir hareketle mitinglerde aynı sayıda kitleye ulaşması bizi bir hayli mutlu etti. Yaptığımız çalışmaların karşılığını Ovacık'ta aldığımızın farkına varmıştık. Daha sonra ülke 12 Eylül'e gitti.

Devrimci Yol hareketi ile tanıştığımda hareketin ideolojik-politik düşüncelerini okumuş, kavramış, doğruluklarını yanlışlıklarını anlamış, genel ülke siyasi analizleri yapıp bu harekete katılmışlığım, diye bir şey söz konusu değildi. Dediğim gibi zaten kırsal alanda yaşıyordum. Türkiye'yi çok bilmiyordum, siyasi eğitimim çok gelişmiş değildi. Siyasi sohbetlere katılmış veya eğitim anlamında herhangi bir çalışma içerisine katılmış değildim. Bir iki kez hatırlıyorum arkadaşlarla Türkiye'nin genel siyasi durumunu değerlendirme toplantıları yapmıştık. Özellikle Devrimci Yol hareketine katıldığım zaman, Türkiye'de Maraş olayları ile birlikte sıkıyönetim ilan edildiği bir dönemdi. Faşist baskı politikalarının uygulandığı faşistler ile devrimci güçler arasında kıyasıya bir mücadelenin söz konusu olduğu zamanlardı. Okuduğumuz *Devrimci Yol* dergilerinden anladığımız üzere Türkiye'de bir

iç savaşın yaşandığının bilincindeydik ama bunun bölgemizde faşist örgütlenmeler, baskılar söz konusu olmadığı için bunlarla karşı karşıya gelme ve bunlara karşı bir savunma gibi bir durum söz konusu değildi. Gerek Tunceli merkezde olsun gerek Ovacık'ta olsun, Türkiye'de genel bir şiddet ortamı söz konusuydu, hatta Maraş Katliamı yaşanmıştı. Maraş katliamı öncesinde Türkiye'de, dediğim gibi yaygın faşist saldırılar söz konusuydu. Bunları yakından takip ediyorduk, okuyorduk. Bölgemizde de sol muhalefetin durumuna gelince bölgemizde genellikle "Halkın Sülalesi" diye bahsettiğimiz hareketler yaygındı. Bunlar sırasıyla Halkın Kurtuluşu, Partizan, Halkın Birliği, Halkın Yolu, o zaman Kürt siyasi hareketi PKK yoktu. O zaman üç beş kişi vardı, bunlara Apocular, deniliyordu ve özellikle Ovacık'ta vs bir iki arkadaş vardı. Tunceli merkezinde durum daha farklıydı bunlar daha sonra gizli bölgelerde yaşadılar.

Bölgenizde genel olarak solun durumu ve sol içi ilişkiler nasıldı?

Tunceli'deki sol içerisindeki çatışmalar Halkın Yolu, Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu, Partizan ve PKK ile Aydınlık grupları arasında oluyordu. Bunlar birbirlerini karşıdevrimci hareket olarak nitelendiriyorlardı, böyle değerlendirdikleri için birbirilerini düşman güç ilan etmişlerdi.

O zaman hatırlıyorum *Aydınlık* gazetesi çıkıyordu ve kontrgerillayı teşhir etme yazısı yayınlanıyordu, o yazısı çok tutmuştu ve biz de okuyorduk. Sol içi ilişkiler olaylı denilebilecek ölçüdeydi Tunceli'de. Sol içi çatışmalar çok yoğun şekilde yaşanıyordu. Tunceli merkezinde sol içi çatışmalarda yanılmıyorsam o dönemde dokuz on kişi ölmüştü. Bu çatışmalar genelde TİKKO, Halkın Birliği, Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ile PDA ve Apocular arasında yaşanmaktaydı. Bu durum herkesi üzüyordu ama bu çatışmanın da bir türlü önüne geçilemiyordu. Böyle olumsuz bir tablo söz konusuydu. Çatışmalar genellikle ideolojik-teorik tartışmalar, sosyal emperyalizm tartışmaları üzerinden çıkıyordu. Diğer sol hareketler, PDA'cıların bir büroları vardı, oraya saldırılıyorlardı. Gazete dağıtımı

engelleniyordu. Bunlar birbirlerini karşıdevrimci halk düşmanları olarak ilan ediyorlardı. Bir kavga ve saldırılar söz konusuydu. Faşistler olmadığı için antifaşist mücadele diye bir şey söz konusu değildi ama sol içi çatışma başlamıştı. Dediğim gibi on civarında insan ölmüştü. Bunların arasında Halkın Kurtuluşu ile PKK arasındaki kavga aldı başını gitti. Birbirlerini ajanlıkla suçlayarak birbirleri üzerinden adam vurmaya çalışıyorlardı. Halkın buna tepkisi söz konusuydu fakat halkı dinleyen kimse yoktu.

Bizim bölgemizde çevre köylerden tanıdığımız Apocular vardı. Halkın Kurtuluşu ile karşı karşıya geldiklerinde hemen kavga etmeye kalkışırlardı. Genellikle biz aracılık yapar kavgaları önlerdik. Mümkün olduğu kadarı ile çatışmaları engelliyorduk. Bu da çevredeki insanlar tarafından bize karşı bir sempatiye dönüşüyordu. Bu çatışmaların özünde yanlış olduğunu, bu çatışmalardan kazançlı çıkılamayacağını ve durdurulmasını, sorunların karşılıklı tartışılarak çözülmesi gerektiğini ifade ediyorduk. Yine de bizi dinlemiyorlardı. Böyle olumsuz bir durum söz konusuydu.

O dönemde, içinde değildim ama Tunceli merkezde Apocuların bizim arkadaşlara da saldırdıklarını duymuştum. Hatta Hoca'nın (Mehmet Hoca) gözlüklerinin kırıldığı ve bir iki arkadaşın yaralandığı söylenmişti. Bu uzun süre devam etmedi Tunceli'de, onlarla herhangi bir kavgamız olmadı daha sonrasında.

O dönemde Dersim Mazgirt ilçesinde daha önce Partizan'dan ayrılıp bize geçen Hasan Çakmak'ın Partizan tarafından dağa kaldırılarak işkenceyle öldürmesi olayı yaşandı. Hasan Çakmak'ın siyasi nedenlerle öldürülmediği söyleniyordu. Başka birtakım nedenlerden dolayı kadın erkek ilişkisi vs iddiasıyla öldürdüklerini söylüyorlardı. Fakat olayın içyüzünü titiz bir çalışmayla arkadaşlarımız ortaya çıkardılar. Bu konuda katilin veya katillerin bize teslim edilmesini veya Partizan'ın bu konuda özeleştiri verip bunları cezalandırmasını istememize rağmen örgüt buna yanaşmadı. Devrimci hareketimiz de merkezi düzeyde aldığı bir kararla Partizan'ı adi bir cinayet örgütü ilan edip tüm ilişkilerimizi kestik, bu kararımız 12 Eylül'ün öncesine kadar devam eti. Daha sonra Cunta'nın ayak seslerinin duyulduğu dönemde bu karar

karşılıklı görüşmeler sonucunda kaldırıldı ve *Devrimci Yol* dergisinde de yayınlandı.

Diğer hareketler için de durum benzerdi. Yalnız TİKKO ile birlikte bizim durumumuz çok farklıydı. TİKKO (Partizan, diye bilinirdi) bilindiği gibi Hasan Çakmak yoldaşımızı dağa kaldırarak işkence ile öldürmüştü. Tabii daha önce biz yapmadık vs, diye açıklama yapmışlardı. Hatta Hasan Çakmak'ın ağzından bildiri dağıtmışlardı. Bu arkadaşı iki üç gün aramamız sonucu işkence yapılıp bir dereye atılmış halde bulduk. Bunun özeleştirisini vermeleri gerektiğini sol içi çatışmaların kimseye bir şey kazandırmayacağını söyledik. İlk etapta sahiplenmediler, kendilerinin yapmadıklarını söylediler fakat sonrasında bunu yapanların cezalandıracağını teşhir edeceklerini belirttiler. Sonuç olarak bir şey çıkmadı. Bir şey çıkmayınca hareketimiz TİKKO örgütünü cinayet şebekesi olarak ilan etti ve Türkiye genelinde ilişkiler kesildi. Bu olayın özeleştirisini verecekleri zamana kadar bunun böyle devam edeceği söylendi. Bu yüzden ister istemez TİKKO ile aramızda bir husumet söz konusuydu. Bu husumet karşılıklı kavga, çatışmaya vs neden olmadı. Daha sonra yine bilindiği gibi bu olay sıkıyönetim sürecinde dergide de yazıldı. Başkalarının da devreye girmesi ile yanılmıyorsam Muzaffer Oruçoğlu'ydu, bu karar kaldırıldı. Daha sonrasında diğer sol örgütlere yaklaşımımız nasılsa TİKKO ile de aynı düzeye geldi. Bütün sol hareketlerle olan ilişkimiz, olması gerektiği şekilde bir yaklaşımımız söz konusuydu.

Benim bildiğim yine bir köyde gerçekleşen bir olumsuz olay söz konusuydu. Bölgede çalışma yürüten Halkın Kurtuluşu'ndan bir arkadaş ile bir köyde kış günü yaptığımız sohbet neticesinde aramızda istemeden de olsa kavga çıkmıştı. Kavga esnasında arkadaşın gözlükleri kırılmıştı. Hiç unutmuyorum kavga ettiğimiz evde ev sahibi kadının iki tane tuluğu kırıldı. Tuluk (ayran yayığı) ayran vermek için özel olarak hazırlanmış keçi veya koyun postundan yapılan bir malzemedir. Hazırlanması da zahmetlidir. Ev sahibi (Melek Teyze) yıllar boyunca beni her gördüğünde tuluklarımı getir, tuluklarımı getir deyip duruyordu.

Daha sonra üç arkadaş ile merkeze gittik. Halkın Kurtuluşu'ndan bölgenin siyasi ve askeri sorumlusu olduğu

söylenen kişiler oradaydı. Bizimle görüşmek istediklerini söylediler. Arkadaşlarla toplandık. "Bunlarla görüşmeyelim bize saldıracaklar" dedim. Yanımdaki arkadaş, beni dinlemedi oturalım konuşalım, dedi. Kahvede oturduk, biz üç kişiydik (Ben, Hüseyin Hayır, Haydar Güleç). Daha sonra onlar çok kalabalık bir şekilde yaklaşık yirmi kişi geldiler. Bizim arkadaş elinde kâğıt notlar tutmuş konuşmaya başlayacak, ben saldıracaklarını tahmin ediyordum. Onun için otururken pozisyonumuzu ona göre ayarladık. Sırtımızı duvara verdik ve köşeye oturduk. Arkadaşımız kâğıdı açıp notlara bakacağı esnada askeri sorumlu olarak bilinen kişi arkadaşımıza bir yumruk attı. Arkadaş sandalye ile birlikte devrildi. Kavga bir hayli büyüdü yumruklar, sandalyeler, masalar havada uçuşuyordu. Onların sayıları bizden fazlaydı. O esnada bizim bir genç arkadaş vardı, delidolu olarak bilinirdi. Elinde bir dinamit lokumu vardı, kibrit verin çakmak verin, diye bağırırken bunlar patır patır kaçmaya başladılar. Siyasi sorumluları ile göz göze geldik, yüzü gözü yara bere içinde kalmıştı. Arkadaş masanın altında, biz ayakta iki kişiyiz, kapı ve ocak tarafını onlar tutmuştu. Sonrasında geri çekildiler. Biz çıktık, daha sonra bizden iki arkadaş daha geldi. Kavga esnasında silahlıydık fakat silah kullanmadık. Daha sonra başka bir kahveye geçtik. Baktık Ovacık'ta Apocular olarak bilinen arkadaşlar çıktı geldi. Masaya oturdular geçmiş olsun dileklerini ilettiler ve sonrasında sohbete başladık. Bu gelen arkadaşlar; "Nasıl olur size nasıl saldırırlar, siz şöyle bir hareketsiniz böyle bir hareketsiniz birlikte olalım onlara gerekli dersi verelim" diye konuşmaya başladılar. Biz onların Halkın Kurtuluşu ile aralarındaki husumeti bildiğimiz için asıl dertlerinin başka olduğunu anladık. Biz de, siz bu işe karışmayın kendimiz çözeriz, dedikten sonra teşekkür edip onları geri gönderdik. İstemediğimiz böyle bir olay yaşandı, onun dışında herhangi bir sol hareket ile herhangi bir kavgamız, çatışmamız olmadı o dönemde.

Onun dışında yine tasvip etmediğimiz bir olay daha vardı. Çeşitli tartışmalarda Mahirleri aşağılayan ve küfürler savuran Halkın Yolu taraftarı bir öğretmen ile arkadaşlarımız kavga etmişti. Ve çok ağır şekilde dövmüşlerdi. Bizim de tasvip

etmediğimiz bu olay o dönem özellikle Tornova bölgesinde bayağı konuşuldu.

Burada bir şey belirtmeden geçemeyeceğim. Bizim köyde adı Hasan Taşkın olan bir muhtar vardı ve çevrede Pala Hasan olarak bilinirdi. Çevrede sevilen, sözü dinlenen bir adamdı. Biz de kendisine karşı saygılıydık. Muhtar 12 Eylül öncesinde militan bir taraftarımız gibi gece, gündüz beyni ile ruhu ile bizimle hareket eder, oturur kalkardı. Muhtarın Tornova'da bir kahvesi vardı. Komutan da, biz de genellikle o kahvede otururduk. Komutan'ın üniversite öğrencisi bir kızı, bir de öğretmen oğlu vardı, onlar da bizim taraftarımızdı. Komutan beni tanıdığı, bildiği için sürekli karakola çağırıyordu. Bir gün yine haber göndermiş, Nuri karakola gelsin, diye. Ben de bir hafta boyunca gitmedim. Sonra tıraş olma sebebiyle Aşağı Tornova'ya indim, Komutan yine o kahvede oturuyordu. Biz arkadaşlarla köye çıkmaya hazırlanırken, o bizden önce karakola çıktı, yolumuz karakolun önünden geçiyordu. Biz biraz yol alınca iki jandarma düdük çalıp isimlerimizle hitap edip durun, dedi. Biz aldırış etmeden yürümeye devam ettik, onlar da mekanizmalarını kurdular. Durun, diye tekrar bağırdılar. Durduk, geldiler Hasan Amcam ve Muhtar'la beraberiz. Hasan Amcam biraz korkaktı, haliyle tedirgin oldu. Sonrasında karakola gittik. Jandarmalar beni aldı içeriye, kapıyı kapattılar, beni komutanın odasına soktular, komutan masasında daktilonun başında oturuyordu. Ağzını bozdu ve "Sen ne zaman adam olacaksın, seni bu kez elimden kimse alamaz" dedi. Yerinden kalkıp iki eliyle boğazımı sıkmaya başladı. Ben de mukavemet gösterip onun kollarından tutmaya başladım. Odada bir boğuşma, bağrışma aldı başını gitti. O esnada Muhtar dış kapıyı zorlayarak içeriye girdi, "Komutan ne yapıyorsun ayıptır" deyip, aramıza girdi ve bizi ayırdı. Komutan ise benim sorguma devam etmek için daktiloya kâğıdı koydu. Köyde bir kız kaçırma olayı yaşanmış, komutan da bu konuda kız kaçırma olayında suçlu olan tarafın dosyasını kapatmak için ondan tereyağı, yumurta türü köyde rüşvet yerine geçen şeyler talep etmişti. Komutan bunu bir mektupla iletmişti köylüye. O mektup da benim elime geçmişti. Ben de komutana "Siz rüşvet alıyorsunuz, ben karşı çıktığım için bunları bana

yapıyorsunuz, ben de senden şikâyetçiyim, bu mektubu da ifademe ekle, dedim. Komutan mektubu görünce afalladı, o âna kadar beni ayakta bekleten Komutan hemen askeri çağırdı, sandalye, çay getirin, diye emirler vermeye başladı. Üçümüz oturduk ve karşılıklı çay içtik. Birbirimize naz yaptık. Ardından da Silahlı Kuvvetler'in filtreli sigaraları vardı, o sigaralardan bize birer paket sigara verdi ve ifademi de yırttı. Sonrasında tokalaşarak ayrıldık.

12 Eylül'e doğru gidişte direniş hazırlıkları yapıldı mı? 12 Eylül sabahı nasıl yaşandı ve sonrasındaki süreç nasıl şekillendi?

Daha önceki sorularda da belirttiğim gibi, ben genellikle köyde ve kendi bölgemde kalıyordum. Fakat belli yürüyüş ve toplantılar için merkeze gittiğim oluyordu. Ama genellikle kendi bölgemde ve köydeydim. 12 Eylül'e karşı direniş hazırlıkları yapıldı mı noktasına gelince, bizim bölgede herhangi bir özel hazırlık girişimimiz söz konusu değildi. Böyle durumlarda neler yaparız nereye çekiliriz gibi bir hazırlık durumumuz yoktu. Şunu çok rahatlıkla ifade etmek gerekir ki şöyle bir anlayışa sahiptik. Sivil faşist hareket ve genel sıkıyönetimi nasıl bertaraf edip örgütsel birliğimizi koruyup mücadeleye devam ettirdiysek Cunta'ya karşı da bunu başarırız gibi bir anlayışımız vardı. Özel olarak da Cunta geliyor, Cunta'ya karşı şu önlemler alalım gibi bir çabamız, görevlendirmemiz olmuyordu. Özellikle bu koşullarda neyin nasıl yapılacağı noktasında *Vietnam Kazanacak* kitabını çok okuyup üzerine sohbet ettiğimiz noktalar oluyordu. Çok geniş, zengin bir kitaptı.

Hiç unutmuyorum, Vietnam'da şöyle bir yöntem geliştirmişler, öldürülen ve esir alınan askerlerinin giydiği elbiseyi ele geçirip onlara bolca şerbet döküp güneşe atıyorlarmış. Arılar da bunun üzerine üşüşüyormuş. Sonra bu Amerikan askerleri köyleri bastıkları zaman, Vietnam gerillaları kaçabilsin diye köyde bulunan yaşlılar arıları askerlerin üzerine salıyorlarmış. Bu esnada askerler arılarla uğraşırken gerillalar geri çekiliyormuş. Bu tarz yöntemleri kendi aramızda tartışıyorduk.

Yine *Vietnam Kazanacak* kitabından Vietnam gerillalarının eylem hazırlıkları hususunda da örnekler veriliyordu. Mesela basılacak bir yerin krokisi kum üzerinden detaylı çizilerek üzerinde tartışıyorlarmış. Bu ve buna benzer örnekleri, Hoca bize anlatıp bir yandan da pratik uygulamalarını gösteriyordu.

Sıkıyönetim dönemiydi, karakol komutanı değişmişti. Yeni komutan gelmişti. 12 Eylül'e doğru silah ihtiyacımız için arayış içerisindeydik. Bizim köyün karakol krokisini çıkarmam gerekiyordu. Bunun içinde karakolun içine girmem gerekiyordu. Bir gün komutana, "Komutan komşuyuz burada, birlikte oturup çay içiyoruz, bir gün de olsun buyur gel bir yemeğimi yiyin demiyorsun" dedim. Sonrasında bir gün akşamüzeri kahveden karakola çıkarken;

"Nuri buyur gel, yemek yiyelim" dedi, ben de gittim, Yemek yedim ve çıktım. Sonra o esnada yemekhane, komutan odası, giriş koridoru ve askerlerin yattığı koğuşu gördüm. Zaten çevresini de biliyoruz. Daha sonra herhangi bir girişimimiz olmadı, Yalnız ilk yakalanmam ve cezaevinden çıkışım sonrası, bir gün yine kahvede sohbet ederken;

"Nuri, dedi, hani sen yemek yemeye geldin ya ben senin ne amaçla geldiğini anlamıştım, günlerce bekledim ama bir türlü gelmediniz neden" diye sormuştu. Ben de;

"Yanlış anlamışsın, öyle bir niyetimiz asla olmamıştı" dedim.

12 Eylül sabahı nasıl yaşadığım ve sonrasındaki süreç nasıl değiştiği noktasına gelince burası önemli. 12 Eylül sabahı köydeydim işlerimle uğraşıyordum. Biz o zaman genellikle öğle vakitleri ekinlerin biçildiği yerde olurduk. Duyduk darbe olmuş. Darbe haberini kaygı ve kuşku ile karşıladık. Akabinde arkadaşlarla buluştuk. Gerek Tunceli'de gerek Ovacık'ta çıplak bir şekilde daha önceki süreçten farklı bir süreç görülmüyordu. Askeri araçların Tunceli Ovacık arasından geçmesi, askerin Ovacık'a gelmesi ortamı bir hayli farklılaştırmıştı. Diğer sol yapılarda da tereddütler söz konusuydu. Ne yapmamız gerektiği konusunda bir araya gelip sohbetler yapıyorduk. Bu böyle devam ederken kendi faaliyetlerimizi de yürütüyorduk. Köyümün bir karakolu vardı. Tornova'da da 30 Mart, Kızıldere'yi Anma mitingi

düzenlemiştik. Karakol, 30 Mart mitingine müdahale etti fakat biz mitingimizi yaptık. Ovacık'tan Tunceli'ye mitinglere açık kamyonlarla gidiyorduk. "Kahrolsun Karakol Komutanı" şeklinde slogan atıyorduk. O zaman orada yürüttüğümüz faaliyetten dolayı, Karakol Komutanı (Ali Uzuner) ile de karşı karşıya geliyorduk.

Birkaç gün sonra, "Kahrolsun Karakol Komutanı" sloganından ötürü Komutan karakola çağırdı beni. Baktım karakolun altında bir evde oturuyordu. Sabah erkenden evinin önüne gittim, hanımı çıktı, dedim Komutan çağırmış, gitti haber verdi. Komutan pijamalarıyla dışarı geldi. Şöyle bir baktı ve

"Nedir bu benim senin elinden çektiğim, sen benden ne istiyorsun, niye 'Kahrolsun Karakol Komutanı' diye slogan attırıyorsun" dedi. Ben de,

"Ben attırmıyorum ama kamyon dolusu insan kimsenin ağzını tutamam, asıl siz benden ne istiyorsunuz, her gün çağırıyorsunuz benim işim var gücüm var" dedim. O esnada Hıdır Çim adlı komşum da dışarı geldi.

"Komutanım gençtir idare edin" falan diyordu. Sonra komutan, parmağı ile ilerdeki kümesi gösterdi,

"Bak, seni buraya sokarım ne ekmek ne de su veririm" dedi. Ben bunun üzerine bir şey demedim. "Bir daha ne sen benim karşıma çık, ne de ben senin" dedi. Ben de oradan ayrıldım.

İlk cezaevi süreciniz bu sıralar başlıyor değil mi?

Bu süre zarfında biz yine normal bütün çalışmalarımızı yürütürken, bizim köyde Ahmet Taşkın'la birlikte Yasak Bölge'ye (1938'de insansızlaştırılmış, girişi yasak edilen bölge) dergi götürmüştük. Ovacık-Tunceli yolu arasında Ana Fatma denilen bir bölge vardır. Tunceli'nin her tarafında kutsal sayılan bir çeşmesi vardır. Orada kurban keserler. Akşam akaryakıt taşıyan Ekber Soylu adlı birinin arabasının önü kesilmiş, arabadaki insanların değerli eşyaları paraları alınmış. Ekber Soylu nasıl bir ifade verdiyse, karakolda şikâyetçi olmuş. Sabah erkenden köyde bizim ev asker tarafından basılıp, anneme "Akşam bir soygun olmuş, oğlun da soyguna

karışmış, oğlun neredesin" demişler. Bunun üzerine annem de: "Yalandır oğlum akşam evdeydi" demiş. Arıyorlar tarıyorlar, bir şey bulamıyorlar.

Bizim sağdıcımız olan birinin ağabeyi ölmüştü. Onun asker kıyafeti bizim evde kalmıştı. Annemle konuşan askerler o kıyafeti bulup, almışlar. Biz bölgede dergi dağıtırken, Ahmet Taşkın ile ağabeyim bölgeye geldiler. Bize durumu izah ettiler. Biz de köye döndük. Daha sonra karakol komutanı sizi çağırıyor, dediler. Ahmet Taşkın'la gittik. Karakolun önünde bekleyin ifadenizi alacağız, deyince biz de orada bekliyoruz, başka insanlar da var. Sonra Ovacık'tan bir araba geldi, bizi Ovacık'a götürdüler. Daha önceki çağırmalara benzer bir çağırmadır, diye düşündük ama bizi nezarete attılar. Kasım ayı, hava soğuk iyi hatırlıyorum. Gece getirip altımıza su döküyorlar oturmayalım çömelmeyelim, diye. Sonra gece yarısına doğru yüzbaşının postası geldi, insancıl bir tipe benziyordu. Bize sabah erkenden battaniyeleri almak kaydıyla beş altı tane battaniye verdi. Sonra bizi çağırıp, ifadeye çıkaracaklarını söylediler. Baktık ifademizi alacak kıdemli bir başçavuş, yanında da o bahsettiğim diğer soyguna uğramış parası değerli eşyası alınmış iki üç insan oturuyor. Asıl mal sahibi diye bilinen adamı zaten tanıyoruz. O da orada. Onlar yanda bize soru soruyor, kendi durumumuzu bildiğimiz için bizimle alakalı sorular olmadığı anlaşılıyor. Bizim buraya ifade adı altında çıkarılmamızın bunlarla yüzleşme olduğunu anladık. Onların bu yüzleşmede bizimle ilgili söyleyecekleri şeylerin, çıkarılmamızla bağlantılı olduğunu düşündük.

O gece de orada kaldık, ikinci sabah bizi bir askeri cipe bindirdiler. Anladık ki bunlar bizim aleyhimize ifade verdiler. 29 Kasım 1980'de bizi oradan doğruca sorgunun yapıldığı yere, Tunceli alayına götürdüler. Sorguları oradan yürütüyorlar. Bizi gönderdiler sorgu evine, bizden daha önce Hasan Hoca yakalanmıştı, o da oradaydı. Yine Yasak Mıntıka'da bizim sevdiğimiz bir arkadaşımız (İsmail Gül) üzerinde bulunan silahla görülmüş ve yakalanmıştı. Biz orada kaldık bir ay kadar, daha sonra Elazığ'a götürdüler. Yolda komutana, "Açız burada zor durumdayız bir şeyler alıp yiyelim" dedik. "Yasak" diyerek reddetti... Araba hareket eder etmez, birden arabanın lastiği patladı. Komutan indi, "siz Tuncelilerin var ya sizin

devlete zararınızdan başka bir şeyiniz yok" dedi. Komutan, "şişirin tekeri ben geleceğim" diyerek gitti. Askerlerden biri bizim Devrimci Yolcu olduğumuzu anlamış olacak ki;

"Ben de Devrimci Yolcuyum, Artvinliyim üzerimde yeterince para yok, bana biraz para verin size yiyecek getireyim" dedi. Peynir, ekmek, üzüm falan geldi yedik. Bizi kelepçeli bir şekilde o gece bir yerlerde tuttular. İkinci gün sorguların yapıldığı 1800 Evler'e götürdüler. Biz gitmeden bizi uyarmış, orada hoş geldin dayağı var eğer sizi döverlerse çok fazla bağırın o zaman az dövüyorlar, demişlerdi. Daha sonra arabadan indirip alt katta bir odaya boy sırasına göre dizdiler. Etrafımızı askerler sardı.

"Söyleyin bakalım hangi örgüttensiniz yoksa biz size söyletmesini biliriz" dediler. Bizi dövecekler diye hazırız. Bir anda hocaya güçlü bir yumruk vurdular, kafası beton duvara çarptı, aynı acıyı biz de hissettik. Bizi de dövmeye başladılar.

İki elimizi üst üste koyduk, ellerindeki copla yukarı kaldırıp vuruyorlar. Benim boyum kısa olduğu için en sonda duruyorum. Sıra yanımdaki Ahmet Taşkın'a geldi. Bağırıyordu, sesi de bayağı gür bir arkadaştı. Şimdi sıra sana da gelecek, diye bana küfretti askerler. Sıra bana geldi. Vuracağı sırada elimi çektim ve cop direkt askerin hayalarına indi. Orada yediğimiz dayaktan sonra bizleri tek tek koridora çıkardılar. Koridorun başında yere yatırıp sırtımıza biniyorlar, ellerinde copla baldırlarımıza bacaklarımıza vuruyorlardı. Bu faslı da geçtik.

Neyse, büyükçe ve içerisi tamamen dolu bir koğuşa girdik. İlk anlarda biraz çekiniyorduk. Kim, kimdir bilmiyoruz. Her tarafta gruplar halinde insanlar var. Bizim gibi bir grup genç kenarda duruyordu. Ben şöyle bir göz attım, göz aşinalığım olan bir iki kişiyi tanıdım. Etrafımdaki duvarlara falan baktım, büyük büyük bitler dolaşıyor ortalıkta. Neyse, sohbet ediyoruz, o esnada üstten işkence sesleri bağırtılar çağırtılar geliyor. Kendi aramızda, bizim bölgeden bizi tanıyan birileri çıkarsa durum değişir, diye konuşurken o esnada gürültü patırtı halinde içeri girdiler. Hemen o uzun koridor dediğimiz koridorun sağında solunda hücreler var. Bağırtılar oradan geliyordu. Onların sesi kesildikten sonra bir başçavuş, iki asker geldiler koğuş kapısına. Beni ve köylü arkadaşımın ismini okuyarak çağırdılar. Beni hemen büyük koğuşun ka-

pısının solunda bir hücreye, onu da sağdaki hücreye attılar. Orada eli kolu sarılı bir mahkûm duruyordu. Bunlar özellikle Elazığ'da öldürülen Mazgirtli devrimci bir avukatın katil zanlıları olarak alınmışlar. Nerden geldiklerini bilmiyordum ama bayağı konuşmuşlar. Koğuştan koğuşa bağırarak "evliyim çocuğum var ifadem şöyle" diye bağırarak herkes birbirine bir şeyler diyordu.

Benim olduğum koğuşta bir faşist kendini kesip, intihar etmiş. Hastaneye götürmüşler. Diğer arkadaşın da hücresinde durum aynı mıdır? Bilmiyorum. Ama onun da hücresinde bir faşist olduğunu biliyorum. Sonra bir arkadaş bana hoş geldin, dedi. Tanımıyor beni, ben de bilmiyorum neler olduğunu. Bir ranza vardı, üzerine oturduk. Ranzanın altından bir kutu çekti içinde elma, börek, Samsun sigarası vardı. Sonra bana da ikram etti. Gel keyfim gel dercesine nasıl yedim bilmiyorum çünkü uzun zamandır açtım. Cezaevinde doğru dürüst bir şey verilmiyordu. Üzerine de bir sigara yaktık. Konuşmaya başladığında birbirlerinin üzerine ifade verdiklerini anladım. Bir de nişanlısı varmış "ben ne kadar ceza alırım" diye bana soruyor. "Bizi kandırdılar, birbirimize vurdurdular, çok pişmanım" dedi. Erzurumluydu yanılmıyorsam. Ben kâh kafa sallıyor, kâh yok diyorum savuşturuyorum adeta. Ondan sonra gecenin geç saatlerinde "Kardeş kalk volta atalım" dedi. Volta attıktan sonra ben sana bir uzun hava çekeyim, dedi. "Ağlama yâr ağlama mavi yazma" bağlama şarkısını söyledi. Ondan sonra oturduk:

"Kardeş sen yat keyfine bak ben bir yerimi keseceğim, gideceğim hastaneye benim adamlarım var, beni kaçıracaklar."

"Yok kardeş sen yat, ben yatmam."

Anladım ki bizi bunların koğuşuna onlar intihar etmesin diye vermişler. Böyle sohbet ederken çocuğun tavrından ve söylemlerinden kafayı oldukça karıştırmış sonucunu çıkardım. O esnada yine koridor karıştı, çığlıklar geliyordu ve ardından bizim hücreye birisini çuval gibi attılar. Aradan beş dakika geçmedi, baktım Hasan Hoca beni çağırıyor: "Bu gelenler Kawacıdır, içlerinde bizi tanıyan Cemal Tunç'u da buraya getirdiler, bilgin olsun" dedi.

Hoca diğerlerinin Kawacı olduğunu ve o Yasak Bölge'de kalan arkadaşın da burada olduğunu haberini verdi. Ben

anladım zaten arkadaşın Kawacı olduğunu. Sabah olunca isimler okundu, bizi mahkemeye çıkardılar. Mahkemeden sonra o bölgede birlikte faaliyet yürüttüğümüz bizim köylü iki arkadaşımızı Ahmet Taşkın ve Hasan Hoca'yı bıraktılar. Diğer arkadaş zaten silah yakalatmıştı, ona tutuklama kararı çıktı. Beni de bizim evden çıkan askeri elbiseyi delil olarak gösterip tutukladılar. Tutukluluk sürem altı ay kadar sürdü. 5 Mart 1981'de ilk mahkemede tahliye olmuştum. Elazığ'da iki katlı 2 numaralı cezaevinde kalıyorduk, ana binada kalmıyorduk. Alt katta faşistler, üst katta büyük çoğunlukla devrimciler kalıyordu. Altı ranzalı bir koğuştu, otuz civarı insan vardık. Koğuşta oturacak yer yoktu, geceleri sırayla yatıyorduk. TİKKO'dan bir arkadaş tutuklanmıştı. Yargılanma esnasında TİKKO'cu arkadaşın, Hasan Çakmak olayından dolayı tutuklandığı söylendi ama nedir, ne değildir bilmiyorduk. İlk koğuşta Kurtuluş grubundan baba ve üç çocuğu olmak üzere dört kişi vardı. Yoğun baskı ve işkence vardı. Lavaboya gidip dönerken odun sopaları ile koşuştururcasına koğuşa kadar dövüyorlardı (aynı koğuşta Kurtuluş, TİKKO, Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlar vardı).

O zaman cezaevlerinde "Karıştır Barıştır Politikası" vardı. Aynı zamanda havalandırma izni getirmişlerdi. İlk denemeleriydi. Bir gün bizi aşağıya, araziye indirdiler. Ardımızdan faşistleri de getirdiler. Köylerden bilinir, yabancı bir keçi ve koyun gelip ahıra girdiği zaman davarlar birbirlerini boynuzları ile dürterlerdi. Böyle bir araya gelince bizler de başladık birbirimize çelme takmaya, omuz atmaya, bu esnada askerler başımızda bekliyor. Baktılar iş kavgaya doğru gidiyor, sayıları arttı. Bizi tehdit ediyorlar, baktılar ki olmuyor, bizi tekrar yukarı çıkardılar. Bir daha da faşistlerle birlikte havalandırmaya çıkarmadılar. Fakat havalandırma, faşistlerin koğuşlarının camlarının önü oluyordu. Defalarca can güvenliğimiz yok, havalandırmanın yeri değişsin, diye dilekçe verdik. Ancak değiştirmediler. Çıktıktan sonra duydum, faşistler içeri silah sokmuşlar, devrimcileri de havalandırmanın olduğu yerde bir anda taramışlar. Yanılmıyorsam bir iki devrimci ölmüştü ve yaralananlarda olmuştu. Tel örgüyü aşıp araziye kaçanlar olmuş. Bu olay gündüz yaşanmış. Kaçmaya çalışan devrimcileri yakalamışlar.

Tanınan bir faşist vardı hatta bir iki kez devrimcilerin saldırısına uğraşmıştı. Adı Raif Çiçek'ti. Bir gün 1 No'lu cezaevinde, cezaevi yönetimi "karıştır barıştır politikası" gereği bir şenlik düzenledi. Bizi de oraya götürdüler. Devrimciler bir tarafta faşistler bir tarafta halay çekiyorlar. Cezaevi müdürü de bir grubun başını çekiyor. Tam o esnada her iki grubun başını çeken insanların elini birbirine tutturmak istedi. Faşistler de grubun başını çeken Raif Çiçek, devrimciler de ise PKK kurucularından Şahin Dönmez'di. Bilindiği gibi daha sonra PKK tarafından öldürüldü.

Daha sonra bizi 2 No'lu cezaevinden alıp 3 No'lu cezaevi denilen bodrum kata götürdüler. Orada da yine bu baskılardan dolayı üç gün süren bir açlık grevi yaptık. 3 No'lu cezaevinde o dönemde meşhur olan Müşerref Akay'ın "Türkiyem, Türkiyem" adlı şarkısını son ses, yirmi dört saat boyunca çaldırıyorlardı. Gece gündüz keskin ışıklar da söndürülmüyordu. Bu durum bizi psikolojik olarak bayağı etkiliyordu.

3 No'lu cezaevinde bizim yanımızda diğer sosyalist hareketlerden insanlar, Malatya Hekimhan'dan gelen arkadaşlarımız, Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlar vardı. Bunlar akşam olunca radyoların antenlerini kalorifer borularını değdirerek Tiran radyosunu dinliyorlardı. Saatini de biliyorlardı. Diğer iki kişi de Tiran radyosu yayına başladığı zaman radyonun verdiği haberleri ve değerlendirmeleri not alıyorlardı. Bazen radyolar çekmiyordu. Bir telaş ve koşuşturmaca içerisinde köşeden köşeye, nerden anten değdirip radyo çeker derdine düşüyorlardı. Bizim de Hekimhanlı arkadaşlardan güzel saz çalıp türkü söyleyen bir arkadaşımız (Süleyman Genç) vardı. Bu arkadaş o bölgedeki çalışmalar esnasında afiş yapıştırırken polisle çatışmaya girmiş ve sonrasında yakalanmış, bu olay esnasında bir arkadaşımız da öldürülmüştü. Süleyman, Malatya'nın ünlü Ören türküsünü söyleyince iç dünyamıza gömülürdük.

Mahkeme öncesi, benim yanıma üç dört kişi vererek, Ekrem Soylu ile yüzleştirdiler. Daha sonra Ekrem Soylu ifadesini değiştirmiş olacak ki ilk mahkemede tahliye edildim. Tahliye olduktan sonra mahkeme karar vermişti, beraat etmiştim. Bunu daha sonra duydum.

Cezaevinden çıktıktan sonra tekrar bölgeye geri dönüyorsunuz?

Cezaevinden 5 Mart 1981'de çıktım. Geldim, yağmur, kar kış. Bizim davar fazla, babam da yalnızdı. Birkaç gün babamla ormana gittim. Sonra yağmur yağmaya başladı. Munzur kabarmıştı ve Nisan, Mayıs aylarına doğru Hoca haber göndermişti. Hoca kendi köyünde kalıyordu. Kalktım yağmur falan dinlemeden gittim. Ovacık'tan öteye araba bulamıyordum. Düştüm yola, o köye giden yolu da pek bilmiyorum, gider bulurum diye yola devam ediyorum. Köye vardım, yemek yedim. Hoca ile oturduk ve o akşam epey sohbet ettik. Hoca benimle hareketin durumu ve Türkiye'deki gelişmeler hakkında konuştu. Operasyonlardan kaynaklı önemli kayıplar verdiğimizi, kimi arkadaşların kırlara çekildiğini, bundan sonra mücadeleyi de kırlarda sürdüreceğimizi ama çoğu arkadaşın bölgeyi bilmediklerini, bu anlamda benim de bölgede dolaşma, tanıma, tanıtma noktasında çalışmam gerektiğini söyledi. Bunları konuştuktan sonra birlikte neyi nasıl yapacağımızı konuştuk. Daha sonra görüşmeler oldu ve o zaman fark ettim ki bizim kimi arkadaşlarımız çeşitli yerlerden gelmiş. Öncelikle iki arkadaşla beni tanıştırdı. Onlar da benim tanımadığım arkadaşlardı. Gittim, bu arkadaşları alarak bölgede dolaştırdım. İlişkilerimizi tanıştırdım. Patika yolları, nerede kalacaklarını, bölgenin siyasi kültürel yapısını anlattım.

Bu esnada 12 Eylül ile ilgili devrimcilerin ne yapmak istediklerini, mücadelenin nasıl yürütüleceğini de köylülerle konuşuyorduk. Daha sonra bir iki arkadaş daha katıldı (Bu ekibin sorumlusu Hıdır Toptaş'tı). Bu arkadaşlarla bölgeyi iyice dolaştık. Bölgeyi ve ilişkileri tanıdılar. Arkadaşların, artık o bölgede kendi kendilerine yetebilecekleri kararına vardık. Onlar da bunun yeteceğini ifade ettiler. Daha sonra, ben onlardan ayrıldım. Bana başka bir ekiple görüşmem gerektiği söylendi. Bu ekip sekiz kişilikti. Ekibin faaliyet alanı: Çemişgezek-Hozat-Ovacık bölgelerini kapsayan bir alandı. Bu ekiple birlikte ilk dönemde yarı legal, yarı illegal şekilde çalışmalara başladım. Ekip bölgeyi ve ilişkileri tanıdı. Gündüz konumlanacak, barınak kazılacak yerlerin tespiti konusunda yeterli bir düzeye ulaştılar.

Siz ne zaman gerilla ekibine katıldınız? Ekip olarak operasyonlara karşı ne tür önlemler alıyordunuz?

O dönem Hoca ile birlikte yarı legal bir yaşantımız söz konusuydu. İki üç gün ortadan kaybolup, sonrasında eve gelip normal yaşamımı ve çalışmalarımı yürütüyordum. Bana ekibe katılmam gerektiği, söylendi. Ben de belli bir tarihten sonra katılacağımı söyledim. Çünkü yaz mevsimi ve babamın yalnız olmasından dolayı ona yardım etmem gerekiyordu. Çok sayıda davar ve ekilip biçilecek hasat vardı. Yanılmıyorsam 1981 yılının Ağustos ayının sonlarına doğru bir tarih kararlaştırdık. Gece yayladaydık, arkadaşlar gelecek ve ben de onlarla çıkacaktım. Ailem bu durumu bilmiyordu. Gece arkadaşlar geldi, anneme:

"Ben gidiyorum anne" dedim. Annem kalktı ayağıma sarıldı. Ağlayarak:

"Ben hastayım, sen gidersen bize kim bakacak, bu çocuklar küçük, hepimiz ölürüz, sen bizim evimizin direğisin" dedi. Sonrasında arkadaşlarla çıktım.

Geniş bir ekiple faaliyet yürütüyorduk. Bu faaliyetler genellikle Cunta'nın teşhirini içeren ajitasyon ve propaganda çalışmalarıydı. Yoğun operasyonlar karşısında yakalanmamak için olağanüstü dikkat ve çaba gösteriyorduk. Bu operasyonlar esnasında askerler köylerde silahları toplayıp, devrimcileri ihbar etmeleri için halka işkence yapıyorlardı. Özellikle "Kulaksız Yüzbaşı" (İki yıl önce Bursa'da öldürüldü) terör estiriyordu. Yukarı Ovacık'ta "Beyzat Firik" isimli genci ateşe atıp diri diri yakmıştı. Biz de köylülere bu günlerin zor ama geçici olduğunu, devrimcilere zarar verecek tutumlarda bulunmamaları gerektiğini, Cunta'nın yenilip halk güçlerinin kazanacağını söylüyorduk. Ayrıca bizden dolayı köylülere bir zarar gelmemesi için azami çaba sarf ediyorduk. Özellikle geceleri köylerde kalmamaya özen gösteriyorduk. Gündüzleri de asla açıkta dolaşmıyorduk.

Bu dönemde hareketimize yönelik şehir merkezlerinde operasyonlar gerçekleşiyor ve tutuklamalar yapılıyordu. Bunları BBC radyosundan dinliyorduk. Bu durum bizlerde moral bozukluğu yaratıyordu. Ayrıca Cunta'ya karşı eylemler gerçekleştirme hususunda tartışmalar yapıyorduk. Sorumlu arkadaşlara;

"Faaliyetimizin adı ve biçimi nedir, sadece kendimizi korumaya ve Cunta'nın eline düşmemeye mi çalışıyoruz?" tarzı sorular soruyorduk. Kimi arkadaşlarımız durumun böyle olmaması gerektiğini, Cunta'ya yönelik eylemlerde bulunmamız gerektiğini söylüyorlardı. Sorumlu arkadaşlarımız bu durumu izah etmekte zorlanıyorlardı. Ya kendileri hareketimizin durumunu çok iyi bilmiyor (bu mümkündü çünkü zor zamanlardan geçiyorduk, her gün yakalanma ve ölümler oluyordu) ya da durumu izah etmekte eksik kalıyorlardı.

Dersim'le ilgili birkaç noktayı vurgulamak gerekir. Kırsalda olduğumuz dönem 1982 Anayasası'nın oylaması yapılıyordu. Oylamada zarflar ince ve dışarıdan rengi belli olacak şekilde hazırlanmıştı. Askerler sandık başında duruyorlardı. Köylüler oyu, asker gözetiminde kullanıyordu. Çok yaygın propaganda ve baskı ile evet oyu verilmesi için çalışıyorlardı. Biz de, hayır oyu verilmesi için yoğun propaganda yapıyorduk. Seçim sonuçları belli olduğunda yüzde 68 oranında hayır oyu çıkmıştı. Dersim'de çıkan bu sonuç, ülkedeki en yüksek hayır oyu oranıydı.

Yine bilindiği gibi 12 Eylül askeri darbesinin başka bir uygulaması da Alevi köylerine cami yaptırmaktı. Bunun mimarlığını "Türk Ocakları Derneği" başkanı Hasan Yalçın yapıyordu. Türk-İslam sentezinin gereği olarak düşünülmüştü. Yani Türkiye'de yaşıyorsan Türk ve Sünni olacaksın, bunun dışında kimseye hayat hakkı tanınmıyordu ve tanınmadı. Nitekim bugün de AKP'nin mezhepçi, faşist politikası bu anlayış ve kültürün bir devamıdır. Bu bahsettiğim cami olayında ise bizim köyde daha önce krom madeni olarak işletilen bir şirketin tek katlı binası vardı. O binanın bir bölümü, altına bir şeyler serilerek, camiye dönüştürülmüştü. Bir tane de hoca atanmıştı. Birinci gün hoca, karakol komutanı ve köy muhtarı yanlarına bir iki kişiyi de alarak camiye gitmişler. İkinci gün, o yanındakiler de gitmemiş. Üçüncü gün muhtar, dördüncü gün komutan da gitmemiş. Beşinci gün muhtar kahvehanede kâğıt oynarken, caminin hocası da yandan oyunu izlemeye başlamış. Bizim köyün cami süreci de bundan ibarettir.

Yine o dönem Dersim'de çok yaygın anlatılan bir hikâye vardı. Dersim merkezinde namaz vaktinde hoca ezan okurken, yaşlı bir amca yoldan geçen iki öğrenciyi durdurup soruyor: "Oğlum bu kimdir, neden bağırıyor! Bu ne diyor? Kiminle kavga ediyor?" Öğrenciler de;"Amca cami hocasıdır. Ezan okuyor. Milleti namaza çağırıyor" diyorlar. "Oğlum ben ezan, namaz bilmem, bu adamın sesinin mala, davara zararı var mı yok mu? Onlar da "hayır, amca zararı yok" diyorlar. Amca da "o zaman geçin, yolunuza devam edin" diyor.

Biz faaliyetlerimizi 1982 Haziranı'na kadar bölgede yürüttük. Kış boyunca kendi içimizde yaptığımız tartışmalar genellikle hareketin durumunu, bu yenilginin dağınıklığın nedenini, buradaki durumumuzu konuşuyorduk. Bu tartışmalarda durumumuzun yeterli olmadığını ve Cunta'ya yönelik eylemler yapmamız gerektiğini tartışıyorduk. Çünkü mevcut halimizden memnun değildik. Eğer bu yürüttüğümüz faaliyet yalnızca kendimizi koruma faaliyeti değilse, bizim de ajitasyon ve propaganda dışında Cunta'yı hedef alan askeri eylemler yapmamız gerektiğini konuşuyorduk. Fakat hareketimizin gerçekten ne durumda olduğunu, gücünün ne seviyede olduğunu bilmiyorduk. Bunu öğrenmek için sürekli sorumlu olan arkadaşlarımızla (ki Metin Hoca o zaman tüm bölgedeki ekiplerin sorumlusuydu) tartışıyorduk. Onlar da bizi ikna edecek açıklamalar yapamıyorlardı ve bu süre zarfında biz de ajitasyon ve propaganda faaliyeti, kendimizi koruma, halktan gelen talep üzerine halkın kimi sorunlarına eğilme, bu sorunları çözme gibi faaliyetlerle uğraşıyorduk.

Bu dönemde en çok bizi meşgul eden konu TİKKO'nun Dersim'deki muhbir politikasıydı. Kimi insanları ajan-muhbir olarak ilan edip öldürüyorlardı. Doğal olarak o insanların çevresi ve bölge halkı da bu konuda bizim düşünce ve tavırlarımızı soruyordu. Genellikle bu konulardan dolayı TİKKO ile karşı karşıya geliyorduk. Çünkü öldürülen insanlar konusunda ikna edici aydınlatıcı bilgiler ortaya koyamıyorlardı. Nitekim bu sorunlar bugün de Dersim'de yaygınca konuşuluyor.

Diğer taraftan bizim ülke ve dünyadan haber alma kaynağımız BBC radyosuydu. Gece gündüz onu dinliyorduk. Diyarbakır cezaevindeki olayları bu radyo vasıtası ile öğre-

niyorduk. Oradan bir grup arkadaşımızın operasyonlarda sıkışıp Rusya'ya geçtiğini ve sonrasında silahları ile birlikte getirilip, Kars bölgesinde devletin eline geçtiğini de öğrenmiştik. Bu arkadaşlarla Çanakkale cezaevinde karşılaştım. Artvin-Kars bölgesinde faaliyet yürüten Artvinli arkadaşlardı. Özcan Sapan ve arkadaşları.

Yine bu süreçte göz ardı edemeyeceğimiz birtakım şeyleri daha aktarmak gerekiyor. 1981 sonbaharına doğru çok yaygın ve etkin operasyonlar söz konusuydu. Operasyonlar bir yanıyla kırlardaki devrimcileri yakalama, diğer yanıyla ve ağırlıkla köylerdeki silahları toplama operasyonuydu. Cunta'nın uygulamalarına baktığımız zaman hazırlıklı olduklarını, nasıl bir yol haritası izleyecekleri konusunda bayağı bilinçli hareket ettiklerini görüyorduk. Cunta'nın muhalefete yönelik operasyon ve saldırılarına dikkatli baktığımızda, muhalefeti üç ayrı bölümde değerlendirdiğini görürüz. Muhaliflerin hepsinin üstüne bir anda topyekûn yürümemiş ve muhalefeti kategorileştirmiştir. Özellikle kendileri için tehlike arz ettiğini düşündüğü, aşırı sol silahlı güçler diye, ifade ettiği Devrimci Yol, Dev-Sol, Halkın Yolu, Halkın Kurtuluşu, TİKKO gibi hareketlerin üzerine gitmiştir. Daha sonra TKP, TİP, TSİP, Aydınlık vs gibi gruplara yönelmiştir. Son olarak da burjuva muhalif hareketlere yönelmiştir. Siyasi parti liderlerini Zincirbozan'da gözaltına tutup, sonrasında partileri kapatmıştır. Burada bir ayrıntı vermek gerekirse, Türkeş, Cunta'nın sol bir Cunta olabileceği endişesi ile ilk günlerde saklandı, sonra Cunta'nın muhtevasını anlayınca teslim oldu.

1981'in ilk büyük operasyonu Dersim'i bir bütün olarak kapsayan operasyondur. Bu operasyonda Yasak Mıntıka dediğimiz bölgedeydik. Çok büyük ve yaygın bir operasyon başladığının haberini aldık. Özellikle Sivas, Erzincan hattı ve Munzur dağını tuttuklarının haberini aldık. Çok acele bir şekilde bölgeyi terk ettik.

Yine askerlerin kolayca ulaşacağı, operasyona yapabileceği yerleşim alanlarından uzak noktalara yerleşmek gerekiyordu. Tenha yerler nerelerdir, giriş çıkışlar nerededir, su nerede var, bölgeyi avucumun içi gibi biliyordum. Hemen oturduk kararlaştırdık, yerleşeceğimiz noktanın özelliklerini arkadaşlara anlattım. Yine Tunceli-Ovacık karayolunu, Munzur

ve Munzur vadisini denetleyeceğimiz bir noktaya yerleştik. Yerleşeceğimiz yer, üst taraflarda Ağaçpınarı, diye bilinen köylülerin yayla tuttuğu kırk altmış hanelik bir yaylanın olduğunu, arkadaşlara söyledim. Bu bölge 1921'de Koçgiri İsyanı lideri Alişer Efendi ile eşi Zarife'nin yerleştiği "Gogan" diye bilinen stratejik bir bölgedir.

Bulunduğumuz bölgeden hemen ayrıldık. Yakınlarda taraftarımız olan bir aileye uğradık. Evden o bölgeyi iyi bilen genç arkadaşımızı da alarak, bir an önce istediğimiz noktaya varmak için bütün gece hızlıca hareket ettik. Ama buna rağmen gündüze kaldık. Helikopterler üstümüzden uçmaya başladılar. Biz olduğumuz yerde orman diplerine sığınarak, gündüzü geçirdik. İkinci gece asıl istediğimiz noktaya vardık.

Elimizden radyo düşmüyor. Gece BBC radyosunu yayın saatinde açtık. Radyoyu açar açmaz operasyonlar ve bu operasyonlarda (sanırım TRT de verdi) Mercan vadisinde iki tane onların tabiriyle teröristin öldüğü söyleniyordu. BBC terörist demiyordu gerilla da demiyordu ama terörist dediğini duymadım. Terörist kavramını yayında kullanmıyordu. İki tane devrimcinin vurulduğunu, birinin ölü diğerinin yaralı olarak ele geçtiğini anladık ve üzüldük. Afalladık, hoppala ne oluyor ya, dakika bir gol bir dercesine. Daha sonra anladık bunların TİKKO'cu olduğunu. Bu arkadaşlar Mercan vadisinde bir barınakta kalıyorlardı. Gerillalardan biri Hüseyin Yapışkan'dır. Köyde bunlara iki kadın atla erzak götürüyor. Karşı tarafta Munzur dağlarını saran askeri komutan dürbünle izliyor. Bunların olduğu mevkideki komutana "köyden iki tane atlı çıktı, ormana doğru yol alıyor, takip edin" diyor. O takip üzerine bunların barınağa geldikleri anlaşılıyor. Orada çıkan çatışmada bir arkadaş ölüyor, Hüseyin Yapışkan da yaralı ele geçiyor. Meğer orada bir barınakları varmış. Köyden de bir arkadaşın kız kardeşleri, ormana odun getirme bahanesiyle barınağa ekmek götürüyorlarmış. Karşıdan Munzur dağında operasyon yürütüldüğü için oradan dürbünle izleniyorlar. Bunların yöneldiği istikamete doğru, askere haber veriliyor. Bunun üzerine asker araziye yayılıp, takibe başlıyor ve ardından çatışma başlıyor. Bu olay bizi bir hayli üzmüştü. Bu olayın dışında Dersim'de TİKKO'cu arkadaşlar çok büyük kayıplar verdiler. Gruplar halinde altı, yedi, dokuz hatta on

beş kişilik kayıplar verdiler. Bu durum Dersim halkını ve bizi de derinden üzüyordu.

Yanılmıyorsam 1996'daki konferans delegelerinden Yakatarla köyünde vurulan konferans delegelerinin bir kısmı şahsen tanıdığım arkadaşlardı. Bu olay *Türkiye Sosyalist Solu Kitabı-2*'nda[6], o dönemin TKP/ML genel sekreteri olan İrfan Çelik (Cihan) ile Muzaffer Oruçoğlu arasındaki yazışmalarda uzunca anlatılıyor.

Bu tür kayıplar kitle ilişkilerimize olumsuz yansıyordu, halk tedirgindi, ürküyordu ve devrimcilere olan güven sarsılıyordu. Devrimcilerin, Cunta güçleri karşısında tutunamayacağı, Cunta güçlerinin ne yapıp edip devrimcileri bulup imha edeceği düşüncesi yaygınlık kazanıyordu. Halk bize, bunlar sizi buralarda imha edecekler başınızın çaresine bakın, diye telkine bulunuyordu.

1981'de yapılan bu operasyonlara karşı hazırlıklı olduğumuz için çok önemli bir stratejik bölgede, geniş bir ormanlık alanda kamp kurmuştuk. Biz kamp kurduğumuz yerde kaldık. Oraya kamp kurmamızın nedeni, o mevsimde herhangi bir köylünün kolay kolay gelemeyeceği bir bölgeydi. İkincisi bölgeyi Tornova ile Yasak Bölge'ye geçiş araba yollarını falan denetim altında tutabileceğimiz, rahatlıkla izleyebileceğimiz askeri operasyonlarla izleyebileceğimiz, diğer bir yönü ile Tunceli-Ovacık yolunu denetim altında alabileceğimiz tepelerin olduğu yükseklerde rahatça kontrol edebileceğimiz bir yer. Köylere inip erzak temin etmek için gece kolaylıkla gidip, geri dönecek şekilde yerleşmiştik. Bir ay boyunca operasyonlar devam etti, bu süre boyunca aynı kamp yerinde kaldık. O dönemde asker şöyle bir taktik güdüyordu, köyleri ve arazideki çeşmeleri karanlık çökünce basıp, pusu kuruyordu. Biz bunları bildiğimiz için, su alacağımız çeşmelere inmeden önce, yüksek yerlere yerleşip açığa çıkmamak kaydı ile su alacağımız yeri sürekli nöbetçi arkadaşlar gözetim altında tutuyordu, asker geldi mi, pusu attı mı, atmadı mı diye garantiye alıyorduk karanlık çöker çökmez, suyumuzu vesaire alıyorduk.

6. Haz. Ümit Özger, Emir Ali Türkmen, *Türkiye Sosyalist Solu Kitabı-2*, Dipnot Yay., 2014.

Ve hiçbir tehlike atlatmadan o süreci geçirdik. Ayrıca erzak temin etmek için de yeni yerlere, köylere direkt gitmeden önce taraftarlarımız ile anlaşıp, ormanlarda belirli noktalar tespit etmiştik, mesela bu noktalar günlük gelişmeler, operasyonun olup olmadığını, bütün gelişmeleri tehlikenin olup olmadığını, operasyonların hangi bölgelerde sürdüğünü içeren bilgiler doğrultusunda taraftarlarımız kâğıtlar yazıp bırakıyordu, bu falan tepede bir taşın altı veya bir ağaç kavuğu olabiliyordu. Yağmur yağdığında yazıların bozulmaması için naylonlara sarıyorduk. Birlikte tespit ettiğimiz belirli bir ağacın kovuğuna kâğıdı koyma şeklinde oluyordu. Yerleşim alanına direkt inmiyorduk, erzak almaya bahsettiğimiz noktalara uğruyorduk ve o noktalarda önce arkadaşların bıraktığı notları okuyorduk, gece üstümüze bir ceket vesaire örtüyorduk, dikkat edilmesi gereken en önemli kural ışık olayıdır, bir sigara veya kibrit ışığı gece kilometrelerce uzakta görülüyordu. Üstümüzü kapatıyorduk bir parke vesaire onun altından o notu okuyorduk. Bu bölgede bir tehlike, sakınca yoktur gelebilirsiniz, diye yazıyorlardı ve biz de tekrar o bölgeye gidip erzaklarımızı alıp dönüyorduk. Ayrıca bizim bazen gitmeme durumu oluyordu, mesela acilen öğrenmek istediğimiz, şüphe ettiğimiz durumlarda biz yazıyorduk. Dediğim gibi bütün bunları *Vietnam Kazanacak* kitabında okumuştuk, o kitabın bir hayli faydası olmuştu. Onun ötesinde şunu ifade etmek gerekir bu süre boyunca bir askerle karşılaşma, çatışma, operasyona yakalanma tehlike atlatma vesaire konusunda en ufak bir sorun yaşamadık. Çok dikkatli ve hassas davranıyorduk, özellikle bahar ve yaz dönemlerinde asla ve asla evlerde yatmayı aklımızın ucundan bile geçirmiyorduk. Ayrıca halkla ilişkilerimiz çok iyiydi. Bilindiği gibi her tarafta koruculuk sistemi oldu ama Tunceli'de bu tutmadı. Böyle bir süreç yaşadık.

O dönemde Hasan Gök'ün vurulma olayı nasıl gerçekleşti? Yurtdışına çıkış konusundaki düşünce nasıl gelişti?

Yalnız bu süre zarfında bizim tek bir acı olayımız oldu. Daha önce konuşup tartıştığımız ve kırsal alana çekilip, Suriye'ye geçiş tartışmasını yapmıştık. Henüz kendi bölge-

mizde iken, diğer gruptaki arkadaşlardan bize haber gelecekti ve ona göre hareket edecektik. Bizim grupta olan, kurye diyebileceğimiz "Zeynel" kod isimli bir arkadaşımız ve yanında benim tanımadığım, Hozatlı olan "Hasan Gök" isminde bir arkadaşı da yanına alarak, bizim bulunduğumuz bölgeye gelecekti. Bizi, diğer dağlık bölgeye geçirecek oradan da Suriye'ye geçecektik. Bunlar gelirken, nasıl geldiler ne yaptılar bilmiyorum ama yorgun düştüklerini söyleyip "Doludibek" köyünde bizim bir taraftarımızın evinde konaklamışlar. Bu arkadaşlar ki; asla ve asla bizim yapmadığımız bir şeydi bu, orada düşüp öğlene kadar yatmışlar. Evde öyle kötü bir yerdeki Zeynel arkadaşın nasıl öyle bir şey yaptığına anlam veremiyorum. Orada yatmışlar, yukarıdan askerin kullandığı bir yol geliyor, karşı taraftan operasyon olsa zaten evden çıkamazsın, çıksan bile evin yan tarafı uzunca bir yamaç ve çıplak yani yukarı çıksan çıkamazsın, aşağı insen inemezsin. Hemen hemen bir buçuk kilometre çıplak alanda yürüyeceksin. Asker tam eve yaklaşırken, evin kadınları askeri fark ediyor.

Evin gelini hemen odaya girip "kalkın asker sizi aldı" diyor bunlar kalkıyor silahları alıyorlar. Evin gelini sobaya çantaları basıp, gazı döküp, tam kibriti çakıyor asker tam o esnada gelinin kolundan tutuyor. Zeynel'in üzerinde zaten silah olduğunu biliyoruz. Evden çıkıyorlar kendilerine köylü süsü vererek, bahsettiğimiz o çıplak patika yoldan yürümeye başlıyorlar. Karşı tarafta asker mevzilenmiş, dur ihtarı çekiyor. Bunlar duyumsamazlıktan gelip, devam ediyorlar. Epey yol alınca biraz hızlanıyorlar, o esnada asker atışa başlıyor. Hasan Gök arkadaş, tek kurşunla kafasından vuruluyor. Zeynel arkadaş, kendisini dereye atıp sağ ele geçiriliyor... Bu arkadaşın kim olduğu da bilinmediği için köylüler toplanıyor, iki davar kesip, ölü yemeği veriyorlar orada bir mezar kazıp arkadaşı gömüyorlar. Sonra haber veriliyor arkadaşlarına, ailesine falan sonra cenazesini Hozat'a götürüyorlar tekrar. 1980–1985 süresinde Dersim kırsalındaki tek kaybımızdır Hasan Gök. Bunun ötesinde bir kaybımız olmadı.

Bu olayı şöyle anlatayım: Zeynel arkadaş bizim ekipten bir arkadaştı. Hasan arkadaşı ben tanımıyordum, o diğer ekiptendi. Diğer ekip başka taraftaydı, o ekipten bize bir haber gelmesi gerekiyordu, o nedenle Zeynel arkadaş diğer

ekipte kalmıştı. Biz de Zeynel arkadaşla randevulaştığımız tarihte ve yerde, Balveren köyünde bir evde bekliyorduk. Bize o akşam kuzu kesmişlerdi. Gece saat bir oldu, zaman bir hayli ilerledi, arkadaşlar gelmedi, arkadaşlar gelmeyince sabah şafak atmadan evden çıktık. Ovacık'tan Yasak Mıntıka'ya giden araba yolunu denetim altına alan bir ormanlık yerde gündüz kaldık. Akşam tekrar eve döndük biraz bekledik, arkadaşlar gelmeyince, benim de köyüm olan Tornova'ya doğru yola çıktık. Bizim eve gittik. Orda Doludibek tarafında çatışmanın olduğunu, iki devrimcinin öldüğünü söylediler. Ama ölenlerin hangi örgütten olduğunu bilmediklerini söyledi benim ailemdekiler.

Sonra, evden gideceğimiz istikamete doğru yola koyulduk. Köyün dışında bir noktada oturup, durum değerlendirmesi yaptık. Muhtemelen bizim arkadaşların olacağını düşünüyorduk, onun için de olayı öğrenmek istiyorduk. Ben kod adı "Haydar" olan sorumlumuz arkadaşa:

"Bizim köylü Dedali Amca (Taşkın) berberdir. Herkesi tanır çevre ilişkisi iyidir, kulağı deliktir. Bu amcadan öğrenebiliriz, haberi olabilir" dedim.

Haydar arkadaş da haydi gidelim, dedi. Gece hayli ilerlemişti, amcanın evine gittik, kapıyı çaldık, açtı. Hoş geldinden sonra çay koyalım falan, dedi. Hayır, çayı bekleyemeyiz, çıkacağız bir olay yaşanmış, iki devrimci ölmüş, bunlar kimdir, dedim. Benim duyduğum kadarı ile Dev-Gençliler, dedi. Olayın yaşandığı evi söyleyince bizim arkadaşlar olduğunu anladık çünkü bahsettiği ev akrabamın eviydi. Birinin Zeynel (kod isim) olduğunu anladım. Daha sonra Doludibek köyüne vardığımızda olayın gerçek olduğunu, arkadaşlarımızdan Hasan Gök'ün öldürüldüğü Zeynel'in de sağ ele geçirildiğini öğrendik. O mevsimde o saatte evde kalmamaları gerekirdi. Arkadaşlar bizim yapmadığımız şeyi yapmışlardı. Askeri eğitimlerde ilk hata, son hata, diye sürekli bize söylenen ifade gerçekleşmişti. Bir arkadaşımızın ölümü bir arkadaşımızın da yakalanması ile sonuçlanan bir olaydı bizim açımızdan. Hasan arkadaşta Ondörtlü tabanca, Zeynel arkadaşta da Thomson silah vardı. Arkadaşlar iyi bir taktik izlemişler, son noktaya doğru gelmişlerdi. Beş on adım daha atsalar belki kurtulabilirlerdi. O esnada ateş edilmesi ile olay bu şekilde

sonuçlanmıştı. Olaya çok üzülmüştük fakat üzülmenin faydası yoktu.

Bu olayı bizzat evin gelininden dinleyelim:

Tarih 12 Eylül dönemi bir sabah erkenden saat altı gibi uyanmıştık. O gün sabah şafak söktüğünde iki genç arkadaş gelmişti. Çok uzun yoldan geldiklerini ve bir iki saat yatıp gideceklerini söylediler. Onlara yatak hazırladık. Bizi bir buçuk saat sonra uyandıracak ve bu sürede nöbet tutacak biri var mı, diye sormuşlardı. Kayınbiraderim 13 yaşındaki Erdal'a nöbet tutmasını söylemiştik. Sadece kabanlarını çıkarıp, uyumuşlardı. Biz onun nöbette olduğunu bilerek, ahırları temizlemeye indik. Daha sonra Erdal nöbeti bırakıp, Sincik dağına mantar toplamaya gitmiş. Biz eve doğru gelirken kaynanam Kürtçe söylenerek eyvah eyvah geldiler deyip, dizlerine vuruyordu. Kadıncağız ne yapacağını bilmez bir haldeydi. Köyün hem sol tarafından hem de karşıdan kalabalık şekilde askerler geliyordu. Şaşırmıştım mesafe çok yakındı, arkadaşlar uyuyordu, yavaş bir şekilde gidip "abiler kalkın asker köye geldi" dedim. Mesafe çok azdı ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

Zeynel arkadaş "hiçbir yere gidemeyiz çatışmamız gerekecek" deyince, diğer arkadaş "bu şekilde çatışamayız evde çocuklar var" dedi. Sonrasında sadece parkalarını giyip köyün sağ tarafına ağır ağır ilerlemeye başladılar. Ama ortada iki yatak ve sırt çantası kalmıştı. Onlar abimin arkadaşlarıydı, ne yapabilirim diye, düşünürken yatakları üst üste kaldırdım, sırt çantaları ağırdı, onları şalvarımın içine koyarak ilerledim ve evin diğer odasına gidip sobanın içine attım. Duvarda gaz şişesi vardı, onu aldım döktüm ve kibriti yakmamla soba alev aldı. Tam o esnada ben sobanın kapağını kapatmadan arkadan bir el bileğimden tuttu. "Dur terörist ne yakıyorsun" dedi. Kızımın küçük olduğunu, üşümesin diye sobayı yaktığımı söyledim. Beni ve kaynanamı dışarı çıkardılar ve evi aramaya başladılar. Askerler evin etrafını sarmışlardı. Askerlerden biri arkadaşların ardından durun diye, bağırıyordu. Biz de onlar köylüdür tarlaya gidiyorlar, dedik. Asker, durun, dediği anda hızlanmaya başladılar. Tek

bir ateşle Hasan Gök arkadaşı kafasından vurmuşlardı. Hasan Gök, orada hayatını kaybetti. Zeynel arkadaş yakalanmıştı. Dışarıda kaynanama ve eltilerime aynı şeyi söyleyelim, dedim. Çatışma sesine çıktık ve evde kimse yoktu.

Kaynanam çok kötüydü, küçük kızım kucağımdaydı ve ağlıyordu. O dönem eşim askerdeydi. Sonra komutan yanıma gelip, kızıma kes sesini pis terörist, diye bağırdıktan sonra suratına bir tokat attı. Kızım daha 1,5 yaşındaydı. Ben çıldırmıştım sen bana baksana, vatan haini, katil dediğin kişi, senin gibi 1,5 yaşındaki çocuğumu dövmüyor, dedim. Bunun üzerine küfürler ederek, beni ahıra götürdüler. İçeride üç tane asker vardı. Kapıları kapattılar. Gençler sizin evden mi çıktı, diyerek eltimi sıkıştırmaya başladılar. Eltim de, ben kimseyi görmedim, dedi ve onu da hakaretler ederek çıkardılar. O an çok korkmuştum. Döveceklerinden değil de, başka bir şey yaparlar, diye düşünüyordum. Sonra şimdi söyleyecek misin söylemeyecek misin buradan çıktıklarını biliyoruz, dediler. Ben de çatışma sesini duyunca dışarı çıktığımızı ve onları görmediğimi söyledim. Beni de biraz tartaklayıp ahırdan çıkardılar. Sonrasında her birimiz bir yerde kaldık. Zeynel arkadaş yakalanmıştı, eve getirip evin bir odasında işkence yapıyorlardı. Albay, teröristi getirin, diye seslendi. Kucağımda çocuğumla birlikte beni de oraya götürdüler. Albay, şöyle geç, dedi. Zeynel arkadaşa baktım tanınmayacak haldeydi, gözlerini bağlamışlardı. Ben ilk defa görüyorum bu arkadaşı, tanımıyorum, dedim. Albay beni bayağı azarladı. Götürün teröristi, dedi tekrar. Zeynel arkadaşı götürdüler. Diğer komutan beni sürekli sıkıştırıyordu, itiraf et sana bir şey yapmayacağız, diye. Tabii ki hiç konuşmadım. Akşam oldu, davarlar kesildi. Yemekten sonra çay faslına geçildi. Gece ne yapılması gerekiyor, diye konuşuluyordu. Diğer gençler nasıl olsa gelecek diye, askerler bekliyordu.

Köyümüzün muhtarı Kâzım Amca, inanılmaz korkuyordu. Tamam, komutanım, diye korkarak cevap veriyordu. Gece oldu yataklar serildi. Muhtar öyle korkmuştu ki bana sürekli kızım şunu şöyle yap, çarşafı düzelt, diye sürekli beni uyarıyordu. Köy halkının elçisinin o kadar küfre maruz kalması çok zoruma gitmişti. Muhtara;

"Akşamdan beri küfre maruz kalıyorsun Muhtar Amca gelmişsin yatağı şöyle yap, böyle yap diyorsun" dedim.

O esnada oradaki komutan;

"Tamam, Muhtar sen işine bak, kadın yatağı güzelce yapıyor" dedi.

Sonra Muhtar su getirin albayın ayaklarını yıkayın, dedi. Albay ne münasebet ben kendim yıkarım, dedi. Sonrasında yatmaya gittik. Kaynanamı Tunceli'ye götürdüler, on beş gün gözaltında kaldı. Daha sonra yaşlı olduğu için bıraktılar. Sabah olunca köylüler toplandı, askerler gittikten sonra da cenaze defnedildi. Hangi ailenin çocukları olduğu bilinmiyordu. Defnin ardından, köyün aşağısından iki kişi atlarıyla birlikte ağıtlar yakarak geliyordu. Sonra mezar kazıldı, öldürülen arkadaşı mezardan çıkardılar. Kefeni açtıkları anda anne ve babası ağıtlar eşliğinde bizim evladımız, deyip Hasan arkadaşın cenazesini alıp Hozat'a gittiler. Yıllarca Hasan arkadaşın öldürüldüğü yerden geçtikçe ağladık. Taşlara serpilmiş kan izi hiçbir zaman geçmedi. Sonrasında öğrendik ki, Hasan arkadaşın babası bizim oralarda da tanınan, köylerde çerçilik yapan fakir bir adamdı.

Yurtdışına çıkış konusundaki düşünce nasıl gelişti?

Daha önce de belirttiğim gibi bütün bu yaşananlardan sonra böyle devam edemeyeceğimizi anlamıştık. Bir yerlere çekilip ülkedeki yaşanan siyasi gelişmeleri ve hareketin durumunu ciddi ve derinlemesine tartışmamız gerekiyordu. Yeni bir yol haritası belirleyip, mücadele ve örgütlenmeyi sıçratacak bir hamlenin yapılması gerektiğini konuşuyorduk. Bugün birilerinin iddia ettiği gibi, hareketin hemen pes ettiği ve mücadeleyi terk ettiği gibi bir durum yoktu. Direniş devam ediyordu. Bununla birlikte arkadaşlarımız öldürülüyor ve operasyonlar ile yakalanıyorlardı. Arkadaşlar bütün bu yaşananları değerlendirip bunun böyle devam edemeyeceği kararına varmışlardı. Elde kalan kadrolarımızı bir yere toplayıp, durum değerlendirmesi yapalım diye, karara varmışlar. Arkadaşlar sonradan anlatıyorlardı. Bu işleri nasıl ve nerede yaparız, diye tartışıp şu sonuca varmışlar.

Kırsal alanda, Avrupa'da ve Ortadoğu'da yapabiliriz diye karara varmışlar.

Kırsal alan noktasında, insan sayısının çok olması, tartışmaların süresinin belirsizliği ve erzak temini konusunda sıkıntılar yaşanması gibi sebeplerden ötürü, bu düşünceden vazgeçiyor arkadaşlar. İkinci olarak Avrupa düşünülmüş. Fakat burada da Cunta şartlarında ülkedeki insanları Avrupa'ya taşırsak, tekrar geri dönme noktasında sıkıntılar yaşanacağı düşüncesine varılmış. Sonuç olarak Ortadoğu'da karar kılınmış. Ortadoğu bilindiği gibi savaş ve çatışmaların sürekli yaşandığı, gerilla savaşının yapıldığı bir coğrafya. Savaş psikolojisinin fazlasıyla olduğu bir alan, orada kimi olanaklar da yaratmış arkadaşlar. Oraya karar verilmiş. Nitekim bizim de Suriye'ye çekilmemiz noktasında o karar gereği, alanı boşaltıp grup halinde bölgeyi terk etmeye başladık.

Tam şehirlere ineceğimiz esnada da Elazığ cezaevinin firarı patladı. Elazığ cezaevinden epey insan kaçmıştı. Söz konusu ettiğim firar Gâvur Ali'nin de (Ali Akgün) içinde olduğu firardır. Ali Akgün daha sonra 1990'lı yıllarda Çanakkale cezaevinde Dev-Sol tarafından örgüt içi infazla öldürüldü.

Yollarda aramalar vardı. Böyle bir zamanda yola çıkmanın hatalı olduğunu daha sonra ifade ettik. Bu sıkıntılara rağmen bir olumsuzluk yaşamadan, arkadaşlar ile gruplar halinde şehirlere çıkabiliyorduk. Benim de içinde olduğum bir arkadaş grubuyla beraber şehre indik. Bize söylenen kısa sürede Suriye'ye geçeceğimiz idi. Ama biz Diyarbakır'da uzun süre kaldık. Nedenini sorduğumuzda sınırdaki ilişkileri düzenleyen arkadaşların yakalandığı veya vurulduğu, ilişkilerin koptuğu, yeniden ilişki yaratmaya çalıştıklarını söylüyorlardı. Epey süre orada bekledikten sonra dışarı çıkabildik. Bu dönemde birçok sıkıntı ve zorluklar yaşamamıza rağmen, sorumlu konumundaki arkadaşlarımızla (Metin Hoca, Hasan Hoca (Nâzım Doğan) ve Kadir Hoca (Yaşathak Aslan) ile ilişkilerimiz sevgi, saygı, güven, paylaşım ruhu ve örgütsel disiplin içinde sürüyordu. Kitle ilişkilerimiz çok olumluydu. Kitleye zarar gelmemesi için dikkat gösterdiğimizi, kitlenin de bunun farkında olduğunu biliyorduk ve mutlu oluyorduk. Bu süreci de böyle tamamlayıp kırsal alanı boşalttık. Suriye sahasına geçtik.

Dersim'de bizim dışımızda o zaman silahlı gerilla faaliyeti sürdüren TİKKO'nun dışında kimse yoktu. Dört beş kişilik Teslim Koç sorumluluğunda Dev-Solcu bir ekip vardı. Onlar da yakalandı.

Önce Diyarbakır'a indik. Diyarbakır'da iki üç ay kadar kalmıştık. Dersim'den üç arkadaşla birlikte aynı evde kalıyorduk. Bir arkadaşımız evliydi. Hepimiz aynı dairede kalıyorduk, arkadaşımızın çok küçük bir kızı vardı, sevimli ve tombul bir çocuktu öpmem, sevmem için bize izin vermiyordu, ben de onu cimcikleyip ağlatıyordum. O dönemde Mustafa Sönmez'in *Türkiye Ekonomisinde Bunalım*[7] diye iki ciltlik kitabı vardı. Başta sorumlu konumdaki arkadaşımız olmak üzere, o kitapları ve ona benzer kitapları okumaya çalışıyorduk. Evde saklı gizli bir şekilde kalıyorduk. Arkadaş kendisini mühendis olarak tanıtmıştı. Diyarbakır çok sıcaktı. Gece teraslarda yatılırdı. Lambayı söndürür balkonda oturup sessizce dışarıyı izlerdik. Orada kalışımız uzun sürdü, daha önce dediğim gibi sınır boylarında ilişki kuran arkadaşlarımızın yakalandığı ya da öldürüldüğüne dair şeyler söylendiği için beklediğimizi söylüyorlardı. 1982'nin Temmuz ve Ağustos aylarıydı.

Suriye'ye ne şekilde, kimin aracılığıyla geçtiniz, orda sizi kim karşıladı?

Daha sonra Kadir arkadaşımız geldi ve bizi çıkardı. Bir otobüse bindirdi. Otobüste tanımadığımız başka bir arkadaş daha vardı. Onu bize gösterdi, bu arkadaşa dikkat edin, arkadaş nerede inerse siz de orada inin demişti. Arkadaş Mardin'de inince, biz de indik. Gideceğimiz istikamete doğru yürüyorduk. Bu arkadaşımız ile yolun her iki tarafından yürüyerek, o şehrin alay binasının önünde sağlı sollu geçerek tarlalara doğru uzandık. O an artık yavaş yavaş karanlık basmak üzereydi. Biraz ilerledikten sonra, bir başka grupla karşılaştık dört kişilik bir ekipti. Biri bize rehberlik eden yaşlı silahlı bir adam, üçü de PKK'liydi. İçlerinde bir kadın arkadaş vardı. Yaşlı adam, hal ve hareketlerinden anlaşıldığı

7. Mustafa Sönmez, *Türkiye Ekonomisinde Bunalım 1-2*, Belge Yay., 1985-1986.

şekilde cingöz, kurt gibi bir adamdı. Ama nedense Türkçe bilmediğinden olsa gerek Türkçe konuşmuyordu. Amca, genç olan şahısa (bizi oraya götüren, otobüste birlikte indiğimiz kişi) bize verdiği talimatları aktarmasını söylüyordu. Bize, neye dikkat etmemiz gerektiğini, üzerimizde ses çıkartan herhangi bir şeyin olup olmadığını sordu. Ondan sonra yola devam ettik, yol uzun sürdüğü için aralıklarla dinleniyorduk. Bir yerde dinlendiğimiz zaman terlediğimiz için sırtlarımızı birbirimize vererek oturuyorduk. Yine bir mola verdiğimizde, PKK'li arkadaşlardan birisi kadın ve erkek olduğu için sırt sırta vermişler, birbirleriyle esprili bir şekilde konuşuyorlardı. Birbirleriyle, annen böyle dedi, diğeri de senin annen böyle böyle dedi, diye konuşuyordu. Onların karı koca olduğunu anlamıştım.

Daha sonra sınıra yakın bir noktaya gelmiş olacaktık ki tekrar mola verdik. Asıl geçiş noktasına yaklaştığımızı söylediler. Önce önümüzde bir yol var, yol çok çakıllı olduğu için ses çıkarıyor, ayakkabılarınızı çıkarınız elinize alın, yolu geçince de hemen giyin, dediler. Yolu geçince ayakkabılarımızı tekrar giydik. Yolun hemen önünde tel örgü var, tel örgünün altına gireceğiz, dediler. Tel örgüyü önce rehberler geçecek, sonra bizler sırtüstü şekilde ellerimizle tel örgüyü kaldırarak sessizce geçeceğiz, geçer geçmez hemen ileriye fırlayacağız, dediler. Ben rehberlerin çantasını taşıyordum sırtımdaydı, içinde ne olduğunu bilmiyordum.

Ben tel örgüde sırtüstü kalmış haldeyken ve tam koşmaya başlayacakken, silahlar patlamaya başladı. Silahların patlamasıyla önümdeki arkadaş vurularak, yüzükoyun yere düştü. Akabinde hemen sağ kolunu tutacak şekilde çevirip, sırtüstü onu yatırmaya çalıştım. O esnada diğer arkadaşlar da tel örgüyü geçti. Silahlı kişi her yere ateş ediyordu. Sınırın uzunluğunu bilmiyordum. Her yerden silah sesleri geliyordu, G3 mü atılıyordu top mu patlıyordu anlamakta zorlanıyorum. Ortalık ana baba günü gibiydi, her yerde silah sesleri vardı. Vurulan arkadaşı bırakmadık, bir şekilde taşımaya çalıştık. Rehberimiz çatışıyordu, epey sürdü çatışma. Hepimiz oradan uzaklaştıktan sonra rehberimiz ateşi kesti. Tarlaların arasından gidiyorduk. Ovanın içindeydik ekinler vardı ama ne tarlası olduğunu bilmiyordum. Yer yer sulara basıyorduk.

Sınır boyu silah sesleri devam ediyordu. Bizim yürüdüğümüz istikamete doğru da aydınlatma mermileri atılıyordu, her taraf aydınlık oluyordu. Mermiler atılınca biz kendimizi yere atıyorduk. Bir taraftan da taşıdığımız yaralı arkadaşın ölüp ölmediği tereddütü içerisindeydik. Uzun bir yolculuktan sonra bir yere vardık. Rehber gidip traktör getirdi, hepimiz bindik. Romörkte, vurulan arkadaş benim kucağımdaydı. Bileğinden nabzın atıp atmadığını kontrol ediyordum, arkadaşın nabzı atmıyordu. Muhtemelen öldüğünü düşünüyordum ama hiçbir şey söylemiyordum. Kadın arkadaş da yakınıyor ve ağlıyordu. Sabaha doğru şafak sökmeden önce bir köye vardık. Köyde bir evin içine girdik. Yaralı olan arkadaşı hemen arabaya atıp, bir sağlık ocağına götürdüler. Daha sonra götürenlerden birisi geri geldi, arkadaşın şehit olduğunu söyledi. Orada, o kadın arkadaş bir çığlık attı. Yanındaki arkadaşı da bu eşiydi, dedi. Hepimiz çok üzüldük.

Köy evlerinde misafirlerin konakladığı evlerde uzun odalarda keçeler seriliydi. Evler bayağı serindi. Bir ara ev sahipleri ve diğer PKK'li arkadaş arasında sohbet ediyorlardı. Dersimli olduğum için onların dilinden anlamıyorum, biz farklı bir dil konuşuyorduk. Arkadaşa sordum bir sorun mu var, diye çünkü bizim hakkımızda konuştuklarını anlamıştım. Hayır, bir şey yok, dedi. Meğer biz Kürtçe bilmediğimiz için ev sahipleri PKK'li arkadaşlara sormuşlar. Bunlar kim, nereden getirdiniz. Bunlar Kürt değil, Kürtçe de bilmiyorlar. Türkiye'nin ajanları mıdır, acaba aranıza mı sızdılar, diye soruyorlarmış. Arkadaş da öyle olmadığını bizlerin devrimci olduğunu ve onların arkadaşı olduğumuzu söylemiş. Kürt olmadığımızı bunun için Kürtçe bilmediğimizi söylemiş. Ev sahipleri de ikna olmuşlar.

Evdeki kadın arkadaş bir ara elini saçıma atarak Heval dedi, senin saçların tıpkı Mazlum Doğan'ın saçlarına benziyor onun da saçları böyle ince ve siyahtı. Onun konuşmalarından ve hareketlerinden uzun süre Diyarbakır cezaevinde kaldığı anlaşılıyordu. Diyarbakır cezaevi de, o zaman herkesin bildiği gibi yoğun işkencelerin katliamların yaşandığı bir cezaeviydi ve o arkadaş bunların izlerini bütünüyle üzerinde taşıyordu. Orada yaşadıklarını daha sonra bizlere anlattı. Cezaevinden

yeni çıktığını söylüyordu. Sonra köye bir arkadaşımız geldi ve bize alıp götürdü. PKK'li arkadaşlar orada kaldı.

Orada ilk kez yeni bir şey gördüm, karpuzu büyük bir tepsiye doğruyorlar etrafına taslar dolusu ayran koyuyorlar, karpuzu bu şekilde yiyorlar.

Biz karşı tarafta daha içerilere doğru bir köye gittik (götüren arkadaşın dediğine göre Nusaybin). Üç arkadaş ve bizi götüren sorumlu arkadaşımızla birlikte orada kaldık. İki göz bir Kürt eviydi... Ev demeye bin şahit ister, bizim oradaki samanlıklara benzer bir evdi. Bir gözde rehberimiz, diğerinde biz kalıyorduk. Bir de bizim taraftar bir arkadaştan yatak almışlardı. O arkadaş da gelip gidiyordu. Sonra ev sahibi yaşlı amca, bize o gelip giden arkadaş hakkında olumsuz anlamda gelip gitmesin gibi şeyler söylemeye başladı. Konuştuk, kendisi açık ifade etti meğer o gelip giden arkadaş orada kendi yaşında, kaldığımız köyde yaşayan bir genç kızla nişanlanmış, evinde misafir olduğumuz adam da o genç kızdan hoşlanıyormuş, ona göz koymuş. Siz diyordu; o genç kız ona gitmesin, siz onu bana alın. Güler misin ağlar mısın? Adama bunun yanlış olduğunu söyledik. Olayın üstünde çok durmadık. Evde tuvalet filan yoktu, tuvalet için nereye gideceğimizi şaşırıyorduk. Kaldığımız evin etrafı kerpiç duvarlarla kaplıydı. Bir, bir buçuk metre yüksekliğindeydi duvarlar. Biz de oralara, açıkta tuvaletimizi yapmaya çalışıyorduk.

Oraya bir arkadaş geldi. Bu arkadaşı da ilk kez burada gördüm. Bu arkadaş Mahmut Memduh Uyan'dı. Evin üst katında küçük bir oda vardı, orada üç arkadaş ve Memduh ile birlikte bir iki gün devrimci hareketimizi ve 12 Eylül'ü değerlendirdik. Hareketimizin aldığı darbeleri, mevcut durumumuzu, buralara niçin geldiğimizi ve bir bütün olarak solu ve Cunta'nın değerlendirmesini içeren tartışmalar yaptık. Bu tür tartışmalar sadece bizimle değil, ülkeden gelen bütün arkadaşlarla ayrı ayrı yapılan tartışmalardı. Bir nevi gelen arkadaşların mevcut durum hakkındaki duygu düşünce ve tavırlarını anlamaya, dinlemeye yönelik bir tartışmaydı. Memduh bunu böyle ifade etmiyordu ve bu tartışmalarda Memduh, konuşma yerine genellikle dinlemeyi, soru sormayı ve bizleri konuşmaya teşvik eden bir tavır içindeydi.

Özellikle ben agresif tavır ve söylemlerde bulunmama rağmen, Memduh da gayet sakin beni rahatlatan, yer yer gülen bir tarz takınıyordu. Diğer iki arkadaş pek konuşmalara katılmıyorlardı.

Tam o konuşma esnasında baktım o duvarlar üzerinden üç beş sivil tırmanmış. Bizim bulunduğumuz odaya geldiler meğer Suriye polisiymiş. Şikâyet etmişler burada teröristler var diye, bizi alıp karakola götürdüler, açık bir alanda oturttular ve soğuk su ile kola getirdiler. Ben kendi kendime sessizce bunlar bize işkence yapıp Türkiye'ye teslim edecekler, diye düşündüm. Bize oldukça hoş davrandılar. Biz bir şey diyemedik, dil bilmiyorduk. Ardından dil bilen, bizim oradaki sorumlu arkadaşımız geldi, onlarla bir şey konuştu. Bir odaya aldılar oturttular. Sorumlu arkadaş Suriye polislerine bizim devrimci olduğumuzu, Türkiye'ye Cunta'nın geldiğini, arandığımızı, yakalandığımız takdirde asılacağımızı veya işkencelerde uzun yıllar cezaevinde kalacağımızı anlatmış. Bunu bize sonrasında tercüme etti. O esnada bizim ölen iki arkadaşın fotoğrafları vardı üzerimizde. Soner İlhan ve Behçet Dinlerer'in fotoğraflarını çıkarıp verdik. Komiser o fotoğrafları alıp masasının üzerine camın altına koydu. Sonra bizi bıraktılar evimize döndük. Tüm arkadaşlarda kimlik olmasına rağmen bende yoktu. Memduh, bunlara güven olmaz, seni alıp teslim edebilirler, dedi. Arkadaşlara haber verdi. Şam'dan arkadaşlar geldi. Cumhur Aytulun geldi, beni de aldılar yola çıktık. Gecenin bir saatinde Halep'teki örgüt evine vardık, gece orada yattık.

Gece orada rahatsız olduğum için çok fazla bir şeyle ilgilenemiyordum. Erkenden yattım, sabahleyin uyanmak üzereydim. Uyandığımda bir ses duydum, anlaşılamayan bir sesti. Yorganı üzerimden kaldırdım ve karşımda bir kafa gördüm ama bir şeye benzetemedim, acaba hayal mi görüyorum rüya mı görüyorum, diye düşündüm sonra üstünü örttüm, baktım yine bir uğultulu ses geliyor, yine yorganı açıp baktım karşımda insan var, bir şeyler söylüyor fakat ben bir şeye benzetemiyorum. Meğer karşımdaki Mahmut arkadaşımızmış (Cavit Kaya). Kendisi Gürcü olduğu için saçları kaşları bıyığı kirpiği her şeyi sarı, yüzde yüz Gürcü şivesi ile konuşuyor, ben anlamıyorum, sadece ses çıkıyor

fakat ne dediğini anlamıyorum. Mahmut'la yani Cavit Kaya ile ilk kez orada karşılaşmıştım. İyi bir karşılaşma olmamıştı benim için korkmuştum.

Daha sonra çıkıp dediğim gibi Şam'daki eve gitmiştik. Gecenin geç saatiydi. Kapıyı Apo arkadaş açtı (Ahmet Pehlivan). İçeride sağda solda ortalıkta yatan bir sürü insan vardı. Bizde bir yerlerde sere serpe yattık, sabah kalktığımda artık güneş açmıştı. Bina yüksekti camdan bakındım, etrafta bir tek bina görünmüyordu. Çam ağaçlarının yeşilliği vardı, bir anda neredeyiz, ne oluyor diye, düşündüm. Meğer çok yaygın çam ağacı olduğu için binalar görünmüyormuş, daha sonra diğer arkadaşlar da kalktılar. O arkadaşlar içerisinde daha sonra kamplarda uzun süre beraber olduğumuz Apo arkadaş da vardı.

Kahvaltıdan sonra tartışmalar başladı. Toplantıya başladık. Oradaki arkadaşları tanımıyordum. İki üç arkadaşla birlikte ben de vardım. Bir kadın arkadaş, yumruklarını sıkıyor, kollarını havaya kaldırarak öyle bir örgüt yaratmalıyız ki bir daha böyle dağılmayalım, Cunta da olsa sıkıyönetim de gelse bizi yok edemeyecek bir örgüt yaratalım diye adeta ajitasyon çekiyordu. Haline şekline de baktım fazla coşkulu bir arkadaştı. Bir o kadar da rahat bir arkadaştı. Sonra baktım konuşması uzun sürüyor, biraz da sinirli bir edayla dur bakalım arkadaşım, dedim. Koskoca bir hareketi nasıl çökerttik, merkezimiz neden üç dört ay içerisinde yakalandı, kitle ilişkilerimiz neden hemen koptu, biz neden yalnızlaştık ve neden buralardayız, önce bunları konuşalım, bunların muhasebesini yapalım, dedim. Sesim biraz yüksek bir şekilde çıkmıştı ve arkadaşın konuşmasını bitirmesini istedim. Bu esnada Apo devreye girdi ve ardından anladım ki bayağı bir hoşgörülü, alçakgönüllü sabırlı yatıştırıcı tarza sahip bir yapısı vardı. Daha sonraki dönemlerde de anlatacağım bu ilk gözlemlerimde yanılmamışım, daha sonra da arkadaşın özelliklerinin böyle olduğunu anladım, onunla ilgili çokça sohbetim gözlemim oldu.

Kampa ne zaman geçtiniz? Kamp hayatı nasıldı?

Bir iki gün orada kaldık. Daha sonra gittik. Şam'ın yakınında bir kampımız vardı, oraya götürdüler. Sonra diğer arkadaşlar da geldi. Orada bizim yanılmıyorsam iki çadırımız, bir de mutfak olarak kullandığımız barakaya benzer bir yerimiz vardı. Bu kamp Filistinlilerin, El-Fetih'in kampıydı. O arkadaşlar bizim karşı tarafımızdaki futbol sahasının bir tarafında, biz de diğer tarafında idik. Bu eğitim alanının diğer tarafında üç dört çadır daha vardı. Orada da Yemenliler kalıyordu. Yemenliler paralı askerlerdi ve genelde gece gündüz yatıyorlardı. 1981 sonbaharıydı.

Biz kısa sürede eğitimlere başladık... Biz, ben artı birlikte geldiğim iki arkadaş ve daha sonra Artvinli olduklarını anladığım bir grup arkadaşla birlikte, Memduh'un katıldığı tartışma toplantıları yapıyorduk. Geçmiş değerlendirmesi, siyasal değerlendirme, hareketin gelişimi, hareketin aldığı darbeler, içinde bulunduğumuz durum vb hususları her yönüyle tartışıyorduk. Merkezimizin yakalanması, ilişkilerimizin dağılması, çok sayıda arkadaşımızın Cunta'nın eline geçmesi, halen ulaşamadığımız bir sürü arkadaşımızın olduğu gibi meseleleri detaylarıyla tartışıyorduk. Niçin bu kadar ağır darbeler aldığımızı, buralara neden geldiğimizi, bundan sonra neler yapacağımızı konuşmak için yaptığımız bu tartışmalar bir süre sürdü. Ayrıca bir arkadaşın sorumluluğunda (Vehbi) teorik ve siyasi eğitim toplantıları yapıyorduk... Bunlar benim için çok yararlı oluyordu... Biz oraya gittiğimizde arkadaşlarımız tartışmalarda bayağı bir yol almıştı. O zaman "Devrimci Yol Militanlarına" diye bir broşür çıkmıştı. Broşürü okumuştuk...

Gece uykusunun dışında, çok planlı programlı bir çalışma yürütüyorduk. Kamp hayatında; şafakla birlikte kalkıyor, kalktıktan sonra uzun koşular yapıyor, daha sonra kültürfizik hareketleri, sonra kahvaltı, kahvaltıdan sonra ise siyasi eğitim başlıyordu. Öğle yemeğinden sonra da patlayıcı eğitimi başlıyordu. Bizim kamptaki yaşantımız böyle devam ediyordu. Son olarak akşam yemeği, akşam yemeğinden sonra da ateş yakıp etrafında sohbetler ederdik. Bazen gruplar şeklinde bir taraflara çekilip sohbetler ediyorduk. Hepimiz bir çadırda

yatıyorduk. Yanımızdaki çadırda kadın arkadaşlar vardı. Benim kaldığım çadırda da iki üç kadın arkadaş daha vardı.

Mahmut'la yataklarımız genellikle yan yanaydı. Biz birbirimize erken ısınmıştık. Hatta bazen yataklarımızdan biri boş kalır, Mahmut'la birlikte yatardık. Yani Cavit Kaya ile... Cavit arkadaş, ben çok kitap okuduğumdan, geceleri de mum ışığında kitap okuduğum için bana "Kürdo Kürdo, yat artık uyu" diye hep söylenirdi. Zamanla Mahmut ile çok yakın olmaya başlamıştık. Bir gün çadırda ben uyanmıştım, Mahmut uyuyordu. Çadırda kadın arkadaşlar da vardı. Ben Mahmut uyanmadan önce Mahmut'un yatağının altına su döktüm. Mahmut uyandığında, işte "Mahmut kocaman adamsın altına işemişsin" diye söylemiştim. Mahmut çadırda kadın arkadaşlar da olduğu için buna biraz bozulmuş ve bana demişti ki: "Kürdo Kürdo, ben bunun hesabını senden sorarım" ve Mahmut genellikle söylediğini yapan bir arkadaştı. Bir gün sabah sporunda yorgun bir şekilde taşın üstünde otururken kafamdan aşağı soğuk suyu boşaltmıştı. Ben sinirli bir şekilde bakarken, kimin yaptığını anlamaya çalışırken Mahmut olduğunu gördüm. Dedim ki; "Mahmut bir daha birbirimize böyle şakalar yapmayalım."

Yine bir gün, Mahmut iç çamaşırlarını düzeltip katlamaya çalışıyorken, ben de yine elimde kitap oturuyordum. "Eğer devrim olursa, ilk işim bütün kitapları yakmak olacak" dedi. Kitabı sevmezdi bu arkadaş. Sonra "Bak" dedi. "Buralarda ne haldeyim. Ben ki memlekette iken iç çamaşırlarımı ütüsüz giymezdim. Hele bir, avrat iç çamaşırları ütülemesin, ben onun babasını ne yaparım" diye eşinden ötürü konuşuyordu... Ben de şaka mı gerçek mi söylediğini kestirememiştim. Çünkü genelde böyle şakalar yaparken yüzünde muziplik ifadesi olurdu. Yine o ifade vardı.

Bu arkadaş silah aşığı bir arkadaştı. Silaha çok düşkündü ve çok seri kullanırdı. Biz bunun gözlerini sıkıca kapatırdık, eline Kaleşi verirdik. Bu arkadaş da Kaleşi gözü kapalı bir şekilde en küçük parçasına kadar ayırır, daha sonra yine gözü kapalı bir şekilde aleti tekrar eski haline getirip takardı ve bunu yapması bir dakika bile sürmezdi.

Daha sonraları duyduk ki; 1983'ün sonrasında Cavit, İlhan Durmuş'la birlikte vurulmuş... Biz o zaman Dersim'de idik

ve çok üzülmüştük. Yani kamp yaşantısında Mahmut'la yaşantımız bir başkaydı. Mahmut'un benim hayatımda anlamı çok büyüktür. Bunu, anlatmamazlık yapamam...

Kamp hayatının geneline ilişkin noktalar dediğim gibi. El-Fetih'ten Filistinli arkadaşlarımız dakikada bir gelip bizi top oynamaya çağırıyorlardı. Biz çok sık bir şekilde eğitim çalışmaları yürüttüğümüz için genelde bizi toplantılarda görüyorlardı. Onlar da bize; "kulli içtima, kulli içtima" diye söyleniyorlardı. Yani "hep toplantı yapıyorsunuz" diyorlardı.

Kampta yürüttüğünüz politik tartışmalar nelerdi?

Biz Dersim'den gelen grup olarak, sonradan Artvinli olduğunu bildiğimiz arkadaşlarla tartışmalar yapıyorduk. Geçmiş değerlendirmesi, geçmişin değerlendirilmesine yönelik politikalar vs konularında. Arkadaşların bizden önce yaptığı tartışmalar da vardı tabii. "Devrimci Yol Militanlarına" ve daha sonra "1982 Broşürü" denen broşürler önümüzdeki dönemin yol haritasını tarif eden çerçevede broşürlerdi. Özellikle şu tespit çok revaçtaydı: "Türkiye sol hareketi, burjuva muhalefet hareketi yenilmiş, siyasi arenada sadece devrimci hareket kalmıştır. Devrimci Yol hareketi de darbe almıştır. Bizim görevimiz; Devrimci Yol hareketinin aldığı darbeleri yani kopan ilişkileri yeniden kurmak, geçmişte eksik bıraktıklarımızın neler olduğunu tespit etmek ve o eksiklikleri gidermek noktasında müdahale etmek ve bir şekilde yolumuza devam etmektir." Geçmiş ile ilgili konuştuğumuz başka bir husus da; politik ve örgütsel stratejimiz doğrultusunda gereken adımları atamadığımız tespitiydi. Sivil faşist hareketlerle mücadele noktasında çok fazla güncel sorunlarının çözümü ve güncel olaylarla dert etme noktasında kaldık. Stratejik anlamda örgütlenmeyi ve mücadeleyi ihmal ettik gibi temel bir tespitimiz de söz konusuydu. Bundan en önemli kasıt halk savaşı stratejisi gereği gerilla örgütlenmesi meselesi idi. En önemli eksik buydu. Gerilla eğitip, kırsal alana çıkarıp, kırsal alanda gerilla mücadelesini Cunta'ya karşı örgütlemek. Saldırı ve savunma stratejileri ile Cunta'yı sarsmaya çalışmak gibi bir

belirlememiz vardı ve bu şekilde politik ve örgütsel bir güce kavuşmamız gerektiği söyleniyordu.

Diğer önemli bir teorik saptama ise kopuşlar teorisi diye ifade ettiğimiz iki şeydi: Birinci kopuşu THKP-C'nin sağladığı söyleniyordu. Bu şöyle ifade ediliyordu; "Mahir Çayan revizyonist ve reformist sol ve burjuva akımlarla kopuşu sağladı, Devrimci Yol da Marksizmin ekonomist ve dogmatik yorumundan kopuşunu sağladı." Bunun üzerine tartışıyorduk. Bunun dışında doğrudan demokrasi tartışmaları ve "nasıl bir sosyalizm?" tartışmaları yapıyorduk...

Bu yurtdışındaki 1982 tartışmalarında belirtilmesi gereken yani tartıştığımız çok önemli konulardan biri de, demokratik merkeziyetçilik ve doğrudan demokrasi tartışmalarıydı. Bunun da altını özellikle çizmek gerekir. Ayrıca Sovyetler tartışılıyordu. Sovyetlerden sonra geri dönüş olayları tartışılıyordu. Parti diktatörlüğünün sınıf üzerine bir diktatörlük gibi hal aldığına işaret ediyorduk. Bunları da vurgulamakta fayda var.

Memduh'un da olduğu, Artvinli grupla birlikte yaptığımız tartışma toplantısında; bir noktadan sonra ben söz aldım; "Herkes yenilmiş, biz darbe almışız saptaması bana doğru gelmiyor. Bu doğru bir saptama değildir. Çünkü bütün sol hareket yenilmiştir, biz de buna dahiliz. Burjuva muhalefet de yenilmiştir. Ama Devrimci Yol, yalnızca darbe almıştır ve mücadele Devrimci Yol ile Cunta arasında geçecektir. Bütün hazırlıklarımızı buna göre yapacağız şeklindeki tespite katılmadığımı, bunun doğru olmadığını söyledim. Bizim bu anlamda soldan bir farkımız yoktur. Biz de yenildik. Çünkü merkezi yapımız dağılmış, ilişkiler çok yaygın bir şekilde kopmuş, çok sayıda insanımız zindanlarda Cunta'nın elinde. Çok büyük operasyonlar yemişiz. Dışarıda da bir türlü toparlanamıyoruz. O günkü tabirle; "dışarıda toparlanmalar, içeride, şubede toparlanmalar ile sonuçlanıyor. Kitle ile bağımız önemli derecede kopmuş, kitleler Cunta karşısında hayırhah bir tutum takınmışlardır. Önemli derecede Cunta'yı kabullenme, gelişini onaylama kültürü söz konusudur. Bu da bizim bu anlamda soldan bir farkımızın olmadığını, bizim de yenilen bir hareket olduğumuzu gösterir" dedim... Burada benim için mesele; "yenildik mi darbe mi aldık" ikileminde

bir tartışma değildi. Benim açımdan şöyle bir anlamı vardı: Eğer darbe diyorsan, demin dediğim gibi neden darbe aldık, zaaflarımız nelerdir bunlara bakarsın. Bunları tamamlayıp yola devam edersin. Ama eğer yenilgi diyorsak, o zaman işi daha bütünlüklü kurmanın, hareketin yeniden ne ile nasıl kimlerle var edileceğinin hesabı kitabı içine girersin... Benim için bu nokta önemliydi yoksa kavram tartışması yapmıyordum...

Sonra arkadaşlar hareketin diğer önemli eksikliklerin birinin de cephesel anlamda bir birlikteliği gerçekleştirememesi olarak gösteriyordu. Böyle bir birlik 12 Eylül öncesinde böyle kurulamamıştı. Bizim hareketimizin çabaları da yeterli olmamıştı. Aslında Direniş Komiteleri de, bir biçimde geniş halk kitlelerinin herhangi bir siyasi hareketin çizginin taraftarı olmaksızın, kendi bulunduğu yerde faşizme karşı örgütlenme ve ona karşı direniş çizgisi sürdürme, kendi sorunlarının tespit edilmesi ve çözülmesi noktasında kendilerinin söz sahibi olması, gelecekleri konusunda düşünce ve fikirlerinin ne olduğunu tartışıp, birlikte hareket etmesi gerektiğini söyleyen, aşağıdan yukarıya doğru solun birliğini sağlayan, buna hizmet eden bir anlayıştı. Ama sol bunu kabul etmemişti. Özellikle devrimci hareketimizden gelen hiçbir politik, pratik önermeler sol tarafından hemen anlaşılmadan kavranmadan ellerinin tersiyle itiliyordu. Yani şunu da kabul etmek ve bilmek gerekir ki; çok önemli derecede solda da, Devrimci Yol'a karşı mesafeli bir duruş vardır. Bu bir gerçektir. Bunu da görmek, kabul etmek lazımdır. Bugün için de hâlâ geçerlidir.

Bu noktada 1982 politik hattından kısaca bahsetmek gerekir: Bu broşür:

1- Stratejik düşüncemiz PASS (Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi) doğrultusunda; mücadele vermediğimiz ve örgütlenmediğimiz için,

2- Solun birliğini sağlayacak bir cephesel örgütlenmeyi gerçekleştiremediğimiz için,

3- Partileşemediğimiz için,

hareketimizin *darbe aldığını* ifade ediyordu.

Ve yukarıda belirttiğim diğer kimi nedenlerden dolayı: DARBE aldık tespiti yapıyordu. Düşünce bu olunca, "yeni dönemin temel görevi de bu eksikleri giderip kaldığımız yerden devam etmektir" diyordu arkadaşlar.

Ben yukarıda bahsettiğim bu düşünceye katılmıyordum dediğim gibi... Ve "Biz de yenilmiş bir hareketiz" deyince Memduh ile ister istemez tartışmalar başladı. "Neden biz yalnızca darbe aldık ama sol yenildi" diye sorduğumda ise, cevap olarak; "Çünkü ideolojimiz doğruydu" diye cevap veriyordu Memduh. O zamanlar ben de bugünkü gibi çok politik ve teorik olarak gelişmiş birisi, bilen birisi değildim. Zaten ileri derecede mide ülseriydim, hastaydım. Tek domates ve yumurta yanıma alarak toplantılara katılıyordum. Fakat mantık yürüterek şöyle dedim: "Biz Sovyet 1905 devrimine yenildi, diyoruz. Peki Bolşevik ideolojisi yanlış mıydı? Biz 1971 darbesinde THKP-C yenildi diyoruz. Peki THKP-C ideolojisi yanlış mıydı? Şimdi de Devrimci Yol darbe aldı, yenilmedi çünkü ideolojisi doğruydu" diyoruz. Bu tartışma bir şekilde sürüp gidince, Memduh elindeki defteri kapatarak bana dedi ki; "Sen, Devrimci Yol'a revizyonist mi, demek istiyorsun?" Ben de "Ben, Devrimci Yol'a revizyonist, filan demiyorum. Ama eğer bu söylemden dolayı Devrimci Yol revizyonist ise ben revizyonisttir diyorum; çünkü benim aklım almıyor bu söylemi" dedim. Sonra defteri kapattı Memduh ve öğlene doğru olduğu için "Toplantı bitmiştir" dedi, kalktık.

Yemeğimizi yedik, çayımızı içtik. Öğleden sonra tekrar toplantıya geçtik, yerimizi aldık. Bir baktım ki; öğleden sonra orada genel komiteden olduğunu bildiğimiz yanılmıyorsam üç arkadaş daha geldi. Bu arkadaşlarımızı tanıyorduk. Gelen arkadaşların biri Osman'dı. Biri Ensar'dı. Diğer arkadaşı tam olarak hatırlamıyorum açıkçası. Ben bunları karşımda görünce bir nevi afalladım. "Ben ne yaptım ne ettim de bu insanlar geldi" diye düşünmeye başladım. Öğleden sonra da o tartışma sürdü. Arkadaşlar da tartışmaya katıldılar, tartışma nasıl durdu hatırlamıyorum. Herhalde tartışma saatimiz bitmişti. Ama benim düşüncelerim değişmedi.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir; ortaya aykırı düşünceler de atılmış olsa, tartışmalar uzun sürüyor da olsa, tartışmaların genellikle olumlu, yapıcı, karşılıklı saygı temelinde sürdüğünü söylemem lazım. Öyle kızgınlık, sinirlilik, birbirinin sözünü kesme, bastırma gibi bir tutum ve davranış söz konusu olmuyordu. Tartışmalarımızda, bu anlamda bir olumluluk söz konusuydu. Herkes kendi düşüncesini korkusuzca, rahat bir şekilde ifade edebiliyordu. Böyle bir ortam vardı.

İşte FKBC (Faşizme Karşı Birleşik Cephe) de bu 1982 politik hattında ifade edilen, benim de karşı çıktığım düşüncenin ürünlerinden biridir.

Biz o kampta faşizme karşı direniş tartışmaları da yapıyorduk. Ve biz kamptan ayrılmadan önce Faşizme Karşı Bileşik Direniş Cephesi, kurulmuştu. İskeletini Devrimci Yol ve PKK oluşturuyordu. Sosyalist Vatan Partisi vardı. Acilciler, Devrimci Savaş vardı. Yalnız biz oralardayken, Devrimci Savaş'taki arkadaşlar da bizimle birlikte kalıyordu. Onlar örgüt temsilcilerinin katıldığı bu cephe toplantılarına gitmiyordu. "Devrimci Yol'dan giden arkadaş bizi de temsil eder" diyorlardı. Dokuz örgütten oluşan bir cephe idi bu cephe. TİKKO ve TDKP katılmamıştı. Bizim arkadaşların söylediğine göre; TİKKO'nun katılmama sebebi; "programda önderliğin komünistlerde olması gerektiği" tespidi imiş. TDKP'nin katılmama sebebi ise; PKK ile 12 Eylül öncesinde yaşadığı sorunlardan kaynaklanıyormuş. Hatta Devrimci Yol'a da serzenişte bulunduğu söyleniyordu. "PKK ile ittifak kurmayın, siz şöyle bir hareketsiniz, böyle bir hareketsiniz" diye...

Yıllar sonra Taner Akçam, *Taraf* gazetesinde yazdığı bir yazıda, bu cephe olayını şöyle ifade ediyordu: "Apo (Abdullah Öcalan) bir gün bana bir mektup yazdı. Mektupta diyordu ki: Bizim okuma yazma bile bilmeyen o dedelerimiz ittifak yaptılar. Biz okumuş eğitimli insanlarız. Biz neden ittifak yapmıyoruz? Bu da bana çok makul gelmişti ve Cephe fikri böyle doğdu" diye yazıyordu Taner...

Bu Cephe kimseye yâr olmadı. Taner Akçam'ın Öcalan ile yaptığı bu Cephe girişiminde Taner, daha sonra PKK'nin kendi içindeki muhalifleri infaz etme politikasına yerinde ve haklı olarak karşı durduğu ve PKK'yi teşhire yöneldiği için Apo'dan canını zor kurtardı. Avrupa sahasında uzun süre kendini koruma amacıyla gizlenerek yaşamak zorunda kaldı. Ama buna rağmen bizim kimi arkadaşlarımız PKK'nin kurşunlarından kurtulamadılar (Kürşat Timuroğlu vs).

Kamp hayatına dönecek olursak; siyasi ve teorik eğitimleri bir başka arkadaşla yapıyorduk.

Ayrıca bu kampta sabah sporlarını Yalçın diye bir arkadaş yaptırıyordu. Onun bir grup arkadaşı vardı, Naile vs... Bu arkadaşların kamp içindeki tutum ve davranışları şahsen benim hoşuma gitmiyordu. Bir hayli elit bir ekip gibi davranıyorlardı. Bu herkesin dikkatini çekiyordu. Ama ben aldırış etmiyordum çünkü baştan sona hep buraların geçici olduğunu, asıl yerimizin ülke olduğunu, bir an önce işlerimizi yapıp geri gideceğimiz düşüncesi ile fazla önemsemiyordum...

Yine bu Cephe olayıyla ilgili kampta şöyle bir tartışmamız olmuştu: Acilciler örgütünde bir ayrışma yaşanmış, örgüt içi çatışmalar çıkmış, bir arkadaş ölmüş, bir arkadaş da yaralanmıştı. Cephe'de bununla ilgili bir bildiri yayınlayacaklar. Bütün örgütlerin eleştirileri ve eklenmesi gereken noktalar varsa onlar isteniyor. Son şeklini alıp kamuoyuna duyurulması gerekiyor. Hazırlanan metinin bir nüshası da bize geldi. Metinde ölümün kaza ile gerçekleştiği yazılıyordu. Bu bir hayli tartışma konusu olmuştu. Özellikle ben bunun bir kaza olarak ifade edilemeyeceğini, ifade edilmesinin doğru olmayacağını söyledim. Sanki yabancısıymışız gibi kimse bize bunu anlatmasın, dedik. Toplantıda Taner Akçam da vardı. Toplantı bir hayli ilerledi. Kadir Hoca (Yaşathak Aslan) sözü aldı: "Kaza denilen şey şöyle bir şeydir" dedi. "Balta ile soba odununu kırarsın, balta kayar ayağına değer, ayağın yaralanır. Kaza böyle bir şeydir." Kaza bu muymuş, der gibi bir tavır sergiledik. Tam bir karara varılamadan toplantı bitti. Çıktık çadırdan, hava almak için. Kimi arkadaşlar futbol oynayacaktı. Futbol başlamadan önce çadırın önünde Taner ile Mahmut (Cavit Kaya) sohbet ediyorlardı.

Bu esnada Mahmut, Taner'e "Arkadaş kusura bakma ama sen boyundan büyük işlere kalkışmışsın" dedi. Taner de dahil hepimiz gülümsedik. Kimse alınmamıştı. Çünkü Mahmut herkes tarafından bilinen sevilen bir arkadaşımızdı.

Bu kampta biz gece kampın giriş kapısında nöbet tutuyorduk. Hava soğuk, yağmur da yağıyor. Nöbet sırası da bende. Çadır kapısına bir arkadaş gelip "kalk nöbetin var" dedi. "Tamam kalkıyorum" dedim. Üstümde battaniye, çömelmiş şekilde oturuyordum. Dışarısı daha soğuk olduğu için içerisi biraz daha iyiydi. O esnada mayışmışım, uyumuşum. Filistinli arkadaş kampın giriş kapısında gece nöbetçi olmadığını tespit etmiş, durumu bizimkilere bildirmiş. Bu çok büyük bir yanlış ve sorumsuzluk. Filistinlilerin bize güvenini de sarsacak bir durum. Sabah toplantılar yaptık. Bu durum değerlendirildi. Hareketle tanıştığımdan beri ilk kez cezai anlamda uyarıldım. İkinci kez tekrar nöbet tutma cezası ile uyarı cezası aldım.

Bu bahsettiğim kamp nöbetini sıra ile tutuyorduk. Ben ikinci kez nöbet tutma cezasını aldıktan sonra nöbete gittim. Arapça bilmediğimiz için nöbetle ilgili iki kelime Arapça öğrenmiştik. Min (dur), kıf (kim o). Ayrıca parolanın ne olduğunu biliyoruz. Tam o esnada epey nöbet tutmuşken, bir arkadaş elinde tabak içinde de kabak tatlısı geldi. "Bu nedir?" deyince "Üşümemeniz için tatlı getirdim" dedi. "Ooo böyleyse ben her gün nöbet tutarım" dedim. O gece gökyüzü güzeldi, ay tam tepemizdeydi. Daha önce dağlarda, ovalarda çocukken dahi ayı görüyorduk ve baktığımızda hep ay tam tepemizdeydi. Şimdi ben kendi memleketimden uzakta iken bile, ay yine tam tepemdeydi. Hüzünlendim. Aydan kendi memleketime doğru, hayali paralel çizgiler çizerek memleket hasreti gidermeye çalışıyordum.

Kampta bütün çalışmalarımız devam ediyor. Tam o esnada iki arkadaş çıkageldi. Hareketle uzun süredir ilişkileri koptuğu, bir türlü ilişki kuramadıkları için kampa geç geldiklerini söylediler. Metin ve Erkan kod isimli arkadaşlardı. Metin çok fazla konuşmuyordu. Ama Erkan arkadaş daha konuşkandı. "1982 Broşürü" diye tabir ettiğimiz broşür metnini okudu. Okuduktan sonra, "Bu broşürü hemen yakın, küllerini gömün. Bu broşür Devrimci Yol ruhuna aykırı bir broşürdür" dedi. Ondan sonra, kendi kendime sevindim.

O zaman benim hareketi tanımak açısından vesaire yetkin olduğum söylenemezdi. Tartışmalar büyüyünce ve Erkan arkadaş ikna olmayınca; kendisine Avrupa'dan bir arkadaşın geleceğini, onunla daha detaylı tartışacaklarını söylemişler. Arkadaş bunu benimle paylaştı. Avrupa deyince muhtemelen Yaşathak'ın geleceğini düşündüm. Ve "muhtemelen Kadir Hoca (Yaşathak Aslan) gelecek" dedim. "Kadir gelirse sizi alır grup dışında bir ağaç altına vesaire götürür, baş başa konuşur" dedim. "Bunu sakın kabul etmeyin. Hareketimizin geleceği açısından bu tartışmaların önemli olduğunu" söyledim. "Ortaklaşa tartışalım nasıl bir sonuca varırsak varalım ama ortak olsun" dedim. Erkan arkadaş kesinlikle bunun doğru olacağını söyledi.

Aradan kaç gün geçti bilmiyorum. Kadir Hoca çıktı geldi. Kahvaltı sonrası iki arkadaş Kadir Hoca ile kamp alanından ayrıldı. İki üç gün ayrı ağaç diplerinde oturup sorunları tartıştılar. Daha sonra ben arkadaşa bunu hatırlattım "Erkan arkadaş hani biz böyle böyle konuşmuştuk. Neden böyle ayrı bir şekilde ağaç diplerinde baş başa konuşuyorsunuz? Bu mesele kişisel bir mesele değil, bizim için hayati bir meseledir" dedim. Arkadaş fazla bir şey demedi. Ondan sonra bu arkadaşları biz kampta görmez olduk. İkna mı oldular, ikna mı ettiler bilmiyorum. Benim özellikle Avrupa deyince Yaşathak Aslan aklıma geliyordu.

Yine biz Dersim grubu olarak, ülkeye dönmeden önce son bir siyasi ve teorik, aynı zamanda önümüzdeki görevler konusunda hızlı bir eğitime tabi tutulduk. Genel eğitim ve özellikle Kürt sorunu konusunda tartışmalar da yürüttük.

Ben ve iki arkadaşın kafaları karışıktı. "Bu kafayla ülkeye dönemeyiz" diyorduk. Bu tartışmaları Metin Hoca'nın sorumluluğunda yapıyorduk. Sonra bir toplantıya Osman arkadaş katıldı. Orada da bir sonuç alınmayınca toplantı bitti. Osman arkadaş çadırın kapısında ayakkabısını giyerken, "Avrupa'dan arkadaş gelsin, görürsünüz..." diye bir söz etti. Biz de bu söze alındık. "Ne demek görürsünüz" dedik. O da; "Siz beni yanlış anladınız. Ben sizin anladığınız anlamda söylemedim. Yani Avrupa'dan gelen arkadaşla tartışırsınız demek istedim" dedi. Yurtdışından gelecek arkadaşın Kadir Hoca olacağını biliyordum. Çünkü Dersim grubunu

en iyi tanıyanlardan biri Kadir Hoca'ydı. Ama ben Kadir Hoca'nın tarzını bildiğim için, özellikle kimi arkadaşlara "öyle tek tek görüşme şeklinde olmasın bu işler, topluca tartışalım" dedim. Kadir Hoca geldi arkadaşın birini bir tarafa çekti konuştu. Diğerini başka tarafa çekti konuştu. İş orada bitti. Benimle baş başa konuşmalar yapmıyordu. Herhalde muhatap almıyordu.

Daha sonra yine toplantılar devam ediyordu. Bu süreçte şöyle bir söylem çıktı, hatta bunu Osman söyledi. "Anlaşıldı. Görevlerinin başına dönmek isteyenler de var, dönmek istemeyenler de var." Bu söylem de epey tartışma konusu oldu, ben kendi açımdan bu görev başına gitmek isteyen, istemeyen söyleminin çok ayıp bir söylem olduğunu söyledim. Hatta kampta şöyle bir şey de biliniyordu; "en örgütlü yapı Dersim grubu gelince kampın havası değişti." Ben de; "Ne oldu da şimdi bu gruptan kimi insanların görevi başına dönmek istemediklerini söyleyebiliyorsunuz?" dedim. Artık tartışmanın bir işe yaramayacağını anlayınca aynen şöyle bir şey söyledim. "Bakın arkadaşlar biz bu düşünceler doğrultusunda ülkeye döneceğiz. Bizim bu düşüncelerimiz ülke pratiğinde tutmayacaktır. Kimimiz ölürüz, kimimiz yakalanırız, kimimiz geri bu topraklara tekrar geliriz. Ama ben gelmem. PKK savaşı başlatacak, devlet Kürt halkını kıracak. Ben PKK'ye katılıp mücadele edeceğim" dedim. Nitekim 1984'te böyle oldu. Ben gelmedim, dönmedim. PKK savaşı başlattı. PKK'ye de katılmadım. Çünkü PKK'yi iyice tanımıştım. Bu konuyu ileride tekrar anlatacağım.

Burada özellikle bir noktanın altını çizmek gerekir. Bizim 1981'de Dersim'de Zeynel kod adlı arkadaşın sağ ele geçtiği, Hasan Gök arkadaşımızın öldüğü çatışmanın dışında hiçbir kaybımız olmadı. 1983'te ülkeye dönüş yaptığımızda İlhan Durmuş ve Cavit Kaya'nın ölümü dışında diğer kayıplarımız; Ordu Fatsa'daki İbrahim Leventler, Tokat'taki Ahmet Pehlivanlar ve 1985 Mart-Şubat aylarında Malatya'daki Ali İşçi arkadaş dahil kayıplarımız 1984'te bizden sonra, Taner Akçam ve İbrahim Sevimli'nin başını çektiği taraflar arasında yapılan tartışmalar sonucunda, örgütün bölünmesi ve bunun bize altı ay sonra bildirilmesinden sonra kırsal alanda da bu tartışmaların başladığı döneme denk geliyor.

Kırsal alan yaşamı örgüt disiplini, örgüt ruhu, insanların birbirlerine üst düzeyde güven duymasını gerektiren sürekli uyanık, zinde ve yüksek moralli olunması gereken bir yaşam biçimidir. En ufak bir dikkatsizlik, dalgınlık, tedbirsizlik, moral bozukluğu kayıplara çağrı çıkarır. O dönemde bu tartışmalar esnasında aramızda herhangi bir antidemokratik tutum ve davranış birbirini ötekileştirme gibi bir tutum ve davranış söz konusu olmasa da, o moral bozukluğu kafa karışıklığının bu kayıplarda büyük payının olduğunu düşünüyorum ben.

Örgütsel anlamda merkezi yapı ve yönetim ne durumdaydı?

Biz Suriye'ye gittiğimizde merkezi yapıdan ziyade genel bir yürütmenin oluşturulduğunu ve bütün politik, örgütsel, pratik vs faaliyetleri bu yürütmenin yürüttüğünü ama bu yürütmenin kaç kişiden ve kimlerden oluştuğunu bilmiyorduk. Ayrıca da bu tür şeyleri sormuyorduk. Genel anlayış anlamında da bu yürütme nedir, kimdir, kimlerden oluştu, nasıl oluştu gibi bir sorgu sualin örgütsel anlayış ve ilişki anlamında da doğru olmadığını biliyorduk. Çünkü biz örgütlü ilişkilerden, örgütlü faaliyetlerden giden insanlarız. Bu işin legalitesi, illegalitesi, neleri bilip bilmemek gerektiğini de bilen insanlarız. Ayrıca da yürütmenin kimlerden oluştuğunu, bunların ne türden bir faaliyet yani kendi iç ilişkilerinden tutun neler yapıp ettiklerini, kimin nerde olduğunu falan bilmiyor ve sormuyorduk. Yalnız tahmin ediyorduk. Ama özellikle Memduh ile Yaşathak Aslan'ın bu yürütmede olduğunu biliyorduk. Başkaca da Taner'in de bu yürütmede olduğunu biliyorduk. Başka da üç dört arkadaşın adı geçiyordu. Bunlar dilden dile söyleniyordu. Biz de duyuyorduk ama gerçek anlamda yürütme kaç kişiydi ve bu yürütme kimlerden oluşmuştu ve bu yürütme kendi arasında ne tür bir görev bölüşümü yapmıştı, bunları bilmiyorduk.

Merkez yürütmenin, tam bir uyum içerisinde hem teorik yeterlilik hem pratik yeterlilik noktasındaki kamptaki bulunan sizlerin üzerinizdeki etkisi nasıldı?

Şimdi kampta bu bahsettiğimiz arkadaşlardan Memduh'u görüyorduk. Dediğim gibi Suriye'ye geçtikten sonra benim de içinde olduğum ekibi ilk karşılayan Memduh'tu. Orada da geçmiş değerlendirmelerini ve bu "1982 Broşürü"nde ifadesini bulan darbe mi yenilgi mi, solun içinde bulunduğu durum, bizim içinde bulunduğumuz durum gibi değerlendirmeleri yaptığımız toplantıları da biz Memduh ile yapıyorduk bir ekip olarak. Onun ötesinde bizim siyasi ve teorik eğitimlerimiz vardı. Siyasi ve teorik eğitimi bir başka arkadaş veriyordu ve biz bunu çadırda yapıyorduk. Hayli kalabalık bir grupla bunu yapıyorduk. O arkadaşın yürütmede olup olmadığını bilmiyordum. Onun dışında Yaşathak pek kampta bulunmazdı. Belli aralıklarla, özellikle işi olduğu veya çağrıldığı zaman geliyordu. Orada Osman vardı. Osman'ın da yürütmede olduğunu tahmin ediyorduk ama doğrudur yanlıştır bunu ben şimdi burada teyit edemem, bilemiyorum.

Biz genellikle dediğim gibi kampta siyasi ve teorik eğitimler yapıyorduk. Patlayıcı eğitimi görüyorduk. Oraya, o zaman Balet dediğimiz arkadaş Aydın Erol da gelmişti. Balet arkadaş, genellikle işin teknik yanlarıyla uğraşıyordu ve onun yaptığı kimliklerin, pasaportların vs çok çok orijinal olduğunu, güvenilir olduğunu arkadaşlar söylüyorlardı. Hatta diğer örgütlerin de çok önemli gördükleri evrağı da bu arkadaşa yaptırdıklarını söylüyorlardı arkadaşlar. Dediğim gibi kampta bayağı bir uyum vardı. Morallerimiz yüksekti. Sabah sporları yapıyorduk. Akşamları yemek sonrası bazen oturup ateşler yakıp etrafında halaylar çekiyorduk veya türküler söylüyorduk. İlk Artvin horonuyla ben orada karşılaştım. Avrupa'dan bir yazar gelmişti, ismini bilmiyorum ama soyadı Polat'tı iyi biliyorum. Yaşathak'la bayağı oturduk. İyi arkadaştık. Sonra Yaşathak hepimizi oyuna kaldırdı. Kendisi de başı çekiyordu. Daha sonra o yorulunca durdu. Ben orada yeni bir oyunla karşılaştım, daha önce hiç görmemiştim. Meğer o oyun Artvin yöresinin oyunuymuş. Daha sonra öğrendim ki; bu onların geleneksel oyunu, Atabarı dedikleri oyunmuş.

Yani kamptaki durum özet olarak böyleydi.

Merkezi yapıdan ziyade biz genellikle yürütme diyorduk. Ama o arkadaşların kendilerine ne dediklerinin tartışmasını yapmadığımız için kendimize de çok dert etmiyorduk o tür şeyleri... Çünkü biz ta Dersim'den giderken belli bir süre orada siyasi ve askeri teorik eğitim göreceğimizi, kendimizi geliştirip yetkinleştirmek için gittiğimizi, ayrıca da genel anlamda hareketimizin genel durumunun ne olup ne olmadığını anlayıp tekrar donanımlı bir şekilde kendi alanlarımıza ve bölgemize döneceğimiz düşüncesiyle gitmiştik. Bu bilinçle hareket ediyorduk ve mümkün olduğu kadarıyla da o süreci en verimli bir şekilde kullanmaya çalışıyorduk.

Lübnan kampına ne zaman geçtiniz? Orada neler yapıyordunuz?

Bahsettiğim bu Şam kampından sonra siyasi ve teorik eğitimin yeterli olacağı kararına varılmış olacak ki; biz Lübnan'a geçtik. Lübnan'da kaldığımız yer, uzunca, barakaya benzer binaydı. Yanında da ekmek vesaire için mutfak dediğimiz yer vardı. Biz PKK'liler ile iç içe kalıyorduk. Bizim kamp sorumlumuz Ahmet Pehlivan'dı. Sabah erkenden içtimaya çıkıyor, ardından belden yukarı çıplak tam teçhizatlı koşu ve sabah sporu yapıyorduk. Ardından kahvaltı ve askeri eğitim başlıyordu. Askeri eğitimde çok çeşitli taktikler öğreniyorduk. Ayrıca gece yürüyüşlerinde dikkat edilecek en önemli hususun sessizlik olduğunu, ay ışığı vs gibi durumlarda parlayacak herhangi bir şeyin olmaması gerektiğini, özellikle sigara vs gibi şeylere dikkat edilmesi gerektiğini, bir kibrit çöpünün çıkardığı ışığın kilometrelerce öteden fark edildiğini ağırlıkla o kampta anlattılar. Gece yürüyüşlerinde nelere dikkat edilmeli, yürüyüş esnasında gerilla bireylerinin arasındaki mesafe en az veya en çok ne kadar olmalı gibi hususlar anlatılıyordu. Genel kulvar olarak en azından iki gerilla arasında en az iki üç metre olması gerekirdi. Çünkü fazla mesafe arasında birlikten kopma veya kaybolma ya da uzun süre ayrı kalmasına neden olur. Ayrıca canlı baskınlar gerçekleştiriyorduk. İşte bir hedef seçiliyordu ve o hedefin basılması için giderek psikolojik ve pratik anlamda yetkin-

leşiyorduk. Gerek gece gerek gündüz uzun yürüyüşler yapıyorduk. Bir dinlenme molasında PKK'lilerden beş, bizden beş insan tespit edilerek nişan yarışı yaptık. Ödülü de kola idi. O atışı da bizimkiler kazanmıştı. Komutan PKK'li Yusuf kod adlı bir arkadaştı. Eğitim alanında en önemli kriter, komutanın komutlarına uymak ve seri olmaktı. Komutan "düşman sağda" diyor; sen hemen sağa dönüp kendini yere ateş edecek vaziyette atıyorsun. Sonra "düşman solda" diyor; aynı hareketi sola yapıyorsun. O esnada belden yukarısını tarıyor. Geç kalırsan veya önümde taş var, diken var, çalı var deyip mevzi almıyorsan yüzde yüz vurulma riskin var demektir şeklinde taktik eğitim yapıyorduk.

Ayrıca aynı şekilde belden aşağıda da komutan, "düşman sağda, mevzi al" diyor sen sağa zıplıyorsun. Senin durduğun yere ateş ediyor. Eğer sen, seri bir şekilde dönüşü gerçekleştirmezsen ayağından veya ayak bileğinden vuruluyorsun. Nitekim bizim bir arkadaşa böyle oldu. Ayağından yaralandı. Biz bunu tartıştık tabii. Komutan bizimkilere karşı daha yumuşak davranıyordu. Kendi arkadaşlarına daha sert davranıyordu. Ayrıca biz, kışın karda dahi silahlarla tesisatımızla eğitim yapıyorduk. Komutan "yat" diyor ve yan yana dizilmiş şekilde araziye yayılıyoruz. Yat komutu ile belden yukarı tarıyor. Birkaç metre arkamızda o esnada yatmamış insanı vurma tehlikesi yüksek. Nihayetinde bu bir eğitim olduğu için komutan da buna dikkat ediyordu. Askeri eğitimde kulağımıza sürekli gelen bir söz vardı: "İlk hata son hatadır" diye... Sürekli kulaklarımıza küpe edilircesine söyleniliyordu. Bize "İsrail uçakları kampı bombalayacak" diye haber geliyordu. Biz hemen yerleşim alanını terk edip dağınık bir şekilde araziye çıkıp kendimizi kamufle ediyorduk. Işıkları gece kapatıp mum ışığı kullanıyorduk.

Biz bu eğitimler dışında da ikili üçlü sohbetler ediyorduk. Daha sonra PKK'lilerle birlikte kaldığımız binadan onlar ayrıldılar. Bir başka binaya geçtiler. Kendi açılarından bu durumu doğal karşıladık. Çünkü aramızdaki düşünce ve kültür farklılıklarını kendileri açısından değerlendirdiklerinde, bir arada kalmamızı kendileri için olumlu görmüyorlardı. Onlar bu ilişkilere alışkın değildi. Merkezi, katı disiplin uyguladıkları bir yapıları vardı. Daha sonra aynı kampta iki

üç ayrı yerde kalıyorlardı. Bu büyük yeri biz de boşalttık sonra. Daha sonra iki odalı başka bir binaya geçtik. Kendi tartışmalarımızı yürütüyorduk.

Bu tartışmalarımız şehir ve kır gerillasına, gerilla mücadele biçimlerinin iç işleyişine ve istihdamını içeren sorunlara kadar uzanan tartışmalardı. Bu dönemde sorumlu bir arkadaş geldi. Benle bizim bir arkadaşı aldı, kamptan başka yere, çok daha uzak bir kampa götürdü. İkimizin oraya götürülmesini hem kendimiz pek konuşmadık, sormadık, o da bize açıklama yapmadı. Yirmi gün kadar orada kaldık. Orada da bir grup Filistinli vardı. Dokuz kişi kadardık. Komutanları vardı, kendisinin Marksist olduğunu söylüyordu. Çünkü El-Fetih örgütü içinde farklı düşünceye sahip insanlar varmış. Bunların içinde liberali vardı, sağcısı vardı. Çünkü nihayetinde bir halk hareketi. Bizim yanımıza arada tercüman arkadaşımız gelip gidiyordu. Biz bu tercüman arkadaş vasıtasıyla o Filistinli komutanla akşam ateşin başında siyasi sohbetler ediyorduk.

Burada şunu belirtmek gerekirse; o gün biz iki arkadaşı (tartışmalarda genellikle itiraz eden iki arkadaştık) ayrı bir kampa götürdükleri hususunda herhangi bir olumsuz şey düşünmemiştim. 2010'lardan sonra Mehmet Tepebaşı'nın yazdığı kitabı okuduğumda, o gün bizi ekipten ayırıp, başka bir kampa götürüp tek başımıza kalmamızın pek masumane bir durum olmadığını düşünmedim değil doğrusu.

Belli bir süre sonra tekrar geriye, Lübnan'daki kampımıza geldik. Lübnan'daki kamptan Suriye'deki kampa geri dönme vakti gelmişti. İyi hatırlıyorum; içinde Kadir arkadaşın da olduğu birkaç arkadaş Lübnan'daki kamptan Suriye'ye gece dağları aşan bir patikadan geçmiştik. Ben gece uzun süreli yürüyüşü de ilk kez Kadir Hoca ile yaptım. Arkadaş bir hayli cüsseli olduğu için "bu dağları nasıl aşar" diye düşünmüştüm. Ama arkadaş hiç sektirmeden yolu yürümüştü. Daha sonra bir arabaya bindik ve tekrar Şam'ın kenar mahallesindeki kampımıza geri döndük.

Sonra geriye dönüşler başlıyor değil mi?

Evet. Bu kampta hızlı bir tartışma sürecinden sonra ülkeye geriye dönüşler başladı. Biz hemen hemen bizim bölgeden gidenlerin önemli bir kısmı 1983 Mayıs ayında Dersim'e döndük. Daha önce 1981-1982 sürecinde beraber olduğumuz kimi arkadaşlar (Hıdır Toptaş gibi) Dersim yerine başka bölgelere gönderildi. Dersim'e de yeni gelen arkadaşlar oldu. Dönüşte ben, Cemal arkadaş ve Metin Hoca birlikte Şam'dan çıktık. Yanılmıyorsam Halep'te kimlik kontrolü sırasında Suriye polisi bizi indirip, gözaltına aldı. Gözaltı yerinin tavanı bir hayli yüksekti, tavana bitişik bir iki küçük pencere mevcuttu. Bizler yerlere serilmiş çulların üstünde oturmuş on, on beş kişilik bir gruptuk. Hemen fark ettik ki oradan iki kişi koğuş ağası edasıyla davranıyordu. Biz de dönüşte gece kullanımına elverişli olduğu için yeni fosforlu saatler almıştık. Açıktan istemeseler de saatlerimize ve cebimizdeki kaleme dahi göz koymuşlardı ama vermedik. Yaklaşık altı saat kadar içeride kaldık. Görevlilerden biri bazen gelip Cemal arkadaşa bir şey sorup geri gidiyordu. Aralarında İngilizce konuşuyorlardı. O esnada orta yaşlı birini getirdiler. Sivil giyimli iki kişi bu adamı Arap usulü uzun giysisini orta yerde soyundurtup, anadan doğma çıplak halde elindeki ince uzun yaş çubuklarla (kamçı türü bir aletti) sırtına vurmaya başladılar. Adamın sırtı yaralar içinde kaldı. Sırtından kanlar akıyordu. İşkencenin burada da yoğun olduğuna şahit olmuştuk. Adamın suçunun ne olduğunu sorduk. Asker kaçağı olduğunu söylediler. Suriye'de asker kaçağı olmak hainlik ile özdeş sayılıyormuş. Bu yüzden adamın suçu büyüktü. Ardından beş altı saat sonra bizi bıraktılar. Biz de Suriye topraklarında sınıra yakın bir yere geldik. Cemal arkadaş bizden ayrıldı. Nereye gitti bilmiyorum. Bir evde toplandık. Bayağı kalabalık olduk. Dokuz on kişi vardık. Sınırdan gelecek haberi bekliyoruz. Her an haber gelebilir, diye hazır bekliyoruz. Tam o esnada televizyonda bir Arap dansöz çıktı. Kendi kendime "keşke haber biraz geç gelse de, bunu izleyebilsem" diye düşünüyordum. Tam o esnada haber geldi "çıkın" diye. O sırada aklıma bir hikâye geldi. Laz ile Kürdü götürmüşler son isteğin nedir diye sormuşlar.

Kürt diyor "son isteğim annemi görmektir", Laz'a sormuşlar o da demiş ki "Kürt annesini görmesin". Benim de bu isteğim gerçekleşmedi yani.

Oradan gece sınırı geçince Türkiye tarafında bir köye geldik. Sabah olunca iki grup halinde köyden hareket eden minibüslere binip köyden çıktık, ben ikinci gruba kaldım. Onlar gittiler, ikinci minibüse biz bindik. Askeriye yolda arama, kimlik kontrolü vesaire yapıyordu. İndirdiler arama falan yaptılar. Benimle beraber dört kişinin kimliğini vermedi asker. Aldı gitti kimlikleri komutanın yanına götürdü. Biz bekliyoruz, karmaşık duygular içerisindeyiz. "Bunlar bizi alır buradan, bir yıllık eğitimimizde boşa gider" diye düşündüm. Komutan sordu: "Neden geldiniz buraya?" Ben "halam vardı" dedim. Diğer arkadaşlar da bir şeyler söylediler. Kimliklerimiz sahte ama yabancı kimliği olduğu için epey incelediler. Kimlikleri geri verdiler, minibüs hareket etti. Adana'ya geldik. Arkadaşlar dağıldı herkesin üstünde yetecek kadar para vardı. Ucuz bir otel buldum ben Adana'da. Bir akşam yattım, sabah çıktık. Biletlerimizi aldık. İkinci gün belirlediğimiz saat ve yerde buluştuk. Erzurum'a giden arabaya biletlerimizi aldık. Erzurum arabasına bindik. Sabahleyin ben *Cumhuriyet*, *Milliyet* vs iki üç gazete aldım. Bizim sorumlu ile karşılaştık. "Başka gazete bulamadın mı *Cumhuriyet* alıyorsun" dedi. Ben işin bu yanını düşünmemiştim. Çünkü o dönem *Cumhuriyet* ile dolaşanlardan kimlik soruyorlardı. Ben de ne olacak arabada okurum, dedim.

Sonra herhangi aramaya maruz kalmadan Dersim'e kadar geldik. Gece uygun bir yerde kendimizin bildiği daha önce de oradan çekilirken de indiğimiz yerden tekrar binip Hozat'ın köylerine doğru yola çıktık. Üzerimizde silah ve yük yoktu. Epey bir mesafe aldıktan sonra o gece hedeflediğimiz köye vardık. Gece orada kaldıktan sonra ikinci gün Ali Boğaz'ına yakın olan, taraftarlarımızın olduğu köye gittik. Mevsim ilkbahar olduğu için ağaçlar yaprak açmamıştı. Yağmur yağdığı için de yerler çamur halindeydi. Üzerimizde battaniye olmadığından yere serdiğimiz çalı çırpının üzerinde yatıyorduk. Gangros ormanlarında kalıyorduk. Menümüz yaş çökelek karışımı ekmek ve çaydan ibaretti. Arkamızdan silahlar gelecekti, onları bekliyorduk. Bir iki gece sonra silahlarımız

geldi, sevincimiz yüzümüzden okunuyordu. Metin Hoca, silah dağıtımını yaptı. Bana da yeni gelen Kaleşlerden birini verdi. Kendisine daha önceden kullandığımız Tamburayı aldı. Ben, Metin Hoca'ya "sen bizim sorumlumuzsun en iyi silahı senin alman lazım benim Kaleşimi sen al" dedim. O da "Tambura ağırdır sen taşıyamazsın" dedi. Daha sonra Dersim bölgesinden ayrıldı.

Bölgeye döndüğünüzde değişiklikler nelerdi? Siz neler yaptınız?

Biz de siyasi teorikle silahlı anlamda tam donanımlı, morallerimiz yüksek Dersim'e olan özlemimizle Ali Boğazı'na doğru yol aldık. Ali Boğazı özellikle ilkbaharda anlatılması zor bir güzellik arz eder. Harıl harıl akan soğuk ve berrak suyu, vadi boyunca bin bir türlü çiçek kokusu ve yeşillikler, kayalıkların başında karşılıklı öten ve uçuşan keklikler dağların yamaçlarında otlanmaya çıkmış geyik kümelerinden geçilmeyen harikalar diyarıdır Ali Boğazı. Orada TİKKO örgütünün Kureyş, Cebrail gibi üst düzey insanlarının olduğu bir birimi ile karşılaştık. Biz bunlarla hoş geldin vesaireden sonra tartışmalara başladık. İster istemez arkadaşlarla bizim aramızdaki farklılık çok rahat görünüyordu. Çünkü biz, bir seneden fazla süredir yoğun eğitimlerden geçerken, arkadaşlar Dersim kırsalında zor şartlar altında mücadele ediyorlardı. Bahsettiğim TİKKO biriminden Kureyş ve Cebrail'in Dersim'de şehit olduklarını biliyorum. Ali Boğazı'nda iki üç gün kaldık. Bir taraftan da ekipleri ayırdık. Gitmemiz gereken yerlere gideceğiz ekipler halinde. İki ana bölgede faaliyet yürütüyorduk. Yapacağımız ilk şey bütün 1982'de bırakıp gittiğimiz ilişkileri, yerleşim alanlarını kolaçan edeceğiz. Bizim geldiğimizi bilmelerini ve faaliyet yürüteceğimizi görmelerini istiyorduk.

Dönemin koşullarını konuşuyorduk. Bizim olmadığımız dönemde neler olup bittiğini öğrenmeye çalışıyorduk. Devletin yaptığı operasyonların köylüleri nasıl etkilediğini anlamaya fark etmeye çalışıyorduk. Bütün bu gezi ve uğraşlar sonrasında şunu gördük ki bizim başta taraftarlarımız olmak üzere bize karşı saygı ve sevgileri zerre kadar azalmamış, tam

aksine bizi özlemişler. Ayrıca o dönemde en çok da Partizan konusundaki sıkıntıları dile getiriyorlardı. Tekrar bir araya gelip değerlendirmeler yapıyorduk. Bunları yaptıktan sonra ilk etapta yazın, sonbahara kalmadan ilk olarak kendi güvenliğimiz açısından barınaklar kazmaya çalıştık. İlk önce yaptığımız barınak epey büyük bir barınaktı. Bu ilk barınak Ali Boğazı'nın stratejik bir noktasındaydı. Barınağı kazarken çok iyi nişancı olan bir arkadaşımız bir geyik vurdu. Geyiği ağaca asıp derisini yüzdükten sonra ateşi yakıp etini kâh közleyerek, kâh kavurma yaparak, kâh taze fasulye ile yemeğe katarak afiyetle yedik. Bu esnada yılanlardan sıkıntı çekmedik de değil. Çünkü yılan kan ve et kokusuna gelir. Bu barınağın dışında başka bölgelerde de barınak yaptık. Bu barınakları zor şartlarda gerek barınmak için gerekse toplantılar yapmak için hazırladık.

Biz bu barınakları her ne kadar yukarıda bahsettiğim amaçlar için hazırladık ise de hem kitle ilişkilerimizin yaygın oluşu hem yoğun operasyonların olmayışından dolayı barınma amacıyla bu barınakları pek kullanmadık. Ama Ali Boğazı'ndaki barınağı yurtdışında yapılan ve sonra bize bildirilen ayrılık tartışmasında bizim bölgedeki birimimiz bu tartışmaları bu barınakta yapmıştı. Neye niyet neye kısmet buna derler.

Bu dönemden bir olayı daha aktarmak isterim. Bizim köyün ormanlarında genellikle depo olarak kullandığımız bir barınağımız vardı. Barınakta *Devrimci Yol* dergileri, battaniyeler, küçük tüpler, porselen türü tabaklar, kaşık çatal bıçak vs gibi malzemeler vardı ve pek kullanmadık, oraya uğramıyorduk. Bu barınak çökmüş, ormanda davar otaran Cafer Taşkın ve Yusuf Arslanoğlu adlı köylülerimiz burada define var, demişler. Bu Cafer arkadaş define konusunda meraklıdır. Bunlar sözleşiyorlar. Geceden kazma küreği köyün dışına çıkarıp bir yere koyuyorlar. Sabahleyin ormana gider gibi çıkıp doğru barınağın olduğu yere varıyorlar. Başlıyorlar kazmaya. Önce tabaklar çıkıyor, birbirlerine soruyorlar; "Ermeniler döneminde porselen tabak var mıydı?" "Var" diyorlar, kazmaya devam ediyorlar. Bu sefer küçük tüp çıkıyor. Yine birbirlerine soruyorlar; "Ermeniler döneminde tüp var mıydı?" "Var" diyorlar, kazmaya devam ediyorlar.

Kazdıkça çürümüş battaniye parçaları çıkıyor, yine birbirlerine "Ermeniler döneminde battaniye var mıydı?" diye soruyorlar, "Var" diyerek kazmaya devam ediyorlar. O esnada *Devrimci Yol* dergileri çıkıyor. Ellerindeki kazma küreği yere atıyorlar. Cafer diğer arkadaşına: "Desene biz define yerine mezarımızı kazdık." Moralleri bozuluyor, çıkan kap kaşığı ve tüpü alıp köye dönüyorlar. Köyün girişinde Mehmet Çeşitçi ismindeki adam bunlara direkt "o devrimcilerin eşyasını niye getirdiniz?" diyor.

Adam "devrimcilerin eşyasını neden getirdiniz?" deyince bu arkadaşlardan biri (Cafer) sinirli bir şekilde "Ne devrimcilerin eşyası?" diyor. Bu Cafer arkadaşın köydeki lakabı Xello idi. Bu arkadaşın köyde yaptığı her şey gırgır şamata konusu olurdu. Bu da bunu bildiği için adeta sinirden küplere binerdi. Babası evde olduğu zaman genelde eve girmez, babası yattıktan sonra girerdi. Xello bu olayın da kısa sürede duyulacağını anlayıp, eşyanın bir kısmını evine götürmüş. Bir kısmını da diğer arkadaşı evine götürmüş. Ev sakinleri bu eşyanın bize yani bana ait olduğunu anlamışlar. Ermenilerden kalan altınları çıkaralım derken bizim eşyaları çıkarmışlar. Tabii diğer arkadaşın evinde de aynı telaş. Bu arkadaşların evleri karşılıklıdır, köy yolu bu iki evin arasından geçer. Benim kız kardeşlerim ve amca kızlarım o esnada oradan geçerken Cafer'in babası Mustafa Amca bizimkileri çağırıyor. "Gelin bu eşyaları götürün" diyor. Aynı şey diğer arkadaşın evinden de söyleniyor. İşin içinde Xello olunca kızlara iyi bir malzeme çıkıyor. Kızlar da: "Kim getirmişse, o malzeme onundur, biz niye alalım" demişler. Fakat bir süre sonra malzemeler bizim eve geliyor. Artık Xello köylülerin diline düşmüş oluyor yine. "Xello sen kendini ölü bil, devrimciler seni öldürür" demeye başlıyor millet. "Senin işin gücün kalmadı devrimcilerin barınaklarının malzemelerini peşine mi düştün" diyorlar ve Xello ile kafa buluyorlar...

Xello, sigara ve içkiyi çok içiyordu. Bir an önce biz de kendisine ne diyeceksek diyelim diye bekliyormuş. Sürgünse sürgün, ölüm ise ölüm. Bir an önce gelsinler, cezamı kessinler, diyormuş. Bizim eve gelip soruyormuş geldiler mi gittiler mi diye ama biz altı ayda bir eve uğruyorduk. Bir kış günü eve geldik. Kalacağız. İçeriden perdeyi çektim, bir baktım yanı

başımda bir samanlık var üstünde dolaşıyor. Bu beni görür görmez hemen eve geldi. Gözler açıldı, sarıldı falan bana. "Bu köylüler siz gelmeden beni boğacaklardı. Ben bir suç işlemişim. Beni tanıyorsunuz, amacım bu değildi" diye olayı sil baştan anlattı. "Sizin dergiler çıkınca bin pişman olduk ama iş işten geçti. Bana ne ceza verecekseniz verin de ben bu çileden kurtulayım" dedi. Bizim herhangi bir olumsuz yaklaşımımız yoktu. Biz o barınağı zaten terk etmiştik. Bu olay da böyle kapandı.

Ayrıca eve gelip gidince benim babam bir hayli sinirli, köylülerin kendisine hakaret ettiğini, köylülerin üzerine geldiklerini, tarla, su nöbetlerinde haksızlığa uğradığını söylüyor, benim hakkımı aramıyorsunuz, hakkımı Partizancılara vereceğim deyip duruyordu. Partizancılar bunu nereden duyduysa, bir gün bizim eve gelmişler. Kızlar kapıyı açmış, ekmek su vermişler. Ondan sonra bunları babamın yanına götürüyor kızlar. "Senin arkadaşların geldi, davanı araştıracaklar" diyor kızlar. Babam bizi de, Partizancıları da, bütün olayları da biliyor. Ondan sonra "hoş geldiniz" diyor. Sohbet başlıyor. Partizancı arkadaşlar soruyorlar: "Cafer Amca sen köyde haksızlığa uğruyormuşsun, kimdir sana haksızlık yapan?" Babam "benim kimse hakkında bir şikâyetim yoktur, ben oğluma sitem ettim, onun için böyle söyledim. Yemek yiyecekseniz yiyin, varın yolunuza gidin" diyor.

Bir barınak daha yapmıştık. Baktık barınağın üzerinde kadınlar gezmiş (genellikle yaz aylarında naylon ayakkabı giyerler), barınağın kapısını açmışlar ama örtmemişler belli ki. İçeri girmişler. Baktık bizim çaydanlıkları götürmüşler. Bunları kim götürmüştür diye orada şüphelendiğimiz bir hane vardı. "Biz gidelim o eve, eğer götürdülerse bize çay getirirler bizim çaydanlığımız ise anlarız" dedik. Önümüze çayı getirdiler, bizim çaydanlıkla alakası yok. Onlar da uyanık insanlar. Bu mevzudan sonra yine bizim alt birimimizin yaptığı bir barınak vardı, bu arkadaşlar barınağı kazıp bitiriyor, köye iniyorlar. Yıkanacaklar vesaire. Bu bizim arkadaşların gittiği evin gece yabanda öküzü kalmış. Gece olduğu için aramamışlar, sabah erken çıkmışlar. Öküzü ararken bakmışlar ki barınağın üstüne yatmış öküz. Öküz toprağı yumuşak gördüğü için ayaklarıyla ve boynuzlarıyla barınağı hayli tah-

rip edip üzerine yatmış. Arkadaşlar öküze "Mercan'da arazi kalmadı da gelmiş barınağın üstüne" diye sitem ediyorlar. Biz buna epey gülmüştük. Biz bu barınakları çok sıkıştığımız dönemler için yapmıştık. Dersim sürecinde bir tek gün barınaklarda kalmadık, saklanmadık.

Dağa çıktığınızda barınma, lojistik ve silah ihtiyacınızı nasıl sağlıyordunuz?

Biz ülkeye geçtiğimizde Dersim bölgesine geldik. İlk yaptığımız şey barınak kazmak olmuştu. Bölgeyi de çok iyi biliyorduk. Özellikle askerlerin ara, bul, yok et taktiğine karşı hep dikkatli davranıyorduk. Kitle ile ilişkimizin iyi olması bize olumlu katkı sağlıyordu. Sabah erkenden köyleri terk eder, ormanlık alanlarda kalırdık. Askerlerin gelebileceği durumlar dışında diğer siyasi hareketler ve genel operasyonlar olabileceği için hep tetikteydik. Elimizde dürbün, etrafı izlerdik. Davar çobanlarının sesini dinlerdik. "Kurt geldi davara sahip çıkın" derlerdi, biz orada operasyonun olduğunu, askerin geldiğini anlardık. Ayrıca çeşme başları gibi yerlerden de hayli uzak dururduk. Çünkü operasyonlarda genelde çeşme çevrelerine pusu kurarlardı. İzlerimizi kaybetmek için bir arkadaşımız dal keser, onu en sondaki arkadaş peşimizden sürüklerdi. Ayrıca kışın da biz keten dediğimiz beyaz bezden geniş pardösü türüne benzer geniş elbise yapardık. Herhangi bir operasyonda gündüz yol aldığımızda onları giyerdik. Kar renginde olduğu için kamufle ederdi bizi ve onları giyerdik.

Özelde iki ekip idik. Duruma göre üçer dörder kişilik gruplara ayrılıyorduk. Toplam on beş, yirmi kişi civarındaydık. Faaliyet alanımız Çemişkezek-Hozat-Ovacık kırsalı şeklindeydi.

Ayrıca malzeme olarak bizim büyük silahlarımız vardı. El bombası ve tabancalar bulunurdu üzerimizde. Çantayı da çadır bezinden kendimiz dikmiştik. Bizim çantamızda yedek iç çamaşırı çorap özellikle iğne iplik ve düğme bulundururduk. Bazen şeker türü şeyler bulundururduk soğuğa karşı. Kara lastik bulundururduk yağmurda ve karda ateş yakmak için çünkü odun parçaları ıslak olduğundan yanmazdı. Çakmak ile zaten sigara kibrit bulundururduk. Her ihtimale karşı çan-

tanın içindeki tüm malzemeler ayrıca naylon poşetler içinde dururdu. Çünkü yağmur yağardı gece dışarda falan kalırdık. Kışa girmeden belli taraftarlarımız, özellikle genç kızlarımız bize koyun yününden, keçi kılından çorap örerlerdi. Biz keçi kılından çorapları tercih ederdik. Hem kar tutmazdı hem de sıcak tutardı. Parka yaz kış hiç sırtımızdan eksilmezdi. Gündüzleri yattığımız yerde onları yastık olarak kullanırdık. Her arkadaşın bir battaniyesi olurdu. Uyku esnasında ikiye katlardık birazını altımıza, birazını üstümüze alırdık. Çok soğuk olduğunda ateş yakardık üstünde çay demlerdik.

Bir ara Muş tütünü getirtip sigaralar içerdik. Barınma koşulumuz dediğim gibi halkla iç içeydik ama evlerde kalmamaya çalışıyorduk. Ama evlerde kaldığımız tüm gecelerde mutlaka nöbet tutardık... Askerin gelmeyeceği ormanlık alanda dağlık alanlarda kalırdık. Arada erzak almaya gider, onları alır çıkardık. Gittiğimiz evlerde yatanları görünce "keşke ben yatsaydım sıcak yatakta" diye iç geçirdiğim olmuştur. Yatarken kara, yağmura karşı battaniye üzerine naylon örterdik. Kasım ayı olsa gerek, bir gün Karaoğlan tarafında bir ormanda kaldık. Battaniyenin bir kısmını altımıza serip, bir kısmını da üzerimize alıp, üzerimize de naylon örttük. Sabahleyin nöbetçi arkadaş bizi kaldırdığında gördük ki üzerimize iki parmak kar yağmış, biz fark etmemişiz...

Dağdaki örgütsel, siyasi, teorik tartışmalar nelerdi? Pratik olarak çatışma, köy örgütlenmesi gibi durumlar ne düzeydeydi, haberleşme imkânlarınız ve şekilleri nelerdi?

Daha önce de söylediğim gibi biz 1983 Mayıs'ında ülkeye döndükten sonra çok uzaklara gitmeden Hozat çevresinde kalmaya çalıştık. Orada oyalandık çünkü silahlarımız gelecekti, onu bekledik. Silahlarımızı aldıktan sonra silah paylaşımı yapıldı. O dönem başımızda Metin Hoca vardı. İlk silah paylaşımı yapıldıktan sonra bölgelere dağıldık. Ben kendi birimimle orta bölge dediğimiz Hozat Ovacık arası bölgeyi tarayarak Yasak Mıntıka tarafı dediğimiz bölgeye geçtik. İlk olarak kendi bölgemizi taradık. Taraftarlarımızla nereye gittiğimizi, niçin gittiğimizi anlatan tartışmalar yapmaya başladık. Ayrıca Faşizme Karşı Birleşik Cephe'nin kuruluşu

söz konusuydu. Onun propagandasını da yapıyorduk. Partizancılarla da bunu tartışıyorduk. Örgütsel olarak özel bir tartışma yapmadık çünkü biz bu tartışmaları Ortadoğu'da yapmıştık. Altyapı hazırlıklarını yaptıktan sonra Cunta ile mücadele ortamına girme düşüncesi ile gelmiştik. Barınak ve yerleşim sorunları ile geçirdik yazı. Kışın siyasi partilerin durumlarının vesaire tartışmalarını yaptık.

O tartışmalarda Memduh da vardı. Artık kendi iç sorunlarımızı halledip dışa yönelik çalışmalara başladık. 1983 Yerel Yönetim Seçimleri oluyordu. O seçimlere Turgut Özal'ın ANAP'ı, Turgut Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi ve Necdet Calp'in başkanı olduğu Halkçı Parti katılıyordu. Biz bu seçimlerde tavrımızın ne olması gerektiğini Memduh'un da olduğu toplantıda tartıştık. Ben bu seçimdeki tavrımızın 1977'deki genel seçimlerindekine benzer bir tavır takınmamız gerektiğini söyledim. "Yani çok yaygın ve güçlü bir etkimiz yok, bunun için Cunta'yı ve Cunta partilerini teşhire yönelik bir faaliyet yürütmeliyiz ama sandık başında vatandaşın ne yapması gerektiğine dair bir şey söylemeyelim" dedim. Arkadaşlar da boykot dediler ve karar boykot yönünde çıktı. Ardından Memduh, Dersim bölgesinden ayrıldı. Seçim sonrası tekrar bölgeye geldiğinde seçim sonuçlarını değerlendirme toplantısında Memduh, yerel seçimler konusundaki tavrımızın ideolojik olduğunu politik bir tavır olmadığını ve bu anlamda boykot tavrımızın yanlış olduğunu söyledi. Bu söyleme toplantıda kimse itiraz etmedi.

Dediğim gibi yurtdışından mektuplar gelmeye başlamıştı. Bu mektuplar ilk olarak bizim bölgede adresini verdiğimiz bir vatandaşa gelmişti. Yanılmıyorsam bu mektubu yazan Yaşathak'tı. Mektuplarda; "Siz ülkeye döndükten sonra burada devam eden ve altı ay süren tartışma sonucunda örgütümüz bir tarafını Taner Akçam'ın, diğer tarafta da İbrahim Sevimli'nin (Ali Dayı) olduğu şeklinde bölünme yaşadı. Biz bunları size bildiremedik, kırsal alan koşullarını bildiğimiz için moralleriniz bozulup kayıplar vereceğinizi düşünüp ilk etapta size bildirmedik. Bugünden itibaren bulunduğunuz alanlarda gündüz kesinlikle silahlı gezmeyin (ki biz zaten gündüzleri gezmiyorduk), bir muhbiri bile cezalandırmayın. Bu risktir. Biz ciddi istihbarat aldık, size karşı çok ciddi

operasyon gerçekleşecek ve siz imha olacaksınız." Orada dört arkadaşın ismini veriyorlardı. Bunlardan biri Halil (Memduh) idi, diğerleri Metin Hoca (Merih Cemal Taymaz), Apo (Ahmet Pehlivan), diğer arkadaşın ismini şimdi hatırlamıyorum. Bunlara özellikle yurtdışına çıkın diyorlardı.

Ama o konuda arkadaşların haklarını yememek lazım çok açık ifade etmişlerdi, buraya gelin konuşalım. Buradan dönüp dönmemek de var kalmak da var, diyorlardı. "Diğerlerini de salın gitsin topluma, politika yapsın" demişlerdi. Biz de bununla dalga geçiyorduk, "saldım çayıra, Mevlam kayıra" diye tepki gösteriyorduk. Beş altı sene boyunca, insanlar aranıyor, aileleri baskıya uğruyor. Ortalık gerginken politika yapsın. Hangi bölgeye gideceğiz, ne politikası yapacağız? Politika nedir zaten? 1982 politikasının yanlış olduğu tartışılıyordu. Bize anlatılan bu olayın patlak vermesi, Demirel'in bir açıklaması sonucu Taner Akçam'ın masayı yumruklayarak "Eyvah, biz yanlış yaptık, biz yenilmiş bir örgüttük, neden yenilgi olgusunu göremedik? Burjuva muhalefet hareketi de hâlâ muhalefete devam ediyor" demesinin sonucuydu.

Tartışmalar, Demirel'in demokratlığına kadar varıyordu. Demirel'in daha sonra "Tapulu arsamın üzerine gecekondu yaptırmam" diyerek dillerden düşmeyen bir açıklama yaptığı ve Evren'le tartışmaya girdiği bilinir. Ali Dayı'dan gelen mektuplarda örgütte ayrılık yaşandığını, bir tarafı Taner Akçam ve arkadaşlarının oluşturduğunu, bunların sivil toplumcu olduğunu, örgütümüzü dağıttıklarını, Devrimci Yol düşüncesini savunmadıklarını, biz de bunlara karşı Devrimci İşçi olarak örgütümüzün birliğini ve devamını savunduğumuzu ve uzun tartışmalar sonucunda bu ayrılığın gerçekleştiğini söylüyordu. Ali Dayı bu konuda Yaşathak ve arkadaşlarının da Taner'le birlikte hareket ettiğini belirtiyordu. Bunun üzerine, bu mektuplar da bize gelince örgütün durumunu tartışmaya başladık. Orada ayrıca, bizden de isteyen arkadaşların yurtdışına mektup yazabileceği ve içeriği değiştirilmeden aynen iletileceği söylendi. Ben de diğer arkadaşlar gibi bir mektup yazdım. Gelen cevapta bizim gönderdiğimiz mektuplar hakkında değerlendirmeler yapmıştı Yaşathak. Benim mektubumu da "küfürname" olarak tanımlamıştı. Halbuki ben mektupta iddia edildiği gibi küfür etmiş

değildim. Devrimci Yol hareketimizin ve önderliğimizin nasıl davrandığı konusunda geçmişten de örnekler vererek onların yaptığı tartışmaları zamanında bize bildirmedikleri, gelip bizzat bizimle tartışmadıklarını, bize sadece sonuçları bildirdiklerini ve bundan sonra ne yapmamız gerektiğini, nasıl yaşamamız gerektiğini bile belirtmedikleri hususunda eleştirilerim olmuştu.

Yukarıda da belirttiğim gibi, bizim için salın gitsinler deniliyordu. Nereye gidecektik. Beş altı senedir kırsalda, zor şartlar altında ideallerimiz için mücadele eden insanlardık. Şehirlere yabancı, şehir ilişkilerini bilmeyen, farklı psikolojilere sahip insanlardık. Hatta mektubumda şöyle bir şey de belirtmiştim: "Sıkıyönetim döneminde Ankara'da yapılan kalabalık bir korsan mitingte, Melih Pekdemir'in elli metre kortejin önünde yürüdüğünü söyleyen siz değil miydiniz? İşte biz, böyle bir hareketiz ve önderlerimizi de böyle biliyoruz" demiştim. Yaşathak arkadaş ayrıca Hasan Hoca'yı da (Nâzım Doğan) örnek vererek "siz Ortadoğu'dayken Hasan Hoca ülkede mücadele veriyordu. O da şimdi burada bu mücadeleden kaçmış mı oluyor" diyordu. Halbuki ben Hasan Hoca ile ilgili bir ifade bile kullanmamıştım mektupta. Hasan Hoca'yı 12 Eylül öncesinde de görmüşlüğüm vardı. 1982 Haziran kır ve şehir sürecinde de Hasan Hoca ile birlikte kalıyordum. Sevdiğim ve saygıda kusur etmediğim bir arkadaşımızdı. Kadir arkadaş ülkeye geldiğinde de benim mektubumu eleştirmişti.

"1982 Broşürü"nün temel tartışmalarından biri doğrudan demokrasi idi. Doğrudan demokrasi, açıklık ve şeffaflık demekti. "Mücadelemizde tek güvencemiz olan örgütümüzün geleceğini tartışıyorsunuz, bizi bu tartışmalara katmıyorsunuz. Altı ay geçmiş, bunları neden bizimle paylaşmıyorsunuz, önce bunun özeleştirisini verin. Moraliniz bozulur gibi inandırıcı olmayan komik sözlerle bunu geçiştiriyorsunuz" diye yazmıştım. Ayrıca dediğim gibi, bu kısa bir sürede olduğu için çok teorik tartışmalar yapmamıştık. Gereğini ülkede gerçekleştirmek için alt hazırlıklar yapmakla zamanımız geçti. Gerilla yaşantısı, uzun yürüyüşler gerçekleşiyor operasyonlar yapılıyor, bazen her gece yer değiştirmek gerekiyordu. Bunlar da zaman kaybına sebebiyet veriyordu. Biz, hem BBC hem

de diğer radyolarda dinlediğimiz haberler üzerine tartışmalar yapıyorduk. Kendi kişisel gelişimimiz için kitaplar taşıyorduk yanımızda. Onları okuyorduk. Pratik olarak köy çalışmalarına gelince, Dersim bölgesinde hiç kayda değer bir çatışma yaşamadık. Ama bazen askerlerle iki metreye kadar düşen mesafelerimiz oldu. Onların bizi görmeyeceği şekilde kurtulduk. En büyük çatışma dediğimiz, benim içinde olmadığım Ali Boğazı tarafında olmuştu. Beş altı saate yakın bir çatışmaydı.

Arkadaşlar bir mezrada kalıyormuş ve yoğun kar yağışı da varmış. Sabah asker gelmiş, evlerin dibine kadar sokulmuş, nöbetçi arkadaşlar fark etmiş. Arkadaşları uyandırıyor, çıkıyorlar ama bir hayli uzun sürmüş. Kayıp vermeden çatışma sonuçlanmış. Ele geçen malzemelerden bahsediliyordu haberlerde. Bir iki çanta kalmış onların içinde. Pusula, gazete, dergi ele geçirmişler. Sorumlu arkadaş sigara ve çaya bayağı düşkündü. Haberler verildiğinde arkadaş diğer malzemelere değil, çantada kalan çaya ve sigaraya üzülmüştü. Onun ötesinde çok ciddi tehlikeli durumlarımız olmadı, yalnızca benim olduğum birimler açısından söylüyorum.

Bizde de şöyle bir iki tehlikeli durum yaşandı. Her tarafta yemyeşil ot kokusu, çiçek kokusu olduğu, davarın sütünün bollaştığı bir dönemdi. Eğimli diye bir köyde iki hane vardı. Biz kalabalık olduğumuz için iki ayrı hanede kalıyorduk. Kaldığımız yerin yan tarafında Tikali diye bir mezra vardı. Orada bir vatandaş gelip bize haber verdi. "Asker geldi çabuk çıkın" dedi. Kahvaltı başındaydık. Ben hemen silahı kaptığım gibi koştum, diğer evdeki arkadaşlara haber vermeye gittim. Arkadaşlar atladılar balkondan. Yakınımızda bir orman var, oraya doğru koşuyorduk. Meğer asker de oradan geliyormuş. Kendimizi attık ormana. Tam yolun kenarına yarım metre kadar kala silahlarımızı uzatsak askerlerin botlarına değecek. Onlar bizi görmüyor, patika yolda yürüyüp gidiyorlar. O evle de konuşmuştuk. Asker geldi, çok yoğun yağmur yağıyor, sis de bastı. Tembih etmiştik "asker köyde kalırsa kırmızı çarşaf türü bir şey kapının önündeki odun yığınının üzerine atın" diye. Kırmızı tehlikedir, asker buradadır anlamında. "Asker çeker giderse beyaz bir şey serin biz anlarız" dedik. Dürbünle bakıyoruz kırmızı şey hiç yerinden kalkmıyor. Biz anlıyoruz

ki asker köyde. Asker gece de kalırsa uzaktan göremiyoruz. Asker kalırsa, dışarıda el lambası ile çıkılıp su alınmaya gidiliyor. Lambayı sağa sola çevirirlerse, anlıyoruz askerin olduğunu. Nitekim o gün askerin orada olduğunu anladık ve kıpırdayamadık. Sabaha doğru askerin geldiği yolu takip ederek Kötek dediğimiz bölgede bir mağaraya gittik. Sabah oldu, biraz ekmek vardı, onu yedik. Ben mağaradan çıktım, biraz yemlik toplayayım, dedim. Asker geri dönmüş, aynı yoldan gidiyordu. Bir baktım yüz civarında asker var. Ben hemen yattım otun içerisine. Geriye baktığımda bir arkadaşın daha mağaradan çıktığını gördüm. Asker yakın diye ses çıkaramıyorum. Yattığım yerden arkadaşa doğru bir taş attım. O bana bakınca el işareti ile "yat" dedim. O da yattı. Asker bizi görmeden çekip gitti. Böyle bir tehlike de atlatmıştık.

Burada kafamdaki bir soru işaretini açıkça ifade etmek isterim. Bu bahsettiğim 1982 yurtdışı süreciyle ilgili birçok yazıdan (buna FKBC ve "1982 Broşürü" de dahil) oluşan bir kitabı Memduh arkadaşımız *Yolcuların Düşü*[8] adlı kitapta topladı. Ama bu mektupları koymamıştı. Hep şöyle bir düşünce oluştu kafamda. "Ya bu mektupları bilerek yayınlamadı ya da elinde yoktular." Bu hususta bir şey demiyorum ama o mektuplar belge anlamında tarihi öneme sahiptir. Bütün bu mektupları ben bir defterde toplamıştım. Şehre geldiğimde güvendiğim bir arkadaşa vermiştim. Özellikle bu kitabın hazırlanmasında soruşturdum ama elime geçmediler. Bulsaydım bu kitaba koyacaktım. Ayrıca şu noktayı da vurgulamak gerekir. Bu mektupların tartışmasında tarafların belirttikleri düşünceler konusunda Memduh, çok açık düşünceler ifade etmiyordu. Düşüncelerini ifade eden arkadaşlara da olumlu veya olumsuz müdahalede bulunmuyordu. Tartışmalarımız "şehirlere mi gitmeliyiz kırda mı kalmalıyız?" ekseninde sürüyordu. Burada esas zorluk politik, pratik ve örgütsel nasıl bir hat izlemek konusundaki kafa karışıklığı ve bir netliğin olmayışındaydı. Hatta bir arkadaşımız şöyle bir laf etmişti, "Ankara'yı bilinçle fethedeceğiz" diye. Biz de bazen takılırdık ona, "Erhan Hoca, bu Ankara'ya nasıl bilinçle fethedeceğiz bir anlat bize" diyorduk. Özellikle biz şehre inmeyen ve şehre inmenin yanlışlığını savunan arkadaşlar olarak.

8. Mahmut Memduh Uyan, *Yolcuların Düşü*, Arayış Yay., 2004.

Şehirlere iniş süreci, düşünsel ve somut olarak neye dayandı? İniş süreciniz nasıl gelişti?

Bizim iniş sürecimiz şöyle oldu. Suriye'den döndükten sonra yeraltı hazırlıklarımızı tamamladık. Çok donanımlı silahlarımızla politik, teorik yetkinliğimizle yeraltı barınaklarımız gibi ihtiyaçlarımızı da karşıladık. O şekilde kışa girdik. Yine Memduh'un geldiği zamanda dokuz on gün süren değişik evlerde, Türkiye'deki siyasal gelişme, solun ve bizim üzerimizden tartışmalar yürütüyorduk. Ciddi sıçramalar yapacağımızı düşünüyorduk. Belli yerlere yönelip saldırı anlamında bir mücadele geliştirmeye çalışacaktık. Tam bu sürede bahsettiğimiz mektuplar gelmeye başladı. Örgütün dağıldığını, altı aydır bunun tartışmasının yapıldığını, bizim moralimizin bozulmaması için bize haber vermediklerini söylüyordu arkadaşlar. Bizim tarafımızdan bu kabul görmedi. 1982-1983 yurtdışı tartışmalarında doğrudan demokrasi meselesi revaçtaydı. Birbirimizden gizlimiz saklımız olmayacaktı. Birtakım hazırlıklar yapmaya başladığımız dönemde örgütün bölündüğü ve bizim oraları terk etmemiz gerektiğini söylüyorlardı. Doğal olarak biz de ne yapacağımız konusunda tartışmalar yapmaya başladık. Ali Dayı ve Taner Akçam farklı düşüncedeymişler. Ali Dayı özellikle örgütsel yapının devam etmesi gerektiğini söylemiş. Taner Akçam ise imha olmamamız için örgütün dağılması ve kırsaldan çekilinmesi gerektiğini ifade etmiş.

Bu mektuplardan sonra bütün hazırlıklar boşa gittiği için bizim umudumuz kırıldı, kendi başımıza kalmıştık. Yaşamımızı nasıl devam ettireceğimizi, ne yapacağımızı tartışmaya başladık. Yaşathak gelmişti o dönemde. Bahsettiğimiz Ali Boğazı'ndaki barınakta o yöredeki birimimizle Memduh'un da olduğu bir hafta, on gün kadar bir tartışma yapılmıştı. Dağda mı kalacağız, şehre mi ineceğiz bunlar tartışılmış. Sonra orta bölgede bizim birimin de katıldığı yani bütün Dersim'deki gerilla arkadaşların katıldığı iki üç gün süren bir tartışma yapıldı. Bu konuları tartışmak üzere Memduh gelmişti. Özellikle Memduh da bu konularda fazla konuşmuyordu. Nedenini pek anlamadım. "Herkes düşüncesini ifade etsin, kimse benden etkilenmesin" mantığı ile mi hareket ediyordu

onu bilmiyordum ama genelde dinliyordu. Epey sürdü tartışmalar. Söylenen şuydu; "Hareketin merkezi yapısı dağılmış (Daha önceki bir bölümde belirttiğim, adını söylediğim arkadaşlar), üç dört arkadaş yurtdışına gitsin, diğerlerini salın gitsin topluma, politika yapsın" deniliyordu. Haydi gidiyoruz demekle gidemezdik. Gidecek yerimiz de yoktu.

Sonra Yaşathak ve Memduh'un birlikte geldiği başka toplantılar yapıldı. Bu noktada tartışmalar uzun sürdü, sabah kahvaltısından sonra başlıyordu tartışmalar, akşam yemeğine kadar sürüyordu. Akşam da devam ettiği oluyordu. Bu yaptığımız tartışmalar sonucu düşünceler ve tavırlar belirlendi. O toplantı sonucunda şehirlere gidenlerle, dağda kalanlar ayrıştı. Mahmut Memduh Uyan, Yaşathak Aslan ve bir birimimiz şehirlere inme düşüncesiyle ayrıldılar. Bizim ekipte altı kişi "burada yani dağda kalacağız" dedik. Tartışmalar böyle sonuçlandı. Neden dağda kalacağımızı ifade ettik.

Hem Memduh hem de Yaşathak gücümüzü, imkân ve olanaklarımızı herhalde biliyorlardı. Bu arkadaşlar sorumlu konumdaydı. Özellikle kırlarda eviren, çeviren arkadaşlardı. Ayrıca Karadeniz, Malatya, Sivas bölgesinde olan tartışmaları da bize aktarıyorlardı. Biz de "şehre gitmenin doğru olmayacağını, orada barınamayacağımızı, eğer şehre ineceksek, nasıl bir politika yürüteceğimizi, hangi işler üzerinden faaliyet yürüteceğimizi, bunları tartışalım o zaman" dedik. Çünkü belirlenmiş bir politik hattımız ve bütünlük arz eden bir örgütsel yapımız söz konusu değildi. Bizim nerede, nasıl olmamız gerekiyorsa öyle davranalım, dedik ama bu konuda da bir açıklık söz konusu değildi. Şehre inen herkesin oralarda kendi özel ilişkilerine gideceğini, bu anlamda örgütlü bir inişin olmayacağı söyleniyordu. Çünkü ortada örgüt diye bir şey kalmamıştı. Ayrıca şehirlere gidilirse, hangi şehirlere gidilecek, nasıl geçineceğimiz konusu da belirsizdi. Onun için biz altı arkadaş dağda kalmaya karar verdik. Yine o toplantı sonucunda, Yaşathak arkadaş aynen şöyle dedi: "Ben bu tartışmalarda (beni kastederek) Turgay ve diğer iki arkadaşın bizimle hareket etmeyeceklerini biliyordum. Ama diğer iki arkadaşı tahmin etmemiştim" dedi. Nitekim de böyle oldu. Ayrıca bizimle kalan diğer arkadaş ise aramıza yeni katılmış bir arkadaştı. Tartışmalarımızda Yaşathak'la sürekli karşı

karşıya gelişim söz konusuydu. Yaşathak'ın deyimine göre diğer iki arkadaş konusunda da yanılmıştı. O iki arkadaş da bizimle kaldı.

Bütün bu tartışmalar sonrasında bilinen bir süreç yaşandı. O tartışmalarda Yaşathak yurtdışındaydı. Bu tartışmadan mahrum olan, nasıl başladığını bilmeyen ülkedeki arkadaşlardı. Dediğim gibi bu politik hat konusunda ben, Taner Akçam'ın yüksek sesle adeta bir özeleştiri söyleminin dışında pek kimseden bir şey duymadım (darbe, yenilgi tartışması). Yurtdışı ayrılığının bize geç bildirilmesi konusunda, hepimiz gibi Memduh arkadaş da alınmıştı ve serzenişlerde bulunmuştu. Sadece "bu doğru da değildir ahlaki de değildir" demişti. Ama özelde yenilgi ve darbe konusunda ve genel hatlarıyla "1982 Broşürü" konusundaki düşüncelerini tartışmadı. Kırsal alanda yürüttüğümüz tartışmalarda da bir şey söylemedi. O broşürün belirleyicilerinden biridir Memduh. Bu konuda bir açıklama yapmadı. O politik hat doğru muydu, sadece yurtdışı ayrılığı mıydı, eğer ayrılık olmasaydı bir biçimde o politik hat tutar mıydı, tutmaz mıydı? Onu kimse bilemez ama o konuda, kendisinin de içinde olduğu o politik hattın oluşumu hakkında bir şey söylemedi. Memduh'un da içinde olduğu ekipten biri olarak bir değerlendirme yapması gerekiyordu. Değerlendirmeyi ben şahsen Memduh Mahmut Uyan arkadaştan bekliyordum. Hem 1982 öncesi Suriye'ye gitmeden önce, hem gidiş ve dönüşten sonra bu ekipten biriydi. Bu süreç bir biçimde sonlandırılmıştı. Arkadaş herhangi bir değerlendirme yapmadı hâlâ. Yazdığı çizdiklerinde de bu söz konusu değil, kendisinden böyle bir değerlendirme bekleniyordu.

Belirli bir süre sonra onlar da dağdan indiler. Nereye gittiler bilmiyorum. Dağdan iniş sürecimiz böyle yaşandı. Arkadaşlar ayrılırken oldukça duygusal anlar yaşadık. Kalktık birbirimize sarıldık. Gözlerimiz yaşardı. Kimi arkadaşlar bunu gizleyemedi. Çünkü kolay değildir. Yıllarca birlikte yaşamış, vadilerde, dağlarda, kamplarda yan yana yatmış, soğuğu, sıcağı beraber yemiş, yol almış, birbirleri için can verebilecek insanlar, merkezi anlamda dağılmış, geleceği belirsiz bir durumda ayrıldık. Sonra kendi bölgemize döndük. Faaliyetlerimizi devam ettirmeye çalıştık. Kendimizi

korumaya çalışıyorduk. Kitle ilişkilerimizin olduğu yerlere uğruyorduk fakat hepimizde bir moral bozukluğu vardı. 1985 kışını biz burada altı arkadaş geçirdik. Bahar olunca iki arkadaş daha gitti. Biz dört arkadaş kaldık. O iki arkadaş gittikten sonra kalan arkadaşlarla birlikte şehre gitme durumumuz söz konusu olmadığından, Dersim'de ayakta kalmaya çalışacaktık. Bu süre zarfında da kitle ilişkilerimizi iyi tutmaya çalışacaktık. Siyasal durumu izleyip örgütün durumunun nereye evrileceğini görmeye çalışacaktık.

Sonra biz o tartışmalardan sonra Malatya kırsalında arkadaşlarımızın kaldığını duymuştuk. O bölgeyi ve ilişkileri bilen biri ile Çemişgezek tarafına gidip, oradan Malatya'ya geçip, oradaki arkadaş veya arkadaşları alıp Dersim'e getirecekti. Çünkü Malatya daha sıkıntılıydı. Zaten iki üç kişi kalmıştık. Hem bir arada olmuş olacaktık. O arkadaşı Malatya'ya yolcu etmek için bir köye gittik. Orada bir gün kaldık ve arkadaşı yolcu ettim. Malatya'daki arkadaşları getirmeye gönderdiğimiz arkadaşın ne zaman döneceğini bilmiyorduk. Herhangi bir olumsuzluk olduğunda buluşulacak yerleri tespit ettik. Herhangi olumsuz durumda yine belli adresler vermiştik, o adreslere mektup gönderecekti arkadaş. Sonuç itibari ile bunların hiçbiri olmadı. Arkadaşın gidişinden sonra, bir daha haber alamadık. Ta ki 1985 Şubat-Mart aylarında Ali İşçi'nin Malatya'da vurulmasına kadar. Biz o arkadaşın da muhtemelen Ali ile birlikte olduğunu ve sağ kurtulduğunu düşünüyorduk. Çok sonraları o arkadaşın yurtdışında olduğunu duyduk.

Bazı arkadaşlarınız şehre inmiş ama siz ve diğer bazı arkadaşlarınız neden dağda kaldınız?

Şehre inen arkadaşların dışında biz dağda altı arkadaş kalmıştık. Üç arkadaş bizim o tarafta Çayüstü köyünde konakladık. Mevsim ilkbahar, yıl 1985'ti. Karşı köyde, Yakatarla köyünün Merğo mezrasında asker vardı, biliyorduk. O köyde bir evde kaldık. Benim yakından tanıdığım bir ev. Genellikle bölgede sabah nöbetlerini ben tutuyordum bölgeyi iyi tanıdığım için. Baktım askeri cemseler hareket edip gitti. Meğer boş gitmişler. Asker bizim kaldığımız mevkide bulunan

Çayüstü köyünün bir mezrasını ve bulunduğumuz Çayüstü köyünü çembere almış. Nöbetten döndüm. Evde kahvaltı falan yaptık. Arkadaşlara "evin yerinin tehlikeli olduğunu, herhangi bir durumda buradan çıkmamızın zor olduğunu, dereye yakın bir yere geçmemiz gerektiğini" söyledim. Öyle de yaptık. Sonra gittiğimiz ev muhtarın eviydi. Orada çay falan içerken bir kadın geldi içeri. "Durmayın, asker geldi, bastı sizi" dedi. Biz hemen balkondan atlayarak dereye doğru koşmaya başladık. O esnada bir köpek yolumuzu kesti. Geçit vermiyor bize. Yüzü beyaz tülbentle örtülü bir gelin de bizimle köpeğin cebelleşmesini izliyordu. Ben "bacı yüzünü örtme zamanı değil (bizde yeni evlenen gelinler yüzünü evin dışında uzun süre kapalı tutarlar, beyaz tülbentle örterler), köpeğin önüne gelsene" dedim. Gelin geldi, köpeği kovdu. Ben de köpeği vurabilirim ama silah sesi çıkar diye, yapamıyordum. Arkadan gelen asker bizi böylelikle görmedi. Derenin oradan atladık.

Arkadaşlar da benden yukarı ormana doğru giden bir patika yolda ormana doğru koştular. Kafamı kaldırdım askerlerle yüz yüze geldim. Aramızdaki mesafe on beş, yirmi metre. Asker beni görmedi. Ben hâlâ o ânı unutmuş değilim. Sanki gözleri görmüyordu. Aksi halde göğüs göğüse gelmiştik. Beni görmemeleri mümkün değildi. Karga sürüsü gibi iç içe girmiş haldeydiler. Derede epey büyük bir kaya vardı. Attım kendimi kayanın arkasına. Asker beni görmedi. Görseydi kesin vurulmuş olacaktım. Sonra asker taşın önünden geçti. Elli altmıştan fazla asker var. Ben onları dinliyordum. Diğer arkadaşlar da yukarı çıktılar. Sonra üçümüz bir araya gelip, yukarıdan izledik. Bizim parkalarımız falan kalmıştı evde. Evin kızı çok uyanıktı, evde yatakların arkasına koymuş. Asker gidince, bizim parkaları getirip teslim etti.

Ayrıca yine o arkadaşlarla gündüz, orta bölge dediğimiz taraflara geçtik. Yine yağmur yağıyordu, sis vardı. Yatıyorduk. Yine sabah nöbetini ben tutuyordum. Gün tam aydınlandı. Kuzu, koyun birbirinden ayırt edilir şekilde iken, arkadaşın birini kaldırdım. Gittim yatağın üzerine oturdum. Aradan beş dakika geçmişti ki yattığımız odanın kapısı açıldı. Evin gelini "kaçın asker bastı" dedi. O arkadaş da hemen parkasını giydi. Arkadan açılan bir kapıdan kaçtık, dereye indik. Ben

gidiyorum ama şaşkınlık var. "Daha yeni nöbeti bırakmışım, arkadaş nöbette bu nasıl olur" dedim. Herhalde arkadaşı yakaladılar diye düşündüm. Yoksa mümkün değil. Biraz yukarı çıkınca arkamızdan bağırdılar "gelin, gelin, durun" dediler. Meğer evin gelini tepede ağaca yaslanmış şekilde duran arkadaşımızı asker sanmış. Bu olaylar bir gün ara ile yaşandığı için "ne oluyor böyle" dedik. Kendi aramızda söylendik. Bunun dışında pek ciddi tehlike atlatmadık, askerle karşılaşmadık.

Haberleşme imkânlarımız dediğim gibi zaten, biz kendi aramızda gerilla birlikleri bir araya geldiklerinde ve ayrıldıklarında bir dahaki sefere nerede, ne zaman, saat kaçta görüşüleceğini kararlaştırırdık. Eğer birinci görüşme gerçekleşmezse operasyon veya hava koşulundan dolayı ikinci bir görüşme yeri ve tarihi belirlenir, öyle görüşürdük. O şekilde birlikler birbirlerini bulur ve görüşürdü.

Askerin köye çıkması veya diğer hareketlerle çatışma olayları köylüler arasında hemen yayılırdı. Biz de onlardan duyardık bunları. Ayrıca dediğim gibi özellikle davar çobanları hemen hemen her tarafta davar otlattığı için kırlarda, ormanlarda, derelerde, askerle karşılaştıklarında veya uzaktan gördüklerinde, sanki çobanlar birbirine haber veriyormuş gibi uzaktan duyulacak şekilde bağırıyorlardı. "Dikkatli olun, davara sahip çıkın" diyerek, yer ve mevki ismi de belirterek "kurt veya kurtlar geliyor" diye bağırıyorlardı. Biz de anlıyorduk ki asker operasyona çıkmış. Çünkü Dersim'de herkes bilir, Dersim'in her dağında, ormanında, vadisinde devrimciler vardır. Bu bağırma ve çağırmalar eğer varsa o bölgede devrimciler duysun diyedir. Ayrıca bizim kendi iç durumlarımızda erzak temin etme veya istihbarat almak için ormanda veya ormansız arazilerde belli noktalar tespit eder, oralara yağmurda ıslanmasın diye naylonlara sarılmış notlar bırakırdık. Köyde ne gelişme olmuş, diye bize bilgiler bırakılıyordu. Bu bir ağaç kovuğu ya da taş altı olabiliyordu. Aynı şekilde biz not bırakıyorduk. İstediklerimizin neler olduğunu, asker sayısını, nereye çadır kurduklarını, diğer hareketlerden yakalanan var mı veya ne tür erzaklara ihtiyacımız olduğunu yazardık ve bu şekilde haberleşirdik.

Ayrıca biz birlik olarak da kaldığımız kampta tekrar akşam karanlığında yola çıkmadan önce gideceğimiz yer ve hattı da belirlerdik. Herhangi bir durum olduğunda, çatışma durumu olduğu takdirde kopmalar vesaire olursa, ikinci gün nerede olacağımızı, üçüncü gün nerede olacağımızı konuşuyorduk kendi aramızda. Birbirimize bu şekilde ulaşma imkânlarımız oluyordu.

Tek bir insanın birliklerden habersiz dolaşması imkânsızdı zaten. Ekipte kopma noktasında sen onu kestiremezsin vuruldu mu, yakalandı mı, kaçtı mı, öldü mü? Bizim bahsettiğimiz olayların yaşanabileceği durum gece yürüyüşleridir. Dürbünle vesaire çevremizi izlerdik. Gelip geçen köylü, davar çobanı olursa onlardan haber almaya çalışıyorduk. Öyle bir durumda, ilk etapta arkadaş yakalanırsa arkadaşa "arkadaşların nereye kadar gidebilir, konumu nedir?" diye sorabilirlerdi. Bu yüzden her ihtimale karşı dikkatli olur, öyle bir durumda yönümüzü değiştirirdik, kendimize göre önlemler alırdık. Ama barınak söylenirse, arkadaş askeri barınağa götürür. Barınaklarda pek bir şey olmazdı zaten. Bu süreçte yakalanan tek arkadaş Zeynel arkadaştı. Hasan Gök arkadaş öldü, aynı zamanda.

Üç kişi dağda kaldınız, bu dönemde neler yaşandı?

Ben arkadaşı uğurladıktan sonra Eginik denilen bir köye geçtim. Güzel bir köydü. Bolca meyve ağaçları vardı. Bizim taraftarımız olan bir eve gittim. Akşama doğru bir haber geldi. "Asker geliyor" dediler. Ben hemen evden çıktım. Kaldığım evin karşısındaki evden de silahlı iki üç kişi çıktı. Meğer onlar da TİKKO'cu arkadaşlarmış. Köyün arka tarafında arazide, yakın mesafede duruyorduk. Ben onların yanına gitmedim. Çünkü genellikle bu arkadaşlarla pek görüşmez, ilişkiye girmezdim. Karanlık çökünce ben dağı aştım, bizim tarafa doğru yol aldım. Hozat'ın bir mezrasıydı. Orada gittiğim evin sakinleri beni çok hoş karşıladılar. Çünkü bizim Karaballılar aşiretinin Hozat'taki kolundan bir aile idi. Beni de tanıyor, biliyorlardı. Müthiş bir yağmur yağıyordu. Kendimi ısıttım, kuruttum. Yatak serdiler burada kalayım diye. "Hayır burada kalamam, arkadan asker geliyor" dedim. Gece saati yolu tam

çıkaramayacağım için yanıma bir arkadaş aldım. Ovacık'a doğru yol aldık ve o yağmur altında, selleri geçerek iki üç hanelik bir mezraya gittik. O gün orada kaldım. Kara haber erken yayılır misali, aldığım haberde TİKKO'cu arkadaşların öldürüldüğünü öğrendim. O yanı başımdaki TİKKO'cu arkadaşlar, Uskek denilen köyün çadırlarına gitmiş, gece orda kalmışlar. Sabah asker basmış, çatışma çıkmış, orada ölmüşler. Bir hayli üzüldüm. Bu arkadaşlardan biri Hıdır Aykır idi. Bunun üzerine Dersim'de söylenen çok yaygın ve acıklı bir ağıt da vardır (Hıdır'ım, Hıdır'ım).

Artık yola çıktım. Yüküm çok ağırdı. Kitaplar vesaire vardı çantamda. Oradan geçip tekrar Doludibek köyüne doğru gittim. Daha önce bahsettiğim gibi Zeynel arkadaş ile Hasan Gök'ün vurulduğu eve gittim. Komşular "yan evde PKK'lılar var" dedi. Ben hemen çantamı alıp, PKK'lilerin olduğu eve gittim. Kalabalık bir gruptu. İçlerinde Dersim'in yerlileri olan Apo'nun yakalanmasından sonra Osman Öcalan'la birlikte ayrılan Hıdır Yalçın'da vardı. Yine Dersim'de Nazimiye tarafında vurulan Polat Tosun'da yine bu evdeydi. Ayrıca Lübnan'da askeri eğitim komutanımız olan Yusuf kod adlı arkadaş da ordaydı. Merhabalaştık. Yusuf arkadaş "sen yalnızsın, senin için riskli olur burası. Bizimle araziye çık yalnız kalma" dedi. Ben de "olur" dedim. Onlarla birlikte araziye çıktım.

Arazide, gece yürüyüşlerinde gibi; öncü iki kişi, artçı iki kişi, diğerleri de ortada belirli bir aralıkla yol alıyorduk. Sabaha doğru, Çölkirek köyü ormanına gittik. Sabah çay yapmak için ormandan odun topladık. Bizden farklı bir yöntem izlediklerini gördüm çay yaparken. Büyük bir çaydanlığı alevin üstüne koyup, kulpuna bir sopa takıp, karşılıklı alevin üstünde tutuyorlar. Dış kısmını hep is kaplıyor. Aşağıda köyden insanlar bağırtılarla çağırtılarla bize doğru geliyorlardı. Meğer duman çıkmış, ormanın yandığını düşünüp gelmişler. Sonra bizi görünce geri döndüler. Orada onlarla kaldım. İçinde Dersim kökenli insanlar vardı. Onlar bizim örgütümüzdeki gelişmelerden haberdardılar. Onlarla (o günün mücadele ve örgütsel konularını içeren) siyasi, teorik tartışmalar yaptım. Bahsettiğim komutan bu tartışmalara katılmıyor, yalnızca dinliyordu. Bu arkadaşlardan biri Murat Tosun'du. Ben öğlene doğru onlardan ayrıldım. Onlardan ayrıldıktan sonra sırtın

iki ayrı yamacında olan köylü kadınlar davarı ormana getirmişlerdi. Tam o sırtın başında sınır kavgasına tutuşmuşlardı. Benim tanıdığım kadınlardı. Aralarına girdim. Yapmayın, etmeyin, ayıptır filan. "Bu orman, bu dağlar hepinize yeter" dedim. Nitekim o orman ve o dağlar şimdi insansız. Orada serçe kuşları bile uçmuyor artık. Ben bunları ayırdıktan sonra gideceğim istikamete doğru devam ettim...

Diğer arkadaşla Deş tarafında, bizim taraftarlarımızın da olduğu bir köyde buluştuk. Artık Dersim kırsalında kalmış iki arkadaştık. Çünkü o yeni katılan arkadaşın yeterince deşifre olmadığını düşündüğümüz için evine dönmüştü. Biz diğer arkadaşla şöyle bir karar aldık: O dönemde PKK Eruh baskınını gerçekleştirmişti. Dersim'de de yaygın operasyonlar vardı. Biz de PKK'nın eylemlerini destekleyen, Cunta'nın baskı ve terör politikasını teşhir eden, halkı bir nevi direnişe çağıran, Devrimci Yol imzalı bir bildiri yazıp, bölgede dağıtmayı kararlaştırdık. Yereldeki arkadaşımızı Dersim'in merkezine gönderip malzeme temin ettik. Özellikle yanındaki arkadaşın becerisiyle ilkel bir baskı aleti yaptık ve birlikte tartışıp yazdığımız bildiriyi o gece köyde bastık. Bildiri basma esnasında yanımdaki arkadaş ; "ben biraz dinleneyim" deyip uyudu. Ben ha bire bildiri basıyorum. Yanımda da kimse yok. Abo isminde, o köyün bir delisi vardı. Onun da şöyle özellikleri var: Hiç konuşmaz, bir eve gitmek istediği zaman gidip evin kapısında bekler, kapıyı çalmaz. İçeriden birileri kapıyı açınca hiç sormadan içeriye dalar ve oturur. Çokça da sigara içer. İşte bu Abo denilen kardeşimiz yanımdaydı. Söylenenleri anlayan biriydi. Ben sigara verdim. "Abo" dedim, "sen dışarıda nöbet tut" ve dışarı gönderdim. Şimdi denilecek ki bir delinin tutacağı nöbet ne kadar güvenilir olur? Ama çaresizlik bu ya; bizim oralarda şöyle yaygın bir söz vardır: "İnsan mecbur kalınca anasının dostuna baba dermiş" diye... Benimkisi de o hesap. Abo dışarı gidiyor, iki dakika sonra yine geliyor, ben bir sigara verip tekrar nöbete gönderiyordum. Böylece sabahladık.

Sabah oldu. Bir araziye çekildik. Orada akşamı bekledik. Arkadaş Hozat tarafında bildiri dağıtacak. Ben de Ovacık tarafına doğru yol aldım. Orada dağıtacağım. Sonra belirlenen yerde buluşacağız. Ben yoldayken acayip yağmur yağıyordu.

Geçtiğim dere korkunç bir dereydi. 1938 İsyanı'nda Şahin Ağa'nın üvey kardeşi tarafından başının kesildiği dere... Oradan köye doğru gittim. Ekinler boy atmış, yağmur yağıyor, adeta her yer sel gibi. Biz çantalara koyduğumuz eşyaları naylon torbalara sardığımız için bildiriler ıslanmadı. Karanlıkta dağınık olan köy evlerinin lambaları yanmadığı için, evleri tespit edebilmem güçtü. Köpeklerin havlaması için yabani hayvan misali sesler çıkardım. Sonra bir köpek havladı ve ben de o istikamete doğru yürüdüm. Otlar boyumu aşıyor, adeta suyun içinde yürüyordum. Meğer köpek köyden ayrılmış, köyün dışında bir noktada havlıyor. Sonra bir ev tespit ettim ve oraya gittim. Bir gece orada kalınca Tornova'ya doğru yol aldım. Sabaha doğru bir eve vardım. İlişkimizin olduğu bir evdi. Hatta yaşlı bir teyzemiz vardı. Kendisine Dev-Gençliyim diyordu. Girdim içeriye. Ev dolu, yataklar serili. TİKKO'cu arkadaşlar uyuyor. Dışarda nöbetçi görmedim, var mıydı yok muydu bilmiyorum? Sabahleyin de o köyün ormanında kaldım. Köyden çıkıp Ovacık'a doğru yol aldım. Yoncalı diye bir köyde, Özgürlük Yolu taraftarı olan, benim de çok sevip değer verdiğim ve güvendiğim, sağlıkçı olan İbrahim Katı (İbiş) isimli arkadaşın babasının evine gittim. Tesadüfen o da ordaydı. (Normalde Elazığ'da yaşardı. Arandığım dönemde de Elazığ Devlet Hastanesi'nde, beni sağlık taramasından geçirmişliği vardı. 2015 Şubatı'nda beyin kanserinden kaybettik.)

İbrahim arkadaş; "Bu gece gitme. Sen yalnızsın. Seni sel götürür" dedi. "Hayır, gece köyde kalamam" dedim. Kendi köyüme gittim. Köyden taraftarımız bir iki genci aşağı Tornova'ya, karakolun ve dükkânların olduğu yere gönderdim. Herhangi bir durum olursa bana haber getirin diye. Ben uyudum. Giden gelen olmadı. Gündüz saat bir gibi, bir arkadaş ormandan gelen bir yoldan nefes nefese kalmış şekilde çıktı geldi. "Abi durma", "Her tarafı asker sarmış" dedi. Meğer o gece PKK, Tunceli Çiçekli karakolunu basıp silah almış. Çok yaygın operasyon başlamış. Tornova'yı da asker sarmış. Çıkışlara izin vermedikleri için giden taraftarlarımız geri dönemiyor. Arkadaş bir yolunu bulup çıkıp geldi. Ben hemen Yasak Mıntıka'ya doğru yola çıktım. Benim çantam vesaire hazır. Biraz ekmek falan aldım köyden. Gündüz

gidemeyeceğim için bizim köyün orada bir mağaraya gidip orada kaldım. Ben mağaradan ayrıldıktan sonra operasyonlar devam etmiş. Hatta benim kaldığım mağaranın oraya da gelmişler. Akşamüstü çıkıp Yasak Mıntıka'ya doğru gidiyordum, yolda gördüklerime sesleniyordum. Diğer siyasi hareketlerin oralarda olabilecekleri düşüncesiyle bağıra çağıra "asker geldi, dikkat edin!" diyordum. Dediğim Özgürlükçü Yol taraftarı arkadaş ısrar etmiş, ben kalmamıştım. Eğer orada kalsaydım, o gün ya ölü ya da canlı yakalanmış olacaktım. Yıllar sonra ben cezaevinden çıktıktan sonra, o arkadaşla bir karşılaşmamızda sarılıp selamlaştık. O geceki durumdan dolayı beni tebrik etti. "Sen çok yerinde bir karar verdin, eğer o gece yakalansaydın, ben vicdan azabından ölürdüm" diye bana düşüncesini ifade etti. Nitekim Yasak Bölge'ye geçtim. Daha sonra öğrendim ki; Hozat tarafında kalan arkadaşın anlattığına göre; bir sabah uyandığında her tarafın asker olduğunu görüyor. Üzerindeki silah ve bildiriyi bir yere gömüp, Elazığ'a geçiyor. Ben köyde bildirileri yalnız dağıttım ve bu arada dağda tek başıma kalmış oldum. 1985 yaz başı gibiydi.

Yalnız başınıza kaldıktan sonra neler hissettiniz ve neler yaşadınız?

Karışık duygu ve düşünceler içindeyim. Yalnız başıma ne yapabilirim, bizim gece köylerde kaldığımızda köylülere nöbet tutturma gibi bir anlayışımız ve tarzımız olmadığı için geceleri uyku mu uyuyacağım, nöbet mi tutacağım, bu yalnızlık nereye kadar devam edecek diye kara kara düşünmeye başladım. Bir zamanlar o bölgede heyecanla, coşkuyla, zevkle kalabalık bir arkadaş grubuyla faaliyet yürütürken şimdi yapayalnız kalmış bir insandım.

Uğradığım tüm ilişkilerimiz niye yalnızsın, diğer arkadaşlar nerede diye sorgu sual ediyorlardı. Ben de ilişkilerimizin konumuna göre; kâh olayın içyüzünü açıklıyordum kâh sorulanları geçiştirmeye çalışıyordum. 1984 sonbaharına kadar arkadaşlarla toplu kamp kurmuşuz oralarda kalmışız, şimdi yapayalnızım. Ayısı var, çakalı var, gecesi gündüzü var, nerede, ne zaman başıma ne geleceğini bilmiyorum. Gece

bir yerden yuvarlansam, bana el atacak kimse yok. Korkum endişem yoktu artık alışmıştım gece gündüze. Duygusal anlamda duygulanmamak, yalnızlığı yaşamamak da mümkün değil. Çeşmenin başında arkadaşla oturmuştuk sigara içmiştik, hepsi gözümün önüne geliyor. Elazığ'daki arkadaşa haber gönderiyorum gel diye, o da "sen gel" diyor. Gel diyor ama daha önce konuşmuştuk, ne yapacağımız tam belli değil iken buralardan ayrılmayalım, demiştik. Hiç olmazsa burada kendimizi koruruz, Cunta güçlerinin eline geçmeyiz diye düşünüyorduk. Sonra ben buralarda epey kaldım.

Belli bölgelerde operasyonlar oluyordu. O dönemde operasyonda şöyle taktik izleniyordu: Konumlandıkları noktadan sabahleyin büyük bir bölgeyi tarayacak şekilde, genişçe araziye yayılarak bölgeyi tarayıp, sıfır noktasında akşam buluşup geri, mekânlarına dönüyorlardı. Bu esnada ben de en güvenilir bölge kendi köyüm olduğunu düşündüğüm için o bölgeye gittim... Bir gün yine operasyon yapılıyor, ben daha önce yaylada tuttuğumuz stratejik bir noktadayım. Bizim köyün davarı, benim olduğum noktaya doğru geldi, davarda kız kardeşlerim, Yusuf Köse isimli genç bir taraftarımız ve Musa Çim isimli Halkın Kurtuluşu taraftarı biri orada olduğumu gördüler. Uzaktan dürbünle, bana doğru geldiklerini izliyordum. Davar da askerin geldiği istikamete doğru gidiyordu. Benim kaldığım bölgeye bir kilometre yaklaşacak şekilde asker geldi, çobanlar ise benim orada olduğumu bildikleri için, bana duyurmak amacıyla kurtlar geldi diye bağırmaya başladılar. Ben de dürbünle izliyorum. Onlar bana bayağı yaklaştı yine yağmur ve sis başladı benim görüş alanım daraldı, olduğum yerden biraz daha araba yoluna doğru indim, sis biraz dağılınca dürbünle bakmaya çalıştım. Sonra bir baktım ki Tornova tarafından asker dibime kadar gelmiş. Hemen o indiğim yerden tekrar ormana doğru çekilmeye başladım. Ben çekilirken askerin biri, terörist var, ben gördüm deyince, Muhtar (Hıdır Çakır) yok, o yabani hayvandır vesaire, demiş. Ben epey zaman orada kaldım kimse ile haberleşemiyorum, şehre de geçemiyorum.

Yine ben bu noktada kalırken ailemin haberi vardı. Bir gün öğleden sonra yine dürbünle etrafı gözlüyordum, baktım köyden bir kadın çıktı, bana doğru geliyor, epey yaklaştıktan

sonra gelen kadının annem olduğunu anladım. Onu karşılamaya kalktım tam bana yetişirken oturduğu yere çömeldi, annem hastaydı, baktı etrafına "oğlum sen niye yalnızsın, arkadaşların nerede, nereye gittiler, sen niye gitmiyorsun, niye yalnız kaldın buralarda" diye ağlamaya başladı, "paran mı yok, paran yok diye mi gitmedin?" dedi, elini koynuna koyup koynundan 20 TL para çıkardı, verdi bana "al şu parayı, baban bunu borç almıştı, evde un yok, un alacaktık" dedi, "git her yer asker kaynıyor bu dağlarda nasıl yalnız kalıyorsun" dedi. Ben de "anne ben bölgeyi biliyorum asker bana yaklaşamaz, kendimi korurum, sen merak etme" dedim ve parayı almadım. "Oğlum, ziyarete (Kocosori) gittim senin için kurban kestim, gece orada yattım, rüyamda kurbanını köpekler aldı, götürdü, yedi, buna çok ağladım" dedi. Sonra bizim eve benim de tanıdığım Baki isminde bir derviş gelmiş, annem ona inançlarımız gereği ipe baktırmış. İp olayı dediğim şudur; üç ayrı renkte boyanmış yünden oluşmuş beş on santim uzunluğunda, derviş dediğimiz kişi ipi her iki ucunu, iki elinin işaretparmağı ile başparmağı arasına alarak hafifçe gevşetip gererek konuşuyor ve gelecekten haberler veriyor. Derviş, anneme "bak senin oğlun bir ardıç ağacının altında Hızır Aleyhisselam'ın iki kolunun arasında oturuyor, korkma oğluna bir şey olmaz" demiş. Annem biraz rahatlamış ve bana da bu durumu anlattı. Ben biraz rahatladım sonra oradan ayrıldım, bir daha da annemi görmedim.

Mecbur kaldıktan sonra, daha önce muhtarlık yapmış bir köylümüzü (Ahmet Çim) çağırdım, Elazığ'daki arkadaşla görüşmeye ve bir de yolların durumu konusunda bilgi getirmesi için gönderdim. Köyün dışında bir noktada buluştuk, yollar çok sıkı, dedi. Arkadaş da senin Elazığ'a gelmeni istiyor, dedi. Biz konuşurken, çok güçlü bir yağmur bastırdı, bastıracak. Ayrıldık... Yağmurdan kurtulmak için gözüme kestirdiğim bir taş altı yer buldum kendime. Taş, Tornova ile Yasak Mıntıka arasındaki araba yolunun yanı başında. Yalnız öyle yağmur yağıyor ki dereler taşıyor yağmur taşları sürüklüyor. Ben o taşın altında, serdim battaniyeyi, çantamı koydum başucuma, silahımı yağmurdan koruyacak şekilde koynuma aldım, radyoyu da açtım, BBC haberlerini dinledikten sonra yattım. O gece sabaha kadar kardeşlerim; bu gece o nereye gitti, sellerle

mi gitti, kurtlar mı yedi, diye dövünüp ağlamışlar meğer. Halbuki ben o gece çok rahat bir uyku çekmiştim çünkü öylesi bir gecede operasyon yapılması imkânsızdı... Ayrıca öylesi bir gecede benim de, o mekânları paylaşan yabancı hayvanlar da tıpkı benim gibi korunak yere sığınmışlardır, gezmeleri mümkün olmayan bir geceydi çünkü...

O dönem ben köyümün ormanlarında kaldım bir hafta, on gün kadar... Bizimkilerle ilişkim var ekmek falan getiriyorlar. Ekmekleri gece dışarı bir noktaya çıkarıyorlar, oradan alıyorum... Yalnız çok korkunç bir yerde, üstelik yalnız kalıyorum. Kimse nerede kaldığımı bilmiyor. Orada bölgeyi tarama operasyonlarını vesaire izlemeye çalışıyorum. Yalnız, dezavantajım su yok orada. Orada zar zor akşam oldu mu gidip arkadan bir çeşmeden su alıyorum... Su aldığım yer adeta sızıntı diyebileceğim miktarda suyun aktığı fakat suyu çok güzel ve çok soğuk olan bir çeşme. Ancak bir matara yarım saate bile dolmuyor... Bu bahsettiğim nokta aynı zamanda daha önce çocukluğumda bizim yayla tuttuğumuz, aynı zamanda da kutsal sayılan bir ziyaret yeri. "Gemi" dediğimiz ormanlık bir yer... Geceleri bir tarafta radyo dinleyip dünya ve ülkede gelişmeleri takip etmeye çalışırken, gündüz de operasyonların durumunu dürbünle takip ederken, bir diğer taraftan da o yaylada geçen çocukluğumu kafamda canlandırıyordum. O ziyarette kestiğimiz kurbanlar, dağıtılan lokmaları hatırlarken karmaşık duygular içinde kalıyordum...

Orada bana ayılar da rahat vermiyordu. Gündüz davar vesaire geliyor, gece kimse yok ama akşama doğru ayı geliyor suya gidiyor. Baktım bir ayı geliyor, anladım çeşmeye gidecek... peşinde de iki yavrusu var... ben açık araziye çıkamayacağım için, önüne taş attım, ayı bir yavrusuyla geri döndü. Diğer yavru dönmüyor! Ayı geliyor pençesiyle yavrusunu geriye doğru tutup atıyor, yavru yine gitmiyor. O esnada ayı yanlamasına ormana gitti, biliyorum yan taraftan çeşmeye inecek. Gece oldu, ben su almak için çeşmeye indim... Çeşme batmış halde çamur, su alamadım... O gün susuz kaldım... İkinci gün oldu, bir baktım yine aynı saatlerde bir ayı daha geldi... Ben yine açığa çıkmamak için taş attım, bu pek aldırış etmedi, homurdanıp kafasını salladı, bunun erkek ayı olduğunu anladım... (Bizim orada ayıya genellikle Hasan Efendi

derler, Xalo derler, bir de kuyruğu kısa olduğu için Kolo diyorlar... Ayı bu Kolo sözüne çok alınır. Bizim orada Hasan Efendi sözünü şundan kullanırlar: Bir efsanedir, anlatılır. Güya koyun sürüsü olan Hasan isminde zengin bir adammış. Bir gün koyun sürüsünü kırparken, Hızır Aleyhisselam bir fakir kılığına girip, bundan yün istiyor. Bu da yün vermiyor. Hızır da Hasan'a beddua ediyor. Bu yünler senin üzerine post olsun, sen ayı olup ormanlara giresin diye ve öyle oluyor... Orman yoluna dayanırken arkasına dönüp omuzu üzerinden bir iki kez geriye bakıyor; yani, adeta Hızır'dan af diliyor... Hızır da "git git, senin yerin ormanlardır" diyor. Efsane bu ya ama biz hepimiz biliriz; ayı ile karşılaştığımızda, ayı dönüp gitmeye başladığında bazen duraklayıp omuzu üzerinde hep geriye bakar.) Bizim ayıya dönecek olursak; ayı tekrar çeşmeye doğru yol almaya başladı. Ben de olduğum yerden seslice; "Hasan Efendi nereye gidiyorsun?" dedim. Bir bana baktı –tabii korkunç görünüşe sahip bir hayvan–. Ben bir elimle şarjörü çıkardım, boş Kaleşin mekanizmasını çalıştırdım. Silahın çıkardığı sesle, ayı yan tarafa ormana yöneldi, ben çeşmeye gideceğini düşündüğüm için karanlık çökmeden ondan önce çeşmeye indim.

Ben ayıdan önce indim çeşmeye, ağaçların uzunluğu beş altı metre. Korkunç bir dere orası. Oraya tek başıma gittim. Elimde el feneri, silah ile bekliyorum matara dolsun diye. Ayı bağıra çağıra odunları kıra kıra geliyor çeşmeye, direkt gelmiyor çeşmenin üst tarafına geldi, sol tarafıma geçti, aramızda ancak on metre var, sonra oturdu. Ben o esnada elimdeki el fenerini gözlerine tuttum, bir bağırdı bir bağırdı, o dere yankı yaptı sanki güçlü bir bomba patlamış gibi, dereden aşağı doğru kaçtı. Ağaçları dalları kırarak, kaçtı gitti. Ben suyu aldım, yerime geçtim, gece attım battaniyeyi, yatıyorum, artık burada kalamayacağıma karar verdim, yalnız başıma bu işlerin olamayacağını anladım. Haber verdim anneme, bana üç dört gün yetecek kadar yağlı gömbe yapmıştı, akşam karanlığında yukarıda belirttiğim gibi yine Yusuf Köse ve Musa Çim isimli arkadaşlarım gömbeyi alarak bulunduğum ormana geldiler.

Bir birey olarak sizi orada tutan şeyi, gelecek düşüncesini, sevdiklerinizi, dağda olduğunuz zamanki duygularınızı anlatır mısınız?

Her şeyden önce bizim de insan olduğumuzu unutmamak gerek. İdeallerimiz amaç ve hedeflerimiz vardı. Bunları gerçekleştirmek için bilinçli olarak bu yolu tercih etmiştim. Kafamda hiç kuşku yoktu. İnsanız, duygularımız var, geride bıraktığımız insanlar var, bizi doğuran, büyüten insanlar var, ailelerimiz vardı. Kimilerimizin ailesi çok yoksuldu. Bu faaliyeti sürdürürken, bir taraftan ailelerimizin gördüğü baskılar vesaire duyuyor ve görüyorduk, bizi üzüyordu bunlar. Böyle olmasaydı ailem böyle duruma düşmezdi diye bir sürü şey de aklıma gelmiyor değildi ama yapılacak bir şey yoktu. Bizi kimse zorlamamıştı. Biz devrimci mücadeleye, gelecek mücadelesi diye ifade ettiğimiz yaşam biçimine, kimsenin zoru ile teşviki ile bize bir şeyler vaat edilerek çıkmış değildik. Yaşanan zulüm baskılara karşı bir başkaldırıydı; bu yüzden çok fazla arkamıza bakmıyorduk. İnsani ihtiyaçlar bağlamında da bizim gecemiz gündüzümüz her konuda hareketimizin geleceği içindi. Kendimiz bunu amaçlamıştık, bunun dışında bir şey düşünmüyorduk. Kimisi nişanlı, kimisi sözlü, kimisi evliydi. Özellikle kamp yerlerinde dinlenirken uykuya çekildiğimizde, kendi başımıza kaldığımız dönemlerde bunları düşünmemek, göz önünde bulundurmamak elde değildi

Ama dediğim gibi biz bütün bunları soğukkanlı bir şekilde bağrımıza basıp, yarın ne yapacağımızı, nereye gideceğimizi düşünüyorduk ve yarın nelerle karşılaşacağımızı bilemiyorduk. Bu anlamda kendimizi pek düşünmüyorduk ama dediğim gibi bu söylediklerim, bunları hiç düşünmedik, aklımıza gelmedi, anlamına gelmez. Kendimizi düşünmeye bıraktığımız zamanlar da oluyordu. Bunun ötesinde bu konuda fazla söyleyecek bir şey yok. Bizim amacımız devrimi gerçekleştirmekti, amacımıza ve hedefimize ulaşmaktı. Nitekim bu konuda onlarca yüzlerce arkadaşımızı kaybetmiştik. Bunları hiçbir zaman aklımızdan çıkarmıyorduk, tüm gücümüzle kendimizi bu mücadeleye vermiştik. Bir bilim insanının dediği gibi "teori gridir ama bay dostlar, hayat ağacı yeşildir". Bu amaçları gerçekleştiremedik fakat bu bir

mücadeledir, kuşaktan kuşağa devam edecektir. Biz nasıl miras aldıysak gelecek kuşağa devredeceğiz. Tabiri caiz ise yolcular ölür ama yolculuk devam eder.

Arkadaşlar arasında yaşadığınız komik ya da sizi etkileyen günlük olaylardan bahseder misiniz?

Aramızda şakalaşmalar, bazen hoş olmayan tartışmalar olmuyor değildi. Kırsal alan mücadelesi kolay bir mücadele değildir. Bir tarafta düşman, bir tarafta muhbirlik ağı, bir tarafta doğa şartları, bir tarafta gerek dışarıda, gerek cezaevlerinde olan arkadaşlarımızın gördüğü zulüm ve işkenceler moralimizi bozuyordu. Bunlar bizi olumsuz etkiliyordu. Kimi zaman anılar anlatılır, güldüğümüz, neşelendiğimiz anlar da oluyordu.

Unutmadığım bir iki anımı da anlatırsam, birisi tarihini hatırlamıyorum Yasak Mıntıka'da Bodik ormanlarındayız. Ormanlar daha yaprak açmamış ama kaldığımız bölge güney olduğu için kar erimiş, yavaş yavaş çevre yeşillenmeye başlamıştı. Hazırlandık, kuşandık, tam karanlık çökmeden yola çıkacağız, radyoyu açtık. Gümbür gümbür bir ses. Radyoyu bir taşın üzerine koyduk. Bütün arkadaşlar adeta kafalarımız birbirine değecek şekilde radyonun başına üşüştük. Radyodaki ses ilk duyduğum Belkıs Akkale'nin sesiydi. Söylediği türkü de "Dağlar seni delik delik delerim" adlı parçasıydı. Türkü bittikten sonra hepimiz bayağı efkârlanmıştık.

İkinci bir anım ise, yine bir gün Yasak Mıntıka'da yerel birimimizle beraberim. Bir köyde dört arkadaşız, ev küçük, tek göz, ev sahibi de yeni evli, küçük çocukları da var, iki yatak bize serdiler, bir yatak da kendilerine. Gece ben uyurken baktım bacaklarımın arasında bir el dolaşıyor, baktım hocanın eli. Dedim hoca ne arıyorsun, dedi benim Ondörtlüm nerede, dedim senin Ondörtlü'nün benim bacaklarımın arasında ne işi var. Sabah olup da yola çıktığımızda hocam kayıp Ondörtlü'nü buldun mu, deyip gülüşmüştük. Aramızda böyle komik şeyler yaşanıyordu.

Sık sık bağlama çalıyorduk. Sevda türküleri, aşk türküleri de söylenirdi. Bir arkadaşımız çok güzel bağlama çalardı. Özellikle "yâr gül ister benden zemheri ayında" diye başlayan

türküde "mor sümbüller açsın da gidelim" dediğinde, ben adeta kendimden geçerdim. Arkadaşlar gülerdi, Turgay yine kendinden geçti, derlerdi. Bu veya buna benzer durumlarda birbirimize takılırdık.

Yine bir arkadaşın çok sevdiği ve sürekli söylememi istediği bir türkü vardı. Bu türkünün sözleri hatırladığım kadarıyla şöyleydi; "Köyüm sana, gurbet bana, ara ki bulasın beni, ben bağrıma taş basarım, ara ki bulasın beni, cesedini seller alsın, emeğini eller alsın, muradın gözünde kalsın, ara ki bulasın beni" diye devam eden bir türkü idi. Bunu söylediğimde o arkadaş kendinden geçerdi.

Ayrıca Dersimli olup Dersim'de mücadele verip şu türküyü bilmemek ve söylememek mümkün mü, "Dersim dört dağ içinde, gülü var bağ içinde, Dersim'i hak saklasın, bir yârim var içinde". Bu türküyü uygun yer ve zamanda toplu olarak da söylerdik.

Işıkvuran köyü, Aktaş mezrasında 70-75 yaşlarında aksakallı bir dedemiz vardı. Bu aynı zamanda dini önderdi. Her yerde "benim tüzam Dev-Genç tüzasıdır" (Benim tüzüğüm Dev-Genç tüzüğüdür), diyen bir dedeydi. Bahsettiğim bu arkadaşımız saz çaldığında deyişler söylerdi, bu Dede de uzun sakalını toplayıp ağzını kapatır şekilde gözyaşlarına boğulurdu. Yine Çemberlitaş Pozivenk mezrasında Yeşil Amca adında bir amcamız vardı. Bu nerede bizimle karşılaşsa, kâh tekli kâh paket ile sigara alır, bazen sigara parasını da alırdı. Köylülerin de tembihi üzerine bir gün Yeşil Amca'nın evine gittik. Yeşil Amca bizden önce eve girdi. Tek göz büyük bir evde oturur, kap kacak yerde dururdu, Amca bize yer göstermeden kapların içine daldı. Bir iki tencere ve çaydanlıkları aldı. Evin bir köşesine koydu ve önünde oturdu. Çocukları, tencere ve çaydanlığı ver, arkadaşlara yemek ve çay yapalım, Yeşil Amca, arkadaşlar yemek yemez çay içmez, diyordu. Bizim zaten amacımız Yeşil Amca'nın bu tavırlarını görüp yaşamaktı. Sonuçta yemeği yemeden kalktık. Çıkarken de hiçbir şey olmamış gibi, Nuri hele bir sigara ver demez mi? Tabii ki o bizim Yeşil Amca'mızdı, sigarayı da verdim.

1981 yılında Kulaksız Yüzbaşı'nın yürüttüğü operasyonlar biraz hızını kaybedince, biz kamp yerimizi değiştirmek istedik. İkinci gece yola çıkacağız ama ilk gece ne olduysa

su alamadık. Doğal olarak gündüz susuz kaldık. Su olmadığı için ekmek de, yemek de yapamadık. Çünkü o kampta, biz ince sal (taş) üzerinde ekmek yapardık. O sallar ısındıkça çatlardı, yenisini koyardık. Yiyecek bir şey yapamadığımız için, bölgeyi iyi bildiğimden, kaldığımız yere yakın bir yabanarmudu olduğunu biliyordum. Bir arkadaşı aldım, falan yerde armut var, toplayıp getirelim, külün altında pişirelim, dedim. Gittik, ayı armudu yemiş. Elimiz boş geri döndük. Bizden armut bekleyenlerin de umudu kırılmış oldu. Hazırlıklarımızı yaptık bir taraftan BBC'yi dinliyoruz, BBC'de bomba gibi bir haber, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat bir suikastle öldürüldü diye. Elimizde biraz tereyağı var, erittik biraz da şeker koyduk, helva yaptık, sayımız kalabalık, her birimize yarım kaşık helva düştü... Karanlık çöktü, yola çıktık, gideceğimiz ikinci kamp yerine zamanında ulaşmak için hızlı yol almamız lazım. Ama hem açız, hem de yükümüz ağır çünkü yanımızda erzaklar ve kap kacak var. Dumantepe köyüne vardık, Seyit Rıza'nın konağında, genç kızı bizim taraftarımız olan bir amca otururdu. Müthiş de ata binen bir kız. Bizi görünce sarıldı, siz neredesiniz, operasyonda ne yediniz ne içtiniz, diye sordu. Biz de bir yaramazlık yok, yolumuz var, acele bize ekmek hazırla, dedik. Ekmek yok, bekleyin sacı kurup ekmek yapayım deyince, biz de olmaz gecikiriz, dedik. O zaman iki tane yufka ekmeği var, dedi. Biz iki arkadaş oturduk ayranla yedik. Gittik, arkadaşlar ekmek bekliyorlar, ekmek yok, yapılmasını da bekleyemezdik, dedik. Bir arkadaş, benim silahımı alın, askerle karşılaşsak da ben silah kullanamam çünkü çok açım, dedi, zar zor gidip kamp yerine ulaştık.

Bir ayı aşkın bir süredir yıkanmamıştık. Ben kamp yerine geldiğimizde biraz büyükçe olan çaydanlıkta su ısıttım, bir arkadaş da kafama dökmek suretiyle bir kerelikte olsa sabunlanarak yıkandım. Gece dere geçişlerinde, yağmur kış karanlık gecelerde ihtiyaç halinde kullanmak için el feneri taşırdık. El feneri genellikte bende olurdu. Bazen uyku tulumu içinde bu fenerin ışığında kitap okurdum, doğal olarak piller erken biterdi. Bir gün bu kampta nöbetim bitti, diğer arkadaşı nöbete kaldırdım, arkadaş bizim ekibin sorumlusuydu, meğer tulumun fermuarını tam çekememişim, ışık dışarıdan

görülmüş, arkadaş ışığı fark etmiş. Birden fermuarın aşağıya çekildiğini gördüm. Arkadaş kendine has şivesiyle abooo seni fener hırsızı seni, bu piller bunun için mi bitiyor, dedi ve feneri kendisi aldı.

Dersim'de özellikle gençlerin çok fazla söylediği bir parça vardı, beni de çok etkilerdi, o parça Kürtçeydi, Dersim'de anlatıldığına göre bu parça TİKKO örgütünün Dersim bölgesinde önde gelen, daha sonraki TİKKO bölünmesinde Doğu Anadolu Bölge (DAB) Komitesi'nin başındaki Deniz kod adlı arkadaşın, ölen bir gerilla kadın arkadaşı için yazdığı söyleniyordu. Kürtçe söylenen parçanın Türkçe karşılığı şuydu: "Gözüm kör olsaydı, yüzünü görmeseydim, ben nereye gideyim nasıl edeyim seni unutayım, ben seni unutamıyorum neden yalan söyleyeyim, arkadaşım nereye gidiyorsun, beni neden yalnız bırakıyorsun, ben sensiz yapamam" diye devam eden bir türküydü.

Düğünler oluyordu halkla birlikte halay çekerdik. Kesinlikle içki türü şeyler içmezdik. O tür şeylere çok dikkat ederdik, özellikle düğün olduğu gecelerde de çok uyanık davranırdık, bizim için o günler tuzak günleri olurdu. Şöyle bir olay daha anlatayım, bir köyden bizim köye gelin gidecek, gelin benim teyzemin kızı. Gündüz bizim köyü karşıdan gören bir ormana yerleştik, dürbünle izliyorduk. O akşam köyde bizim eve gittik. Bizimkiler yan komşuda (Telo Amca'nın evinde) karakol komutanı ve dört beş tane asker var, düğüne gelmişler, dediler. Bizim evle düğün evi arasında beş on metre var. Biz geçtik bizim eve, niye gelmişler, diye sorduk düğün sahibi davet etmiş. Daha sonra yemek yedik, onlar çıktıktan sonra biz de çıktık; özellikle düğünlere gitmemeye çalışıyorduk.

Siz dağdan ne şekilde indiniz? Nereye gittiniz, kiminle ilişki kurdunuz?

Gelen arkadaşlara da ifade ettim "yalnız olmuyor gideceğim buralardan" dedim. Bizim taraftar olan genç arkadaş Yusuf Köse "sen gece bu ormanda nasıl kalırsın" dedi, "sen merak etme ben alışkınım" dedim, yürüdüm devam ettim yoluma, onlar döndüler. Yine o büyük ormanın bir noktasında

gece yattım. Öğleye doğru kalktım, bir dereye doğru gittim. O dere daha önce orta bölgeden Yasak Mıntıka'ya geçerken kullandığımız bir yoldu. İkinci gece Munzur çayı üzerindeki Tilek köprüsünden karşı tarafa geçip Hozat bölgesine geçeceğim. Köprüyü karanlık çöker çökmez geçmem lazım çünkü köprülere pusu kuruyorlar. Gündüz gözüyle köprüyü denetim altına almam lazım, köprünün arka kısmı da uçurum ve küme halinde seyrek ormanlar mevcut, bir küme ormanın içinde köprüyü görecek şekilde oturdum. Baktım yukarıdan taşlar yuvarlanıyor meğer arkadaşlar akşam köye gittikten sonra sabah asker basmış köyü, köyde Metin Çakır isimli arkadaşa "bizi Baba kömüne götür" demişler, Baba kömü de benim köprüyü gözlemlediğim noktaya yakın. Akşam bana ekmek getiren Halkın Kurtuluşu taraftarı arkadaş Musa Çim, benim o bölgede olduğumu biliyor. Bildiği için "komutan o arkadaş yolu bilmiyor, sizi ben götüreyim" diyor ve askerle birlikte Baba kömüne geliyorlar. Sonra komutan "buradan aşağıya Tilek köprüsüne inelim diyor" çünkü orada Ovacık-Tunceli karayolu geçmektedir. Oraya doğru yöneliyorlar, yukarıdan aşağıya yuvarlanan o taşlar onların ayaklarından yuvarlanan taşlardı. Arkadaş benim orada olduğumu bildiği için "komutan buralar uçurumdur, karanlığa kalırsak asker kayalıklardan düşer, geri dönelim" diyor ve komutanı ikna ederek geri dönüyorlar. Eğer geri dönmeyip gelseler muhtemelen karşılaşacaktık çünkü benim de o küçük ve seyrek ormanda, o sert zeminde ve yamaçlarda manevra yapma kabiliyetim yoktu. Bu olayı da böyle atlattım.

Gece karanlık çökmeden ben koşarak köprüyü geçtim, karşıda Zımayik denilen Yoğunçam köyü mezrasına gittim. Tanıdığım köylülerdi, kapıya vurdum lambayı söndürdüler, ben kendimi tanıttım çünkü beni tanıyorlar, ben "ekmek falan istemiyorum" dedim, "gündüz buralarda asker falan var mıydı" diye sordum, ses vermediler. Ben "korkuyorsunuz biliyorum ama asker varsa öksürün" dedim yine ses yok. Ben çıktım oradan da uzaklaştım. Yine karşıma ayı çıktı ama aldırış etmiyorum sonra gideceğim eve yakın bir yerde kaldım. Orman çıplaktı çünkü tırtıllar yaprakları yemiş, kendimi kamufle etmek için çevreden çalı çırpı topladım, kendime kalacak bir yer hazırladım. Tırtıl sadece orman yaprağını

yeyip bizi açıkta bırakmakla yetinmiyor, insan vücudunda müthiş kaşıntı ve kabarmalara sebebiyet veriyor.

O akşam yakınımdaki güvendiğim ve sağlam bir taraftarımızın evine uğradım. Arkadaşa "şehre gideceğim, yalnız kalınmıyor buralarda" dedim, benimle gelmesini söyledim. Bu aynı zamanda ana tarafından da yakın bir akrabamdır. Evden çıktık ve ev zaten ormanın içinde, evden biraz uzaklaşınca karşımıza yine bir ayı çıktı. Silahım bu arkadaştaydı, vurmak istedi, ben engelledim, elli yüz metre ilerledik ayı tekrar önümüze çıktı, bu sefer arkadaş bir mermi sıktı, esprili bir şekilde "keşke sıkmasaydın, aslında bu ayı "gitmeyin etmeyin, kaç senedir bu mekânları birlikte paylaşıyoruz, bizden ne zarar gördünüz diyor" dedim. Sabaha doğru Deşt bölgesinde bir ormana geldik. Kaldığımız yer dik bir yamaçtı, gece yatarken sık sık aşağıya doğru kayılıyordu, arkadaş deneyimsiz olduğu için ben de kendisine "ayaklarını bir ağacın gövdesine daya" dedim. Gece alışık olmadığı için baktım üşüyor, üzerimdeki parkayı çıkardım verdim.

Sabah erken arkadaş kalktı köye gitti, köylüleri tanıyor. Benim verdiğim isme gidecek, o arkadaşı Tunceli merkezine gönderip, merkezdeki arkadaşlar gelip beni bulunduğum noktadan alacaklar. Arkadaş köye gittiğinde, köylüler hâlâ doğru dürüst uykudan uyanmadıkları için arkadaş bir evin önünde oturuyor. Askerin geldiğini görünce kalkıp içeri giriyor. Asker o eve de geliyor, geline soruyor "evde kim var" diye, gelin de "bir misafir var ama tanımıyorum" diyor. Kimsin falan derken arkadaşı bayağı bir dövmüşler. O esnada köylüler geliyor, arkadaşı da tanıyorlar, asker soruyor "buraya niye geldin", "O da bu köyde orman kesimi var, benim de orman kesme motorum var, iş almak için geldim" diyor. Köylüler de onaylıyor. Asker de üzerinde durmuyor ve salıveriyor. Bu arkadaş geri yanıma geldi, durumu izah etti, "ben gerekeni köydeki arkadaşa söyledim, kaldığın noktayı da belirttim, arkadaşlar gelip seni alacaklar" dedi. Ben üzerimdeki tesisatımı yani silahlarımı arkadaşa verdim, o geriye evine döndü.

Köydeki arkadaş da gidip merkezdeki arkadaşlarla görüşmüş, bana gelen habere göre bir minibüs gelip beni alacak. Bir gün sonra, onlar da bana beyaz bir minibüs göndermişlerdi. Yolu gözlediğim için gelen minibüsü gördüm, bana yakın bir

noktaya geldi, ben ormandan indim, minibüse binip arka koltuğun sol tarafında oturdum. Şoför ile sadece merhabalaştık. Çünkü bana gelen habere göre, Tunceli girişinde 365 gün kontrol noktası olduğu için arkadaşlar beni Tunceli dışında yol kenarında bırakılan bir siyah Mercedes'in yakınında Munzur çayında olta ile balık avlıyormuş gibi yoldan görünecek şekilde beni beklediklerini söylemişlerdi. Minibüs Deşt karakolunun önüne gelince, askerler minibüsü durdurdu. Selam vererek içeriye doluştular, meğer Tunceli'ye gideceklermiş, ben duruma sevindim, artık güvencedeyim dedim kendi kendime. Yani o şekilde gitsem de arama noktasından direkt geçerim. Sonra ben Tunceli yakınında yukarıda bahsettiğim ve balık tutan arkadaşı gördüm, ben burada ineyim dedim, askerler yol verdi ve minibüsten indim.

Oradaki arkadaşla görüştüm, o kontrol noktasından arama yapılmadan geçtim. Tunceli merkezinde berberde tıraş oldum, yemek yedik ve o arkadaşla birlikte Elazığ'a gittik. Beni Elazığ'a getiren arkadaş "yolcu yolunda gerek" dedi ve döndü. Sonra Elazığ'daki arkadaşla epeydir görüşmemiştik, oturduk sohbet ettik, arkadaş dedi biraz gezelim gelmişsin buraya. Yıldızbağları'na doğru çıktık, normalde bizim o taraflara gitmememiz gerek çünkü aramaların sık olduğu yerler. Burası Dersimlilerin olduğu bölgedir. Biz yavaş yavaş oraya geçtik Hozat-Elazığ yolu var, tam oraya geldik çarşıya yöneleceğiz, bir baktık tezgâhı kurmuşlar arama var. Resmi ve sivil bir grup polis yolu kesmiş, biz de oradan geri dönemeyiz, geri dönsek dikkat çeker, direkt üstlerine gittik. "Kimlik" dediler, kimliklerimizi çıkardık, kimliklerimiz sahte kimlikler. Üzerimizi aradılar, ne iş yaptığımızı sordular, arkadaşın üzerinde iki üç saat çıktı "bunları ne yapıyorsun" dediler vesaire ama geçtik oradan da. Elazığ'da birkaç gün kaldık, sonra o arkadaş daha önce gittiği için bizim bir taraftarın evinde kalıyor, ben de bu evde kaldım fakat baktım olmuyor.

İstanbul'a geçme kararını nasıl aldınız? Oraya ilk gittiğinizde neler yaptınız?

İstanbul'a gelme noktasında kalmıştık en son. Biz arkadaşlarla siyaseten nasıl, nerede, neler yapacağımız konusunda

pratiğe yönelik pek bir şey konuşmadık. Çünkü bizim hayata tutunma ve hayatta kalma ve barınma gibi sorunlarımız vardı ilk etapta. Ama bir noktada nettik, yurtdışına yani Avrupa'ya gitmeyecektik. Barınma sorunu yüzünden İstanbul'a gitmeye karar verdim. Çünkü orada akrabalarım, köylülerim yine Dersim'den çeşitli köylerden bizim taraftarımız arkadaşların olduğunu biliyordum. Ben otobüse binip "İstanbul'a gidiyorum" dedim ve 1985 sonbaharı gibi İstanbul'a geldim. Ne telefonum var, ne yol biliyorum, ne de adres biliyorum, gittim öyle. Bildiğim kadarı ile Kumkapı'da çalışan köylülerim var ama onları hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Topkapı'ya gelip oturdum, ne yapayım diye, düşündüm.

Daha önce kırsaldayken Hıdır Aslan isimli arkadaşımız idam edilmişti, onun cenazesini köyüne getirmişlerdi, biz de ailesine başsağlığına gitmiştik. O zaman İstanbul'da çalışan Hıdır'ın yakını bir arkadaş da köye gelmişti, bir gece beraber kaldık. Bize bir gün "ayağınız İstanbul'a düşerse Laleli'de hangi esnafa sorarsanız beni bulursunuz" demişti. Ben de "oralara nereden geleceğiz, biz oralara gelemeyiz, bizim meskenimiz dağlardır" demiştim. Ondan sonra bu durumlar olunca aklıma geldi, Laleli'yi geldim, iki üç esnafa sordum; işyerinin adresini verdiler, sonra arkadaş geldi. Yemek falan yedik, akşam beni abisinin evine götürdü, orada kaldık. Yengesi, kimdir diye sordu, "Tunceli'den askerlik arkadaşım" dedi ama yutmadılar. Çünkü bizim Dersimliler, bu konumdaki insanların aranan devrimciler olduğunu bilirler. O gece orada kaldım, sabahleyin "beni Kumkapı'ya götür, bizimkiler vardı orada" dedim. Kumkapı'da bizim köylü arkadaşlarla, aynı zamanda taraftarımız olan Hüseyin Caz'la karşılaştık. Beni aldı Kartal'daki abimin evine götürdü.

Abimin evine gittiğimde babam da oradaydı, babama biz Dersim'de iken kanser teşhisi koymuşlar, tedavi için İstanbul'a gelmiş kız kardeşimle. Ben de babamı Çapa Tıp Hastanesi'ne götürüp getiriyordum. Bir gün yine Çapa'dan Kumkapı'ya yürürken, aniden içinde Dersim sorumlumuzun da olduğu üç dört kişilik Dersim'deki gerilla arkadaşlarla karşılaştım. Bu tesadüf karşılaşmada, ben de onlar da şaşırdılar. Birbirimize sarıldık, o esnada babam bir anlık tereddüt geçirdi. Arkadaşları polis sandı, beni yakaladık-

larını düşündü. Hemen orada bir yere oturup, bir şeyler atıştırdık. Kısa bir süre de olsa sohbet edip, özlem giderdik. Bana ne zaman şehre indin, İstanbul'a ne zaman geldin, ne yapıyorsun, nerede kalıyorsun diye, sordular. Ben de buralardayım, babam rahatsız, onunla ilgileniyorum, dedim. Arkadaşlar zaten babamı tanıyorlardı, daha sonra babam ben cezaevinde iken öldü.

İstanbul'da siyasi faaliyetlere nasıl girdiniz, kimler sizinle ilişki kurdu, ne tür işler yaptınız?

Arkadaşlar "gel seni yurtdışına yani Avrupa'ya gönderelim buralarda yakalanırsın" dediler. "Hayır, ben yurtdışına gitmem" dedim. Arkadaşlarla ilişkileri sürdürmek için randevulaşıp, ayrıldık. Randevu tarihi geldiğinde buluşma yerine gittiğimde arkadaşlarla buluşamadım. Yıllar sonra arkadaşların randevuya geldiğini, onların da beni göremediklerini öğrendim.

Uzun süre kendi akraba çevremde kalmaya başladım. Çok yoğun bir şekilde tüm gazeteleri, dergileri, elime ne geçerse okuyordum. Türkiye'deki siyasal gidişatı takip etmeye çalışıyor, ilişki kurmaya çalışıyordum. Bir süre sonra Halkın Kurtuluşu'ndan bir arkadaş aracılığı ile bizim arkadaşlarla görüştük. Onlarla sohbet etmeye başladık. Hareketin durumunu anlatmaya çalıştım. Geride kimler kaldı kalmadı, onları öğrenmeye çalışıyorlardı. Ben de mümkün olduğunca genel hatlarıyla aktarmaya çalıştım. Ali Dayı ile telefon ilişkilerimiz devam ediyordu, az da olsa parasal destek olmaya çalışıyordu.

1986 yılı 1 Mayısı'nda biz renkli bir, 1 Mayıs bildirisi hazırladık, çeşitli yerlerde dağıtmaya çalıştık. Benim de içinde olduğum üç dört arkadaş bir araba temin ederek silahlı şekilde Kumkapı tren istasyonuna gittik. Gelecek treni bekliyorduk. Her birimiz bir vagonun kapısının önünde duracağız, trenin hareket etmesiyle elimizdeki bildiri tomarını vagonun içine serpiştirerek, hızlıca yakında bıraktığımız arabaya binip, uzaklaşacaktık. Planı aynen uyguladık. Herhangi bir sıkıntı yaşamadık. İkinci gün *Milliyet* gazetesi "Devrimci Yol taraftarları 1 Mayıs bildirisi dağıttı" diye haber yapmıştı. Biz o

zaman Devrimci Yol taraftarları bir grup devrimci, imzasını kullanıyorduk.

Bu bildiriden sonra, gazetede bu haberi okuyan Yasin Nuri Aydınlı ve arkadaş çevresi bizim kim olduğumuzu, hangi bölgede bulunduğumuzu öğrenmek için arayışa girmişler. Bir süre sonra bizim ilişkilerimize ulaşıp görüşmek istedikleri söylendi. Sonunda bir gün Bakırköy'de bir lokantada Yasin Nuri Aydınlı ile buluştum. Yasin Hoca'yla lokantada yemek eşliğinde sohbete başladık. Tabii ben mazbut bir haldeydim. Zayıf, cılız adeta bir hırka bir lokma devrimci kılığında biriyim. Yasin Hoca da maşallah kara koyun sütüyle büyümüş, cüsseli bir arkadaşımız. Ben kendimi onun yanında bir nokta gibi görüyorum. Arkadaş da genel hatlarıyla hareketin durumunu merak ediyor. O çerçevede benim bu konudaki bilgilerimi öğrenmek istiyor. Ben de Cunta öncesinden o âna kadarki hareketin içinden geçmiş olduğu durumu genel hatlarıyla arkadaşa aktardım. İstanbul Davası'ndan cezaevinde yattığını söyledi. Konuşmalarından da anladım ki 12 Eylül öncesi ve operasyonlar sürecini bilen bir arkadaşımız. Yani kısaca hareketimizin merkezi yapısı yakalandıktan sonra, hareketimizin Karadeniz'den Dersim'e kadar birçok bölgede kırsal alana çekildiğini, bir yıl kadar buralarda faaliyet yürüttüğünü, alınan ortak bir karar sonucu hareketin Ortadoğu'ya çekildiğini söyledim. Bir yıl kadar da orada hareketimizin aldığı darbeler, içinde bulunduğumuz durum, hareketimizin geleceği ve aynı zamanda dünya ve Türkiye siyaseti konusunda uzun eğitim gördüğümüzü ve tartışmalar yaptığımızı, tekrar şehir ve kır gerilla örgütlülüğü temelinde donanımlı bir şekilde ülkeye döndüğümüzü belirttim. Yukarıda bahsettiğim bölgelerde gerilla mücadelesi yürüttüğümüzü, yurtdışında yapılan tartışmalar sonucu ayrılık yaşandığı, bunun kırsala yansıması sonucu, kırda da tartışmalar olduğu, bu tartışmalar esnasında kayıplarımızın olduğunu, bu anlamda kır ilişkilerinin de dağıldığını ve insanlarımızın kırı terk ettiğini anlattım.

Ben arkadaşa barınma sorunumun olduğunu, maddi sıkıntılarımın olduğunu söyledim. Arkadaş o esnada bana bir miktar para verdi, geçici de olsa kalacağım bir yer ayarlayacağını söyledi ve randevulaşarak ayrıldık. Kısa bir süre sonra yine Yasin Hoca ile görüştüğümüzde bir arkadaştan

bahsetti. İstersen bu görüşmelerimize arkadaş da katılsın, dedi. Arkadaşı tanıdığını, onun da Devrimci Yol İstanbul Davası'nda yargılandığını söyledi. Ben de olabilir, dedim. Sonraki görüşmemizde bu arkadaş da geldi. Bana, adının Erdoğan olduğunu söyleyen arkadaşı tanıştırdı ve biz üç arkadaş yakalandığım âna kadar ayrıca cezaevinden çıktıktan sonra tartışma süreci dahil birlikte hareket ettik. Ama ÖDP sürecine Erdoğan katılmadı diye biliyorum.

Yine 1986 ya da 1987 yıllarında, Ankara ve civarındaki Devrimci Yolcular tarafından *1 Mayıs* adıyla bir dergi çıkarılarak, bu dergi etrafında örgütlenmeye ve toparlanılmaya çalışan bir çaba vardı; onlara 1 Mayısçılar deniyordu. Aynı zamanda yurtdışında da *Devrimci İşçi* dergisi çalışmaları çerçevesinde bir çaba gelişiyordu, bir kısım arkadaş da İstanbul'da Devrimci Yol Taraftarları adıyla örgütlenmeye çalışıyordu. Bu birbirinden kopuk çalışmaların koordinasyonu ve ortaklaştırılması amacıyla bir dizi tartışma ve konuşmalardan sonra "Devrimci Yolda Birleşik Devrimci Tavır" imzasıyla iki ya da üç bildiri hazırlayıp Devrimci Yolcular arasında yaygın dağıtımı sağlanmaya çalışıldı. Bu çalışmanın İstanbul ayağında 16 Haziran 2015 tarihinde elim bir hastalık sonunda kaybettiğimiz Mahmut Akyaz'ın da çok fedakâr ve vefalı çalışmalarını da anmadan geçmek olmaz.

Biz bu arkadaşlar dışında hareketin geleceği konusunda başka arkadaş çevreleriyle de ilişki kurduk ve bu ilişkileri geliştirdik. Bu arada Yasin Hoca üzerinden Sedat Kesim'le de benim hazırladığım evlerde bir iki sefer hareketimizin sorunları ve geleceği konusunda tartışmalar yaptık. Yine o dönemde işçi kesimi ile ilişki halinde olan İsmail Hakkı Ovalı ile bir iki toplantı yaptığımızı söylemem gerekir. Türkiye genelinde gençliğin örgütlenmesi faaliyetini de yürütüyorduk. Bu alanda bir hayli ilişki gelişti, Erbay Yucak arkadaşın emeği çok büyüktü. Benim üniversite gençliğinden ilk tanıştığım kişi Kudret Gül'dür. Kudret Gül'ün üzerinden başta hukuk olmak üzere bir arkadaş çevresiyle ilişki geliştirdik. Bahsettiğim süreç 1986 yılı ve o dönemde gençlik pek politik değildi. Cunta her ne kadar yerini siyasi partilere bırakmışsa da önemli derecede toplumun her kesiminde hâlâ etkisi devam ediyordu. Biz de gençliği kâh tanıştırmak kâh siyasete

ısındırmak için Kudret'in de çabasıyla yemekli bir gençlik eğlencesi düzenledik. Bu eğlence bizim gençlikle ilişkimiz açısından olumlu oldu.

Bu süre içerisinde gençliğin bir yayına ihtiyacı olduğu düşüncesine varıldı ve bir derginin çıkarılması çalışmalarına girişildi. Yanılmıyorsam o esnada Erbay yakalanmış Sağmalcılar cezaevindeydi. Benimle gençlik ayağından ilişkide olan daha önce Erbay'ın tanıştırdığı Ragıp İncesağır bu dergi işlerine koşturuyordu. Sanıyorum arkadaş işin teknik yanını da iyi bilen bir arkadaşımızdı. O ilgileniyordu. Bu sırada dergi için para lazım, dedi, ben bir miktar para getirdim, kâğıt temin ettik ve *Demokrat Arkadaş* adlı gençlik dergisi çıktı. Hatta yanılmıyorsam birinci sayıda mı, ikinci sayıda mı, o zaman Erzurum cezaevinde yatan Sedat Göçmen arkadaşımızın gönderdiği Dev-Genç deneyimini anlatan bir mektubu da yayınlandı. Yine o sıralar Aslan Başer Kafaoğlu ve Mustafa Sönmez'in de yazdığını sanıyorum. Yayını kısa süren *Demokrat Ekonomist* adlı broşür şeklinde bir yayın da çıkıyordu. Daha sonra Ragıp Zarakolu tarafından Türkiye Sorunları Dizisi şeklinde sanıyorum onu aşkın sayıda süreli yayın çıkıyordu. Bu Türkiye Sorunları Dizisi'nde hareketimizin 1984 ayrılıkları konusunda yazılar da yazılıyordu. Arkadaşlarımıza şunu da ifade edeyim. O yayınlarda yayın tarihini bilmediğim bir dergide Nadire Mater'in Devrimci Yol üzerine İlhan Selçuk ile yaptığı uzun bir röportaj söz konusudur. Bu röportajla, *Tarihle Söyleşiler-2*[9] adlı kitapta Yasin Ketenoğlu'nun Devrimci Yol üzerine yaptığı adeta sosyolojik analiz diyebileceğim röportajın bir arada okunmasını tavsiye ederim.

Bu sıralar Metris Cezaevi firarında arkadaşlara yardım ettiniz, bu olay nasıl gelişti?

Biz bu çalışmaları sürdürürken bir gün Erdoğan arkadaşla görüştüğümüzde Erdoğan arkadaş "Metris cezaevinden firar olacak, aralarında beş kişi de bizim arkadaşımız, bu arkadaşları saklamamız gerekir. Bunun için yer ayarlamamız lazım"

9. Halil İbrahim Arı, Halil Yasin Ketenoğlu, Sedat Kesim, *Tarihle Söyleşiler-2*, Özgür Açılım Yay., 2015.

dedi. Ben de olayın nasıl olacağını bizim dışımızda kimlerin olduğunu sordum. Arkadaş çoğunlukla TİKKO mensubu arkadaşlar olmak üzere diğer çevrelerden arkadaşlar da var, dedi. TİKKO'cular da var deyince, ben biraz duraksadım. O zaman, arkadaşlarımızı özellikle Dersimlilerin yerleşim alanı olan semt ve mahallelerden uzak tutmamız lazım, dedim. O zaman Erdoğan arkadaş da, merak etme, geçici olarak kalacakları ev de zaten böyle bir yerde, dedi. Çünkü arkadaş firar edenlerin TİKKO'nun merkezindeki adamlar olduğunu ve çoğunlukta olduklarını söylediği için bu firar sonrasında operasyonların Dersimli ailelerin yoğun olduğu alanlara yöneleceğini biliyorduk. Bizim bildiğimizi devlet de biliyordu ve TİKKO'cularla Dersimlilerin bir gönül bağı olduğunun farkındaydı. Ayrıca arkadaş firar öncesi TİKKO'cu arkadaşların mahkemesi var, karar mahkemesiymiş bu nedenle mahkemede karar açıklanınca slogan atmamaları gerektiği yönünde telkinde bulunduğunu söyledi. Çünkü slogan atarlarsa akşam cezaevine dönüşte ayrı ayrı hücrelere konulabileceklerini ve firar eyleminin de riske girebileceğini söylediğinden bahsetti. Açık konuşmak gerekirse Dersimli oluşumdan dolayı bu arkadaşların ilişki biçimlerini yakından bilir ve tanırdım. Kimse yanlış anlamasın ama ben, bu arkadaşlarla pratik işlerde pek fazla ilişkiye girmek istemezdim. Bunu Erdoğan arkadaşa da açıkça ifade ettim.

Tünelden çıkışta arkadaşları karşılama planımızın ötesinde bir B planımız daha vardı. Yaşanabilecek kötü ihtimalleri de hesap ederek, arkadaşlarla buluşamama halinde gidecekleri evin adresini ve telefonunu önceden kendilerine ulaştırmış ve ezberlemelerini sağlamıştık.

Eylem için bir açık kamyon hazırladık. Bu kamyonu, cam şişe su kasalarıyla doldurduk. Yalnız orta yerde beş kişinin sığacağı kadar bir boşluk bıraktık. Altına da süngerle döşek attık ve arkadaşlarla şoför mahalli arasında haberleşmek için bir diyafon sistemi kurmaya çalıştık fakat bunu başaramadık. Kasaları öyle yerleştirdik ki yan ve arka kapakların, polis tarafından gerçekleştirilecek herhangi bir çevirmede açılması durumunda, birer kasa alınsa bile arkadaşları göremeyecekleri bir düzenek kurmuştuk. Bu yöntem Kızıldere'ye giden arkadaşların İstanbul-Ankara geçişlerinde kullandıkları bir

yöntemdi. Uğur Mumcu'dan okumuştum ben bunu. Hatta yeri gelmişken söyleyeyim. Uğur Mumcu onların bu yolculuğunu anlatırken polisin, onların kamyonda olduğunu bildiğini iddia ediyor.

Biz arkadaşlarımızla buluşacağımız noktaya gece gidip yerleştik. Bekle bekle, ne gelen var ne giden. Beklediğimiz noktayı görmeseler de, bizim dışımızda da çevrede araç ve insanlar vardı ama kim olduklarını bilmiyorduk. Gece vakit bir hayli ilerlemişti. Gelen olmayınca biz oradan ayrıldık. Nitekim korktuğumuz başımıza gelmişti. Mahkemede karar açıklanınca arkadaşlar basmışlar sloganı. Gece cezaevine dönünce de ayrı ayrı hücrelere konulmuşlar. Bundan dolayı da o gece firar gerçekleşmemiş. Bizim planımız arkadaşlar gelirlerse aynı gece İstanbul dışına çıkarmaktı ve gecenin geç saati olduğu için arkadaşlardan sonra benim en yakın bir eve gitmem gerekirdi. Benim için de en uygun yer, Kudret Gül'ün kaldığı evdi. Ben gündüzden Kudret arkadaşı uyarmıştım. Akşam kendisine gidebileceğimi söylemiş, evde olup olmayacağını sormuştum. Kendisi beni bekleyecekti ve en kısa yoldan ben de Kudret'in evine gittim. Daha sonra Kudret bana o gece sıkıntılı bir durumumun olduğunu kendisinin de fark ettiğini söylemişti.

İkinci gün sabah saatlerinde Erdoğan ile görüştük. Ne oldu, niye gelmedi arkadaşlar, diye sordum. O da "ben de bilmiyorum, ilişki kesildi, randevuya gelen olmadı kuryeyle haber almaya çalışıyorum" dedi. Dolayısıyla ilişkimiz kesilmişti. Bundan dolayı biz firarın ne zaman olacağını, nerede durmamız gerektiğini bilmediğimiz için başladık kara kara düşünmeye. Tek tesellimiz önceden hazırladığımız B planımızdı.

İkinci günün gecesinde de Erdoğan ilk sözleşilen noktada arkadaşları beklemişti. Üçüncü gün yine sabah saatlerinde Beşiktaş postanesinin civarında Erdoğan ile randevulaştık. Çünkü arkadaşlarımızın geleceği ev Beşiktaş'ta Birinci Şube'ye yakın bir evdi. Yani ikinci gece firar olursa arkadaşlar kendileri eve gelirlerse hemen haber almamız için eve yakın bir noktada bulunmamız gerekir diye düşünmüştük.

Erdoğan'la görüştüğümüzde bana bu gece firar olmuş, iki arkadaşımız eve gitmiş, diğer üç arkadaşımız dışarıda, dedi. Ben hemen postaneye koştum, evi aradım ev sahibi ile de

konuştuk. Üç sefer aradım, üçüncü aradığımda açacaklardı öyle kararlaştırmıştık. Üçüncüde kaldırdılar telefonu, cezaevinden kaçan arkadaş açtı nerde diğer arkadaşlar, dedim, arkadaşların postanede olması lazım cevabını alınca baktım, benim konuştuğum kabinin yanında iki kişi oturuyor. Kaç kişiler? diye sordum. O esnada onlar bana bakıyor, ben onlara... Burada iki kişi var üçüncü arkadaş yok, dedim. Telefonu kapadım, bunlara doğru yöneldim. Dedim üçüncü arkadaş nerede? Bak gidiyor, dediler otobüste... Belediye otobüsü durakta yolcu alıyor, hemen koştum ama otobüs hareket etti. O arkadaş evine gidiyor aynı gün. Babası karakola haber veriyor, polisler gelip evden alıyorlar.

Arkadaşları da aldım eve götürdüm. O arkadaşlarla ve ev sahibi arkadaşla çok dikkat edilmesi gereken hususları konuştuk. Ev sahibi alışveriş yaptığı dükkândan her zamankinden fazla ekmek, içme suyu türü şeyler almayacak. Evde sessiz kalınacak. Akşam lambalara dikkat edilecek. Kalın perde çekilmeden lamba yakılmayacak. Fazla su harcanmayacak. Bir önceki faturayla aradaki farkın fazla olmaması için evden çıkacak fazla çöpün orijinal poşet içinde evden uzak çöp kutusuna atılacak. Mümkün olduğu mertebede eve misafir kabul edilmeyecek şeklinde birçok husus üzerinde konuştuk.

Öğleden sonra İstanbul'un çehresi değişti; her taraf operasyon, her taraf polis aramalarıyla doluydu. Biz ise güvenli yerdeydik. Yalnız bu operasyonlar esnasında benim dikkat etmem gerekiyordu ve ortalıkta çok gezmemeliydim. İkinci gün basında ne var diye baktık, bütün gazetelerin manşetinde Metris cezaevi firarı yer alıyordu. Metris'ten on sekiz teröristin kaçtığını yazıyorlardı. Basın adeta çıldırıyordu. Terör uzmanları değerlendirmeler yapıyor, içeriden, dışarıdan destek var mı, onların tabiri ile teröristler İstanbul dışına çıktı mı, çıkmadı mı, firar nasıl yapıldı konusunda derin derin analizler söz konusuydu. O esnada TİKKO'cu arkadaşların da açıklamalarına basın yer veriyordu. TİKKO'cu arkadaşlar şöyle açıklamalarda bulunuyorlar: "TİKKO gerillaları, kurtarılmış siyasi kızıl üslerimize ulaştılar. Buralara yönelecek devlet güçleri kurduğumuz bubi tuzaklarına takılacaklardır" diyorlardı. Bu açıklamalara karşı terör uzmanları da açıklama yapıyor, teröristler İstanbul dışına

çıkmadı, İstanbul içindeler, diye açıklama yapıyorlar ve TİKKO'cuların bu açıklamalarının doğru olmadığını, hedef şaşırtma amaçlı açıklamalar olduğunu söylüyorlardı. Firar eden arkadaşlarımız; Kemal Özer, Osman Çam, Cafer Kılıç ve Dersim'de 1984'te beraber olduğum Ali isimli arkadaşlarımızdı. Firardan sonra, arkadaşların tüm ikazlarına karşın, belirlenen eve gitmeyip babasının evine giden ve orada yakalanan ise, Şaban Özbek'ti.

Tabii gazeteleri bu arkadaşlar da okuyor ben de. Eve gittiğimde Kemal arkadaş adeta çıldırarak, siz niye dışarıda pankartlar asmıyorsunuz? Niye basın açıklamaları yapmıyorsunuz? Niye bu eylemi sahiplenmiyorsunuz? "Baksanıza TİKKO'cu arkadaşlar neler yapıyor" diye isyan ediyordu. Ben de bu söylediklerinin gereği yok, en büyük sahiplenme sizin yakalanmamanızdır, gerisi önemli değil, diye arkadaşı ikna etmeye çalışıyordum. Ama arkadaş kesinlikle ikna olmuyor, ikna olmayı bırakalım yerinde duramıyordu. Oysa o anda yapmamız gereken ve çok daha önemli olan şey; mevcut evin derhal boşaltılması ve Şaban arkadaşın durumundan dolayı, arkadaşların derhal başka evlere alınmasıydı. Biz de bunu yaptık. Bir tehlike ânında toplu yakalanma olmasın diye, arkadaşları ikişerli olarak farklı evlere yerleştirdik. Bu ev değiştirmelerde küçük bir kamyonet hazırladık. Kısa olan arkadaşı çamaşır makinesinin kolisine, uzun arkadaşı da buzdolabı kolisine koyduk. Taşımayı o şekilde yaptık. Bu ev değiştirme işlerinde genç arkadaşımız Namık Kemal Başbay'ın çabasını, çalışkanlığını ve becerisini burada belirtmeden edemeyeceğim. Kendilerini toparlasınlar diye imkânlarımızı zorlayıp kırmızı şaraba kadar arkadaşları beslemeye çalıştık. Daha sonra dediğim gibi operasyonlar yaygın bir şekilde devam ediyordu. Çünkü TİKKO'nun üst düzey adamları olan Memik Horoz, Hüseyin Karakuş vs gibi kadroları da firar edenlerin arasındaydı. Bunlar yakalanmışlardı. Bu firar eyleminde yakalanmayanlardan TİKKO'cu bir arkadaş Halil Gündoğan daha sonra *Metris'den Munzur'a Bir Firar Öyküsü*[10] adlı kitabını yazdı.

Bir ay sonra ortalık biraz durulmuştu. Arkadaşlarımızı ikişer ikişer İstanbul dışına çıkardık. Bundan sonraki süreci

10. Halil Gündoğan, *Metris'ten Munzur'a Bir Firar Öyküsü*, Eti Yay., 2005.

Erdoğan arkadaş kendisi yürüttü. Belli bir süre sonra arkadaşlar yurtdışına çıktılar. Bu işi de bu şekilde kotarmıştık.

Kırşehir Cezaevi firarında da arkadaşlara yardım etmiştiniz, bu nasıl gerçekleşti?

1988 Eylül'ünde Kırşehir cezaevi firarı gerçekleşmişti. Yanılmıyorsam ikinci gündü, yine Kadıköy'de Erdoğan'la görüşmemizde Erdoğan bana "Kırşehir firarileri İstanbul'a gelmiş, sıkıntılar yaşıyorlarmış. Dışarıdan bizim devreye girmemiz isteniliyor" dedi. Ben de nasıl olur, ne yapacağız, dedim. "İki ayrı noktadan almamız gerekir. Bir grup Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kapısından alınacak" dedi. Başka birilerinden daha bahsetti. Sen Cerrahpaşa'ya git ancak şunu da bil; bu arkadaşlar şu anda polis takibinde olabilirler, dedi. Bu konuyu açıkça konuştuk. Ya, polisin takibindeki bir ilişkiye bulaşmayacak ve kendi ilişkilerimizi deşifre etme riskine girmeyecektik, ki bu durumda, arkadaşları ortada bırakmış olurduk veya tüm riski göze alarak, arkadaşları polis takibinin dışına çıkarıp güvene almak için gerekeni yapacaktık. İşin yapılış tarzına ilişkin eleştirilerimiz varsa bunu da, arkadaşları güvene aldıktan sonra konuşacaktık. İkinci yolu seçtik ve her iki yerde de polis takibi ihtimalinin çok yüksek olduğunu bilerek, duruma müdahale etmeye karar verdik. Bindim otobüse gittim. Ama içim içimi yiyor. Çünkü orayı çok iyi biliyorum. Orada indim. İnince çevreyi bir kolaçan etmek için büfeden sigara aldım. O esnada kapının Aksaray tarafındaki otobüs durağında kısa saçlı, kısa kır sakallı, üzerinde yeşil parke olan esmer biri etrafı süzüyordu. Fark ettim. Yürüdüm. Emin olmak için büfeden su alma bahanesiyle tekrar döndüm. Evet aynı adam, dediğim gibi etrafı süzüyor. Firarileri oraya getiren arkadaşı da tanımıyorum. Elimizde *Hürriyet* ve *Tercüman* gazeteleri olacak. Bu gazetelerin isimleri karşıdan okunacak şekilde sık sık yani birisi dışarıdan görünecek şekilde el değiştiriyoruz. Bu şekilde arkadaşla görüştüm.

Arkadaşa "herhalde polis var" dedim. "Kim sizi buraya gönderdi böyle bir yerde randevu mu olur?" dedim. O da "evet polis var herhalde" dedi. Ama herhaldelerle konuşuyoruz.

Ben şöyle bir düşündüm, bu arkadaşları almadan gidersem olmaz. Eğer gerçekten takip varsa bu görüştüğüm arkadaş da takiptedir, onunla görüştüğüm için zaten takibi yedim, dedim kendi kendime. Arkadaş uzaktan firarileri bana gösterdi. Alışveriş yaptığım büfenin yanında bir bankta oturuyorlardı. İki kişiydiler. Bizim arkadaşlarımız değil diğer siyasetten arkadaşlardı. Kırşehir firarı hareketimizin eylemidir ama başka hareketten insanların da kaçtığı bir firardır. Ben hemen geldim arkadaşların yanına ellerinde beyaz küçük bir poşet var. Ben önlerine geçerken beni takip edin, dedim. Ben önde onlar arkada o semtin pazarı vardı. Pazarın içine daldık. Ben kalabalık varsa izimizi kaybettirelim, dedim. Bir tezgâhtan siyah poşet alıp, biraz alışveriş yaptım. Pazarda epey dolandıktan sonra Kocamustafapaşa'da daha önce bazen kaldığım bir eve gittik. Yemek yedik. O zaman cep telefonu falan da yok. Ben dışarı çıktım. Bir kulübeden araba temin etmek için sağa sola telefon ettim. Araba da temin edemedim.

Döndüm evden arkadaşları aldım. Çıktık caddeye, arkadaşları daha önceki Metris firarilerinin kaldığı eve götüreceğim. Caddede taksi bekliyoruz. Taksi bir türlü geçmedi. Sonra bir taksi geldi. Arkadaşlar arkaya, ben öne bindim, akşama doğru bir vakit Unkapanı köprüsüne doğru gidiyoruz. Trafik yoğunluğu var. O günde Galatasaray-Monaco maçı var, herkes o maçı konuşuyor. Ben de sırf sessizlik bozulsun diye şoförle maçın sohbetini başlattım. Unkapanı köprüsüne vardığımızda ben Sirkeci köprüsünden karşıya geçeceğiz, dedim. Taksici, ben gidemem trafik çok, deyince o zaman biz inelim, dedim arkadan arkadaşlar inmeye başladı. Ben parayı verdim. Bir ayağımı dışarı attım. O esnada bir patırtı koptu. Ben arkadaşlardan "aha bizim arkadaşlar" diye bir ses duyar duymaz bir el sağ kolumdan tuttu. Yanlarıma namlular dayandı.

Mahkeme ve cezaevi süreci nasıl yaşandı?

Tarih 25 Eylül 1988 Cuma akşamıydı unutmuyorum. Çünkü Pazar günü Demirel, Ecevit vs gibi burjuva liderlerinin siyasi yasaklarının kalkıp kalkmayacağına dair yapılacak referandum seçimi olacaktı. Orada hemen arkadaşlarla

beni ayrı arabalara bindirerek götürdüler. Telsizler vızır vızır ötüyor. İki polisin kolları arasından Birinci Şube'nin kapısından içeri girince karşıdaki duvarın önünde duran bir masanın başında adeta bizi bekleyen, ayakta duran, benim Cerrahpaşa otobüs durağında gördüğüm adam, düşüncelerimde yanılmadığımı anladım. Anladım anlamasına ama geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğde'ye. Hemen gözlerimi bağladılar. Merdivenden indirdiklerini anlıyordum. Hemen üzerime sayısını bilmediğim kadar polis üşüştü. Nefes alamıyordum ve hayalarımı burkmayla başladılar işkenceye. Yıllar sonra Hanefi Avcı'nın *Haliç'te Yaşayan Simonlar*[11] adlı kitabı yazdıktan sonra mahkeme süresince basında çokça fotoğrafı çıktı. Şu an hatırlamadığım bir dergide fotoğrafını gördüm. Aynen o, Cerrahpaşa'da gördüğüm adamdı ve yine o yayınlarda okuduğum gibi emniyet camiasında Hanefi Avcı taşakçı olarak bilinirmiş. Bana da öncelikle oradan başladıkları için benim yakalandığım operasyonda onun da olduğunu anladım. O zamanki görevini bilmiyorum tabii. Şubede bir ay kadar kaldım. Sonra şubede mahkemeye çıkarılmaya yakın bir sürede, koridorda daha önce Metris firarı için şoför olarak gelen arkadaşla karşılaştık. Meğer Kırşehir firarında da o gelmiş, İstanbul Maltepe'de yakalanmış. Bu arkadaşın anlattığına göre İstanbul'a gelişleri bir hayli sıkıntılı olmuş. Bu arkadaşla gelen Nazmi Ateş arkadaşımızdı. Bolu dağında arabaları bozulmuş, Erdoğan arkadaşın da almaya gittiği arkadaş Nazmi'nin anlattığına göre, yine TİKKO'cu, 12 Eylül öncesinden de bildiğim Bızek (oğlak) kod isimli Hacı Demirkaya'ymış. Ama o arkadaş yakalanmadı.

Bir ay şubede kaldıktan sonra mahkemede tutuklanıp, Sağmalcılar cezaevine gittik. Bu randevu yeri ve bu şekilde yakalanma konusunda yıllarca kuşkular taşıdım. Cezaevinden çıktıktan sonra yine ben, Erdoğan ve Yasin Hoca'nın olduğu bir toplantıda bu konuyu değerlendirdik.

Yine çıktıktan sonra Ali Dayı aşağılara gel bir yerlerde görüşelim, dedi. Bir türlü gidemedim. Belli bir süre sonra da Ali Dayı'yı kaybettik. Daha sonra Bayrampaşa cezaevine gittik. Altı yedi ay kadar orada yattım. O arada tüberküloz olmuştum. Bayrampaşa'da hastanede de altı yedi ay kadar

11. Hanefi Avcı, *Haliç'te Yaşayan Simonlar*, Agora Yay., 2012.

yattım. Orada yeraltı dünyasının insanları da vardı. Ediz Karaduman vs, hastane iki bloktan oluşuyordu benim kaldığım yerde siyasiler vardı. Hafta sonları erzak getirterek bütün mahkûmların almasını sağlıyor, bizim de almamızı istiyordu ama biz almıyorduk, teşekkür ederiz, diye reddediyorduk. Ardından ben cezaevine geri döndüm. Cezaevinde yandaki koğuşta TKP'li arkadaşlar da vardı. Bunlarla aynı havalandırmayı kullanıyorduk. Bunlardan biri Erdal Talu idi. Diğeri ise kendisinin ifade ettiğine göre TKP'nin Yunanistan gençlik sorumlusu Alaaddin Taş idi. Daha sonra başka bir koğuşa yurtdışından TSİP'liler gelmişti onlarla da sohbet etmek için koğuşlarına gittim. Hasan Hüseyin Çebi, Tektaş Ağaoğlu gibi arkadaşlarla sohbetlerim oluyordu. Bu koğuşta Hilmi Begümcan da kalıyordu. Kendisi hoşsohbet bir ağabeyimdi. Bayağı sohbetlerimiz oluyordu. 12 Eylül öncesini anlatırdı bana. Daha sonra Hilmi Begümcan ağabeyimiz bizim komüne geldi. Bizimle beraber kalıyordu. Diyarbakır TİP eski milletvekili Tarık Ziya Ekinci ile de sohbet etmeye çalışıyordum. Kendisi aynı zamanda doktordu ilaçlarımı vesaire bırakmamamı söylüyordu. Benim gerek TKP'liler olsun gerek TİP, TSİP'lilerle olsun sohbet etme merakım bunları yeterince tanımamamdan kaynaklıydı. Çünkü Dersim'de bu çevreler yoktu. Bunları *Devrimci Yol* dergilerinin iç sayfa polemik yazılarından biliyordum.

Mahkememiz sonuçlandı. 68/2'den 10 yıl ceza aldık. Ardından Çanakkale cezaevine gönderildik. Bu sohbetler sonucu Tektaş Ağaoğlu bir dergi çıkaracaklarını söyledi. İsmimi aldı. Bana dergi göndereceğini söyledi. Biz Çanakkale'ye gittiğimizde o dergi benim adıma geliyordu. *Görüş* adlı dergiydi. Çanakkale'de bizim genellikle idamlık ve müebbet hapis cezası alan arkadaşlarımız vardı. Mamak'tan gelen Ali Alfatlı ve İsmail Tumay da buradaydı. Yine idam edilmekten kıl payı kurtulan Ali Akgün ve Veli Biçer gibi arkadaşlarımız da buradaydı. Çanakkale cezaevinde de devam ediyordu aynı tartışmalarımız. Onların yaşamında bir hayli yorgunluk hissediyordum, bu durumlarını pek yadırgamıyordum. Çünkü uzun süredir zor cezaevi koşullarında yaşamış arkadaşlardı. TİKKO'cu arkadaşların ve PKK'li arkadaşların koğuşlarına ziyarete gidiyorduk. Ama PKK'li arkadaşların tutumları pek

hoşuma gitmiyordu. Ziyarete giden arkadaşı karşılamak ve onunla sohbet etmek için önceden belirledikleri bir iki kişi dışında kimse yanlarına yaklaşmıyordu. Çanakkale'de Bayrampaşa'dan farklı olarak genellikle cezası kesinleşmiş arkadaşlar kalıyordu. Çok güzel çiçekler yetiştiriliyordu burada.

Çanakkale cezaevinde bir olay yaşandı Gâvur Ali, dediğimiz (Ali Akgün) Dev-Sol'cu arkadaş Dev-Sol'un kendi koğuşunda şişlenerek öldürülmüştü. Bu arkadaş öldürülmeden bir gün önce bizim kaldığımız D9 koğuşuna geçmek kararı almıştı. Ben Ali Akgün'ü 1978'de tanırdım. Dev-Sol ayrılığında orada kalmıştı. Daha sonra İstanbul'da bir baskında yakalanmamak için binadan atlarken ciddi şekilde yaralanmıştı adeta halk tabiri ile yarım adam durumundaydı. Dev-Sol hain yaftasını yapıştırarak öldürdü. Bu olay cezaevini adeta yasa boğdu. Bütün sol örgütler bu olay karşısında bana göre gerekli tavrı koyamadılar. Bizimkiler dahil buna. Bir metin hazırlanmıştı, metinde bu olay sol içi çatışma olarak gösteriliyordu. Ben itiraz ettim (o zaman yaşanan bir olumsuzluktan dolayı Nazmi arkadaşla kısa bir süreliğine başka bir koğuşta kalıyordum) bu sol içi bir çatışma değil örgüt içi bir infazdır, dedim ve metni imzalamadım. Sabah metin değişmeyince ben de bir dipnot düşerek imzaladım.

Gerek sol içi çatışmalar olsun gerek örgüt içi infazlar olsun kesinlikle karşı durmak gerekir, aksi takdirde bu işin önüne geçilemez, bunun ne menem bir durum olduğunu anlamak için uzun süre cezaevinde PKK davasından yatan Aytekin Yılmaz'ın İletişim yayınlarından çıkan *Yoldaşını Öldürmek*[12] adlı kitabı, eğer mideniz kalkmadan okuyabilirseniz nasıl ibretlik bir durum olduğunu görürsünüz. Yine Hakkı Öznur'un yazdığı iki ciltlik *Derin Sol*[13] adlı kitaplar okunsun. Yazarın kimliğine itiraz edilebilir belki ama o süreci yaşayanlar, anlatılanların hepsinin gerçek olduğunu bilirler. 1970'li yıllarda MLSP-B'nin Dersim-Ovacık'lı Hüseyin Şakül'ün öldürülmesiyle başlayan Sandık Cinayeti diye billinen Adil Ovalıoğlu'nun ölümü ile devam eden, yine yurtdışında PKK'li Çetin Güngör'ün, Mehmet Şener'in, Resul Altıok gibi binlerce iç infaz ve iç çatışmalar, en sonra da Dev-Sol'daki ayrılıkta

12. Aytekin Yılmaz, *Yoldaşını Öldürmek*, İletişim Yay., 2014.
13. Hakkı Öznur, *Derin Sol*, Bilgeoğuz Yay., 2006.

Dursuncularla Bedriciler arasındaki onlarca ölüm buna örnek verilebilir.

Cezaevinden ne zaman çıktınız? Sonrasında süreçteki gelişmeler nelerdi?

Çanakkale cezaevinden 11 Mayıs 1991 tarihinde Nazmi Ateş ile birlikte çıktım. İstanbul'a geldik. Ben yakalanmadan önce ilişkilerimiz olan Ahmet Geçkin ve Temel Coşkun gibi arkadaşlar da vardı.

Yakalanmadan önce, dediğim gibi "Devrimci Yol Taraftarları" şeklinde faaliyet yürütüyorduk. Ben yakalandıktan sonra, bu arkadaşlar kendi çaplarında bir şeyleri yapmaya çalışmışlar. Cezaevindeyken, yakından tanıdığım, fedakâr bir arkadaşımız olan Temel Coşkun'un vurulduğunu öğrenmiştim. Bu arkadaşımız bir eylemde vuruluyor ve ölüyor. İki üç tane çocuğu vardı. Yenge hanım Çanakkale'ye de görüşmeye bir iki sefer gelmişti. Ben cezaevinden çıktıktan sonra tekrar evlerine gitmiştim. İlişkilerimiz devam ediyordu...

Cezaevinden çıktıktan sonra arkadaşlarımla görüşmelere başlamıştım... Ahmet Geçkin gibi yakın arkadaşlarım vardı. Cezaevi çıkışında Ahmet Geçkin aranır duruma düşmüştü. Veysel ile bir arkadaş cezaevine düşmüştü. Tekirdağ tarafında denize girme bahanesiyle Ahmet Geçkin'le görüşerek süreci ve nasıl devam etmek gerektiği konusunda bir hayli sohbet ettim. Ahmet bana; "İlişkiler devam ediyor. Gücümüz oranında mücadeleyi sürdüreceğiz, gel katıl" dedi. Ben belki o an çok açık ifade etmemiş olabilirim ama tarzları bana uygun gelmiyordu. Bu süreç benim tasvip etmediğim bir süreçti. Bu işlerin böyle devam edemeyeceğini, uzun sürede çok ciddi değişim ve dönüşümlerin yaşandığını, bu sürecin bir bütün olarak yeniden tartışılmasının gerektiğini, yeniden ülkede uluslararası siyasal gelişmelerin değerlendirmelerinin yapılması gerektiğini söyledim. Tekrar görüşelim gibi bir konuşma ile ayrıldık. Daha sonra da bir türlü görüşmemiz mümkün olmamıştı. Bu arkadaş belli bir süre sonra yakalandı ve cezaevinde kaldı. Bir süre sonra yurtdışına çıktı. Biz bu söyleşiyi yaparken arkadaşımın yurda döndüğünü duydum.

Daha sonra, tartışma sürecinde de Kartal bölgesinden bu ilişkide olan kimi arkadaşlar vardı. O zaman Veysel de cezaevinden yasa gereği izin alabilmiş ve dışarı çıkmıştı. Fakat cezaevine geri dönmemişti. Yanında Tonguç adında arkadaş da vardı. Yine şimdi yurtdışında olan Uzun Memet'e bu tarzlarının doğru olmadığını, bundan zarar göreceklerini söylediysem de ikna edemedim. Bu arkadaşlar bu dönemde bayağı olumsuzluklar yaşadı. Özgür, Ulaş, Ozan, Tonguç gibi arkadaşlar cezaevine girdi ve uzun süreli cezalar aldılar. Ahmet Geçkin de daha sonra yakalandı ve uzun bir dönem cezaevinde kaldı. Bu süreç bilindiği gibi Devrimci Hareket sürecine evrildi.

Ben cezaevi çıkışından sonra bir kenara çekilip durmadım. Dediğim gibi ilişkilerim dahilinde koşturup duruyordum. Dışarıdaki Yasin Hoca ve Erdoğan arkadaşlarla sürekli olarak görüşüp tartışıyorduk, düşünce alışverişinde bulunuyorduk. Ayrıca hem Dersim'deyken hem yurtdışında iken hem de cezaevi sürecindeyken bu Mamak'taki arkadaşlardan hiçbir ses çıkmıyordu. Yani bir biçimde ne düşünüyorlar, ne söylüyorlar, bir sürü olay yaşandı, bir sürü sorun yaşanıyor, 1984 Ayrılığı konusunda, yaptıkları savunmalar konusunda, örgütüz/değiliz tartışmaları konusunda vesaire hiçbir şey duymamıştım. Ben yakalanmadan önce, Devrimci İşçi'den bu yana, biz bu yedi arkadaşın, yani merkez komite diye ifade edilen yedi arkadaşın savunmalarını kitaplaştırmıştık. Küçük bir kitapçık şeklindeydi bunu dağıtıyorduk. Bunu okuyup, söylediklerindeki önemli spot sözcükleri başlık yapmıştık. Melih Pekdemir'in söylediği; "Tarih bizi örgütlenemediğimiz için yargılayacaktır. Örgütlendiğimiz için değil." Yine diğer bir ifade Nasuh Mitap'ındı; "Kökü dışarıda ideolojinin yerli savunucuları bizi yargılayamaz" diye bir savunması vardı onu başlık yapmıştık. Bu tarz söyledikleri spot söylemleri başlık yaptığımız böyle bir kitapçık yapmıştık. Onu okuyup dağıtıyorduk...

Mamak süreci dağıldıktan, arkadaşlar başka cezaevlerine gönderildikten sonra; Bursa cezaevine gitmiştim görüşmeye. Bülent Forta ve Nasuh Ağabey vardı. Yaptığımız sohbette Dersimli olduğumu da söyleyince, Kürt meselesi Kürdistan meselesi bağlamında Dersim'in Kürdistan mevzusunda

önemli bir yeri olduğunu, Dersim'e sahip çıkılması gerekir gibisinden şeyler söylemişti. Bülent arkadaşla genel hatlarıyla özellikle kültürel ve teknolojik gelişim üzerine birtakım sohbetler yapmıştık. Daha doğrusu ben soruyordum Bülent arkadaş anlatıyordu. Bu tarz mevzuları merak ediyorduk çünkü. Sonra Ceyhan cezaevine gittim... Orada Oğuz Ağabey'le Memduh kalıyordu. Oğuz Ağabey'le Memduh yan yanaydı. Biraz sohbet ettik. Orada Oğuz Ağabey'e söylediğim bir şey vardı, hiç unutmuyorum: "Herkes ağabey ağabey diye bir edebiyat tutturmuş. Bu ağabey kavramı doğru bir kavram değildir, feodal bir kavramdır, siyasi bir kavram değildir. Sen buna niye itiraz etmiyorsun?" gibisinden... Oğuz Ağabey biraz gülümsemişti hafif garipsemişti gibi ama tam da hatırlamıyorum tepkisini... (Ama öyle dememe rağmen, gerek yaş ve gerekse siyasi derinlik olarak, onlar bizim büyüklerimiz, ağabeylerimizdi. Biz onlardan çok şey öğrendik ve halen öğreniyoruz.) Oğuz Ağabey'e ayrıca şunu da sordum. O zaman Ertuğrul Kürkçü ile Melih Pekdemir'in örgüt üzerine tartışmaları vardı. Üzerine yazılıp çizilenler vardı. Onların dergileri takip ettiğini bildiğim için düşüncelerini sordum. Melih mi haklı Ertuğrul mu haklı diye. "Bana Ertuğrul daha doğru geliyor" gibi sözler etmişti Oğuz Ağabey. Memduh ile aynı koğuştalardı. Memduh ile de sohbet etmiştik.

Bunlar salıverildikten sonra Memduh yalnız kalmıştı. Ben tekrar Memduh'un görüşmesine gittim. Hal hatır muhabbetten sonra, "Dışarıda ne var ne yok" diye sormuştu. Dışarısı bir hayli değişmişti. Yeni gelişmeler söz konusuydu. Karşılıklı sohbet etmiştik. Şöyle bir laf etmişti Memduh: "Arkadaşlar içeride bana sivil toplumcu diyorlardı ama dışarıda benim söylediklerimi yapıyorlar." Ben bir şey dememiştim bu söylemine. Çünkü ben içerdeki tartışmalarını bilmiyordum. Aynı mı düşünüyorlardı farklı mı düşünüyorlardı bilmiyordum.

Bizler cezaevindeyken dışarıdaki kimi arkadaşlar "devrimciler süreci" adıyla yeni bir süreç başlatmışlardı. O dönem *İşçilerin Sesi* gazetesi çıkıyordu. Melih Pekdemir'in cezaevinden çıkması ile *Demokrat* adlı derginin faaliyetlerinin başladığını duymuştum. Daha sonra Cağaloğlu'ndaki büroya, Melih Pekdemir'le görüşmeye gittim. Orada oturduk, sohbet ettik. Kendisine "1984 ayrılığı konusundaki ayrılık hakkında neden

bir şey söylemiyorsunuz?" dedim. "Taner Akçam ve çevresi örgütü dağıttılar. Savundukları düşüncenin sivil toplumculuk olduğunu siz de çok iyi biliyorsunuz. Yıllardır Mamak'ta bu konuda bir şey söylemediniz. Ayrıca Taner Akçam, "1982 Broşürü" olarak bilinen ve o broşürün politik hattı doğrultusunda 1983'te şehir ve kır gerillası başlattığımız broşürü sanki kendisi yazmış gibi, o dönemde PDA'dan ayrılan Oral Çalışlar ve Halil Berktay'ın çıkardığı *Sosyalist Birlik* dergisinde yayınladı. Sanırım bu yazıları sen de okumuşsundur. Neden bu konuda bir şeyler yazmıyorsun?" dedim. Melih Pekdemir de bana gülümseyerek, "Böyle konuşma, örgüt kurarlar, seni yargılarlar" dedi. Ben de "Onlar keşke örgüt kursalar da, beni de yargılasalar" dedim.

Melih o ara *İşçilerin Sesi* gazetesinde "Devrim Hemen Şimdi" diye uzunca bir yazı yazmıştı. Bu yazı o günün koşullarında olumlu ve önemli bir yazıydı. Ben o esnada Dersim'e gidiyordum, yazının yayınlandığı *İşçilerin Sesi* gazetesinden birkaç tane birlikte götürüp Elazığ ve Dersim bölgesindeki bizim taraftarlarımıza dağıtmıştım.

Cezaevinden sonra tekrar bölgeye, memleketinize gittiniz değil mi? Gidişinizde bölgede neler değişmiş, neler yaşadınız?

Ben o aralar Dersim'e gittim. 1991 yaz başlarıydı. Elazığ'da arkadaşları gördükten sonra memlekete geçtim. Memleket bizim terk ettiğimiz memleket değil. Siyasi anlamda birçok şey olmuş. TİKKO Batı Anadolu Bölgesi (BAB), Doğu Anadolu Bölgesi (DAB) şeklinde ayrışmış. Bizim olduğumuz dönemlerdeki gücünden çok uzaklar. PKK bütün gücüyle Dersim'e yerleşmiş. Aile açısından da geride kimse kalmamış, babam ölmüş, kız kardeşlerimin kimi evlenmiş. Geride annem ve iki kız kardeşim kalmış, onları gördüm. Bana geçmiş olsuna gelen gidenler var ama ben etrafı anlamaya dinlemeye çalışıyorum.

Bizim Dersim'de yaygın taraftar ilişkimiz vardı. Bunların kimisi ileri yaşta diyebileceğimiz amcalardı. Dersim dönüşünde, gerek PKK gerekse Doğu Anadolu Bölge Komitesi bölgede tanınan bilinen insanların da içinde bulunduğu kişileri ajan diye öldürmüşler. Ama bu öldürenler konusunda hiç kimse de ajan oldukları hususuna inanmıyor. Bu olaylar çok yaygın konuşuluyor, tartışılıyor. Öldürülenlerin aileleri

feryat ediyor. PKK'nin ajan diye öldürdüğü insanlardan biri 80-85 yaşlarında hasta yatağında, bizim taraftarımız bir aile reisi olan Kâzım Akkoç'tur. Bu adam Çemberlitaş köyü Poziveng mezrasında otururdu. Ajandır diye iki kolundan tutup dışarı merdivenin başına getirip vurup gidiyorlar. Yani adam kendisi yürüyecek durumda değil bile. 1984'te bir grup arkadaşımız şehre inmişti. Benim de içinde olduğum bir grup kırsalda kalmıştı. Şehre gelen arkadaşlarımız bize kışlık parka türü şeyler göndereceklerdi. Bu adam, bizim Elazığ'a eşyalarımızı almak için gönderdiğimiz kişidir. Yani bir nevi bize kuryelik yapan biriydi. Çevre köylerde de sevilen sayılan sözü dinlenilen bir insandı.

Yine taraftarımız bir ailenin reisi olan Hasan Özalp amcamız, Yasak Mıntıka Çanbulak köyünde otururdu. Bu adam da işinde gücünde olan, çalışkan, sevilen, kimseye zararı olmayan biriydi. Biz evlerine gittiğimizde, elinde bir el feneri olur ve yerinde duramazdı. "Siz rahat edin ben dışarıdayım" diyordu geceleri. Ama biz tarzımız gereği köylülere nöbet tutturmuyorduk. Ben ileri derecede mide ülseri olduğum için güzün özel olarak kuşburnu vs reçeller yapıp kavanozlarla eve uğradığımızda çantamıza koyuyordu. Bu adamı da eniştesiyle birlikte vurmuşlardı. Eniştesi de yakından tanıdığımız bir insandı. Ayrıca Çayüstü köyünde Hıdır Mor diye birini ajan diye vurmuşlardı. Bu insan çevrede çok sevilen kendi halinde fakir biriydi. O bölgede kendi halinde söylemleriyle büyük bir tiyatro sanatçısıydı, diyebilirim. Kendisini de şöyle tanımlıyordu: Hıdır Mor, caketi bor, bir gözü kör. Ayrıca Seyit Rıza'nın torunu olan Ali Rıza Polat'ı da bu nedenle vurmuşlardı. Belli bir aradan sonra Ali Rıza Polat başta olmak üzere kimisinin itibarını iade edip Kürdistan şehidi ilan ettiler. Ali Rıza Polat'ın itibarının iadesi olayını, o zaman PKK'nin Avrupa sorumlusu olan Avukat Hüseyin Yıldırım'ın APO ile yaptığı görüşmelerinde, APO'ya; Ali Rıza Polat'ı kastederek "Rayberin (dini önder) hakkındaki bu kararı kaldıralım. O böyle bir adam değil. Dersim'de büyük bir tepki var" demesinin etkili olduğunu okumuştum. Hüseyin Yıldırım'ın *Radikal* gazetesinde Neşe Düzel'le yaptığı iki günlük röportajda olabilir veya başka bir yerde okumuştum. Neşe Düzel'in Avukat Hüseyin Yıldırım'la yaptığı röportajların da içinde

bulunduğu *Kürtler Konuşuyor*[14] adlı kitabının okunmasında büyük yarar vardır.

Yine PKK, Ağaçpınar köyünde Halkın Kurtuluşu taraftarı yaşı hayli ilerlemiş, 1980 öncesi bölgede herkesin tanıdığı, Halkın Kurtuluşu taraftarı Nuri Gül'ü de ajan diye öldürmüştü. Yine aynı köyde Cemal Cingöz adlı bir adam vardı. O adamın evi stratejik bir tepede idi. Biz sıkça bu evde de kalırdık. Bazen Cemal Amca'yla orak biçtiğimiz de olmuştu. 1984 Temmuz veya Ağustos ayıydı. Kırsalda yalnız iken bir gece bu adamın evinin bulunduğu yerin ormanında sabahladım ben. Sabahleyin evin kuzuları meraya yayılarak bana doğru geldiler, ben biliyorum şimdi peşlerinden birileri gelecek. Ben kuzuları oyaladım, daha ileri gitmemeleri için. Tanıdığım evin küçük kızı elinde çubuğuyla çıktı geldi. Dersim'de büyük küçük yaşlı genç fark etmez. Ormanda gördüğü her silahlı gence ekmek verirler. Genç diyorum çünkü halk arasında yaygın olarak devrimcilere "Gençler" derler. "Kızım ben kuzuları otarırım. Sen git bana ekmek getir" dedim. Kız gitti bana ekmek getirdi. Ben Dersim'den ayrıldıktan sonra bu çocuk ne kadar büyümüş bilmiyorum, PKK'ye katılmış. Belli bir süre sonra PKK'den kaçarak izini kaybettirmiş. Onlar da ailesine gelmişler baskı yaparak, "İlle de kızı verin" diyorlar. Kız ortada yok, ailenin de haberi yok. Sonunda kızın babasını ve evli üç çocuk babası ağabeyini öldürüyorlar. Evini yakıyorlar. İçeride ölen at ve büyükbaş hayvanları oluyor. Ahırın kapısını açmışlar hayvanlar kurtulsun diye. Gece araziye çıkan hayvanlar da olmuş. Bu olay da çok yaygın konuşuluyordu.

Yine DAB, Yakatarla köyünde Hanolar mezrasında Hasan Demir, karısı ve evli bir çocuk babası olan oğulları ile başka iki kişi olmak üzere toplam dört kişiyi muhbir diye öldürmüşler. Bir kişi de yaralı kurtulmuş. Ayrıca bu esnada bunlarla birlikte öldürmek için bu köyün Merho mezrasından Dedali isimli birini ve oğlunu da alıyorlar. Fakat adam ve oğlu bir biçimde bunların elinden kurtuluyor.

Liste uzun oldu ama anlatmak zorundayım. Yine bizden sonra Ağaçpınar köyünün bir mezrasında gece cevizlere gelen ayı avına giden iki arkadaşın yanlışlıkla birinin diğerini

14. Neşe Düzel, *Kürtler Konuşuyor*, Selis Yay., 2012.

vurması sonucu, arkadaşın kan kaybından ölümünden ötürü, vuran Hıdır Sarıtaş hakkında PKK ölüm kararı almış. Hıdır Sarıtaş da bizim taraftarımız bir ailenin çocuğuydu. Ben cezaevinden çıkınca bu çocuğun ağabeyleri, bildiğim tanıdığım bizim arkadaşlar bana geldiler. Durumu anlattılar. Aslında yer de gök de herkes de bunun bir kaza olduğunu biliyor, buna rağmen iş bu noktaya geldi. "Bu işe bir el at" dediler. Aile de bu olaydan dolayı köyü boşaltıp Bursa'ya yerleşmişti.

Dersim'e gidişim duyulmuştu. Zaten köyler birbirleriyle sürekli ilişki halinde. Bizim köy de adeta bölgenin merkez köyüydü. Biz Dersim'deyken özellikle TİKKO'nun ajan, muhbir politikasından dolayı halkın bize yoğun talepleri olurdu. Yani haksızlığa uğradıkları, haksız yere dövüldükleri, sürüldükleri, öldürüldükleri şeklinde şikâyetleri ve bizden yardım talepleri oluyordu. Biz de halk içinde görüşlerimizi açıkça ifade ediyorduk. Bu yüzden TİKKO'cularla sık sık karşı karşıya geliyorduk. Hatta TİKKO'cular yanılmıyorsam 1984 kışında bu nedenden dolayı o zaman *İşçi Köylü Kurtuluşu* (*İKK*) adıyla çıkardıkları dergide bizi eleştiriyorlardı. Eleştiri yazısının başlığı: "Devrimci Yol'un Politikası Devrimci Kitle Politikası mı? Yoksa ajan muhbiri destekleme politikası mı?" Ben hem tüm bu olup bitenleri anlamak, dinlemek için; hem varolan ilişkilerimizi bir kolaçan etmek için kâh düğün, kâh kirve sağdıç ziyaretleri bahanesiyle bölgede yaygın dolaşıyordum. Karakol komutanının da yakın takibinde olduğumu biliyordum. Bir gün yine köyümüzün kahvelerinden çıkıp, bir grup arkadaşla birlikte oturduğumuz köye çıkmaya çalışıyorduk. Karakol komutanı (astsubay) yanıma geldi, bana "Nuri bey biz biliyoruz ki, sizin köyde PKK'lı ve PKK sempatizanı yoktur. Seni de tanıyoruz. (O zaman PKK'nin zorunlu askerlik politikası vardı. Her aileden bir genç alıyorlardı. Kimi aileler çocuklarını vermemek için şehre kaçıyordu. Kimileri istekli kimileri zorla götürülüyor, götürdüklerinden kimileri kaçıyordu.) Senin amca oğlunun askerlik kâğıdı gelmiş, kaç gündür gelmiyor, söyle gelsin, gitsin askerliğini yapsın" dedi. Ben de "beni tanıdığınızı ben de biliyorum" dedim. "Ben de sizi tanıyorum. Karakol komutanısınız. Amca oğlumun siyasetle alakası yok. İstanbul'da çalışıyor ve haberi yok bu durumdan. Haber ederiz gelir askere gider" dedim. O es-

nada bana şunu demeyi de ihmal etmedi: "Nuri bey bayağı geniş geziyorsun. Hangi gece nerede hangi köydesin haberim oluyor" dedi. Ben de "İyi o zaman bilginiz varsa gereğini yaparsınız" dedim. "Yok, haberin olsun diye söylüyorum" dedi. Adeta ayağını denk al dercesine. Ben de bunu biliyordum.

Yukarıda belirttiğim gibi, bizden sonra bu tip olaylarda şehre gelip, Devrimci Yolcuları yani bizleri aramışlar. Bunun bir tanesi kocasının ölümünden sonra bile beni buldu. Yine Yenisöğüt köyünde Ali Taş olarak bilinen bir vatandaşı muhbir olarak PKK öldürmüştü. Bölgedeyken, Cunta yeni gelmiş, operasyonlar var, ben de bölgede faaliyet yürüttüğüm Ahmet Taşkın arkadaşla birlikte bu adamın köyünde, bildiği bir evde yatıyorduk (Bu adam için gece gündüz fark etmez gezerdi). Aranmıyorduk, adam sabah erkenden Tornova'ya inmiş ve askerin geldiğini görmüş. Bir baktık nefes nefese yanımıza geldi, "Kalkın, asker geldi" dedi. Yine 1984 yazında, yalnız olduğum bir dönemde, bu adamın köyünün yanı başında, ormanda bir derede, suya yakın bir noktada kalıyordum. Adamın kaldığım yere yakın bir tarlası vardı. Naylon poşet içine ekmek koyuyordu. Naylon poşeti de gübre sepetine koyup, üzerine gübre koyuyordu. Getirip gübreyi tarlaya döküyordu. Ekmeği alıp yanıma geliyordu. Gece 10'a kadar yanımda oturuyor, "Sen yalnızsın, canın sıkılır" diyordu. Bu adam da bizim taraftar bir ailenin reisiydi. Bunlarla karşılaşınca bir hayli üzülmüş ve öfkelenmiştim. Dediğim gibi bu insanların kimileri bizim sempatizanımız, adı geçenlerin evlerinde kalmışız, ekmeğini yemişiz. Bize bir gün bile yüzünü ekşitmemiş insanlar bunlar.

Ayrıca 1980 sonrası beş yıllık Dersim mücadelemizde bir gün bir ihbar yememiş, askerle karşılaşmamış (Ali Boğazı'ndaki çatışma hariç, ki bunun da ihbarla bir ilgisi yok) olma durumumuzu göz önüne getirdiğimde, "Biz bu kadar ajan muhbir arasında nasıl öyle kazasız belasız yaşamışız!" diye şaşırıyordum! Burada çok ayrıntıya girmeyeceğim. Dün olduğu gibi bugün, bugün olduğu gibi yarın da bu adını andığım insanların muhbir olmadıklarını iddia ediyorum. Aksini iddia eden varsa, beri gelsin diyorum. Yalnız Çanbulak olayında bir bityeniği vardı fakat onun asıl adresine de varamamışlar. Gerçek adres o öldürülenler değildi.

Yukarıda belirttiğim gibi bir anda bu kadar sorunla yüz yüze gelmem bana Ali Asker'in söylediği bir marşta, "Halkım medet umar Devrimci Yol'dan, başka çare yok dost nenni nenni..." sözlerini aklıma getirdi. Bizimkiler her ne kadar örgütsel ağırlığı kaldıramayıp, örgütü dağıtmış olsalar da, halk bir bireyimizi bile görse, bir örgütmüş gibi yaklaşıyordu.

Yukarıda anlattığım olaylardan bir ikisini somut olarak açıklayacağım.

Seçim çalışmaları vesilesi ile çok dolaştığım için olup bitenlere hâkimdim. Aynı yılın sonbaharında bizim köyde bir düğün yapıldı. Köy düğünlerine çevre köylerden yoğun katılım olur. Düğün dağılırken yanıma Çayüstü ve Yoncalı köyünden iki arkadaş yaklaştı. "Ağabey seninle bir şey konuşmak istiyoruz" dediler. Bu görüşmeler ayrı ayrı oldu. Çayüstü köyündeki genç arkadaş, "Benim askerlik kâğıdım gelmiş. Düşünüyorum, karar veremiyorum. Askere mi gitsem, PKK'ye mi katılsam?" diyorum. Bu hususta benim görüşümü soruyordu. Ben de PKK'yle ilişkilerimiz gereği (arkadaşlarımızı öldürmüşlerdi) açıkçası direkt olarak, "Ne PKK'ye katıl, ne de askere git" dedim. Genel anlamda konuştum. Çünkü herhangi birinden yana görüş bildirmem işime gelmedi. Arkadaş sonra PKK'ye katıldı. Kısa süre sonra da bir çatışmada öldü.

Diğer arkadaş ise Piro Turabi'nin oğluydu. Yukarıda bahsettiğim gibi DAB'ın (Doğu Anadolu Bölge Komitesi) elinden kurtulan Dedali Amca'nın damadıydı. "Ağabey" dedi, "Kayınbabam bizde kalıyor, sana selam söyledi, gelsin bir görüşelim" dedi... Ben olayı biliyorum, "Tamam" dedim. "Sen git ben geleceğim." Bir iki gün sonra gittim. Daha önce tanıdığım amca adeta yas tutar gibi sakal uzatmış, hayli perişan bir vaziyetteydi. Yerinden kalktı. Beni öptü. Hal hatır sorduk. Meseleye girdi, "Nuri oğlum" dedi. "Sen bizi, biz seni tanıyoruz. Baban, dedenle dostuz. Siz de kaç sene bu dağlarda kaldınız, ekmeğimizi yediniz, suyumuzu içtiniz, iyi kötü bizi bilirsiniz. Benle oğlum ölümden zor kurtulduk. Şimdi gizlenerek yaşıyoruz. Mağduruz. Biz bu durumu hak etmiyoruz. Araştırın, soruşturun. Bir suçumuz varsa, cezamızı verin. Yoksa da bu kara lekeyi üstümüzden kaldırın" dedi. Ben de "Amca, sen merak etme. Kendine dikkat et,

ben bu meseleyle ilgileneceğim" dedim ve ayrıldım. Bu mesele hakkında zaten yeterli araştırmayı yapmıştım, bilgilere sahiptim. Yalnız oluşum, hareketimizin durumunun diğer siyasi çevreler tarafından da biliniyor olmasından dolayı, ben "bu olaya PKK ile birlikte el atalım" diye düşündüm. PKK ile de yaptığımız görüşme sonucu, yine orada faaliyet yürüten TİKKO'nun diğer kesiminin (merkezciler olarak bilinen) katılacağı yine DAB'ında olacağı bir toplantı kararı aldık.

Yalnız yukarıda anlattığım gibi, karakol komutanı bana "Nuri bey yine geniş dolaşıyorsun. Hangi gece hangi köyde olduğunun haberini alıyorum" dediği için, benim bu toplantıya katılmamın sakıncalı olacağını düşünerek, diğer arkadaşımız olan Ahmet Taşkın'la konuşup Ahmet'in katılmasının doğru olacağını kararlaştırdık. Bu toplantı Ovacık'ın bir köyü olan Bırikan köyünde gerçekleşti. Fakat katılacağını söylemesine rağmen DAB bu toplantıya katılmadı. O toplantı sonucunda, "bu baba ve oğlu, diğer öldürülen beş kişinin suçsuz oldukları, özellikle PKK'nin sert tavır takındığını, bundan sonra Kürdistan'da Kürt halkına zarar veren herkesin karşısında bizi bulacağı yönünde görüş belirttiğini" arkadaş bana anlattı. O olaydan sonra amca ve oğlu rahatlayıp açığa çıktılar. O zaman DAB'ın Dersim sorumlusu Laz Nihat kod isimli biriydi. Bu Laz Nihat 1996'da Ovacık Yakatarla köyünün bir mezrasında yaşanan, TİKKO'nun dokuz kişilik konferans delegelerinin öldüğü olaydan sağ olarak kurtuldu. Daha sonra bu Laz Nihat'ın da içinde olduğu, DAB tarafından Kardelen Operasyonu olarak adlandırılan operasyonda, sayısını bilmediğim insanlar, ajan işbirlikçi oldukları iddiasıyla öldürüldüler.

Burada bu beş kişinin ölümü ile ilgili kendimce önemli gördüğüm bir hususu açıklamam gerekir. Hem vicdan azabı duyduğum için hem de devrimci ahlak gereği olaya açıklık getirmek gerekir diye düşünüyorum. 2015 başlarında Haydar Karataş'ın *BirGün* gazetesi Pazar ekinde yazdığı ve sanırım (sanırım iki üç yazı konusu olan) "Dersim Komünizmi" başlıklı yazılarda, bu olayı, buna benzer Çemişgezek bölgesinde cereyan eden bir olayı ve yine Tunceli merkezinde kadın garson çalıştırdığı için sürekli protesto edilen, basılan ve ateşe bile verilen birahane gibi olayları eleştiriyordu. Özellikle bu olayı şöyle anlatıyordu. "Bir köy kavgasında babası öldürül-

dükten sonra annesi tarafından alınıp Adana'ya götürülen, daha sonra büyüyünce Dersim'e dönen, bir örgütün lideri olan" diye devam eden yazının bütünlüğünden, bu eylem o arkadaşın adeta "babasının intikamını alma" anlamında bir eylemi olduğu sonucu çok net anlaşılıyordu. Orada ismi açıklanmayan ama kastedilen arkadaş o dönemde DAB'ın sorumlularından birisiydi. Kendisi o esnada bölgede miydi değil miydi bilmiyorum. Ben gerek bu arkadaşın babasının ölümü olsun, gerek öldüren insanlar olsun, bildiğim tanıdığım insanlar olduğu için, bu olayın bir intikam olayı olmadığını bu anlamda bir devrimcinin hak etmediği bir şekilde töhmet altında bırakılmaması gerektiğini açıklamak gereğini duydum ve bundan çok eminim.

Yine önemli olduğu için yukarıda belirttiğim ikinci olayı burada açmak istiyorum. Ayı avındaki kaza ile gerçekleşen ölüm olayını -Tunceli cezaevindeki Hıdır Sarıtaş'ın olayını- PKK ile görüşmek için İstanbul'dan Dersim'e gittim. Yine bu olayı her iki taraftan detaylarıyla araştırmıştım. Cezaevinden çıkar çıkmaz ölen arkadaşın babası Semo Amca'ya başsağlığına gitmiştim. Bana yemek hazırladılar. Çay eşliğinde sohbet ederken, Amca bana, "Nuri senden bir ricam var. Bu olaya el atma, oğlumu bilerek vurdular" dedi. Ben de, "Amca ben sana başsağlığına geldim. Ama niye kasıt olsun. Ben sizi de karşı tarafı da bu çocukları da tanırım bilirim, dedim. Ayrıca bu konuda bir sözümüz olursa da taraflı davranmayacağımızı bilmen lazım. Çünkü bu bölgede bu tür olaylara bizim yaklaşımımızı bilmeyen bir Allah'ın kulu yoktur" dedim ve ayrıldım. PKK ile kuryeleri aracılığıyla randevu alarak, Ağaçpınar köyü Noşik mezrasında bir evde gece buluştuk. Ben herhangi bir durumda babamın mezarını yapmak için, o köye duvar ustası olan Yusuf Amca için gittiğimi söyleyecektim ve onun için köye atla gitmiştim. Gece eve o dönem PKK'nin Dersim eyalet komutanı olan Ali Botan yanında bir arkadaşıyla geldi. Ben dışarıda nöbetçilerin olduğunu biliyorum. Bu olayı gecenin ilerleyen saatine kadar karşılıklı iddialar ileri sürerek tartıştık. Botan arkadaş yer yer sinirlenerek sesini yükseltiyor. Ben de o dönemde, Cunta görevlileri Demirel'i evinden alıp Zincirbozan'a götürürken, Demirel'in gazetecilere söylediği sözü Botan'a söyledim. Demirel o görüşmede

gazetecilerin "Sayın Demirel sen bu ülkede hükümetler kurdun, başbakanlık yaptın şimdi tutuklanıyorsun. Bu durumu nasıl ifade edersin" sorusuna, kendine has üslubu ile aynı zamanda el hareketi de yaparak; "çekilin çocuklar çekilin, siz yazamazsınız" demiş, gazetecilerin "Yok yazarız Sayın Demirel. Bir şey demeyecek misin?" ısrarı üzerine Demirel "Yazın o zaman. Çankaya'yı işgal eden o beş generale söyleyin. Bir gün demokrasi size de lazım olacak" demişti. Demirel'in söylediği sözü ben de Ali Botan'a söyledim: "Böyle yapmayın, demokrasi bir gün size de lazım olur" demiştim. Şafak atmak üzereydi ikinci gece buluşmak üzere evden ayrıldılar.

İkinci gece tekrar görüştüğümüzde arkadaşlar biraz daha sakin ve rahattılar. Botan bana, "Sen Nuri Salman'sın. Niye dün kendini tanıtmadın" deyince, ben de "Benim Nuri Salman olmam ne ifade eder? Ben de sıradan bir vatandaşım" dedim. Yine aynı meseleyi devam ettirdik. Anladım ki arkadaşlar sıradan kocakarı dedikodularından öte bir şey ileri süremiyorlar. Ben onların da bildiği tanıdığı, orada ileri gelen insanlarla bu hususta toplantıda yapabileceğimi önerdim. Bu buluşmamızın sonucunda durumu yeniden değerlendirip bizi bilgilendireceklerini söylediler. Daha sonra Hıdır Sarıtaş arkadaşı çağırıp görüşüp nasihat verip evine göndermişlerdi. Yine bir yıl sonra Dersim'e döndüğümde Ali Botan'ın örgüt içi infazda öldürüldüğü Dersim'de konuşuluyordu.

Yine, Ali Rıza Polat olayını biraz açmam gerekiyor. Dersim'e gittiğimde çocuklarına başsağlığına gittim. Dini anlamda biz onlara "Dede" derdik. Biz kırsal alandayken bizim yaşıtımız olan iki kardeşle de görüşür evlerinde konaklardık. Değirmendere'de otururlardı. 200-300 metre arayla iki evleri vardı. Birisin de anne babası, birisinde bekâr iki kardeş kalıyordu. Daha önce PKK'ye katılan, ardından ayrılıp gelen büyük oğlu Erdal ile siyasi sohbet başladı. O sohbet esnasında Erdal bana "Türk solu PKK'yi bir değirmen taşı gibi boynunda taşıyor. Ben dağda Melih Pekdemir'in *Anne Bak Kral Çıplak!*[15] adlı kitabını okuyunca bırakıp geldim" dedi. Ben adı geçen kitabı biliyordum, okumuştum. Ama Erdal'ın değirmen taşı PKK Türk Solu söylemini pek anlamamıştım. Açması için de tekrar bir şey sormadım. Sonra Polat'ın Musa

15. Melih Pekdemir, *Anne Bak Kral Çıplak!*, Ayrıntı Yay., 2016.

diye küçük oğlu vardı. O da "Nuri" dedi "Biz seninle bu konuyu konuşmak istedik. Bunlar benim babamı asılsız yere vurdular. Ayrıca bizim sülalemizde böyle şey olmaz. Devlet tarafından katledilmiş bir sülaledir. Babamın dedesi Seyid Rıza'yı biliyorsun" dedi. "Bizim suratımıza kara leke sürülmesi bizim tarafımızdan kabul edilecek bir şey değildir" dedi. "Dede" dedim. Adı Musa ama ben öyle derdim. "Ben kişisel olarak bir şey diyemem. Kimseyi dinlemiyorlar" dedim. Bu konunun üzerine ne yaparız ne yapmayız diye konuşurken, "Bu olayı sen buradayken çözelim" dedi.

1983'te biz Yoğunçam köyü Zımaik mezrasının ormanlarında kalırken, sığır çobanı genç kızlar bizi gördüler. "Sizin iki arkadaşınız da şu aşağıda" dediler. Biz arkadaşlarımızın olmadığını ya TİKKO'cu ya da PKK'li olabileceklerini düşündük. Kızlar haber verdi bir araya geldik. Ayrıca o mezradan Veysel Zordağ ile birlikte yaprak kesen (mevsim sonbahar) Polat Tosun'un da burada olduğunu söyledi kızlar. Onu da getirdiler yanımıza. Biz TİKKO'culara; "Ali Rıza Polat'ı niye dövdüklerini, niye silahını aldıklarını" sorduk. "Adam devlete silah vermemiş, siz zorla adamdan silah alıyorsunuz" dedik. Onlar da kem küm ettiler. O esnada PKK'li arkadaş devreye girdi. "Ali Rıza Polat ve ailesi partimizin taraftarıdır. O silahları partimize bağışlayacaktı. O silahları vereceksiniz" şeklinde konuşmalar yaptı. Akşam oldu. Polat arkadaşın bizden istekleri oldu. Biz de o zaman biraz para, biraz da 9mm çapında mermi verdik ve ayrıldık.

Aşağı Tornava'da Musa Pörüklü'nün kahvesinin önünde, Munzur suyunun kenarında Musa Polat ile oturduk. Ne yapıp etmemiz gerektiği hususunda konuştuk. Musa, Ovacık Hozat köylerini gezelim. Köylerde, köylerin ileri gelenlerine bu adamın ajan olmadığını, haksızlığa uğradığını söyleyelim, propaganda yapalım, PKK bu konuda özeleştiri versin ya da daha açık kanıtlarla çıksın, dedik. Ama biz sohbetin gereğini yerine getiremedik. Ben oradan ayrılınca o arkadaş da nasıl oldu ise PKK'ye katılmış. Belli bir süre sonra Ovacık'ın Yoncalı köyünde bir kadın arkadaşla birlikte, operasyonda bacağından aldığı hafif yarayla yakalanıyor. Köyün altında derede ikisini de kurşuna dizip infaz ediyorlar.

Bölgeye cezaevinden çıktıktan sonra gidişinizde, bölgedeki sol örgütlerin ajan-muhbir anlayışları ve halktaki karşılıkları ile yoğun biçimde uğraştığınız görülüyor?

Yukarıda anlattığım örnekler bu eksendedir. Sadece bu dönemde değil, bölgede kırsal alanda 1984 öncesinde çalışma yürütürken de bu tarz çokça sıkıntı ile uğraşıyorduk. Bir iki örnek vermek gerekirse:

Yine bir gün, bir iki arkadaşla Mercan bölgesindeyiz. Artık yaprak falan açmış, otların biçildiği dönem. Biz kapıya vurup kimseyi kaldırmayalım, kadınlar nasıl olsa ayran yaymaya kalkacak diye oturduk bekliyoruz. Bir baktım sol taraftan bayağı bir ayak sesi geliyor. Kendimizi korumaya aldık hemen. Büyük ihtimalle asker değil, dedik. Bir baktık Murat Sever'in de içinde olduğu bir grup TİKKO'cu arkadaş geldiler. Merhabalaştık, hoşbeş ettik. Kadınlar kalktılar, hazırlık yaptılar, buyur ettiler içeri. Kahvaltı falan yaptık. Kahvaltı ettikten sonra sohbet ederken, TİKKO'cu arkadaşlardan biri; "Sizin Turgay arkadaşınız hangisi?" diye sorunca göz göze geldik. Niye, ne oluyor gibisinden, "benim, ne oldu?" dedim. "Kirve senle dışarda sohbet edebilir miyiz?" dedi. Çıktık dışarı. Evden beş on metre yan tarafta bir ağaç gölgesi var orada oturduk. Yanı başımızda bir adam da arpa biçiyor. Biz başladık sohbet etmeye. "Hayrola?" falan, dedikten sonra "özellikle neden benim ismimi telaffuz ettiniz?" dedim. "Dostça sohbet edelim, yanlış anlama. Senin bu bölgenin insanı olduğunu söylemişlerdi arkadaşlar. Bu bölgeyi daha iyi bildiğin için senle sohbet etmek istedim" dedi. Düşük sesle nezaket içerisinde konuşmaya başladı. "Bildiğin gibi Dersim bölgesinde bizim ajan ve muhbirlere yönelik politikamızdan dolayı sizinle sık sık karşı karşıya geliyoruz. Böyle şeylerden yorulduk. Açık şekilde ifade etmek gerekirse bizim de yer yer eksikliklerimiz, zaaflarımız olabilir ama siz de bizim üzerimize çok geliyorsunuz" dedi. "Doğrudur, bölgeyi iyi biliyorum. Fakat üstünüze çok geldiğimiz doğru değil. Bu cezalandırdığınız kişileri de tanıyorum, biliyorum. Size karşı özellikle halkı kışkırtan bir tavrımız yok kesinlikle. Ama sizin bunlara bir dur demeniz gerekir, dövdüğünüz, sürgün ettiğiniz insanlar

var. Bunlar neyin nesidir? Bu bölge insanlarını tanımıyor değiliz. Elinizde birtakım somut deliller varsa Dersim halkı söylenenleri anlayan, kültürlü bir halktır" dedim. Ondan sonra bu çerçevede bir sohbetimiz oldu. Dostça, karşılıklı saygı içinde geçen bir sohbetti. Daha sonra o arkadaş bizim arkadaşlarımızla karşılaşınca; "o hızlı hızlı konuşan arkadaşınıza selam söyleyin" diye bana selam gönderiyordu. Daha sonra Çemişgezek birimindeki arkadaşlara bu olayı anlattım. Birimdeki arkadaşlara, arkadaşı tarif ettim. Bizim arkadaşlarımız o kişinin Çemişgezek Akkirek köyünden Cihan kod isimli Kâzım Çelik olduğunu ve TKP/ML'nin genel sekreteri olduğunu söylediler. Bu arkadaş daha sonra 1997 Mayısı'nda Elazığ Palu ilçesinde bir çatışmada vuruldu.

Yine çok önemli bir olayı, TİKKO'cuların bir ölüm kararını anlatmam gerekir. Bu olay Yasak Mıntıka, Eğimli köyü Maraş mezrasında Yusuf Demir hakkında alınan ölüm kararıydı. Bu aile bizim taraftarımız bir aileydi (Bir çocuğu da profesyonel olarak bizim saflarımıza katılmıştı, Selçuk Demir). Bir gün yine aynı köyün Veroç mezrasında TİKKO taraftarı bir evde karşılıklı kalabalık bir şekilde sabaha kadar süren bir toplantı yaptık. Toplantı bitmeyince, daha stratejik bir ev olan Paşa Krik'in evine gidip toplantıyı devam ettirdik. Toplantıyı öğlenden sonra bitirdik. Bize herhangi pratik bir girişimleri olmadan önce bu hususta yine görüşlerini bildireceklerini söylediler.

Daha sonra 1984'te dağda kaldığım bir arkadaşımla yanımızda Selçuk arkadaşın da olduğu bir sırada Yusuf Amca'nın yani Selçuk'un evine gittik. Dört beş kişilik, içeride bir kadının da olduğu (tanıdığımız bir arkadaştı) bir grup TİKKO'cu arkadaş evde oturuyordu. İçlerinde daha önceden özel bir sohbetimin olduğu Serdar isimli arkadaş da vardı. (Bu Serdar isimli arkadaşla özel sohbet, dediğim mesele de şudur; bir gün Çemberlitaş Pozivenk mezrasında TİKKO'cularla karşılaştık. Serdar arkadaş bana, "Biraz özel konuşabilir miyiz?" dedi. Ben de "olur" dedim, çıktık dışarıya. Köye yakın bir tepede ağaçların gölgesinde oturduk. Arkadaş bana kafasının karışık olduğunu TİKKO'dan ayrılabileceğini söyledi ve Mahir Çayan'ın düşünceleri konusunda bazı sorular sordu.

Ben de bildiğim kadarıyla cevaplamaya çalıştım. Ama isterse kendisine Mahir Çayan'ın *Toplu Yazıları*'nı verebileceğimi söyledim. "Tekrar görüşürüz" dedi ve kalkıp tekrar eve geldik. Daha sonra 1985'te ben Yasak Mıntıka'da Kızılçayır köyü ormanlarında yalnız kalırken, Ali Sert'in ailesinden bana ekmek getiren arkadaş, TİKKO'cu Serdar'ın eve geldiğini, TİKKO'dan ayrıldığını, beni sorduğunu, kendilerinin de bu ara beni görmediğini söylediklerini ve Pülümür istikametine gittiğini söylediler.) Biz eve gidince onlar kısa bir süre sonra ayrılıp gittiler. Ben şehre indikten sonra TİKKO'cular tarafından Yusuf Demir'in çok ağır bir şekilde dövüldüğünü, adamın felç olduğunu duymuştum. Cezaevi çıkışında da gördüğümde tabiri caizse adamı tanıyamadım. Adeta adamın feleği şaşmış. Bir gün Çanakkale cezaevindeyken koğuşun kapısının arkasında volta atıyorum. Kapı çalındı. Açtım. Karşıma Serdar dediğim TİKKO'cu arkadaş çıktı. İkimiz de afalladık. "Sen ne zaman geldin?" diye birbirimize sorduk. Çay içtik. Nasıl yakalandıklarımızı konuştuk. O arkadaş örgütten ayrılınca memleketi Sinop'a gidiyor. Orada komşularla olan kimi çelişkilerinden dolayı aralarında silahlı çatışma çıkıyor. Bu olaydan ötürü yakalandığını söyledi. Sıra Dersim'deki sürece geldi. Dersim'de bizimle TİKKO'cuların en çok karşı karşıya geldiğimiz mesele; ajan, muhbir meselesiydi. Bu konuları konuştuk.

Arkadaşla oturduk Dersim sürecinde yaşadıklarımızı konuşmaya başladık. Hiç ama hiç abartmadan söylüyorum "Ben Dersim'de yaptıklarımızı ettiklerimizi hatırladıkça vicdan azabı çekiyorum. Birçok insan haksız yere cezalandırıldı, öldürüldü, sürüldü, dövüldü" dedi. Bu çerçevede şeyler söyledi. "Ayrıca, ben sana şunu söyleyeyim; Eğimli köyündeki Yusuf Demir vardı ya, siz üç arkadaş geldiğinizde biz onun evindeydik ya, o zaman biz o adamı öldürmeye gelmiştik. Siz gelince planımız suya düştü" dedi. "Tesadüfen gitmemiz bir canı kurtardı demek" dedim. Biz gittikten sonra adamı çok kötü dövüyorlar. Ailesi Yusuf Demir'i TİKKO'luların dövdüğünü, dost var, düşman var diye düşünerek, gururlarına yediremedikleri için kimseye söylemiyorlar. Adam dövüldükten sonra felç olmuş. Ailesi kimseye söylemiyor fakat olay duyuluyor. Ben cezaevinden çıktıktan belli süre

sonra öldüğünü duymuştum. Yusuf Demir'in öğretmen olan oğlu da bizim taraftarımızdı, hatta ÖDP sürecinde görüştüğümüz oluyordu.

1991 genel seçimlerinde bölgede nasıl bir çalışma yürüttünüz?

Yanılmıyorsam 1991 genel seçimleri (20 Ekim 1991) Dersim'de solun ortak bağımsız adayı Aysel Doğan'dı. Bir gün Ovacık-Tornova karayolunda Aysel Doğan ve Yusuf Hoca isimli arkadaşımızın da olduğu bir arabayla karşılaştık. Yusuf Hoca, Aysel Doğan'a o esnada bir şeyler söyledi. Aysel Doğan'la birlikte beni kenara çekip, "Ovacık bölgesinde bizim seçim çalışmasını yürütür müsün?" dedi. Yusuf Hoca bizim arkadaşımızdı. Ben de Yusuf Hoca'ya baktım, Hoca "Aysel arkadaş ortak adaydır" dedi, ben de çalışacağımı söyledim. Bir ay boyunca, daha önce gerilla birliği olarak faaliyet yürüttüğüm Çemişgezek, Hozat ve Ovacık bölgesinde faaliyet yürüttüm. Bize tahsis edilen bir minibüs, bazen bir iki tane küçük arabayla, başta bizim ilişkiler olmak üzere bu bölgeleri adeta taradım. Bu esnada seçim çalışması yürütürken, görüşmediğimiz taraftarlarımızla karşılaşıyor, sarmaş dolaş olup hasret gideriyor ve sohbetler yapıyordum. Bulundukları yerlerde yaşanan olaylar hakkında bana bilgi aktarıyor ve karşılaştıkları sorunları söylüyorlardı. Bundan dolayı da bölgede olmadığım dönemde cereyan eden gelişmeler hakkında, duymadığım bilmediğim bir şey kalmadı.

1991 genel seçimleri sırasında yürüttüğümüz faaliyeti biraz açmak gereği duyuyorum. Dediğim gibi bir minibüs, bazen de iki küçük arabayla, yanımda Aysel Doğan'ın ablası, genç bir öğretmen adayı Zeynep Güleç arkadaşımız ve Hasan Güleç adlı genç bir arkadaşımız (Hasan Güleç daha sonra PKK saflarına katıldı, kısa bir süre sonra Ovacık civarında bir operasyonda öldü) ile bu çalışmayı yürüttük. Aracını kiraladığımız kişi Yukarı Ovacık'ta taraftarımız olan Hasan isminde bir arkadaştı. Bir ay boyunca etkin ve yetkin bir çalışma yürüttük. Bu esnada karakol ha bire aileme baskı yapıp "Nuri nerede, bir bize uğrasın" diye sorup soruşturuyorlar. Tabii ben duyuyorum. Benim nerede olduğumu onlar da

biliyorlar. Ben de bizim köye uğramıyorum. Yani beni alıp oyalarlar seçim çalışması zaafa uğrar diye düşünüyorum.

Bir gün Garipuşağı köyüne (kendimi tanıttığım bölüm de belirttiğim gibi nüfus kaydımız bu köydedir) gittik, bu köyün muhtarını tanıyorum. Ayrıca kirveyiz. "Nuri kirve seninle ilgili iki üç tane evrak geldi, karakol komutanı bir an önce senin gelmeni söylüyor" dedi. "Fazla oyalanma komutan burada, her an gelebilir" dedi. Karakol da 400-500 metre uzaklıkta köyün üstünde stratejik bir tepede. Ben de "kirvem sen merak etme, gelse bile o beni tanımaz" dedim. Bu esnada çocuklar hemen içeri girdi. "Asker geliyor, asker geliyor" dediler. Evin alt tarafında ve üstünde birkaç tane silahlı asker vardı, sırtında G3'ü ile komutan girdi içeriye. "Selamünaleyküm, aleykümselam" oturdu. Biz yemek yemiş çay içiyorduk. Komutana da çay verdiler. Baktım muhtarın rengi değişti. Kürtçe "kirve korkma" dedim muhtara. Çay içmeye devam ediyoruz. Bir anlık sessizlik oldu. Komutan "Hayde konuşun, ne diyorsunuz bu seçimler için" dedi. Ben de komutana, Demirel'in yukarıda gazetecilere dediği sözü söyledim. "Böyle yapmayın. Evin etrafını sarmışsın, silahlı askerlerin damın başını tutmuş, sen büyük silahınla gelip oturmuşsun, bize konuşun, ne diyorsunuz diyorsun" dedim ve "Bu köye CHP'de gelip gidiyor. Seçim çalışması yapıyor. CHP geldiği zaman indiniz mi bu köye" diye ekledim. Muhtar'a döndüm. "Muhtar, komutan köye indi mi?" dedim. Muhtar bir şey, demedi. Komutan "sen yanlış anladın beni, ben sizi dinlemek istemiştim". Ben de "hiç de yanlış anlamadım, siz de biliyorsunuz seçim var, Aysel Doğan solun bağımsız adayıdır. Yasal olan seçim çalışmasını sürdürüyoruz, başka yaptığımız bir şey yok" dedim. Kalktık köyden çıktık. Daha sonra Muhtar'la karşılaştığımda, Muhtar bana "sizden sonra komutan bana, bu adam teröristlere benziyor onlar gibi konuşuyor, dedi, ben de hayır komutan ben onu tanıyorum öyle biri değildir" şeklindeki Komutan'la aralarında geçen diyaloğu anlattı.

O seçimde TİKKO'nun tavrı boykottu. Biz TİKKO'cuların güçlü ilişkisinin olduğu Yukarı Ovacık, Cevizlidere vs bölgelerini de taradık. TİKKO taraftarlarıyla boykot tavrını çokça tartıştık. Her ne kadar boykot diyorlarsa da ben onların bir

bütün olarak CHP adayı Vedat Sinan Yerlikaya'ya tercihli oy kullanacaklarını adım gibi biliyordum. Nitekim seçim günü akşamı sandıklar açıldığında sandık başı müşahitlerimizin raporları gelince gördük ki, bu köyler silme CHP adayı avukat Vedat Sinan Yerlikaya'ya oy vermişler. Ben, Zeynep arkadaş yine altımızda araba Yukarı Ovacık bölgesinde gezici müşahit idik. O gün bir anlam veremediğim, aklımın almadığı bir olay oldu. PKK bombalı saldırıda bulunmuş, bölge bizim için çalışması güç bir hal almıştı. Halbuki seçim günü bizim için ortam ne kadar sakin olursa o kadar iyi olur. Ben merkeze geldiğimde oy verme işlemi devam ediyordu. Bizim okuldaki müşahitlerle görüştüm. Seçimin nasıl gittiğini sordum. Bir sorun yok, dediler. O esnada daha önceden de tanıdığım Vedat Bey'in babası Musa Yerlikaya bana doğru gelerek "Sen bizden ne istiyorsun. Bizi Allaha bağışla. Bizimle ne alıp veremeyeceğin var" der gibi bir şeyler söylenerek yaklaştı. Ama öyle saldırgan ve kavga edici bir tavrı yoktu. O esnada Vedat'la da aramızda biraz yükselen bir sesle karşılıklı atışmamız oldu. Ortam biraz gerildi. Hemen kaymakam gelip ikimizi alıp makamına götürdü. Bize birer çay söyledi. Adeta herhangi bir gerginliğin olmaması yönünde telkinde bulundu. Bizi aldı, hükümet konağının merdivenlerinin başına kadar getirdi, bir tarafta beni bir tarafta Vedat'ın elini havaya kaldırarak meydandaki kitleye adeta bir şey yok, der gibi işaret yaptı. Seçimler sonuçlandığında biz az bir oyla kaybederken Vedat Sinan Yerlikaya milletvekili sıralamasında tercihli oy sistemiyle beşinci sıradan birinci sıra milletvekili olarak seçildi. Seçimde her iki milletvekilini CHP çıkardı. Bu seçimde benim köyümden iki tane oy CHP'ye diğerleri silme Aysel Doğan'a çıktı.

Özellikle 90'lardan sonra Yeşil kod adlı bir Jitemci kontrgerilla vardı, adı Mahmut Yıldırım'dı. Faili meçhul cinayetler, zulümler, baskılar yaptı Tunceli'de. Bu faili meçhul cinayetlerden biri de bizim köylü Cemal Akar adlı bir gençti. Bu arkadaş o dönemde çıkan *Yeni Gündem* gazetesi muhabiriydi. Mahmut Yıldırım, Sakallı olarak yörede tanınır bilinirdi, karakol komutanını, kaymakamı falan tanımazdı. Bunun zulmünün ayyuka çıkmasıyla o zamanın CHP milletvekili Avukat Vedat Sinan Yerlikaya'nın da önemli katkısıyla bu faili

meçhuller ve zulüm uygulamaları Dersim'de azalarak son buldu. Ama bu son bulma sadece Mahmut Yıldırım'ınkiyle sınırlıydı, devlet zulmü devam etti.

Sonrası nasıl gelişti, nereye yerleştiniz, politik süreç ne durumdaydı?

Annem ve iki kız kardeşim köyde olduğu için belli aralıklarla Dersim'e gidip geliyordum ama oraya yerleşme gibi bir düşüncem yoktu. Çünkü kalmak için olanaklarım da yoktu. Ayrıca devrimcilik benim asla vazgeçemeyeceğim bir şeydi. Çok sigara içtiğim için Zeynel Sarıtaş bana "Bırak" dedi, ben de "İki şeyden asla vazgeçmem, bir devrimcilik, iki sigara" dedim. Daha sonra sigarayı bıraktım, arkadaş "Umarım ikinciyi de bırakmazsın" diye takılıyordu.

Daha önce ben İstanbul'da, Ali Dayıların ilişkilerinden kimi arkadaşların talebi üzerine paraları kendilerinin göndermesi şartıyla onlara kitap gönderiyordum. Postaneden bir gün yine telefon etmeye gitmiştim. O postanede çalışan, kolileri teslim alan kadın beni tanımıştı. "Hayrola seni tanıyorum, buradan koli falan gönderiyorsun" dedi, "Senden sonra sivil polisler geliyor, kitapların içine dışına baktıktan sonra koli gidiyor" dedi. Daha sonra bu kadın arkadaşla ilişki geliştirdim, kadın Çanakkale'den tanıdığım TİKKO'cu bir arkadaşın da yakın bir arkadaşı çıktı. Bu olaydan sonra ben hâlâ takip edildiğimi anladım.

Ben İstanbul'da akraba çevresinde kalıyordum. Zaman zaman siyasi çalışmalar, tartışmalar için Bursa'ya (Ayhan Diken, Kudret Gül), Kestel'e (Kenan Sungur, Mehmet Nöyfel Özgür, Abdülkadir Karakaya, Ali Rıza Gül) ve Panayır'a (Zeynel Sarıtaş, Hasan Taşkın) gidip geliyordum. Çünkü yakalanmadan önce de bu yerlere gittiğim ve kaldığım oluyordu. Burada, 1980 öncesi, devrimci hareketimizin Elazığ sürecinden bugüne kadar çokça emeği geçen Ali Rıza Gül ve eşi Nafiye Abla'mızın hareketimize olan emeğini ifade etmeden geçemem.

O zamanlar böbreklerimde taş vardı, ikisindeki taşları da kırdırmıştım. Bir gün Bursa'ya geldiğimde arkadaşlar taş kırma konusunda, "Çekirge de Kaplıcalar var, gidersen çok iyi

olur" dediler, bir gün gittim oraya. Üç beş insan var, bir ara baktım oralarda birileri dolanıyor, subay tıraşlı falan. Ben bu kim, polis mi, bu adam da nerden çıktı falan, diye düşünürken bir baktım, bu kese yapıyor meğer orada keseciymiş. Ben de bir kese yaptırayım, dedim ama tam emin olamıyorum, polis olabilir diye düşünüyorum bir yandan. Gittim yattım bu başladı keselemeye bir taraftan "Nerelisin?" vesaire, diye sormaya. "Tunceliliyim" deyince "Neresinden" dedi, "Ovacık, Tornova" diye cevapladım. O da "ben Ovacık, Tornova karakolunda askerlik yaptım" dedi. "O köyde Nuri Salman isminde bir terörist vardı, dağda. Onu dağ taş aradık, bulamadık. Onun evini sabah akşam basıyorduk. Erkenden evi bastığımız için küçük kız kardeşlerini ailesini bazen yatakta yatarken görüyorduk. Kimi askerler postallarla basarlardı yataklara. Hatta küçük bir kız kardeşi vardı, komutan ona da soruyordu; O da 'Ben bilmiyorum' diyordu. Elimizde bir fotoğrafı vardı, komutan fotoğrafını dedesine gösterdi, dedesi 'Ben tanımıyorum' deyince, komutan dedesinin yüzüne tükürdü, yaşlı adam başladı ağlamaya" dedi. "Peki bu Nuri Salman'ı yakalayamadınız mı?" diye sordum. "Ben terhis olduğumda o ve onun grubundaki diğer teröristler hâlâ yakalanmamıştı, sonra da ne oldu bilmiyorum" dedi. Ben de de tuhaf bir duygu oluşmuştu. Kese yaparken torbalar dolusu köpükleri yüzüne falan döküyorlar, ben o esnada çift elimle hızlıca gözlerimi açacak şekilde köpükleri siliyorum, o sizin aradığınız terörist adam bendim, diyecek halim de yoktu.

Devamında bana, bizim köyün tek tek, isim isim insanlarını, yaşayıp yaşamadıklarını sordu. Yine komşu köylerden insanların isimlerini soruyordu. Karakolun, Munzur'un öte yakasında bir değirmen vardı, oranın altında suyu güzel olan bir çeşme vardı, bana o çeşmeyi anlatmıştı. Ben de onun sorduğu kişiler hakkında bildiklerimi ve o çeşmeyi de çok iyi (!) bildiğimi söyledim.

Yine bir gün, bizim eve operasyona giderlerken, yolda bizim köyün aşağısında, kahvelere inen yolda köyün gençleriyle karşılaşıyorlar. Bizim gençler askeri biraz ileriden görüyor. Asker, direkt araba yolunu takip ediyor. Benim küçük kardeşim Ali Baba'da içlerinde, kardeşim kendisine benim sorulacağımı bildiği için araba yolundan yürüyen arkadaşlardan ayrılıp,

araba yoluna birkaç metre paralel inen patikadan yürümeye başlıyor. Asker bizim köyün gençlerine; "Salmanlar ailesinden aranızda kim var?" diye soruyor? Arkadaşlar kardeşimi göstererek "O arkadaş var" diyorlar. Komutan çağırıp soruyor, "Nuri Salman eve gelip gidiyor mu?" diye. Kardeşim, "Ben Nuri Salman'ı tanımıyorum" diyor. O esnada komutan destekli bir iki tane tokadı patlatıyor. "Ulan nasıl abini tanımıyorsun?" diye. Bunu da o keseci asker anlattıydı.

Kardeşimin böyle demesinin nedeni; Dersim'de yediden yetmişe herkesin adeta ezberlediği dört kelime vardı; "bilmiyorum, görmedim, duymadım, tanımıyorum." O da bu yüzden böyle cevap vermişti, bunları dağda olduğum zamanlar köye gidip gelmelerimde hemen öğreniyordum.

Devrimci Yol hareketinin başlattığı tartışma sürecine dahil oldunuz mu? Oldu iseniz yaklaşımınız neydi ve sonrasında yaklaşımınız nasıl devam etti?

Ben cezaevinden çıktıktan sonra, yakalanmadan önce birlikte faaliyet yürüttüğümüz iki arkadaşla (Yasin Nuri Aydınlı, Erdoğan) bir araya gelerek, hem benim yakalandığım operasyonu değerlendirdik, hem de hareketimizin içinde bulunduğu durum ve genel siyasi duruma dair tartışmalar yaptık. Ne yapmamız gerektiğini konuşuyorduk. O zaman Devrimci Yol çevresi, *Demokrat* dergisi ve *İşçilerin Sesi* dergisini çıkarıyordu. Ben cezaevinde iken Devrimciler Süreci diye bir süreç başlatılmıştı. İlk olarak bir vakıf girişimi söz konusuydu ve bir vakıf kurulmuştu. Aynı zamanda Tartışma Süreci denilen bir süreç başlatılmıştı. Dört tane ana belirleme vardı o dönem. Bunlardan biri sosyalizmin bir tarihsel sürecinin son bulduğu ve yeni bir tarihsel sürecinin başladığı, ikincisi teorik ideolojik yeniden üretimin gerekli ve şart olduğu, üçüncüsü dünden bugüne bilinen yaşanılan sol sosyalist kültürün zaaflı olduğu ve bunun aşılması gerektiği, dördüncüsü de teknolojinin gelişiminin sınıf mücadelesi üzerindeki rolü şeklindeydi. Kelimesi kelimesine böyle olmayabilir ama içerikler bunlardı.

Bu dört ana belirleme temelinde başlatılan bir süreç vardı, bu süreçte Divan diye tabir edilen bir koordinasyon oluştu-

rulmuştu. Tartışmalar yürütülüyordu, özel olarak kullanılacak araçlar üzerine üç belirleme söz konusuydu; birisi bir yayın organının gerekliliği, diğeri öz örgüt söylemi, üçüncüsü de devrimci kitle partisi tartışmasıydı. Yayın organı konusu olsun, devrimci kitle partisi konusu olsun, benim tarafımdan da benimsenen, doğruluğuna inandığım şeylerdi. Öz örgütlülük benim kafamı karıştırıyordu. Bunu tartışırken, yazılan çizilen şeyler oluyordu, kitaplar çıktı yazılar yayınlandı, en sonunda bu tartışma süreci ile saflar da belirlenmiş oldu.

Devrimci Yol çevresinden, kendisini Devrimci Yol Taraftarı olarak tanımlayan arkadaş çevresi bu sürecin dışında kalmışlardı. Bu çevre dışında, yine kimi arkadaşlardan oluşan bir çevre de bu sürecin belirli bir yerinden kopup, kendilerini farklı bir çevre olarak tanımlamışlardı (Bu çevre daha sonra Halkevciler olarak isimlendirilecekti). Bu süre zarfında devrimciler süreci denilen ilişki topluluğu dağılmıştı.

Bu tartışma Devrimci Yol çevresindeki insanları kapsayan, burayı aşmayan bir tartışma şeklinde gidiyordu, özellikle bunu doğru görmüyordum. 12 Eylül, toplum üzerinde çok ciddi tahribatlar yaratmış, topluma dayatılan Türk İslam sentezi ile toplum apolitikleştirilmişti. Gen değişikliğine kadar değişim söz konusuydu. Hâlâ 12 Eylül'ün baskısını yitirmediği dönemde tabandan, yerelin sorunlarından Devrimci Yolculuk şartı aranmadan, geniş muhalefet çevrelerini kapsayan bir mücadele ile ancak örgütlenebileceğimizi, kitlesel olabileceğimizi, emek eksenli bir demokrasi mücadelesini ancak bu şekilde yükseltebileceğimizi söylüyordum. Melih Pekdemir de o dönem de Muhalefet Meclisleri temelinde bir örgütlenmeyi savunuyor ve bu hususta yazılar yazıyordu.

Demokrasi tartışmaları da boyut kazanıyordu. Devrimciler, demokrasi derken kim için demokrasi, nasıl bir demokrasi sorularını sormak zorundadır. Ben bu sürecin hem içinde hem de tabiri caiz ise dışındaydım. Tartışmalar yapıyorduk bu tartışmalara Sedat Göçmen arkadaşımız da geliyordu. Ben Kartal'dan katılıyordum. Ben çok temel konular dışında ayrıntıya pek takılmıyordum. 1993 yılıydı.

Bu süreç böyle devam etti, bu sürecin çeşitli toplantılarına katılıyordum. Bir gün Kartal'da gezinirken Meral arkadaş ve Kenan Hoca ile karşılaştım. Onlar da "Biz de seni arıyoruz"

dedi, "Ne var" dedim, "Bu akşam Taksim'de büyük bir toplantı olacak, sen de katıl" dediler. "Olabilir" dedim. Birlikte gittik, çok kalabalık bir toplantıydı. Melih Pekdemir de vardı. Halkevcilerin ayrılma durumu daha söz konusu değildi, toplantıyı yöneten de İbrahim Aydın arkadaşımızdı, Oğuzhan Müftüoğlu sonradan geldi. Bir arkadaş söz aldı: "Bu süreç" dedi, "Aslında açık konuşmak gerekirse, yasal bir partiye giden süreçtir arkadaşlar bunu açık açık ifade etmiyorlar" gibi laflar etti. O noktada kimi arkadaşlar da "Nereden çıkarıyorsun bunları yazılan çizilenler ortada" diye kendisine sorular yöneltti. Arkadaş da "Hayır, öyle değil" dedi, "Biz Mamak'ta Oğuz Ağabey ile özel sohbetler yaparken böyle şeyler söyleniyordu" dedi. Ardından "İki kişi arasında yapılan özel sohbetlerin burada konuşulmasının doğru olmadığı" ifade edildi.

Ben söz aldım; baştan beri savunduğum şekilde, açık devrimci kitle partisinin bugün bir ihtiyaç olduğunu, bunu kimsenin öcü gibi göstermemesi gerektiğini, partinin sürecin olmaz ise olmazı olduğunu vs ifade ettim. Bu süreç oraya evrilirse misyonunu yerine getirmiş olur, aksi halde heba olur gibi sözler sarf etmiştim. O esnada toplantıda bir dalgalanma oldu ve yoğun tartışmalar yaşanarak o toplantı sonuçlandı. Melih Pekdemir arkada bir köşede hiç konuşmadan sonuna kadar dinledi. Oğuz Ağabey'de, Mamak konuşmaları ifade edilince, bu süreç konusunda görüşlerini belirten bir konuşma yapmıştı fakat konuşmanın içeriğini tam hatırlamıyorum.

Sonuç olarak bu tartışma süreci, uzun bir broşür ile sonuçlandı. Tüm bu düşünceler İstişare Konuşmaları başlığı altında ifade ediliyordu. Genel eğilim; Devrimci Yol sürecinin kendi doğal tarihsel gelişimine ilişkin, teorik örgütsel siyasi sorunlarla Türkiye'deki siyasi gelişmelerin de bir gereği olarak, politik mücadelenin devrimci bir kitle partisiyle ve benzer araçlar ile sürdürülmesi şeklindeydi. Devamında, buna ilişkin fikir ve sorunların ikili görev bütünlüğü içinde ele alınarak tartışılması, bu konular etrafında ulaşabilecek sonuçların kısa sürede belirginleştirilmesi doğrultusunda eğilim oluşmuştu. Bu broşür sürecin sonuç haliydi.

Ben yukarıda da belirttiğim gibi, öz örgüt söylemi ile ne anlatılmak istenildiği açık ifade edilmediğinden dolayı bu

broşürdeki ikili görev bütünlüğü söylemine de katılmıyordum. Ben öz örgütten Devrimci Yol'un tekrarı anlamında bir örgütlenmeden bahsedildiğini düşünüyor ve böyle bir örgütlenmenin günümüz ihtiyaçlarına cevap vermeyeceğini düşünüyordum. Kapsayıcı olmayan, dar bir yapılanma olacağını düşünüyordum. Bu süreç *Yeniden* dergisi adlı yayın organının çıkması ve "Geleceği Birlikte Kuralım (GBK)" parti girişimi süreci ile sonradan "Özgürlük ve Dayanışma Partisi" olarak sonuçlandı.

Ben bu sürecin hem içinde hem dışındaydım derken kastettiğim şey; o dönemde kimi eski TİP, TSİP, TKP'li ve Kurtuluş'tan arkadaşların da olduğu, Maltepe Yerel Demokratik Platformu diye bir platform kurmuştuk. Bu platformda Ferit Karayazgan, Kurtuluş'tan ayrılan Selçuk Şahin Polat, İsmail Ağın gibi arkadaşlar da vardı ve bu çalışma ile yerel ve demokratik sorunlara müdahale ederek bu sorunların çözüleceğini, mücadelenin büyütüleceğini ifade ediyorduk. Yani mevcut örgütlerin yan yana gelmesi ile yani bunların aritmetik toplamı ile bir yere varılamayacağını söylüyorduk. Birey eksenli bir siyasal hareketin yaratılması, politikanın tabandan doğru üretilmesi ve örgütlülüğün bu temelde gerçekleşmesini, tabiri caiz ise; her bireyin söz, yetki ve karar sahibi olabildiği bir demokratik iç işleyişin olması gerektiğini yani doğrudan demokrasinin işletilmesi gerekliliğini söylüyor buna göre hareket ediyorduk.

Burada tartışma sürecine haksızlık etmiş olmayayım. Orada da yerel inisiyatiflerin geliştirilmesi, bu temelde kolektiflerin oluşturulması ve politikanın tabandan üretimi gibi hususlar ifade ediliyordu. Burada, bu kolektifler arası ilişkinin nasıl olacağının açık belirtilmesi gerektiğini aksi takdirde süreç içerisinde her bir kolektifin kendi başına bir otonom olup çıkacağını söylüyordum.

Biz işe Maltepe yerel sorunları bağlamında, yerel yönetimlerle ilgili bir çalışma yaparak başladık. Hatta bir kurultay yapmıştık. İnsanların, neyi nasıl kiminle yapmayı düşündüğümüzü bilmeleri açısından bizim süreçten de iki arkadaşı davet etmiştim. Alper Taş ve Pertev Aksakal gelmişlerdi, hem pratik hem örgütsel anlamda yapmak istediklerimizi dinlemişlerdi. Bu çalışmalar yürütülürken, Maltepe Platfor-

mu'ndaki arkadaşlar bana hep soruyorlardı: "Sizinkiler ne durumda, süreç nereye gidiyor" diye. Ben de uzun süreceğini söylüyordum çünkü geniş bir çevreydi. Ama bizim Maltepe platformumuzla, bizimkilerin başlattığı Tartışma Süreci'nin bir yerde mutlaka çakışacağını düşünüyordum, bunu Maltepe'deki arkadaşlara da söylüyordum. Bizim bu çalışma biraz daha genişledi, devamında Maltepe'yi aşan Demokratik Birlik Platformu'nu kurduk. Devamında Anadolu Demokrasi Hareketi adında yeni bir oluşuma gittik. Bir broşür hazırladık. Kadıköy'de bir toplantı yaptık. Bu toplantıda eski TİP milletvekilleri Tarık Ziya Ekinci ve Mehmet Ali Aslan da vardı. Ayrıca Eşber Yağmurdereli, Bozkurt Nuhoğlu gibi arkadaşlar da vardı. Bursa'dan da çağırdığım üç arkadaş; Abdülkadir Karakaya, Kenan Sungur, Mehmet Nöyfel Özgür de vardı. Bu toplantı çok verimli geçmişti. Biz bu toplantıdan sonra ADH olarak faaliyetlerimizi Beyoğlu'nda tuttuğumuz yerde devam ettirdik.

Beyoğlu'nda tuttuğumuz yerin alt katında da *Ekspres* dergisi çıkıyordu. Çalışmalarımızı burada yürütüyorduk, ayrıca bizim dışımızda, kimi TKEP'li arkadaşların içinde olduğu İşçilerin Parti Girişimi, diye bir oluşum söz konusuydu. Bu oluşumda Anadolu Demokrasi Hareketi'ne katıldı. Anadolu Demokrasi Hareketi olarak Taksim'de bir toplantı yaptık. Bu toplantıya yukarıda belirttiğim arkadaşlar dışında Mihri Belli, Sevim Belli, Ahmet Yıldız, Talat Turan, Ataol Behramoğlu ve başka ismini hatırlamadığım arkadaşlarla kalabalık bir toplantı yapmıştık. Bu toplantıya bizim çevreden Yasin Nuri Aydınlı ve Siyami Erdem de katılmıştı. Toplantı da günün sorunlarını, solun birliğini ve geleceğini içeren tartışmalar yapıldı.

Daha sonra akşam toplantı var, diye bize haber geldi. Devrimci Yolcular görüşme talep etmiş. Beyoğlu'ndaki binamıza gittik. Oğuzhan Müftüoğlu ile Bülent Forta gelmişti. Türkiye'deki siyasal durum, solun durumunu ve birliğini tartıştık. Tartışma Süreci de bir taraftan yürüyordu. Bu süreç ile Anadolu Demokrasi Hareketi sürecini birleştirelim, önerisiyle gelmişlerdi. Bu öneri tartışıldı. Tartışma olumlu geçmişti. Hatta ben yine orada yeni oluşumların kesinlikle ve kesinlikle sol örgütlerin aritmetik toplamından oluşan

bir birlik olmaması gerektiğini, solun gerek kültürel gerekse siyasal eski birçok olumsuzluktan sıyrılmadığını, kendisini yenileyemediğini belirttim. Toplantı sonrası kalkınca kapıda Oğuzhan Ağabey bana döndü, toplantı esnasında geçen bir konuyla ilgili olarak "Sen ne demek istedin, Devrimci Yol sosyalist değil mi?" dedi. Ben de sorusu karşısında sırf bir şey demek için "Devrimci Yol'un sosyalistliği tartışılır" dedim. O esnada Bülent'e dönerek "bu ne demek istiyor" dedi. Bülent bir şey demedi. Daha sonra uzatmadan kapattık meseleyi.

Bu süreç "Geleceği Birlikte Kuralım" Parti Girişimi adı altında birleştirildi. Bu GBK toplantısı sürecinde toplantılar Mecidiyeköy Kültür Merkezi'nde yapıldı. Parti kurulma aşamasına gelindiğinde ilk toplantı Kazablanka Düğün Salonu'nda yapıldı. Bu toplantı epeyce kalabalıktı. Hatırladığım kadarıyla toplantıda Oğuzhan Müftüoğlu, Aslan Başer Kafaoğlu, Metin Akpınar, Nail Satlıgan gibi arkadaşlar da konuşma yaptılar. En ilginç konuşmayı Metin Akpınar yapmıştı. Adeta el işaretleri ile bu partinin biraz esnek yumuşak olması gerektiğini ifade etmişti. Yani eğilip büküldüğünde kırılmamalı, demişti. Bununla dogmatik ve katı merkeziyetçi olmamasını, ifade ediyordu.

Bilindiği gibi GBK oluşumunun içinde, daha önce kurulmuş olan BSP de vardı. Bu parti ilk kuruluş toplantısını Ankara'da kitlesel bir katılım ve coşkuyla yapmıştı ve kuruluşunu ilan etmişti.

Sonrasında ÖDP kuruldu, ÖDP sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Daha sonra bilindiği gibi, Özgürlük ve Dayanışma Partisi kuruldu. İstanbul'da ilk il kongresi yapıldı. Kongrede her çevre kendi listesini çıkarmıştı, ayrıca bir de çarşaf liste vardı. O listede benim de adım vardı. İstanbul il delegesi seçildim.

Daha sonra Ankara'da, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin 1. Kongresi yapıldı. Orada konuşmalar oldu. Bizden Hasan Hayır orada Kürt sorununa dair kısa bir konuşma yapmıştı. Parti gazetesi önerisi konuşulmuştu. Aslan Başer Kafaoğlu buna itiraz etmişti. CHP'nin de ilk kuruluş döneminde böyle bir parti gazetesi deneyimi vardı. Bu günlük gazete deneyimi

olumsuz sonuçlanmıştı. Onu örnek vererek bunun doğru olmadığını söylemişti. Birçok arkadaş toplantıda konuşmuştu. En çok dikkat çeken ve alkışlanan konuşma Bursa'dan gelen Ferruh Yılmaz arkadaşın konuşması oldu. Konuşmasında bir hikâye anlattı. "Çelik bir saca, yüzlerce güvercin değişik yerlerden gagalarıyla vuruyorlar, değişen bir şey olmuyor. Ama sayısı çok az bir güvercin grubu hep aynı noktaya vuruyor ve kısa sürede çelik sacı deliyorlar." Yani arkadaş birlikte olursak her şeyi başarabileceğimiz anlamına gelen bir örnek vermişti, bu da çok tutulmuştu kongrede, bunu da ifade etmek gerekir. Çünkü fındık kabuğunu doldurmayan sorunlar ve bıktırıcı tartışmalar sonunda solda ayrılıkların yaşandığından herkes mustaripti.

Dediğim gibi parti kuruldu ancak birçok partili sorunların çıkabileceği endişesini taşıyordu. Hemen ilk kongrede bile sorunların çıkması söz konusuydu. Nitekim insanlar kuşkularında haklı çıkmışlardı. Partinin ilk kongresinde Kurtuluş grubundan Bülent Uluer parti meclisi üyeliğine seçilememişti. Bu nedenle Kurtuluş grubu ile sorun yaşanmıştı. Bu sorun, bizim listeden Mustafa Sönmez'in geri çekilmesi ve Uluer'e yer açılması ile giderilmişti. Bu olay daha sonra ÖDP'de yaşanacak iç çekişmelerin de bir habercisiydi. Süreç içerisinde bu gruplar iç içe geçmedi gerçek anlamda bir kitle partisi olmadı, sol örgütlerin aritmetik toplamından oluşan bir parti gibi oldu.

Gruplar toplamına dayalı bu parti ciddi sorunlar yaşadı, çok uzun süre tartışılan özellikle Kurtuluş'un Kürt sorununa dair dayattığı anlayış partide ayrışmayı beraberinde getirdi. Kurtuluşçu arkadaşlar, ÖDP'nin adeta PKK'nin Türkiye'deki yedek gücü olmasını düşünen bir yaklaşım içerisindeydiler. Hatta Bursa'da Kurtuluşçulardan bir parti meclis üyesi arkadaş ÖDP'nin de katıldığı bir genel seçim sonrasında ÖDP Yıldırım ilçe binasında yaptığımız bir toplantıda "Vicdan sahibi devrimciler HADEP'e oy verdiler" demişti. Bizler de "Ne demek yani hem parti üyesi olarak partiye oy vermiyorsunuz, hem de HADEP'e oy vermeyenler vicdan sahibi değil diyorsunuz" diye tepki göstermiştik. Hatta bu anlayışla Kurtuluş grubu doğu illerinde ÖDP'nin örgütlenmemesini ve seçime katılmamasını savunuyorlardı.

Melih Pekdemir bu dönem "Keşke" başlıklı bir yazı kaleme almıştı. Bu yazıda ÖDP ile HADEP'in farklı partiler olduğunu ifade ediyordu. Enternasyonalizm adına seçimlerde HADEP ile koşulsuz işbirliği yapılmalıdır diyenleri eleştiriyordu, HADEP Türk kökenli devrimcilere de açık bir partidir, isteyen HADEP'e üye olabilir. Parti içerisinde HADEP'e ve Kürt sorununa mesafeli duran, eleştirel yaklaşanlara "sosyal şoven" deniliyordu. Melih bu yazısında "PKK'nin görüşlerini de, eylemlerini de benimsemiyorum. Eğer tersi bir durum söz konusu olsaydı kaydımı PKK'ye yaptırırdım. Eleştirilerimi enternasyonalizm gereği saklı tutmak gibi gerçeklerin arkasına sığınmazdım. Tartışma yeri burası değil ama PKK ideolojisi ile Kemalist ideoloji arasında pek fark görmüyorum. İnsan hakları anlayışım ise PKK'nin yaptıkları karşısında çifte standart uygulamama imkân vermiyor" (*Şimdi Solun Zamanı*[16], İnönü Alpat, s. 93, Melih Pekdemir'in "Keşke" başlıklı yazısı).

Bu tartışmaların sürdüğü bir dönemde, Kurtuluş'la ÖDP içerisinde sürdürülen bu tartışmalara, Mahir Sayın MED TV üzerinden katılarak ve bizim çevreyi kastederek "ÖDP içerisinde şovenizme karşı mücadele edilecektir" diyordu. Bu konuda Melih Pekdemir'in *Öçalan Devlet mi?*[17] adlı kitabına bakılabilir. O dönemde ÖDP'de ve *Yeniden Devrim* dergisinde buna dair çıkan yazılarda Özgürlükçü Demokratik Cumhuriyet tartışması yapılıyordu. Buna itiraz eden başta Ertuğrul Kürkçü olmak üzere kimi arkadaşlar daha sonra Öcalan'ın ortaya attığı Demokratik Cumhuriyeti savundular. Daha sonra Radikal Demokrasi ile Türkiye'nin demokratikleşeceğini ve Kürt halkının özgürleşeceğini söyleyip HDP saflarında milletvekili oldular. Ama bu Radikal Demokrasi'nin ne menem bir şey olduğunu bir türlü açıklamıyorlardı. Ertuğrul Kürkçü gibiler Radikal Demokrasi'nin ne olduğunu bilmiyor değillerdi.

ÖDP, 12 Eylül'den sonra solun toparlanması, meşrulaşması ve politik bir güç olarak devreye girmesinde önemli bir misyon yerine getirdi. Ama sol bunun kıymetini bilmedi. ÖDP'ye tu kaka diyen çevreler birer birer ayrıldılar. Çok

16. İnönü Alpat, *Şimdi Solun Zamanı*, Doruk Yay., 1996.
17. Melih Pekdemir, *Öçalan Devlet mi?*, Su Yay., 2000.

büyük iddialarla ayrılan bu çevreler daha sonra kendi iç bütünlüklerini bile koruyamayarak, ayrışıp küçük birer küme haline geldiler. Nihayetinde çareyi çatı partisi adı altında oluşturdukları Kürt hareketine yedeklenmekte buldular. ÖDP'den ayrılan hiçbir siyasi güç kendisini var edemedi hatta kendi içerisinde bölündüler, dağıldılar ve yok olma aşamasına geldiler, ta ki çatı partisi adı altında başlattıkları süreç sonrasında HDP'nin çatısı altına girmekte çare buldular. Gördüğümüz anladığımız kadarı ile de çoğunlukla mesut ve mutludurlar. Yani tabiri caiz ise sol, ÖDP'de tıpkı bir entrizm taktiği uygulamıştı. Entrizm taktiği şuydu: Bir partiye bir süre sonra daha kuvvetli olarak çıkmak üzere girmeyi ifade eder. Süre nispeten kısa ve uzun olabilir. Ama hedef hep güçlenerek çıkıp kendi örgütünü kurmaktır. ÖDP'ye de aynen bu yapılmıştır işte bunun adı entrizmdir.

Bu ayrılıklara hepimiz üzülmüştük, koskaca bir çınar olan ÖDP küçülmüş ve geriye sadece Devrimci Yol çevresi, Troçkistler ve kimi bağımsız insanlar kalmıştı. Bu arzulanan bir durum değildi. Bu beğenmedikleri ÖDP özellikle Susurluk sürecinde ve 28 Şubat'a karşı çok etkin kitlesel eylemler düzenlemişti. Ayrıca "Sürekli Aydınlık İçin 1 Dakika Karanlık Eylemi" herkes tarafından bilinen bir hale gelmişti (Bu öneri parti üyemiz Avukat Ergin Cinmen'den gelmişti). 28 Şubat'ta Sultanahmet'te Ne darbe Ne Şeriat sloganıyla yaptığımız miting, yayınlarımızda "Çiller'i katladık Refah'a dayandık" benzeri yazılar ile anlatılıyordu. ÖDP'yi Kürtlerle dayanışmıyor, diye eleştirenlere adeta nispet edercesine o gün, daha önce Ankara'da yapılan bir HADEP kongresinde bayrak indirme krizinden dolayı adeta sokaklara çıkamayan HADEP'lilerin Genel Başkanı olan Murat Bozlak'ın tahliye edildiği gün, Bayrampaşa cezaevinden alarak Sultanahmet'teki miting kürsüsünden kalabalık bir kitleye hitap etmesini sağlamıştı.

ÖDP'nin ikinci ayrılığı ise Ufuk Uras ayrılığı olarak bilinen ayrılıktır. Bu ayrılık 2007 seçimlerinde Ufuk Uras'ın DTP'nin "Bin Umut Adayları" listesinden milletvekili adayı olarak seçime girmesi tartışmasıyla başlayan ve daha sonra bizimkilerin yayınladığı "ÖDP'ye Sahip Çıkalım" adlı metinle su yüzüne çıkan ayrılıktır. Bu metin Bursa'ya da gelmişti. Bu metne katılanlardan metne imza atması isteniyordu. Metni

ben de okudum. Metinde özet olarak Uras'ın DTP listesinden milletvekili olması olayından hareketle liberaller ÖDP'yi tasfiye etmeye çalışıyorlar, ÖDP'ye sahip çıkalım deniliyordu. Ben de "seçim ânına kadar partide böyle bir tartışma yoktu, bu nereden çıktı?" diyordum. Bu metinde şu noktalar vurgulanıyordu; "Geçmişimize hakaret edildi. Kimlik eksenli siyaset yapılıyor. Çatı partisi kuruluyor. Liberalizm savunuluyor. Gülen medyası üzerinden vuruluyoruz. Bize 'Ergenekoncu' deniliyor. Bizden habersiz siyasi kumpaslar yapılıyor, biz bunları başkasından duyuyoruz" deniliyordu. Bu iki ay zarfında bu liberaller, partiyi nasıl tasfiye ediyorlar, diye karşı çıktım. Ayrıca gerek İstanbul'da gerekse Bursa'daki beni bilen tanıyan arkadaşlar bakış açımı bilirler. Bu anlamda Uras'ın adaylığına en çok karşı çıkanlardan biriydim. "Böyle bir metne imza toplama yöntemi doğru değildir, bu iki aylık süreçte yaşananları bilmiyoruz, bu süreci en iyi bilen iki parti meclis üyemiz var. Onların da katılacağı bir toplantıda, bu süreci bizzat yaşayan arkadaşlar objektif bir şekilde aktarsınlar" demiştim. Bursa'da bu konuda büyük bir toplantı yapmıştık.

Bu arkadaşlardan birisi Ferruh Yılmaz diğeri İkbal Polat idi. Önce İkbal konuştu daha sonra Ferruh söz aldı. Ferruh, Ufuk Uras'ın adaylığı ile ilgili görüşmelerde işin yürütülmesinde kendisinin de olduğunu söyledi ve devamında "Açık konuşmak gerekirse bu süreç boyunca biz İstanbul'da bir gün politika yapmadık, hep dedikodu ile uğraştık" dedi. Daha sonra Atilla Aytemur arkadaş bizim dergilerde bu süreci uzun uzadıya yazdı. Sonuç itibari ile Ufuk Uras DTP'ten milletvekili adayı olmuştu ve seçilmişti. ÖDP'de tekrar bir ayrılık yaşanmıştı.

Bu toplantı bir sendikanın toplantı salonunda yapılmıştı. Ben de düşüncelerimi defterden yazılı olarak okumuştum. Düşüncemin özetini Temel'den bir hikâyeyle anlatmıştım: "Temel herkese 'hastayım hastayım' diyor kimse inanmıyor, sonunda Temel ölüyor Temel'in mezarına gidenler Temel'in mezar taşında şu yazıyla karşılaşıyorlar; 'Hastayım hastayım, dedim inanmadınız, peki şimdi ne oldu?' ve ben orada sordum 'Peki ne oldu, Temel öldü, yıllardır bu grup çekişmesini bırakın dedim dinletemedim, şimdi ne oldu, ÖDP öldü' demiştim."

Bu ayrılık sürecinde sizde yakın görüştüğünüz birkaç arkadaşınızla ÖDP'den ayrıldınız?

Bu toplantıda ayrılanların isimleri bir liste halinde açıklandı. Benimle beraber, belli bir hukukumuzun olduğu bir iki arkadaş daha vardı, onlar da ayrılmıştı. Benim de içinde olduğum ayrılan kesim, daha önce birlikte olduğumuzda kullandığımız Özgürlükçü Sol ismini kullandı. İddia ve söylem şuydu: Grupların şeflerin olmadığı birey eksenli adeta yeni bir ÖDP yaratacağız şeklinde idi. Çünkü ayrılık öncesinde Ufuk Uras, Devrimci Yolculara yönelik, katı merkeziyetçi bir grup zihniyetiyle hareket edildiğini söyleyip pervasızca eleştirilerde bulunuyordu. Ben yeniden bir oluşumun yaratılması çalışması olacağı düşüncesi ile bu yapıda yer almıştım. Daha önce de tartışma sürecinde belirttiğim gibi, grupların birlikteliğinden oluşan bir partinin gelecek vaat etmeyeceğini düşünüyordum. Parti hayatı boyunca da bu düşüncemi devam ettirdiğim için bu gruplar arası tartışma ve çekişmelerden bıkmıştım.

Hatta değil Ufuk Uras ayrılığı, Kurtuluş ayrılığından önce yapılan bir Özgürlükçü Sol toplantısında (ki o zaman Devrimci Yol çevresi partide kendisi Özgürlükçü Sol olarak tanımlıyordu) "Yapmayın ÖDP vazgeçilmez değildir, böyle devam ederseniz bir gün gelir insanlar ÖDP'den vazgeçerler" şeklinde parti toplantılarında yüksek sesle düşüncelerimi ifade ediyordum. Bu ayrışma (Kurtuluş ayrışması) öncesinde yine tartışmalı bir toplantıda toplantıyı yöneten bir arkadaş "Bu toplantı, Özgürlükçü Sol'un toplantısıdır, Özgürlükçü Sol grubundan olmayan arkadaşlar toplantıyı terk etsin" demişti. O esnada toplantıya İstanbul'dan çağrılı olan Erbay Yucak arkadaşımız içeri girdi. "Ne yapıyorsunuz Nuri arkadaş bizim eski arkadaşımızdır. Böyle bir şey olmaz" deyip ortamı yumuşatmıştı.

O dönemde yoğun bir şekilde çatı partisi tartışmaları yapılıyordu. Parti içinde ilişkilerin gergin olduğu bir dönemde Ufuk Uras ve Ergin Cinmen'in de katıldığı AS Merkez'de yapılan toplantıda ben kürsüden, çatı partisinin doğru olmayacağını, tarafımızdan kabul edilemeyeceğini, eğer gerçekten çatı partisi isteniliyordu ise "ÖDP gerçek bir çatı partisiydi, o

zaman neden ÖDP'de ayrışmalar yaşandı" dedim. Ardından Ergin Cinmen de "Evet ÖDP gerçekten bir çatı partisidir" diye görüş belirtmişti. Ben kürsüden bizim PKK ile aramıza mesafe koymamız gerektiğini ifade ederek, PKK'nin devletle başlattığı ama kamuoyuna yansımayan Hollanda'da bir otelde yapılan ve sonradan yine o dönemde çıkan *Yeni Gündem* gazetesinde adeta deşifre edilen görüşmeleri aktardım. Salonda bulunan kitlenin bir bölümü salonu terk etmişti. Ufuk Uras ayrışmasıyla, partiden ayrılan Özgürlükçü Sol grubu olarak yaptığımız toplantılarda, çeşitli politik konuları tartışıyorduk. O sıralar Tokat/Reşadiye'deki PKK saldırısı olmuştu. Öcalan açıklamasında bunu "Dersim birimimiz yapmıştır" dedi. Gerek o dönemden gerek de saldırıyla ilgili Öcalan'ın adeta Dersim'i hedef göstermesinden dolayı Özgürlükçü Sol olarak yaptığımız bu tartışmalar da sert geçiyordu. Bunların adım adım Kürt hareketine doğru gittiği konusunda kuşku içindeydim, niyetlerini açıklamaya zorluyordum.

Bu arada, Eşitlik ve Demokrasi Partisi (EDP) kuruldu. Ben ve Abdülkadir Karakaya arkadaş bu kuşkudan dolayı partiye üye olmadık. Ankara'daki Seyidali Pörüklü arkadaşımızla (kendisi hem akrabam hem köylümdür) ilişki halindeydik. Ben kendisine sürekli bunların gidişatı çatı partisidir, diyordum akrabam ise hayır burada öyle bir durum yok, bu sürecin oraya evirileceğini düşünmüyorum, dedi. Bu arkadaştan da böyle bir güvence alınca, arkadaşla üye olmaya gittik. Ben siyasi yasaklı olduğum için fahri üye olabilirdim. O an fahri üyelik formu yoktu. Abdülkadir üye oldu. Sonrasında toplantılar devam ederken işin rengi açığa çıktı.

Bir ay sonra Petrol-İş sendika salonunda bir toplantı oldu. Orada bu arkadaşlar (EDP), HDK'ye (Halkın Demokratik Kongresi) katılma tartışması yapıyordu. Biz daha önceden ilişkilerimizi kesmiştik ama telefonlarımıza mesaj geliyordu. Ahmet Aydın arkadaşla beraber kalktık toplantıya gittik. Abdullah Öcalan o dönemde konfederalizm türü bir örgütlenmeyi savunuyor ve Türkiye Soluyla da çatı partisi temelinde ittifakı öneriyordu. Bu konudaki görüşlerini ifade eden metni de yanıma alarak gittiğim toplantıda söz aldım, "HDK'ya katılma konusunu doğru bulmuyorum, sizinle bugünden sonra birlikte davranmayacağım." Abdullah Öcalan'ın yazdığı

üç dört sayfalık metni göstererek "Sizin bu bahsettiğiniz çatı partisi projesi Öcalan'ın içeride yazdığı bu metindir, belge burada" dedim. Ardından Pertev Aksakal da söz alarak baş kalarının düşüncelerini bize anlatmayın, ben de bu süreçte yokum, katılmıyorum, dedi.

Sürecin HDK'ye katılma noktasına gelmesinden sonra Abdülkadir de üyelikten istifa etti, bu süreçten ayrılmış olduk. Bu süreç benim için bu şekilde noktalanmıştı.

Daha sonra birkaç ay yalnız kaldım. Benim yalnız kalışım benim açımdan çok fazla bir şey değiştirmiyor. Okuyan araştıran gelişmeleri takip eden pratik eylemlere katılan bir insan olarak, çok fazla yalnızlık hissetmiyordum. O dönemde referandum tartışmaları söz konusuydu. EDP bu referandum tartışması konusundaki tavrının kitlelere deklare edilmesi için Bursa'da panel yapılıyordu. Panelistler arasında bir ara *BirGün* gazetesinde köşe yazarlığı yapan Necdet Saraç da vardı. Birinci oturumda konuşmalar bitti. İkinci oturum başlayınca ben söz aldım. Takınılacak tavrın "Yetmez Ama Evet" olduğu söylenmişti. "Bu tavır doğru değildir, doğru tavır hayır olmalıdır, siz bu kararın altında kalırsınız, bu tavrınızla sözde askeri vesayete hayır diyorsunuz ama Gülen vesayetine evet diyorsunuz" dedim. Tam o esnada Necdet Saraç arkadaş (panelin birinci bölümünde parti tavrı konusunda bir şey dememişti) "Ben de hayır diyorum" dedi. O da doğru tavrın hayır olduğunu söyledi.

Referandum sonuç itibari ile Erdoğan'ın yüzde 58 gibi yüksek oy alarak cumhurbaşkanı seçilmesi ile sonuçlanmıştı. Referandum da, "Yetmez Ama Evet" tavrı ile evetçilerin desteği ve HDP'nin boykotu, Erdoğan lehine sonuç vermişti. Erdoğan bu süreci ülkeyi fiilen yönetmeye kadar taşımıştı. Bu süreçte liberallerin rolünü, Merdan Yanardağ yazdığı *Liberal İhanet*[18] adlı kitabında işliyordu.

Bu dönemde boykot diyenlerin tavrı da bence sonuçta "Yetmez Ama Evet"çiler ile aynıydı. Bence bu da doğru bir tavır değildi. Bizim çevre de dahil olmak üzere kimi çevreler; haklı ve yerinde bir şekilde "Yetmez Ama Evet"çilere karşı yürüttükleri ideolojik mücadeleyi, boykotçulara karşı aynı seviyede yürütmüyorlardı. Bu da 1984'lerden günümüze kadar

18. Merdan Yanardağ, *Liberal İhanet*, Kırmızı Kedi Yay., 2014.

Kürt hareketinin sol üzerine kurmuş olduğu hegemonyadan kaynaklanıyordu. Benim açımdan boykot ve "Yetmez Ama Evet" aynı yere çıkıyordu.

Bu ara tekrar ÖDP'ye geri döndünüz? Süreç nasıl gelişti?

Örgütlü mücadeleye inanan biri olarak yeniden ÖDP'de siyaset yapmak gerekir, diye düşünüyordum. Bir arkadaşın önerisi üzerine ben tekrar ÖDP'ye döndüm. 2013 yılıydı. Yeniden kaydımı yaptırdım. Arkadaşlarla tartışmalara başladık ve o dönemde ÖDP bir hayli yalnızlaşmış durumdaydı. Bu yalnızlıktan kurtulması gerekir, yelpazeyi genişletmek gerekir, dedik. HDP'nin tüm solu bünyesinde kapsamaya çalıştığı bir dönemdi, bizi içine katması konusunda yalnız bıraktığını yalnızlaştırdığını ve bu ablukayı kırmamız gerektiği tartışmalarını sürdürüyorduk. Bu dönemde ülkede, AKP ve Erdoğan diktatörlüğe doğru adım adım ilerlerken, Kürt Hareketi onunla uyum içerisinde bir siyaset izliyordu. AKP'ye karşı verilen mücadeleye "çözüm sürecine darbe" diyerek karşı çıkıyor ve Kürt sorunu ve çözüm sürecindeki tartışmalar dışında muhalefet yapmıyor aksine muhalefet yapanı da eleştiriyordu. Varsa yoksa çözüm süreciydi.

Daha sonra bilindiği gibi cumhurbaşkanlığı seçimi yapıldı. Kürt hareketi kendi adayıyla katıldı. Ama kendi bölgesinde propagandayı "CHP-MHP ortak adayı Ekmeleddin gelirse barış süreci biter" söyleminden öte bir söylem geliştiremedi ve başka bir söylemde bulunmadı (Daha önce Öcalan, Erdoğan'ın başkanlık sistemi önerisine karşı değiliz demişti). Yine Reyhanlı'daki bombalı saldırıda Erdoğan elli üç Sünni vatandaşımızı kaybettik derken Demirtaş hükümetimizin yanındayız, diye açıklamalar yapıyordu.

Gezi olaylarında (Haziran 2013) ve paralel meselesinde de Kürt Hareketi darbe, diyordu. Sırrı Sakık, "Paranın kimin cebinden çıkıp kimin cebine gireceği bizi ilgilendirmez" diyordu. Öcalan, Gezicilere selam göndererek "Kendinizi ulusalcılara darbecilere kullandırmayın" diyordu. Mecliste Laik Demokratik Eğitim konularının tartışıldığı toplantılarda AKP'den yana tavır alıyordu HDP. Rüşvet ve yolsuzluk dosyalarının görüşüldüğü komisyondan temsilcisini çekiyordu.

Yine Öcalan, Hakan Fidan'ın mahkemeye çağrılması olayında "cezaevi müdürünü çağırdım, "Hakan Fidan'ı vermeyin yoksa sıra size gelecek" diye uyardığını söylüyordu. Yine 2013 Newroz mektubunda; "Bugün kadim Anadolu'yu Türkiye olarak yaşayan Türk halkı bilmeli ki; Kürtlerle bin yıla yakın İslam bayrağı altındaki ortak yaşamları kardeşlik ve dayanışma hukukuna dayanmaktadır" diyerek, kendisinin ve Erdoğan'ın dışında kimsenin bilmediği Barış Süreci adı altında bir süreç başlatmışlardı.

"Bu işi (Kürt sorunu) bitireyim desem, beni bitirirler. Türkiye'deki en güçlü kişi bitireyim dese onu bitirirler" diyen Öcalan, Erdoğan'la bu işi bitirmek için çözüm masası kuruyordu (Avni Özgürel'e Bekaa'da verdiği bir röportajdan). Herkesin "Bu böyle olmaz" dediği, CHP'nin de açıkladığı 10 maddelik deklarasyonla "Bunu meclise getirin, yasal prosedüre bağlayalım" dediği halde kimseye kulak asılmıyordu. HDP'li milletvekilleri Kandil-İmralı-Ankara üçgeninde gidip geliyorlardı. Hatta Dolmabahçe'de kamuoyuna birlikte fotoğraf verdiler. Sonra bir gün ne olduysa masa devrildi, savaş yeniden başladı. Doğal olarak insanlar barış süreci dedikleri bu sürecin neden bozulduğunu ve savaşın neden başladığını bilemediler.

Burada Kürt Hareketi üzerine ve solla ilişkisi açısından birtakım noktaları belirtmek istiyorum. Bunlar bugünün ve geleceğin sol-devrimci mücadelesinde bilinmesi dikkat edilmesi gereken hususlardır, diye düşünüyorum.

Bizim devrimci hareketimizin başlatmış olduğu tartışma sürecinin en önemli başlıklarından biri genelde Kürt Sorunu, özelde PKK'nin devletle savaşına yaklaşım konusuydu. Kürt solu noktasında kimsenin çok fazla bir şey söylediği söz konusu değildi. PKK ile devlet arasında çatışmalar sürüyor, diğer sol çevreler de genellikle PKK'yı destekler tutum ve tavır takınıyorlardı. Kimi çevreler daha ileri giderek "Vur gerilla Vur, Kürdistanı'ı kur" diye sloganlar atıyorlardı. Tam bu dönemde hareketimizin Kürt sorununda temel önermesi çok hayati önemdeydi. Bu tartışma sürecinde de yer aldı. Kartal Halkevi, hareketimizin demokratik, siyasal çözüm önerisini tartışmak için Oğuzhan Müftüoğlu'nu konuşmacı olarak panele çağırmıştı. Söz konusu Oğuzhan Müftüoğlu olunca

panele diğer çevrelerden de geniş katılım olmuştu. Benim de haberdar ettiğim bizim birkaç arkadaş Yasin Nuri Aydınlı, yine yurtdışından İbrahim Ağırbaş adlı arkadaşlarımız katılmıştı. Oğuzhan Müftüoğlu bu önermelerimizden ne anlatılmak istendiğini anlatmıştı. Daha sonra ÖDP kuruluşunda da bu düşüncemizi savunmaya devam ettik. ÖDP "Savaşta Ölü, Sokakta İşsiz Olmayalım Katıl! Değiştirelim" şiarıyla bir kampanya başlatmıştı. Daha sonra (Öcalan'ın yakalanması ile, 1999) PKK yeniden bir yapılanmaya gitti, savaşın gereksizliği konusunda da Öcalan sayfalarca yazdı, çizdi.

O zaman Türkiye'de yönetememe krizi söz konusuydu. Kürt hareketi bağımsız, birleşik Kürdistan diyerek savaşı boyutlandırmıştı. Melih Pekdemir, Fırat'ın doğusunda işler tamam biz Fırat'ın batısına bakalım, mealinde yazıyordu. Burjuvazi de birinci ve ikinci cumhuriyetçiler diye ayrışmıştı. Muhafazakâr kesimin partisi Refah'ın genel başkanı Necmettin Erbakan "Adil Düzen" diyordu. Tıpkı bugün Erdoğan'ın 400 milletvekili verin bu iş iyilikle hallolsun demesi gibi, Adil Düzen'in kanlı mı kansız mı olacağını tartışıyordu. Çiller ise bas bas bağırıyordu verecek tek bir çakıl taşımız yok. PKK'ya yardım ve yataklık eden Kürt işadamlarının listesi elimde diyordu, devamında kimi Kürt işadamları faili meçhul cinayetlere kurban gittiler (Behçet Cantürk, Yusuf Ziya Ekinci, Buldan Kardeşler vs). Yine o dönemde Çiller'in Yeşil'in (Mahmut Yıldırım) de içinde olduğu özel bir ekiple Öcalan'a suikast planı söz konusuydu. Yalçın Küçük, Çiller'in yardımcısı olan Mesut Yılmaz'ın bu hususu kendisine söylemesi ve kendisinin Paris'te Kürtlerin yoğun olduğu bir kahvede konuşması üzerine, dolaylı da olsa Öcalan'a haber gittiğini ve bu suikasttan kurtulduğunu birçok kez TV programlarında da anlattı.

Gazetelerde de yazıldı. Öcalan, telsiz görüşmesi yapmak için gittiği evin yakınında bir minibüsün patlatıldığını, bu olaydan zarar görmeden kurtulduğunu söyledi ve yazdı. Yine ikinci bir suikast girişimini hazırlayan bir ekibin, rejim güçlerinin kendi iç anlaşmazlıkları sonucu bu eylemi geri çektikleri çokça yazılıp söylendi o dönem. Mesut Yılmaz ise Çiller'e çatarak "Ülkeyi yalı çetesi yönetiyor" diyordu. CHP'nin genel başkanı Deniz Baykal da partimizin Bakırköy ilçe başkanı

Sünni ve Türk diyordu. İşte böyle bir dönemde Türkiye siyasal gündeminde eksik olan şey solun bulunmayışıydı.

ÖDP bu ihtiyaçtan doğan ve bu ihtiyaca cevap veren bir oluşum olarak devreye giriyordu. Öcalan ise solu küçümseyen alaycı açıklamalarda bulunuyordu. "Türkiye devrimini de biz yapacağız" diyordu, "bırak Türkiye devrimini dünya devrimini de biz yapacağız" diyordu ve "Bush'un da yüzüne tüküreceğini" söylüyordu. Devrimci hareketimize yönelik de açıklamalarda bulunuyordu ve şunları söylüyordu; "Tipik örnek olan bir durumu Devrimci Yol'u ele alalım. Darbe karşısında kendi kendilerini beyin olmaktan çıkarıyorlar veya varolan beyin yenildim, diyordu. Beyin yani merkezi böyle olursa, kol ve bacak olanlar yenilgiyi yaşamaktan kurtulabilir mi? Elbette hayır. İşte bu dört dörtlük bir tasfiyeciliktir. Devrime umut yok, devrime inat, çaba yok. Neymiş biz Dev-Yolcuyuz diyorlarmış. Mezhepler bile bu kadar düşkünlüğü kabul etmez. Başlangıçta 1971 direnişçiliğinin kötü bir istismarı söz konusu olmuştur ve 12 Eylül döneminde de çok net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bunlar devrimin mirasını kemirmek istiyorlar. Çok iyi biliyoruz ki bazı şahıslar maddi imkân veriyor, iyi aidat alınıyor, biraz da siyasi itibar var. Bunun üzerine dayanarak yaşamak istediler, merkez ağırlıklı olarak böyleydi. Tabandan ileriye fırlamak isteyenler sağdan soldan para alarak birkaç soygun yaparak böylece lümpen bir yaşamı örgütlemek istedikleri için Dev-Yolcuyuz, dediler... Ortada bir Devrimci Yol örneği var. Bir kuruluş toplantısı yok, örgütsel yaşam yok, eylemi yok peki bu nedir, Dev-Yol bir eğilimdir böyle eğilim olmaz. Eğer bazıları bunun sorumluluğunu taşıyorlar ise oportünistler, ikiyüzlüler ve sorumsuz olduklarını gösterir. Mademki düzen sana bu kadar vurmuş, o halde sen de bir şeyler yap. Bir örgütlenme bir hareketlilik getir yanlış varsa doğrult. Doğruların varsa harekete geçir, on yıl geçti yapma, on beş yıl geçti yapma bu tür oluşumlara her şey denilebilir ama asla devrimci oluşum denilemez" (*Toplumsal Kurtuluş* dergisi yıl 1992/Sayı 54. s. 47-49).

Ayrıca genel sol ile ilgili şunları söylüyordu: "Türk solu biraz emekleyen sınıfta kalan bir soldur. İdeolojik olarak dogmatiktirler. Ya aşırı liberal ya da dogmatik. Siyasal olarak

gerçekten sekterdirler gerekli esneklik yoktur. Halkın mücadelesinin önünde bir öncü değil, engeldir. Ama insanların kalitesi o kadar parçalanmış düzen tarafından teslim alınmış ki bir türlü kendine gelemiyorlar. Devlet ile ideolojik ayrım konusunda net değiller, devletle ideolojik, politik ayrışmaları, netleşmeleri zayıftır" (Abdullah Öcalan, Nisan 1990, Gerilla Savaşının Dünya Sorunu, başlıklı açıklamasından).

"Hele hele sol maskeli bazı şakşakçıların tarihin çarpıtılmasını ısrarla ve hem de sosyalizm adına sürdürmeleri gerçeğin bu niteliğini değiştirmez. Bu tip sahte solcular Kürdistan halkının tarihsel yazgısı konusunda en suçlu kesimlerdendir. Bunların yakından uzaktan hiçbir ilişkilerinin bulunmadığı, bunların sol Kemalistler olduğunu ve bu tutumlarında ısrar ederlerse en başta suçlu durumuna düşecekleri iyi bilinmelidir" (Abdullah Öcalan, 13 Temmuz 1993/*Özgür Gündem*).

"Onları Türkiye nasıl ıslah edecek bilemiyorum. Biz belki anlaşırız da. Fakat çok çatapatlar yani... Bir tanesini bile hizaya getirmek çok zor. Terörist mi diyelim artık, çok ilkeller" (Abdullah Öcalan, 7.12.1991-Nezih Tavlaş ile röportaj/*Sabah* gazetesi).

"Türkiye içindeki sınıf mücadelesinde de durum bundan farklı değildir. Objektif ajanlığı zaten aşamayan sol şimdi de önemli düzeyde subjektif ajanlığa dönüştürülmüştür" (1995, PKK 5. Kongre).

Ayrıca yine o dönemde Demokratik Halk Partisi'nden Meral Kıdır aynen şunları söylüyordu: "PKK ile aynı platformda yer almayan hiçbir yaklaşımın sahipleri ne kadar keskin bir antiemperyalist ve sosyalist söyleme sahip olursa olsunlar karşıdevrim cephesinin öğesi emperyalizmin ve sömürgeciliğin uşakları ve ajanları sıfatından ötesine sahip olamazlar" (*Özgür Halk* dergisi/Eylül 1997, s. 80).

Bu dönemde PKK, Dersim'de de siyaset yasaklayıcılık yapıyor ve kendi dışındaki hareketlere faaliyet yürütme hakkı tanımıyordu. "İznimiz ve onayımız dışında kontak ve kepenk kapatmak suçtur ve bu suça bulaşanlar cezalarını çekeceklerdir. Hangi gerekçeyle olursa olsun kontak ve kepenkleri kapatanların tümünü biliyor ve elebaşlarını tanıyoruz. Bunlar en sert şekilde cezalandırılacaklardır" (Ekim 1993, PKK Dersim Eyaleti Askeri Konseyi).

Kendisine sol, ilerici, devrimci, demokrat diyenler "Kürdistan'da faaliyet yürüten her güç, PKK ve Kürt gerçekliğini kabul etmek zorundadır. Egemenlik sahamızda yürütülecek tüm faaliyetlerden sorumlu tek güç PKK'dir. Diğer güçler alacağı tüm kararlardan partimizi bilgilendirmek ve onay almak durumundadır" diyordu (Ekim 1993, PKK Dersim Askeri Eyalet Konseyi).

Bu dönemde Dersim'de TİKKO ile ciddi sürtüşmeler yaşanırken diğer yandan TDKP'nin kırsalda faaliyet yürüten silahlı bir biriminden üç dört kişiyi vuruyorlardı.

"Bugün kimse ayrı durmasın. Gelin hep birlikte mücadele verelim" diyen, kurduğu her cümleyi demokratik kelimesiyle başlatan Kürt Hareketi, daha önce solla alay ediyor ve kendi egemenlik sahasında kimsenin örgütlenip siyaset yapmasına izin vermiyordu. PKK'nin sola bakış açısı ve düşünceleri buydu. Devrimci hareketimiz tartışma sürecinde silahlar sorunu çözmez diyerek demokratik siyasal çözüm önerisi ile yıllar sonra tekrar Türkiye solunun önüne önemli bir açılım koymuştu.

Öcalan'ın sola saldırı, solu küçümseme zihniyeti yeni değil, daha önce de özellikle 1986'larda yine bu konularda PKK ve iç infazlar sol tarafta dile getirildiğinde ciddi saldırılar söz konusuydu. Ama burada Taner Akçam'ın hakkını teslim etmek lazım. Taner Akçam, Avrupa'nın göbeğinde uzun yıllar kaçak yaşamasına rağmen PKK'ye karşı dik durdu ve her platformda PKK'yi ve Abdullah Öcalan'ı eleştirmekten geri durmadı.

Bu Çetin Güngör (Kod ismi Semir) olayından sonra PKK'nin yazmış olduğu bildiri aynen şöyledir, "PKK önderliği ya aynen tanınacak ya çatışılacaktır. Bugün bazıları 'PKK dönekleri cezalandırıyor' diye bağırıp çağırıyor. Biz onları sadece cezalandırmakla kalmayıp onların hayat hakkı tanımayacağımızı söylüyoruz. PKK hayat hakkı tanımayacaktır, PKK'ye yöneltilen eleştiriler ile yanlışınızı sürdürdüğünüz takdirde Kürdistan halkının kini ve öfkesi acımasızca üzerine boşalacak. Hiçbir güç bunun önüne geçemeyecek" (Abdullah Öcalan, 1986).

O dönemde Taner Akçam'la beraber olan ve aynı düşünceye sahip kimi arkadaşlar, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde,

HDP tarafından kamuoyuna Devrimci Yol'un yazı işleri müdürü diye tanıtıldı. TV TV gezip HDP'ye oy isteyerek Demokratik Kürt Hareketi ile dayanışma çağrısı yaptılar. Yine Yol TV'de Yaşar Aydın'ın yönettiği Doğan Tılıç'ın da katıldığı programda Sırrı Süreyya Önder "Biz herkesle ittifak yapıyoruz, baksanıza Devrimci Yol'dan da Mahmut Memduh Uyan ile Ali Alfatlı'yı aday gösterdik" derken mutluluğu gözlerinden okunuyordu. Bu durumu bir gazetede Oğuzhan Müftüoğlu'na sorduklarında "Bunun ne anlama geldiğini biliyoruz" diyerek soruyu geçiştiriyordu (*BirGün* gazetesindeki röportaj).

Bu anlayış yeni değil ve biz bu anlayışa yabancı değiliz çünkü PKK ilk kuruluş döneminde *Kürdistan Devriminin Yolu*[19] broşüründe de buna benzer düşünceler açıklanmıştı. Kürdistan Devrim Yolu broşüründe şöyle ifade ediliyordu; "Yurtseverler bayrağı altında toplananlar demokratik güçlerden sayılır. Bu güçler arasında da demokratik kurallar uygulanır. Bu bayrak dışında başka bayrak altında toplananlar içinde eğer aldanmamış ise yaşama hakkı bile yoktur."

Böyle bir anlayış böyle bir kültür benim üzerinde durmaya çalıştığım bir şeydi. Nitekim Öcalan'ın kendi söylemidir; "Çok sayıda infaz gerçekleştirdim örgüt içerisinde" demiştir.

Ayrıca günümüz koşullarında Dersim üzerinde baskı söz konusudur. Hüseyin Aygün aynen şunu diyordu; "PKK'nin baskısı altında bir seçim çalışması yürüttük. Türkiye'deki aydınlar sadece devlete çağrı yapıyorlardı" diye isyan ediyordu. Yine o dönemde Hüseyin Aygün'ün seçildiği Ferhat Tunç'un kaybettiği seçimde, CHP'nin bürolarının camlarını dökmüşler ve "Bozacı Dersimliler" diye yürüyüş yapmışlardı.

Öcalan, Dersim seçim sonuçlarından dolayı şu açıklamayı yapıyordu:"Dersim ve Bingöl'de Zazalık zihniyeti geliştirilerek bunu dayatmaya çalışıyorlar. Bingöl-Dersim hattında kontralar bilinçli olarak Kürt-Zaza ayrımı yapıyorlar. Kamer Genç gibi bazı tiplemeler bu politikalara hizmet ediyorlar. Bu sahtekâr politikalara karşı devrimci demokratik mücadeleyi yükseltmek gerekir. Bu sahte kişiliklere karşı gerekli tedbirler alınmalıdır. Dersim üzerinde iyi durulmalıdı" diyordu.

19. Abdullah Öcalan, *Kürdistan Devriminin Yolu*, Agri Verlag, 1978.

Öcalan'ın 2010 seçim sonuçları sonrasında avukatlarına söylediklerinden alıntıdır.

PKK'liler, Dersim'in iradesi olan Hüseyin Aygün'ü dağa kaldırıyorlardı. İkinci bir milletvekilinin CHP'den çıkmasını hazmedemiyorlardı. Nitekim bunun yanında Öcalan'ın memleketi olan Urfa'da silme AKP götürüyordu. Kimsenin gıkı çıkmadığı gibi Urfa'ya yönelik en ufak bir açıklamada bulunmuyorlardı.

Devrimci Yol hareketini hem kendi deneyiminiz hem de anlatılanlar ve yazılanlar ile sentezleyecek olursanız nasıl tanımlarsınız? Onu farklı, güçlü yapan tarz nedir? Eksiklikleri ve bunları aşamamış olmasının sebepleri nedir?

Bilindiği gibi Mahir'lerin TİP'den ayrılması sonrası o günkü şartlarda 12 Mart'ın gelişi THKP-C'nin yenilgisi ile sonuçlanmıştı. Mahir, bunu ifade ederken faşizmin erken doğum yaptığını söylüyordu. Yani hedeflediği örgütsel yapılanmayı tamamlayamamış, adeta darbeye erken yakalanmıştı. İki, o günkü koşullarda THKO ile ideolojik ayrılığı neden gösteriyordu. Üçüncüsü, dışarda kalan arkadaşlardan (Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga) gelen ideolojik ayrılığı ileri sürüyordu. 1971'de devrimci önderler işkencede, Kızıldere'de ve darağaçlarında katledildi. Bugün bir tarafta örgüt içinde muhaliflere hayat hakkı tanımayıp, "Mahir'in mirasını en iyi biz temsil ediyoruz" diyenlere, Mahir adeta nispet yaparcasına bir başka örgüt olan THKO'nun önderlerini kurtarmak için kendi örgütünün kurmay heyetini Kızıldere'de feda ediyordu. 12 Mart'tan sonra sol her ne kadar yenilmiş ise de muhalefette heyecan ve coşku fazlaydı. Bunda hem 1968'de Fransa'da başlayan ve dünyayı saran devrimci isyan ve ruhun da etkisinin yanında solun 12 Mart karşısındaki direnişinin de etkisi vardı. Geride bizim tarafımızdan yaşlılar, diye tabir edilen arkadaşlar kalmıştı. Afla çıktıktan sonra sol yeni arayış içine girdi. Sol üç ana noktada saflaşmaya çalışıyordu, ayrılıklar bu üç mesele üzerinden şekilleniyordu. Birincisi Sovyet-Çin kutuplaşmasıydı, sosyal faşizm teorileri tartışılıyordu. İkincisi geçmişe yaklaşım, geçmiş değerlendirmesi söz konusuydu.

Üçüncüsü de faşizm ve faşizme karşı mücadele tartışmaları söz konusuydu.

Bu Sovyet-Çin kutuplaşması sol içinde çok uzun zaman tartışıldı. Ayrıca daha sonra bu tartışmalara Arnavut Emek Partisi tartışmaları eklendi. Bu konuda da Halkın Sülalesi dediğimiz hareketlerden daha önce ÇKP düşüncesini savunan kimi örgütler ÇKP'yi terk ederek AEP düşüncelerini savunarak saf değiştirdiler. Devrimci hareketimizin bu tartışmalarda sözü edilen taraflardan birinin yanında yer alarak diğerine karşı durma şeklinde bir tavrı söz konusu değildi. Bundan dolayıdır ki Devrimci Hareketimizi orta yolcu olarak nitelendiriyorlardı. Bu örgütlere göre devrimci bir örgüt olmanın kriteri bu taraflardan birinden yana olmak idi.

Fakat bence Devrimci Yol'u en iyi ifade eden şey; onun dışarıdan herhangi bir merkezin yerli ajandası olmayışı, bütünüyle ülkenin somut şartları ve somut tahlilinden hareket ederek, geniş halk kitleleriyle birlikte yükseköğrenim gençliğinden başlayarak, gecekondulara ve fabrikalara yönelen mücadeleyi ülkenin dört bir yanına yaymasıydı. Yani yerli olması ve bir halk hareketi olma düşüncesiydi. O dönemin en dinamik kesimi olan gençlik ön saflara geçip; devlet destekli sivil faşist hareketin Alevi-Sünni çatışması ekseninde ülkeyi adeta kan gölüne çevirme planlarını aktif antifaşist mücadelesiyle bertaraf etmiştir. Hareketimizin geniş kitlelerle buluşmasının en önemli nedeni; halk adına halk için değil, halkla beraber halkın iktidar mücadelesini yürütüyor olmasıydı.

Bunun en önemli örneklerinden ikisi: Fabrikalarda işyeri konsey ve komiteler biçimindeki örgütlenmeler, mahallelerde yaygın bir şekilde örgütlemeye çalıştığı ve gelecek iktidarın nüveleri olarak tanımladığı Direniş Komiteleri idi. Bu Direniş Komitelerinde hareketimiz kendisini dayatmıyor ve kimlerin yer alıp alamayacağı vb konularda yetki ve kararı kendisi vermiyordu. Bu komitelerde kimi yerlerde burjuva partilerin taraftarları da yer alıyordu. AP, MSP vs gibi. Nitekim Fatsa'da nokta operasyonları başladığında AP ve MSP ilçe başkanları Ankara'ya mektuplar yazarak "Burada terör yok, birlik var, kardeşlik var, operasyonları durdurun" diye çaba içine girmişlerdi. Ayrıca hareketimizin o dönemde önemli

bir pratik adımı da; adeta sol muhalefetin sesi olan *Demokrat* gazetesinin çıkarılmış olmasıdır. Ayrıca ciddi memur, kadın, köy örgütlenmeleri de söz konusuydu.

Devrimci Yol'u Devrimci Yol yapan siyaset yapma tarzıdır yani yöntemidir. Bizi bütün soldan ayıran temel özelliğimiz budur. Bize kısa sürede kitleselleştiren, halk hareketi olmamızı sağlayan ve meşrulaştıran bu özelliktir.

Bence hareketimizin tüm bu olumlulukları yanında eksiklik ve olumsuzlukları da söz konusuydu. Partileşme sürecinin bir türlü tamamlanamaması, nasıl bir parti olması gerekir yerine nasıl bir parti olmaması gerekirin tartışması ve tanımlaması yapılıyordu. Yine yoğun çabasına rağmen o koşullarda ciddi bir sol cephenin oluşturulamaması eksiğimizdi. Bir diğer husus: Bizim politik stratejimiz olan PASS eksenli bir örgütlenme yerine; o dönemin güncel sorunlarının da dayatmasıyla, pratik sürece çok fazla müdahil oluşumuzun da etkisiyle, gündelik mücadele sorunları ve biçimleriyle uğraşıyorduk. Özcesi; gündelik işlerimize çok dalmıştık, buna biraz da mecburduk fakat bunun yüzünden uzun erimli hedeflerimizi gerçekleştirmeyi göz ardı etmiştik. Bu hususta hem içeriden hem dışarıdan çok eleştiriler aldık. Ama hareketimizin merkezi de bunun farkındaydı. O günkü örgüt içinde, gerek kadro eğitimi gerekse saflarımızdaki hatalı eğilimler meselesi olsun ve gerekse de siyasal gelişmeleri öngörme konusunda ciddi girişim ve olumluluklar söz konusuydu. Onun için dışarıdan okunan gazeller pek bizim gerçekliğimizi ifade etmiyor. Tıpkı "Teori gridir ama bay dostlar, hayat ağacı yeşildir" sözündeki gibi. Burada şu gerçeğin altını da çizmek gerekir: Hareketimizin kendine aşırı özgüveninin, Cunta zamanında hareketin aldığı darbelerde etkisi vardır. Çünkü kısmi ve genel sıkıyönetimler hareketimizi engelleyememişti. Ayrıca daha önceden mevcut siyasal gidişatı kastederek "Bu gidişat açık askeri faşist darbeye giden bir süreçtir" demesine rağmen örgütte gerekli değişim ve dönüşümü sağlayamamıştır. Adeta viraja hızlı giren, virajı alamayan bir araç gibi.

Ben ve benim gibiler bu tür şeyleri söylerken hareketimizin bunun bilincinde olmadığı sonucu asla çıkmamalıdır. Bunun nedeni biraz da örgütümüzün yaygın ve istenildiği

anda ve zamanda evirilip çevrilemeyecek kadar büyük bir boyutta olmasıydı. Büyük bir örgütten bahsediyoruz. Kitleselleşmiş politik yaygın bir hareketti. Böyle bir harekete hükmedecek güçlü bir merkezi yapılanma gerekiyordu. Bu hareketimiz açısından söz konusu değildi. Hareketimizin profili aynen şöyle idi: Yukarıda küçük bir baş, altında geniş bir gövde, gövdeyi taşıyamayan titreyen ince bacaklar.

Burada şunu da belirtmek gerekir: Tüm bu yapılan ve söylenenler hepi topu 1-1,5 yıla sığan şeylerdi. Çünkü hareketimizin çıkan ilk *Devrimci Yol* dergisi 1 Mayıs 1977 tarihlidir. 1978'in 24 Aralık'ı sıkıyönetim sürecidir. Arkası da darbeye uzanan süreçtir. Bunları eksiklerimizi zaaflarımızı meşrulaştırmak için söylemiyorum. Gerçeklik bilinsin istiyorum. 12 Eylül sonrasında yaşadığımız siyasal örgütsel ve pratik süreçte kadrolarımızın çok öyle bilindiği ve iddia edildiği gibi etkin ve yetkin olmadıkları da anlaşıldı.

Son olarak bugünden geriye dönüp baktığımızda, geçmişte yazılan çizilenlerde, gerek mücadele gerek örgütlenme, gerek dünya ve bölgedeki siyasal gelişim konularında, Devrimci Hareketimizin doğru bir şekilde analiz ettiği görülmektedir. Bu konularda, Türkiye'nin önemli gündem maddesi olan Kürt sorununda, ortak mücadele anlayışında hareket edilerek önemli tartışmalar yapılıyordu. *Devrimci Yol* dergisinin özellikle orta sayfalarında yazılan yazılarda tartışmalar derinleştiriliyordu. Mesela Kemal Burkay (Özgürlük Yolu) ile yapılan tartışmalar vardır. O zaman ayrı mücadele ayrı örgüt isteyenler bugün bizden daha fazla ortakçı kesilmiş bizi ayrılıkçılıkla, ortak mücadeleye gelmemekle, bölücülükle suçluyorlar. Bu da siyasetin bir cilvesi olmalı diye düşünüyorum.

60'lardaki genel mücadele dinamiği anlamında antiemperyalist mücadele öne çıkıyordu, bu 1970'lerden sonra antifaşist mücadeleye döndü. Bugün AKP karşısında ana dinamikler ne olmalıdır?

Mücadele ve örgütlenme, dönemin şartlarına göre belirlenir, her ülkenin kendine has yapısı söz konusudur. Ülkenin

ekonomik sosyal yapısına göre de mücadele saptanır. 1965'den sonra TİP içerisinde süren Sosyalist Devrim tartışması sonrası Demokratik Devrim konusunun doğru olduğunu kabul eden, gerçekliğini savunan gençler TİP'den ayrılmaya başladılar Mahirler, Denizler vesaire. O dönem bugünden çok farklıydı iki kutuplu bir dünya söz konusuydu, o dönemde sol içi tartışma konuları da çok farklıydı. O dönemde Mahir, İkinci Dünya Savaşı sonrasını "üçüncü emperyalist bunalım" diye ifade ediyordu, bunu diğer dönemlerden farklı kılan özelliklerden bahsediyordu. "Emperyalistler arası, bugün artık savaş çıkmaz diyordu" hatta bu konuda sol içi eleştirilere uğrayıp Lenin i reddetmekle suçlanıyordu. "Emperyalizm var olduğu sürece savaşlar kaçınılmaz" diyordu Lenin. Emperyalistler var olduğu sürece savaş kaçınılmaz fakat bu farklı bir dönemdi.

Emperyalistler, kendi aralarındaki bir savaşın kendi sonlarını getireceğini bildiği için kolay kolay savaş olmayacağını söylüyordu; dünyada sosyalist bir kutbun varlığından, ikincisi nükleer teknolojilerin geldiği boyuttan, üçüncü mesele de ulusal kurtuluş hareketlerinin varlığından dolayı. Bu nedenlerle ötürü savaş çıkmaz diyordu. Üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen bahsedildiği türde bir savaş söz konusu olmadı.

O zaman yine önemli tespitlerden biri ülkenin yeni ve yarı sömürge tespitiydi. Buna karşı mücadelenin antiemperyalist mücadele hattının ön plana çıkarılması gerektiğini söylüyordu. Nitekim sol bütünü ile emperyalist güçler açısından ciddi bir tehlikeye ulaşmadan yine Mahir'in deyimi ile faşizm erken doğum yaptı denildiği 12 Mart sürecine gidildi ve solu bir bütün olarak yenilgiye uğratıp dağıttı. 1970 sonrası süreçte solun birlikte yürümesi ve ayrışması farklı noktalarda gerçekleşti. Özellikle somut şartların tahlili üzerinden hareket etme yerine ağırlıkla Sovyet-Çin eksenli ayrışmalar başladı. Kendisini o noktadaki tartışmalar üzerinden var etmeye çalıştı. Bizim hareketimiz bu konudan uzak durdu.

Hareketimiz üç ana nokta üzerinde yoğunlaştı. Bunlardan birisi 1971 hareketine yönelik eleştiri ve yaklaşımlar, ikincisi Sovyet-Çin kutuplaşmasına yaklaşım, üçüncüsü faşizm ve faşizme karşı mücadeleydi. Hareketimiz o dönemde genellikle

sömürge tipi faşizmden bahsediyordu ve özellikle tekelci burjuvazinin çifte ayaklı stratejisi, dediği kısmi iç savaştan bahsediyordu, kendini bu anlamda konumlandırdı, mücadeleyi buna göre şekillendirdi.

Bizi ÖDP ve ÖDP'nin örgütlenme biçimine götüren, bizi bugün Haziran Hareketi' ne getiren anlayış bizim açımızdan yeni bir anlayış ve hareket değil. Bizi soldan ayıran bizim mücadele tarzımızdır, izlediğimiz siyaset yöntemidir. Bizi biz yapan, var eden en temel özelliğimiz budur. Somuta giden, hayattan öğrenen, hayata iade eden, tabiri caiz ise uygulayan somut şartların somut tahlili denilen anlayışın kendisidir. Bu anlayışa bağlı kaldık. Bizi o dönemde Fatsa'ya örgütlenmeye götüren, işyeri örgütlenmesine götüren mahalle çalışmalarını içeren Direniş Komiteleri anlayışına da götüren anlayış bu anlayıştır.

1970 sonrası önemli tartışmalardan biri sınıfa gidip gitmeme anlayışıydı, bizi sınıfa gitmeme ile eleştiren, küçük burjuva olarak eleştiren anlayışlar Zonguldak yeraltından başlayan Malatya ile Sivas, Divriği, Erzurum ve Aşkale'ye varıncaya kadar yaygın ve etkin bir örgütlenme geliştirdi. Biz böyle bir hareketin insanlarıyız ve devamıyız. Yaşam biçimimizi belirleyen bu hareketin düşünceleri oldu.

12 Eylül geldikten sonra örgütlenme vesaire bertaraf edildi, açık bir faşist diktatörlük söz konusuydu Türkiye'de. Bütünü ile ortadan kaldırılmış hak hukuk meseleleri çıkmıştı. Askeri faşist diktatörlüğe karşı demokrasi mücadelesi ön plana çıkarıldı ve bu mücadele halen devam ediyor. Demokratik ve insanca yaşam söz konusu değildir, bu söz konusu olmadığı müddetçe bizim demokrasi mücadelemiz devam edecektir. Bugünün koşulları ile olmaz ise olmaz en önemli kriter; açık ve şeffaf anlayışa sahip olmak, halkla birlikte hareket edebilmek ve mücadeleyi devam ettirmektir, aksi takdirde geleceğimiz yoktur.

Bugün gelinen noktada şunun altını çizmek gerek; AKP'nin bugüne gelmesinde sol adı altında dolaşan önemli bir kesimin de bunda rolü var. Özellikle liberal dediğimiz çevreler ve aydınların günahı çoktur. Bunların başında Altan kardeşler olmak üzere, Ufuk Uraslar gibi yüzlerce isim telaffuz

etmek lazım. Özellikle 2010 referandumu ile AKP'ye önemli destek sundular, yüzde 58 oy oranı ile Erdoğan adeta zıvanadan çıktı, cemaatle ortaklaşa kurduğu kumpasla Casusluk Davası, Fuhuş ve Ergenekon Davası ile kendisi için güç ve tehlike gördüğü güçleri bertaraf etmeye çalıştı.

Sonrasında cemaati düşman ilan edip, bir iki seçimi de o şekilde götürmeye çalıştı. Erdoğan her zaman mağdurluk üzerine politika yaptı, Kendisini Cumhuriyet rejimi mağduru hem de paralel örgütün mağduru olarak lanse etti, adeta Türkiye'yi elma gibi yarıya böldü, en sonunda herkesin bildiği gibi "Güneş balçıkla sıvanmaz" denir ya "Toplumun yüzde 50'si bizden nefret ediyor" denildi Arınç tarafından fakat Erdoğan bunu görmek istemiyor.

Ben burada bir sorunu belirtmek isterim; genelde hareketimiz de buna dahil, "Yetmez Ama Evet"çiler konusunda etkin ve yetkin bir mücadele yürütüldü, o liberal kesimler gerçekten toplum nezdinde hak ettiği yere gönderildi. Kendileri de Erdoğan tarafından kullanılıp bir tarafa atıldılar. Yalnız bu konuda bana göre boykot tavrı da, en az, "Yetmez Ama Evet"çiler kadar bu sürece ortak idi, boykotçulara da aynı etkinlik ve dozajda eleştirel yaklaşımın söz konusu olduğu söylenemez bu da önemli bir eksiklikti.

Belki benzetme çok abartılı olabilir ama sol kendi bağımsız ideolojik örgütsel yapısını oluşturup onu devam ettirme konusunda genel anlamda bir anlayışa sahip değil bence. Kendisine güven noktasında ürkek davranıyor. Nasıl ki, 12 Eylül öncesinde ÇKP ve Arnavutluk merkezli politikalar yürüttü ve ona göre politika belirledi ise 12 Eylül sonrasında da özellikle PKK eksenli ve PKK'nin hegemonyası altında bir anlayış ve mücadele sürdürdü.

Yine bu konuda, önceki dönemde olduğu gibi hareketimiz bir biçimde solun imdadına yetişti. Kürt sorunu konusunda "Her iki kesimin de artık sınıra vurduğunu ve karşılıklı savaşla devam edemeyeceğini, çözümün ancak siyasal demokratik çözümle olacağını" söylemiştir. Sol ilk dönemde bunu anlamamıştır, bizim hareketimize karşı saldırıya geçmiştir ve adeta "Vur gerilla vur Kürdistan'ı kur" şiarını daha yüksek sesle haykırarak bizi faşistlikle suçlamıştır. Bugün gelinen nokta itibari ile bizlerden daha çok ortakçı davranıyorlar,

söylemleri de bu yöndedir, yine şovenist olan biziz yine Kemalist olan biziz onlara göre. PKK'nin uzun süredir manipüle ettiği sol kendi örgütlülük yapısını geliştiremeyecektir. Sınıf ve demokrasi mücadelesine önemli katkıyı koyamayacaktır.

Uzun süredir devam eden Kürt sorununu kastederek "Türkiye'nin temel sorunu çözülmeden hiçbir şey çözülmez" anlayışı doğru değildir. "Demokrasi sorunu mu Kürt sorununu çözer? Yoksa Kürt sorunu mu demokrasi sorununu çözer?" tartışmaları dolaşıyor, bize göre demokrasi sorunu çözülmeden hiçbir sorun çözülmez. Bu da tabandan doğru güçlü halk hareketinin yaratılması ile çözülür. Bunun da adımları atılmıştır, bu da Haziran Hareketi'dir. Kendisi dışında hangi güce destek vereceği ikiliğine düşmeden kendi politik önceliklerine göre devam etmelidir. Geniş katılımlı halk hareketini yaratmaktır, başka da çare yoktur. 1980 öncesinde Ali Asker'in söylediği marşlardan birinde dediği gibi "Halkım medet umar Devrimci Yol'dan, başka da çare yoktur", bugün de çare Haziran Hareketi'dir.

Son olarak şunu da vurgulamak gerekir; sol adına önemli görevler yapmış sol kadrolar halen söz konusu ama bu kadrolar hâlâ geçmiş etiketi ile ortalıkta dolaşıp durmaktadır, elini taşın altına koymaya yanaşmıyorlar. Bu arkadaşlar da bu tavrın doğru olmadığını yaşamın devam ettiğini her örgütün kendi yaşadığı tarihsel koşullarda görev ve sorumlulukları yerine getirmekle mükellef olduğunun farkında olmalıdır. Bugün ve yarın karşı karşıya kalacağımız sorunlar için kendi tarihsel geçmişimizi bilmemiz ve o dönem ile değerlendirip onun üzerinde yol almamız gerekmektedir. Kendi tarihsel geçmişlerini bilmeyenlerin üstüne düşenleri yerine getirmeleri mümkün değildir.

Geleceğin kazanılabilmesi için solun bugün politik, örgütsel ve mücadele anlayışındaki ihtiyaçları nelerdir?

Kısa bir sürede her anlamda soldan büyük beklentilerim yok. Solu mevcut politik duruş, kültürel ve ideolojik teorik seviye açısından bugünden yarına geleceği kazanabilecek bir aday güç olarak da görmüyorum. Sol halen bir bütün olarak 12 Eylül'ün yenilgisinde, o tahribatı kurtarmış değil,

ben öyle görüyorum. Bizim açımızdan da aslında politik ve örgütsel anlamda bir biçimde tartışma süreci ile başlattığımız ideolojik ve teorik yeniden üretim, sol kültür tarihsel sürecin bittiği, yeni bir tarihsel sürecin başladığı konusundaki temel değerlemeler ve bu belirlemeler doğrultusundaki mücadelenin bütün olarak yerine getirildiği kanısında değilim. Hareketimiz bu konularda önemli gelişmeler de katetmiştir.

Bugünün ifadesi ile Haziran Hareketi mücadelesi bana göre döneme uygun ilerde devam ettirilmesi, bu mücadele ve örgütlenme biçimine sahip çıkılması gereken bir süreçtir. Bugün 21. yüzyıl Türkiyesi'nde bizim karşı karşıya kaldığımız en büyük sorun devletleşen AKP iktidarıdır. Çünkü AKP, klasik bir parti olarak değerlendirilmemektir, rejimi ve toplumu değiştirmiştir bu küçümsenemez. AKP, Siyasal İslam'ın emperyalizm/Ortadoğu bağlamındaki ihtiyaçlara uygun şekilde geliştirilen ve bugün ülkemizi faşizme doğru sürükleyen büyük hegemonya projesidir. Yeni bir düzendir. Uzun soluklu ve birleşik bir mücadele ile ancak ülkemiz özgürlükten eşitlikten bağımsızlıktan ve barıştan yana bir iklime kavuşabilir. Politik anlamda özellikle "Geleceği Birlikte Kuralım"dan başlayan ve ÖDP ile devam eden ve bizim de yüksek sesle dillendirdiğimiz bir sloganda dediğimiz gibi "İnadına aşk, inadına devrim ve sosyalizm" söylemi geçerliliğini yitirmeyen üzerinde durulması gereken bir politik hattır. Israrcı olunması gerekir.

Ama bunun gerekliliklerinin yerine getirilmesi için buna uygun örgütsel mücadele de gereklidir. Özellikle taban hareketlerini ön plana çıkararak, bireyin politikleşmesini hedefleyen, toplumu politikleştiren bir anlayış ile hareket edilmelidir. Bunun önemli derecede yaşanmış deney ve tecrübeleri söz konusudur. Aslında ÖDP, 12 Eylül sonrasında meşrulaşmada solu yeniden toparlamada yardımcı oldu. Sol ÖDP'yi anlamadı, herkes biraz etlenip butlanınca ÖDP'yi terk etti. Bu örgütsel yapıdan ayrıldıktan sonra kimse kendi örgütsel yapısını gerçekleştiremedi. Kendi içlerinde de bölük pörçük olup hayat karşısında varlıklarını devam ettiremediler, nitekim çareyi çatı partisi adı altında HDP'den medet ummakta buldular.

Bizim açımızdan dünden bugüne gelen mücadele alanları açısından, özellikle çevre sorunları konusunda mücadele

önemli boyut kazandı ve önemli kazanımlar sağlandı. Gezi Eylemleri diye bahsedilen süreç, o günden bugüne AKP'yi sarsan, AKP'nin kimyasını bozan ve AKP'de ciddi sarsıntı yaratan bir süreçti ve son olarak "İç Güvenlik Yasası" diye ifade edilen yasa da Gezi'de yaşananların tekrarlanmaması noktasında kendilerince alınması gereken önlemleri kapsayan bir yasadır. Tüm muhalif kesimlerin, bu yasayı geriletmek için yapılması gerekenleri yapmak temel görevdir. Eğer geriletilmezse bizim açımızdan da büyük riskler doğuracaktır.

12 Eylül'den sonra, solun önemli bir meselesi de politik örgütsel bir güç olamama, kitlelerle buluşamama ve meşru bir güç olamamadır. Genel olarak bizim açımızdan bu sorunlar önemli derecede aşılmıştır. İstediğimiz arzuladığımız bir güce varamamış olmamıza rağmen, Haziran Hareketi girişimi ile önemli mesafe kaydettiğimizi ve sokakta yürütülmeye çalışılan muhalefet hareketinin ön planında olduğumuzu kaydetmek gerekir. Haziran'ın mücadelesi ile önemli başarılar yakalanacağı kanısındayım. Mücadelenin özü; AKP'yi ve onun rejimini geriletmektir. İzlenen yol ve yönteme bakıldığında; diğer solun pek samimi olmadığını görüyoruz. Herkes kendi örgütsel çıkarını savunmaktadır. Herkes kendini merkeze koyuyor ve diğer solun kendisine tabi olmasını bekliyor. Kendi geleceğini oluşturmak, örgüt ve mücadelesini inşa etmeye çalışmak yerine, başkalarının yıkımı üzerine geleceğini kurmaya çalışan bir anlayış ve kültürle hareket ediyor. Halbuki bilinmelidir ki; başkalarının yıkımı üzerine kurulmak istenen gelecek, kendisinin de geleceğini var edemez. AKP'yi geriletelim söylemi noktasında samimi olmadıkları anlaşılıyor. Çünkü ortaklık ittifak denilen şeyler herkesin fedakârlık göstermesi ile mümkündür. Kendini merkeze koyma ve dayatması ile olmayacaktır.

Haziran Hareketi örgütlenmesi önemli derecede nasıl örgütlenilmesi gerektiğini ifade ediyor. Meclisleşme önemli bir örgütlenme anlayışı ve biçimidir. İllerde il meclisi, bölgelerde bölge meclisleri ile bu mücadele taçlandırılacaktır. Benim açımdan böyle bir gerçeklik görülmektedir. Bu meclislerin mümkün olduğu kadarı ile açık ve demokratik bir işleyişe sahip olması gerekir. ÖDP'de yaşanan olumsuzlukların

burada yaşanmaması için solun aritmetik toplamı olarak anlaşılmamalıdır. Mümkün olduğu kadarı ile anlayış birliği ve ortak karar gereklidir, aksi takdirde yine sol içi tartışma ve ayrışmalar tekrar canlanır ve bunun da kimseye bir faydası olmaz. Bunun üzerinde herkesin tir tir titremesi gerekir. Kendi örgüt çıkarlarının ön plana çıkarılması yıllarca sola hep kaybettirdi. Ama görmek ayrı bir olay, bunu sürekli yüksek sesle ifade etmek ayrı bir olay ama sol bunu yapmıyor.

Solun bugün hak ettiği yerde olması için yaşanan gelişmeleri kavraması ve buna göre hareket etmesi gerekiyor. "Bilimsel Laik Demokratik Eğitim" çıkışını (Şubat 2015) 12 yıllık AKP sürecinde, Gezi Eylemlerinden sonra en yerinde, en doğru, en kitlesel, en ses getiren bir duruş, eylem kararı ve bir anlayış olarak görmek gerekir ve laiklik bugün emek eksenli, sınıfsal bir mücadelenin en önemli hususudur.

Bugün yine aynı şekilde özellikle AKP rejiminden çok açık şekilde mağdur olmuş, her gün iki üç kadının ölümü ile gerçekleşen bir kadın katliamı söz konusudur. Kadın cinayetlerinde oranın yüzde 1.500 civarında artışı söz konusudur. "Yaşamıma Dokunma" gibi bir başlıkla, kadın cinayetlerine karşı Türkiye genelinde etkin bir kampanya örgütlenmelidir. Kadınların toplumsal muhalefetteki mevcudiyetlerinin artırılması çok önemlidir, bunun içinde Kadın Sorunu'na dair çalışmalar ele alınmalıdır.

Genelde ve özelde AKP'ye karşı mücadelenin demokrasi mücadelesi olduğunu söylemiştik. 12 Eylül'den sonra Türk İslam sentezi temelinde oluşturulan sürecin, Erdoğan ile devam ettiği aşikârdır. Bugün, yaşamıma dokunma, bilimsel demokratik eğitim meselesi, Kürt sorunu ve çevre sorunu bizim önümüzde duran üstesinden gelmemiz gereken önemli sorunlardır. Burada bizim ihtiyaç duyduğumuz solun ideolojik, teorik ve örgütsel dilinin oluşması ve ortaklaşmasıdır. Sol adı altındaki kimi gruplar kendini aşamadığı için solun politik ve örgütsel birliği bir türlü gerçekleştirilemiyor çünkü her örgüt kendini öne çıkarmaya çalışıyor, bu faydacı bir yaklaşımdır. Sokaklarda yüksek seslerle haykırılan sloganlara uyulmuyor. "Ya hep beraber ya hiçbirimiz" sloganı gereği yerine getirilmelidir. Sol sosyalist sekter davranışların aşılması gerekir, bunlar devam ettiği sürece hepimiz kaybetmiş oluruz.

Sonuç olarak söylemek istedikleriniz var mı?

Dilimin döndüğünce yaşadıklarımızı, hareketimizi, meselelere bakışımızı ve kendimi ifade etmeye çalıştım. Bunlar bilinmeyen şeyler değildir. Hepsi yaşanan somut gerçeklerdir. Hikâye değildir.

Devrimcilik acı, ıstırap ve zorluklara rağmen, tadına doyulmayan, her gün kendini yenileyen ve daima yeni şeyler üreten bir yaşam biçimidir. Peru Aydınlık Yol örgütünün bir sloganı vardır, sloganda, duvardaki Kalaşnikov resminin altında; "Bir de beni dene" yazar. Bence, herkes devrimci olmayı denemelidir. En şerefli ve mutlu yaşam budur bana göre. Son olarak; Tupamaroların bir sözüyle bitireyim; "Söz ayrıştırır, eylem birleştirir."

Yolcuların yolu açık olsun...

Fotoğralar

Nuri Salman, annesi, babası ve kardeşleriyle.

Nuri Salman eşiyle.

Eşi Fatma Salman

Nuri Salman

Kızı Dicle Dilan ile...

Yeğeni Sema Keskin ile...

Kızı Dicle Dilan'la (Dicle okula başlarken).

Nuri Salman (ortada), Hıdır (solda) ve kardeşi Ali (sağda) ile...

Çanakkale cezaevinde.

Çanakkale cezaevinde arkadaşlarıyla.

Çanakkale cezaevinde açık görüşte.

Çanakkale cezaevinde açık görüşte, Ali Alfatlı (ayakta en sağda) ve Nazmi Sılacı (ayakta en solda).

Çanakkale cezaevinde açık görüşte (Nuri Salman ayakta solda).

Çanakkale cezaevinde açık görüşte soldan üçüncü Nuri Salman, en sağda Nazmi Ateş ile...

Çanakkale cezaevinde açık görüşte (Nuri Salman en sağda).

Çanakkale cezaevinde açık görüşte, Nazmi Ateş (sol başta) ile...

Çanakkale cezaevinde açık görüşte.

Çanakkale cezaevinde açık görüşte.

Çanakkale cezaevinde açık görüşte.

Çanakkale cezaevinde açık görüşte.

Çanakkale cezaevinde (1990) Şükrü Aslan (sağda),
Kenan Türkoğlu (solda) ile

Çanakkale cezaevinde Veli Biçer (sağda) ve Oktay (solda) ile...

Gebze'de (1994) Cuma Keleş (ortada) ve Zeynel Sarıtaş (sağda) ile...

Piro Seyid Hıdır Baş

Nuri Salman hasta yatağındayken arkadaşlarının başucuna oturup sorular sorması, onun cevaplar vermesi ve sonrasında bunların düzenlenmesiyle hazırlanan bu kitap, dostlarının ona bir armağanıdır.

Kitapta Nuri Salman'ın kişisel yaşamı anlatılıyor gibi görünse de aslında anlatılan 1980 öncesinde, bu toprakların belki de şimdiye kadar gördüğü en kitlesel ve yaygın örgütlenmiş devrimci hareketinin (Dev-Genç / Devrimci Yol) Dersim il, ilçe, kasaba ve köylerinde ve de dağlarındaki gelişme seyri anlatılıyor. O büyük devrimci mücadele tarihinin küçük ama ortak bir parçası aktarılıyor.

AYRINTI • YAKIN TARİH
ISBN: 978-605-314-138-9
9 786053 141389

16 ₺